

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GJEDVED HØJSKOLE OG SEMINARIUM.

Et Festskrift

i Anledning af 25-Aars Jubilæum.

(Ved J. P. M. Jensen-Lyngby.)

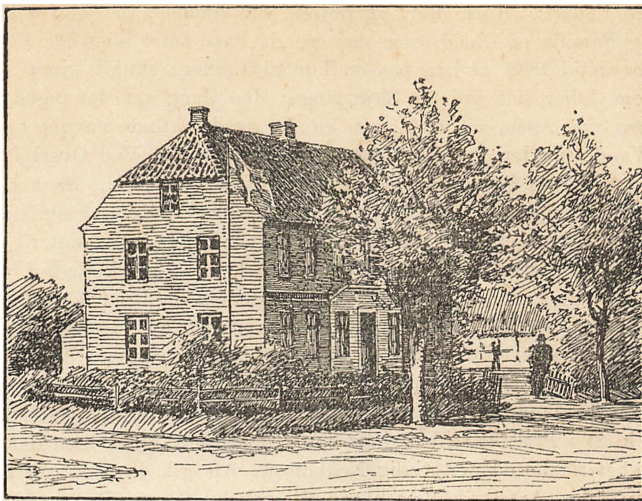
Billederne udførte i F. HENDRIKSEN & Co.s Reproduktions-Atelier.

Trykt i H. H. THIELES Bogtrykkeri i Kjøbenhavn.

Gjedved 1887.

Gjedved 1865.

Om P. Bojsen og hans Skolevirksomhed.

Samlet af Hansen, Rødkilde.

Bojsens Slægt er sønderjysk. Hans Bedstefader, P. O. Bojsen, var en Husmandssøn fra Emmerløv. Han blev født 1762, studerede i Kiel og blev 1787 Præst i Vesterborg, senere tillige Biskop over Lolland-Falsters Stift. Sammen med Grev Rewentlow paa Kristianssæde var han meget virksom for Folkeoplysningen og fik i Aaret 1801 oprettet et Lærerseminarium i Vesterborg, som han styrede til sin Død 1831, altsaa i 30 Aar. Ved sin livlige Undervisning, der synes at have haft megen Lighed med Nutidens Højskoleundervisning, og ved sin elskværdige Personlighed fik han stor Indflydelse paa sine Elever og blev meget afholdt. Han havde 8 Sønner, hvoraf de 6 bleve Præster. En af disse var F. E. Bojsen, født 1808, der blev Præst i Skjørpinge paa Sjælland, siden i Vilstrup ved Haderslev og døde som Præst i Stege paa Møn 1882. Ved sin kristelige Forkyndelse, sine folkelige Taler og især som Udgiver af „Budstikken“ blev han én af Danmarks videst kjendte og højest skattede Præster. Han havde 4 Sønner og 4 Døtre. Den ældste af Sønnerne var Seminarieforstander Bojsen. Denne har udgivet en Levnedsskildring af sin Fader*) med mange interessante Bidrag til sin Slægts og Samtidens Historie; i denne Bog fortæller han saaledes

*) Dels fra denne Skildring og dels fra Meddelelser fra flere af Bojsens Venner hidrører denne Skildring.

H. Hs.

II

om sin egen Fødsel: „Kort efter, at Bojsen var kommen til Skjørpinge, hændte der ham og Familie et Uheld, som nær kunde have faaet alvorlige Følger. Det var ved Paasketid 1838, at han paa en Tur til Gimlinge skulde kjøre over Halkevad Aa, som løber lidt syd for Skjørpinge; den Gang var der ingen Bro, man maatte kjøre over Aaen, saa godt man kunde, og det kunde navnlig ved Foraars-tid, naar Vandmængden var stor, være vanskeligt nok. Ved Overkjørselsstedet laa en kæmpemæssig Sten, vistnok den største paa Sjælland. Sagnet sagde, at den var kastet af en Jætte, og man viste endnu Sporene af hans 5 Fingre indprægede i Stenen (denne Sten er for nylig løftet op af sit Leje og anvendt til et Mindesmærke for Frederik den 7de). Da Bojsen ved den nævnte Lejlighed vilde kjøre over Aaen og blandt andre havde sin da frugtsommelige Hustru paa Vognen, var Isen endnu ikke optøet, skjønt der var en rivende Strøm. Isen brast under det ene Hjul, og Vognen væltede midt i Aaen. Alle Passagererne fik et koldt Bad. Bojsens Hustru, som var indspændt i en Fodpose, kom under Isen og blev i næsten livløs Tilstand opfisket ved Foden af den store Sten; først efter at hun var bragt hjem i Præstegaarden, kom hun til sig selv igjen, men det ufrivillige kolde Bad bevirkede en for tidlig Nedkomst. Alt gik dog vel, og Paaskedags Morgen den 15de April fik Bojsen sin førstefødte Søn.“ Denne fik i Daaben Navnet Lars Peter Bojsen efter Farbroderen Dr. Lars Bojsen i Vesterborg, Morfaderen den norske Major Lars Heramb og Farfaderen, Biskop Peter Bojsen, men kaldtes til daglig Dag kun Peter. I Hjemmet i Skjørpinge undervistes han mest af Lærerinder, indtil han naaede 12 Aars Alderen. Faderen, der selv tog sig med Iver af Børnenes Undervisning, fortalte dem Verdenshistorie med særlig Forkjærlighed for Grækerne og Had til Romerne, saa de jublede ved Fortællingen om Hannibals Sejr over disse. Han gennemgik med dem Wilsters Oversættelse af Illiaden og Odysseen og knyttede dertil Fortællinger af den græske Gudelære. Præsten Emil Clausen (Brøder til Professor H. N. Clausen), der som Nabopræst og nøje Ven af F. E. Bojsen tit kom i Huset, fortalte Historie for Børnene og tegnede Billeder til. Da P. Bojsen var 10 Aar gammel, udbrød den slesvigske Krig, og baade Krigens Begivenheder og den politiske Bevægelse i 1848 have præget sig dybt i hans Erindring. Han gik jævnlig Post til Slagelse for at hente de nyeste Efterretninger, og han fulgte med Faderen til politiske Møder. En kort Tid var han i Huset hos Pastor Lemvig i Krummerup og undervistes af en Huslærer sammen med Præstens Søn Jakob Lemvig, nu Ejer af Alkestrup Hovedgaard paa Sjælland. Da Faderen 1850 blev forflyttet til Vilstrup ved Haderslev, kom Bojsen der over i Foraaret 1851 og blev tilligemed sin yngre Broder Frede, nu Folketingsmand, sat i Haderslev Latinskole, der nylig var gjenoprettet som dansk Skole med S. B. Thrige som Rektor. Ved Skolen virkede som Lærere blandt andre Digteren Edw. Lembke og Botanikeren Grønlund. Bojsen var først i Huset hos en Lærer Hansen, siden hos en i Byen meget bekendt dansk Mand, Boghandler Møller. Han kom ind i tredje Klasse, hvor der begyndtes paa Latin. Da han fra Hjemmet var vant til en livligere Undervisning, følte han sig ikke videre tiltalt af Latinskoleundervisningen. Dog fik han ved sin Udtrædelse af Skolen nogle Aar senere det Vidnesbyrd, at han kunde saa megen Latin, som var nødvendig for at være et „dannet Menneske“. I Haderslev fik han og en Del flere oprettet en Diskussionsforening imellem Latinskolebørnene,

III

hvori især Lavrids Skovs Sønner vare ivrige Deltagere. Den russisk-engelske Krig gav Anledning til mange Debatter, og Bojsen holdt ivrig med Engelskmændene. Han kjendte paa denne Tid kun to Veje at gaa, naar man vilde frem i Verden, Embedsvejen og den militære. Han holdt ikke af den første; maaske have de krigerske Debatter vakt Tilbøjelighed for den anden, hvad der i høj Grad tiltalte hans Moder, der var Datter af en norsk Major Heramb. Efter sin Konfirmation 1854 fik han derfor Lov til at forlade Latinskolen, hvor han var i sjette Klasse, og at drage ind til Kjøbenhavn „for at blive en stor General“. I Kjøbenhavn kom han ind i det von Westenske Instituts militære Afdeling; men den temmelig raa Tone, som herskede mellem de vordende Krigsmænd, gav ham hurtig Afsmag for Skolen; han udmeldte sig og tog privat Undervisning. I Mathematik fik han en særdeles dygtig Lærer, Premierløjtnant Dyhr. Denne lærte ham, at der var andre Veje end Embedsvejen og den militære; han kunde blive Polytekniker. Samtidig fik han gennem sin Svoger Jensen paa Hindholm, nu Præst i Ebeltoft, Øje for Højskolegjæringen. Da Jensen mente, at der i denne ogsaa var Brug for Naturvidenskab, var det til Dels med Højskolen for Øje, at han tog Præliminærexamen og Adgangsexamen ved polyteknisk Læreanstalt, hvor han saa i længere Tid studerede. Særlig tiltalte han af Forchammers kemiske og geologiske Foredrag, som han fulgte med stor Iver, ligesom ogsaa Adolf Stens Mathematiktimer vare fængslende. Da han i disse Aar selv maatte sørge for sit Underhold, gav han mange Privattimer, undertiden til Kl. 12 om Natten. Han underviste ogsaa i Dronningens Asylskole paa Møllen ved Vesterport. Hans Farbroder P. O. Bojsen, Kapellan ved Vartou og Grundtvigs Svigersøn, Thura og Niels Lindberg virkede samtidig ved Skolen. I Aaret 1856 dannede han tilligemed nogle andre studerende den saakaldte „Anstalt“. Denne laa i Kattesund Nr. 109, 2den Sal, og var en Slags Fortsættelse af „Salonen“, hvor den bekjendte gamle Student, senere Pastor, Algreen samlede en Kreds af den studerende Ungdom. Da Algreen blev Præst, ophævedes „Salonen“, og „Alkvistene“, som hans Elever og Venner kaldtes, spredtes rundt i Landet, særlig til Højskolerne (N. J. Jensen kom til Hindholm, Albert Sørensen til Staby, Schjørning til Fyn, L. Knudsen til Røddinge o. s. v.). „Anstalten“ blev noget lignende om end i mindre Stil. En halv Snes studerende lejede i Forening en større Lejlighed og holdt en Husholderske, „gamle Kirstine“. Hver havde sit Værelse; men til fælles Sammenkomster havde de en større Sal, der tillige benyttedes til Spisestue, og her flokkedes jævnlig den grundtvigske Del af den studerende Ungdom. De oprindelige Stiftere benævnedes efter de forskellige Ministerier. P. Bojsen, der som den egenlige Hovedstifter og Forfatter af Lovene styrede den økonomiske Side og aflagde Regnskab paa de maanedlige, meget urolige Generalforsamlinger, var Finansminister. P. J. Bertelsen, senere Bojsens Medlærer i Gjedved, nu Præst i Hvejsel, var Marineminister. Han skulde sørge for de vaade Elementer, Trappernes og andre Lokaliteters Vaskning, samt for at lave Punsch ved Forhandlingsmøderne, ligesom han ogsaa forestod Udskjænkningen, var „Magister bibendi“; det var nemlig en fra „Salonen“ nedarvet Skik, at Deltagerne skulde have et lille Glas ved Møderne. L. Petersen fra Hemstok ved Skanderborg, Selskabets rigeste Medlem, var Udenrigsminister. Hans Hverv bestod i at forhandle med de fremmede Gjæster. Der var mange, der besøgte „Anstalten“,

IV

ogsaa Grundtvig var nogle Gange der oppe, og hver Gang det rygtedes, at en Matador var kommen til Byen, skulde Udenrigsministeren sætte sig i Bevægelse. Petersen er senere afgaaet ved Døden. Student M. Andersen var Kultusminister. Han skulde sørge for Bladhold og var desuden forpligtet til at tale ved Møderne, naar ingen andre vilde, en halv ironisk Bestemmelse, da han var Selskabets mest tavse Medlem. Det var denne Andersen, som i Krigen 1864 blev tagen til Fange af Prøjserne, men undveg fra Fængslet i Berlin og under mange Æventyr naaede tilbage til Kjøbenhavn. Senere har han været Jens Busks Modkandidat ved et Folketingsvalg i Ribe. N. P. Kristensen, nu Præst i Ryde ved Holstebro, var Indenrigsminister og skulde som saadan forestaa Indkjøb paa Torvet sammen med „gamle Kirstine“. Theologisk Student Nikolaj Hasle, Søn af Landstingsmanden, var Krigsminister. Hans Hverv var at forsvare Anstalten over for alle uvedkommende, navnlig imod Lejeværten, der undertiden kom med Fordringer, som Selskabet ikke yndede. Tillige skulde han være „Udsmitter“, naar Gjæster bleve ubehagelige. Pladsen som Justitsminister var ubesat; den skulde først besættes, naar nogen af Medlemmerne gjorde sig udtillbens; men det skete aldrig. De Medlemmer, som ikke havde nogen Portefølje, betegnedes som „Folket“. Der-til hørte en Broder til M. Andersen, senere Læge i Ribe, en Broder til N. Hasle, nu Præst paa Bornholm, O. Nielsen, vistnok nu Arkivar, og S. Jensen, senere Lærer i Brund ved Horsens. Blandt de Gjæster, der jævnlig besøgte „Anstalten“, kunne nævnes: Præsten P. O. Bojsen, Brødrene Ludvig og Frederik Wagner, Niels Lindberg, Morten Eskesen, den Gang Lærer paa Grundtvigs Højskole, Palludan Müller, der faldt ved Sankelmark, Stampe, Stolpe, Hestbæk, Malerne Ravn (nu død) og Groth, Billedhugger Borch, desuden adskillige Folketingsmænd og mange andre. Der blev en Gang indrettet en Tombola til Fordel for Grundtvigs Højskole, og ved denne Lejlighed havde „Anstalten“ meget tabrigt Besøg. — Medlemmerne havde alt frit, Værelse, Kost, Brændsel, Lys og Vask, og Regnskabsbøgerne udvise, at det ikke kostede hvert Medlem mere end lidt over 300 Kroner om Aaret. Man vil forstaa, at der paa „Anstalten“ herskede en meget munter Tone; men der forhandlede dog mest alvorlige Ting, og især var det Kirke- og Skolepørgsmaal, som den Gang vare brændende. Det store skandinaviske Kirkemøde, der var samtidigt med „Anstalten“, gav der Anledning til en lang Række Forhandlinger. Efter et Par Aars Forløb opløstes „Anstalten“, da Medlemmerne spredtes ud i Landet. Der opstod da et nyt Samlingssted, en theologisk Forening, der særlig flokkedes om Ludvig Schrøder, J. Nørregaard og flere. Under Bojsens Ophold i Kjøbenhavn modnedes mere og mere hans Beslutning om at virke i Højskolen, og da han indsaa, at et praktisk Erhverv ved Siden deraf kunde være nyttigt, afsluttede han sine Studier i Kjøbenhavn med i Aaret 1858 at tage theoretisk Del af Landinspektørexamen. Strax efter forhandlede der om, at han skulde være Lærer paa Hindholm sammen med Jensen, gift med hans Søster Nanna. Gamle Steffensen foretrak imidlertid C. Nielsen, den nuværende Forstander paa Hindholm. Ved denne Tid var Forstanderen for Røddinge Højskole, Sophus Høgsbro, bleven Rigsdagsmand, og Bojsen overtog da i nogle Maaneder (fra September 1858 til Januar 1859) Høgsbros Undervisning paa Røddinge. Han fik Kost hos Lassen Knudsen, der den Gang tilligemed Vinsted, nu Apotheker i Horsens, virkede som Lærer ved Skolen. Kun 20 Aar gl.

begyndte han saaledes sin Lærergjerning, som uden Ophør siden er fortsat. Foruden Høgsbros Timer i Verdenshistorie, Geografi og Statsøkonomi maatte han ogsaa overtage Jordbundslære, saa han havde mange Timer og maatte anvende megen Tid til Læsning. Efter Høgsbros Hjemkomst fra Rigsdagen forlod han Røddinge. Kort efter skulde hans Fader og han rejse til Sejling. Pastor Møllers og Bojsens Søster Juttas Søn Aage, nu Præst i Gjødvad, skulde døbes. Paa Rejsen fra Vejle havde de i Sinde at overnatte hos Jens Jørgensen paa Bjerregaard, den bekendte Folketingsmand. De toge fejl af Vejen og kom til Uldum, hvor de i Kroen traf Højskolens Forstander Rodtwitt, dér netop den Gang manglede en Lærer. Han fik da Bojsen, der saaledes blev Lærer dér fra Januar til Maj 1859. Uldum Højskole var oprindeligt oprettet af den bekendte Bondeven Rasmus Sørensen, der var udgaaet fra Vesterborg Seminarium; det var den ældste Højskole nord for Kongeaaen. Her lærte Bojsen af Rodtwitt blandt andet, at der altid bør være en Lærer til Stede i Højskolen, ogsaa, naar Eleverne arbejde uden for den egentlige Undervisningstid. Enten han eller Rodtwitt var stadig til Stede i Skolen. I Lejligheden ved Siden af førtes næsten daglig politiske og andre Diskussioner med Byens og Omegnens Bønder, der gik lige saa frit ud og ind hos Rodtwitt som i deres eget Hjem, og han var utrættelig med at hjælpe dem til Rette med alle deres Sager. Mens Bojsen var i Uldum, blev han opsøgt af Udsendinge fra Gjedved, som søgte en Forstander til deres Skole. Folkehøjskolen i Gjedved var allerede i Aaret 1854 sat i Gang, særlig af Byens og Omegnens Bønder. Rodtwitt havde været deres Raadgiver og givet dem Anvisning paa Lucianus Kofod, senere Rigsdagsmand og Redaktør, nu Kaptein paa Bornholm, der havde taget Examen som Privatist ved Seminariet i Jælling. Han blev deres Lærer de to første Vintre. Første Aar holdtes Skole i et Hus i Byen for 18 Elever. Næste Aar, 1855, fik Højskolen sin egen Bygning, som blev opført af et Aktieselskab af 108 Deltagere, dannet efter Indbydelse af nu afdøde Møller Niels Knudsen i Thingstedholm, Gaardejerne J. J. Winther i Tolstrup, Andreas Petersen og C. Møller i Tammestrup, Henrik Sørensen og P. Svejstrup i Gjedved (Møller og Svejstrup endnu levende). Bygningen kostede Aktionærerne over 2500 Rdl. I anden Vinter var der kun 13 Elever, og Kofod forlod Skolen. Tredje Vinter var Bie, nu i Aalborg, Skolens Forstander; den var da besøgt af 20 Elever. Derefter gjorde Amtet et Forsøg paa at faa Skolen ind under det offentlige, som imidlertid strandede paa, at Bønderne, der havde oprettet den, ikke vilde give dens Styrelse i den Grad i det offentliges Haand, som der forlangtes. De antog da en ny Lærer, Mathiesen, til at lede Undervisningen den fjerde Vinter. Skolen gik ikke videre godt, der var kun 14 Elever, og Amtet gjorde Vanskeligheder med at udbetale en Del af den bevilgede Understøttelse. Femte Vinter 1858—59 holdtes derfor slet ikke Skole, og Bygningen udlejedes til endnu levende Møller Schmidt i Gjedved til Kornoplagssted. Saaledes stode Sagerne, da Niels Knudsen, Svejstrup og Kroejer Faaborg, Tebstrup, opsøgte Bojsen i Uldum. Han var noget betænkelig ved at overtage Skolen og vilde i alt Fald have sin Ven Bertelsen (fra „Anstalten“) med. Han skrev strax til denne. Rodtwitt raadede dem til at købe Skolen, dersom de skulde overtage den, og da ingen af dem vare videre stærke i det finansielle, endte det med, at Rodtwitt gik med til Kjøbet, saa han og Bojsen købte Skolen af Aktionærerne ved et

VI

Møde i Tebstrup Kro 21de April 1859 for 1500 Rdlr. Som den endnu bevarede Regning fra Kroejer Faaborg udviser, sluttede Deltagerne Handelen med at tømme et Par mægtige Punscheboller til 16 Mark Stykket foruden adskillige Vintoddyer, men de vare da ogsaa omtrent 60 omdet. Det blev senere bestemt, at Bojsen og Bertelsen i Forening skulde eje og lede Skolen, og de vilde holde baade Børneskole og Højskole. Børneskolen begyndtes af Bertelsen allerede i Sommeren 1859, mens Bojsen fuldendte sin Landinspektørexamen med at aflægge den praktiske Prøve. Til Efteraaretaabnedes ogsaa Højskolen. Avtoriteterne stillede sig ganske venligt, og Skolen fik Tilskud fra Stat og Amt. Bertelsen rejste derfra efter 2 Aars Forløb, og Bojsen overtog da Skolen alene. Da han efter Bertelsens Afrejse, mens han selv havde Opmaalingssarbejde i Silkeborgegnen, var meget i Forlegenhed for en Lærer, overtog nuværende Præst L. Wagner i Lyngø af Velvilje for Bojsen Undervisningen i Børneskolen det meste af Sommeren 1861, hvorefter han afløstes af Sand, nu i Gjørding. Næste Aar ophørte Børneskolen, og Seminariet traadte i dens Sted fra Oktober 1862. Da Bojsen kom til Gjedved, var hans Driftskapital de 100 Kroner, han havde samsparet af sin Løn i Røddinge og Uldum. Hans Udsigter vare derfor ikke videre lyse. Skolen gik imidlertid godt, og Landmaaleriet var i de første Aar ganske indbringende. I Økonomi var desuden Bojsen en Mester; det var ikke uden Grund, at han havde været „Finansminister“ paa „Anstalten“. Da Skolen skulde udvides til Seminarium, var det nødvendigt betydeligt at udvide Bygningen, der maatte sættes en Etage paa. Han kom ved denne Lejlighed i stor Forlegenhed. Et Laan, han sikkert havde gjort Regning paa, blev i yderste Øjeblik nægtet. Han rejste da til Jens Jørgensen paa Bjerregaard, som laante ham 1000 Daler „paa hans glatte Ansigt“. Gjælden forrentedes og afdroges saa i de følgende Aar, ligesom Bojsen ogsaa efterhaanden indløste Aktiebrevene fra de oprindelige Aktionærer med den Sum, der kunde falde paa hver Aktie i Forhold til den Pris, hvortil han havde kjøbt Skolen. Ved flere andre Lejligheder var Jens Jørgensen, Bjerregaard, ogsaa en trofast Støtte for Skolen. Avtoriteterne, der overværede en Slags aarlig Afgangsprøve ved Højskolen, havde stadig udtalt sig velvilligt om Skolens Ledelse; men alligevel forlangte Amtsrådet som Vilkaar for dets fremtidige Tilskud, at Prøven skulde skærpes, navnlig derved, at hver Elev enkeltvis skulde examineres, medens den hidtilværende saakaldte Examen nærmest havde været en Prøve paa Skolens daglige Undervisningsmaade. Bojsen nægtede at afholde Afgangsexamen paa denne Maade, da han hævdede, at Arbejdet hen imod en saadan Examensafslutning ikke vel kunde forenes med Højskolens Formaal, der nærmest maatte være at virke vækkende paa Eleverne og at meddele dem saadanne Kundskaber, som kunde blive Grundlag for en selvstændig Udvikling i alle Retninger. Skolen skulde ikke drive Examenslæsning; men i øvrigt stod den til enhver Tid aaben for de Medlemmer af Amtsrådet, som ønskede at undersøge dens Ledelse. Amtet fratog saa Skolen Tilskudet. En Tid efter blev Jens Jørgensen Medlem af Amtsrådet, og hans dygtige Forsvar for den og dens Selvstændighed skaffede den Tilskudet tilbage. Dog blev det efterhaanden mindre; men Skolen trængte ogsaa nu mindre til Hjælp. En anden særlig trofast Støtte for Skolen var den førnævnte Møller Niels Knudsen. Han besad ihøj Grad Bøndernes Tillid og var ved enhver Lejlighed Bojsen til Hjælp med Raad og Daad. Seminariet begyndte med to faste Lærere, Bojsen og Carl Sørensen. Da denne sidste

VII

blev indkaldt som Soldat, afløstes han en kort Tid af Martin Kristensen, der efter fortsattes af Balling nu i Lindeballe, og af Petersen, indtil Martin Kristensen i Foraaret 1864 vendte tilbage til Skolen efter i Mellemtiden at have været Hjælper paa Grundtvigs Højskole. Stedets Kapellan Balslev, senere Præst i Søvind-Gangsted, nu i Vigerslev ved Odense, overtog Religionsundervisningen. Da Elevtallet voxede, bleve flere Lærere nødvendige, og Tejlmann, nu Valgmenighedspræst i Bering, afløste Balslev som Religionslærer. Han efterfulgtes af N. Thomsen, nu Skolebestyrer i Odense, gift med en Søster til Fru Bojsen. En lille Tid var atter Balslev Lærer, hvorefter Kristensen, Steppinge, antoges. Niels Lindberg, der efterfulgte Balslev som Kapellan, virkede ogsaa ved Skolen, mens han var i Gjedved, og var, efter at han kom til Kjerteminde, ligesom Tejlmann og flere tidligere bortrejste Venner af Skolen, ofte Gjæst ved dens Møder. Blandt de senere Lærere kunne nævnes: Karl Povlsen, Frimenighedspræst i Ryslinge, Jensen Lyngby i Vordingborg, Kristensen Randers i Ollerup, Kristiansen i Brædstrup, Hansen, Rødkilde, Henriksen, Testrup, Jørgensen, Borre paa Møn, og de endnu ved Skolen ansatte J. Jeppesen, Hans Kristensen og Søndergaard. Højskoleforstander Andersen, Rødkilde blev Lærer ved Almueskolen i Gjedved samtidig med Seminariets Oprettelse og havde i mange Aar Timer paa Skolen. Mange flere have i kortere eller længere Tid været knyttede til denne som Lærere.

At der i Gjedved i en lang Aarrække dreves Højskole ved Siden af Seminariet havde i flere Henseender sine gode Sider. Paa Seminariets Elever, der uafbrudt i en længere Tid vare knyttede til Skolen, virkede det forfriskende at stifte Bekjendtskab med de stadig skiftende Hold af Højskolefolk, og ved de fælles Foredragsmøder og Diskussionsforeninger var der Lejlighed nok for de to Slags Elever til at mødes og paavirke hinanden. I det ydre skilte de sig i ingen Henseende; i alt Fald var det i Reglen ikke Seminarieeleverne; der vare de flotteste. Som vel er, have de ikke udmærket sig i den Retning. Da Elevtallet paa Seminariet blev meget stort, kunde det imidlertid ikke undgaas, at flere af Lærerne fortrinsvis følte sig knyttede til dette, og muligvis fremkom derved hos Højskoleafdelingen undertiden en Følelse af, at de blot vare „Annexet“. Bojsen vilde nødig nedlægge Virksomheden i Højskolen, hvor han ved sine interessante historiske Skildringer og sine billedrige Foredrag ganske særlig var skikkaet til at virke. Han kunde bedre end de fleste begynde paa temmelig bar Bund og dog faa Eleverne til at høre; han havde, som det en Gang blev sagt, særlig Lyst og Evne til at „opdyrke Hedejord“, medens Martin Kristensen og flere af de andre Lærere vel mest følte sig hjemme paa Seminariet. Naar der stundom blev Tale om at nedlægge én af Virksomhederne, var Bojsen snarest tilbøjelig til at opgive Seminariet; men mange, deriblandt Peder Larsen fra Dons, der ofte besøgte Skolen, fraraadede paa det ivrigste dette. Endelig blev Tilgangen til Seminariet saa stor, at der en Tid var henved 200 Elever, og saa nedlagdes Højskolen. Efterhaanden som Virksomheden gik frem, blev den ene Udvidelse af Bygningerne nødvendig efter den anden, og en Tid foretoges stadig Forandring med Ombygning og Tilbygning, undertiden flere Gange om Aaret, saa det blev almindelig Mening i Gjedved, at Bojsen aldrig blev færdig med at bygge. Naar man ser de mange Bygninger paa begge Sider af Landevejen, der nu høre til Seminariet, er

VIII

det iøjnefaldende, at der ikke fra Begyndelsen af er lagt nogen bestemt Plan for deres Opførelse. Dette var alene af den Grund en Umulighed, at Bojsen har maattet bygge, efter som Omstændighederne krævede, og som han i Øjeblikket havde Raad til. Det store Areal, omtrent 80 Tdr. Land, som hører til Skolen, er ogsaa indkjøbt stykkevis og hører oprindelig til fire forskjellige Ejendomme.

Endnu et Par Bemærkninger om Bojsens politiske Virksomhed. Da han kom til Gjedved, var Horsenseggen i politisk Henseende saa temmelig én af „de døde Pletter“. Byen beherskede Valgene. Blandt Bønderne fandtes adskillige af Bondevennernes gamle Skole; men en Mængde interesserede sig saa lidt for offentlige Anliggender, at de sjældent kom til Møde. Bojsen og Niels Knudsen tog da fat for at vække de slumrende. De kørte omkring i Eggen, ofte fra Gaard til Gaard, og snart viste Virkningen sig. Allerede i 1861 opstillede Venstre sin Kandidat i Horsens, Gartner Slengerik (senere Redaktør i Stubbekjøbing i mange Aar, nu Møller ved Kjerteminde), men han fik kun 376 Stemmer, mens Herredsfoged Jespersen fik 652. 1864 gjorde man et nyt Forsøg, og Gaardejer Ole Hansen fra Langskov stilledes, men fik ikke synderlig flere Stemmer end Gartner Slengerik tidligere. Endelig sejrede Venstremanden Jens Jørgensen, Bjerregaard, 1865 med 1072 Stemmer mod Jespersens 725, og rigtignok faldt han næste Aar, 1866, mod Kammerherre Jessen, der fik 1395 Stemmer; men Jens Jørgensen havde 1376, og Vælgerne vare mødte frem i større Tal end i nogen anden Kreds i Landet. Ved Omvalget 4 Maaneder efter sejrede da ogsaa Jens Jørgensen med 1391 Stemmer over Kammerherren, der denne Gang kun fik 1310. Valgkampene i Horsens tildroge sig i disse Aar alle Vegne Opmærksomhed. Siden 1866 har Venstre stadig holdt Kredsen, og den kan nu betragtes som en af Landets sikreste Venstrekredse. Da det gjaldt om i 1866 at kæmpe den sidste Kamp for Bevarelsen af den gamle Grundlov, stillede Bojsen sig og blev valgt i Vejle. I Horsens blev Grundtvig samme Aar valgt ind i Landstinget. Som bekendt tabte Forsvarerne af den gamle Grundlov; Bojsen trak sig da tilbage og stillede i sit Sted i Vejle nu afdøde Hofjægermester Carlsen, der var Medlem af det daværende „nationale Venstre“. Da det senere gjaldt at værgе den ny Grundlov mod Provisoriets Overgreb, var Bojsen meget virksom og var en Tid Formand for „Grundlovsværneforeningen“. 28de Januar 1887 fulgte han et Kald fra Slagelsekredsens Venstre til at stille sig der, men manglede 31 Stemmer i at blive valgt. Hans sjældne Evne til at tale anskueligt og vækkende, og hans ikke mindre Dygtighed til at ordne og lede en politisk Bevægelse er kjendt ikke blot i hans egen Kreds, men i de fleste Egne af Landet.

I Aaret 1860 den 18de Juli (netop mens Solformørkelsen stod paa) blev Bojsen forlovet med Ingeborg Crone, en Datter af Kammerraad Crone i Braa, Brodertil Politidirektøren i Kjøbenhavn. Hun var den Gang Lærerinde i Østbirk Præstegaard. 2den September 1862 holdt de Bryllup i Braa, Stenderup Kirke. Af deres Børn ere flere døde. Endnu levende ere 4 Døtre og 5 Sønner. Deres Husliv har været rigt og smukt, og enhver gammel Elev fra Gjedved Højskole og Seminarium kjender den Betydning, som Ingeborg Bojsen har haft for den rige Virksomhed, som har udfoldet sig der. Hun har været Skolens Sangbund. Til hendes og Bojsens Bryllup skrev Digteren Hostrup en Sang, som findes omstaaende.

Pyojen

Ingeborg Bojsen

Bryllupsfang.

Til L. Bojsens og Ingeborg Crones Bryllup den 2den September 1862
skrev Digteren Kostrup nedenstaaende Sang.

Paa Gren sig gynged Fuglen let,
saa lystelig den sang;
det var den raske Ungersvend,
han standsede sin Gang.
For den kvidrede saa frydelig.

Den sang med Hjærtens Glæde, saa
det lysned gennem Skov,
flux vaagned op de Blomster smaa,
som dybt i Græsset sov.
For den kvidrede saa frydelig.

Ind titted gennem Løvet grønt
Guds Sol med Øje klart,
den lille Bæk kom dansende
og sagtnede sin Fart.
For den kvidrede saa frydelig.

Det var den raske Ungersvend,
han undred' sig derpaa;
saa grøn var aldrig Jorden før
og Himlen ej saa blaa.
For den kvidrede saa frydelig.

Og hør, du lille fagre Fugl!
hav Tak, fordi du kvad,
saa Blomster skød i Græsset frem,
og Solen faldt paa Blad!
For den kvidrede saa frydelig.

Og hør, du lille fagre Fugl!
hav Tak, fordi du sang!
Jeg haver mig en Hytte god,
nu tykkes den mig trang.
For den kvidrede saa frydelig.

Af danske Svende har jeg der
en Flok med trofast Hu,
de brumme kan som Bjørne vel,
men synges ej som du.
For den kvidrede saa frydelig.

Og hør, du lille fagre Fugl!
flyv med til Hytten god,
du vække der med Frydesang
Smaablomster for min Fod.
Du, som kvidrede saa frydelig!

Du synges Guds den klare Sol
til Ungersvendens Vraa,
du synges Jorden lys og grøn
og Himlen mere blaa.
Du, som kvidrede saa frydelig!

Tak være dig, du lille Fugl!
du svared' ikke nej!
nu følger du den raske Svend
og synger paa hans Vej.
Du, som kvidrede saa frydelig!

Nu synger du fra Hytten bort
hver Lysets Fjende gram,
nu synger du for Bjørnene
og synger dem til Lam.
Du, som kvidrede saa frydelig!

Hil være ham, den raske Svend;
han Lykken greb i Hast,
hans Hus er nu det Fuglebur,
hvor Fuglen sættes fast,
den, som kvidrede saa frydelig.

Bojsens landøkonomiske Virksomhed.

I.

I Hjemmet.

Da Bojsen kom til Gjedved, var det hans Formaal at virke som Lærer for Ungdommen. Landøkonomiske Hensyn blev der ikke taget; der hørte i den første Tid ikke noget Landbrug til Skolen, mens den nu har et samlet Jordtilliggende af omtrent 80 Tdr. Land. Jordarealet er forøget lidt efter lidt ved Indkjøb af 4 Smaagaarde, og Grunden til de første Indkjøb har sikkert været den, at det, da Elevantallet steg fra Aar til Aar, blev mere og mere ønskeligt for Skolen at have sit eget Kvæghold til at forsyne Husholdningen med den fornødne Mælk. Men ved de senere Sammenkjøb har dog ogsaa andre Hensyn gjort sig gjældende. Bojsen, som stadig har været Lærer for Sønner af Landmænd, og som i sit Hjem i Gjedved har levet blandt Landmænd, har indset det heldige i at have et praktisk Landbrug at støtte sig til, ligesom ogsaa den økonomiske Risiko ved at opføre de mange Skolebygninger ventelig er bleven mindre ved den samtidige Forøgelse af Jordarealet. Endelig har han efterhaanden faaet mere og mere Lyst til Landvæsenet. Gjedved Højskole er forsynet med de bedste ny Agerdyrkningsredskaber: Radsaamaskine, Ringtromle m. m.; Sædsiftet er rent Vexelbrug, og Brak kjendes ikke. Udstrakt Rodfrugtdyrkning og Sommerstaldfodring har været anvendt i en Aarrække, og Gødningen behandles omhyggeligt. Staldgødningen opsamles i et hensigtsmæssigt, billigt Møddinghus og Ajlen i en dertil indrettet større Beholder. Affaldet blandes med Tørvesmul og samles i Kompostdynger, som navnlig brede sig, hver Gang vi have Oldenborrekrig. Besætningen fodres kraftigt med store Mængder indkjøbt Kraftfoder, men er ikke særligt fremragende. Som Vidnesbyrd om dens Godhed kan dog anføres, at en Samling jyske Kreaturer, bestaaende af 1 Tyr og 3 Køer, tilhørende Bojsen, tilkjendtes 3die Pr. ved Horsens Landbrugsforenings Dyrskue 1887.

Det er en Fornøjelse at gjøre en Runde med Bojsen i Mark og Stald. Han er gjerne meget optagen af de Arbejder, der ligge for, og spændt paa, hvad Resultat de ville give. Han har en umaadelig

Lyst til at gjøre Smaaaforsøg, og deri ligger jo, at han stadig følger med i Udviklingen; men der er det gode ved Bojsens Forsøg, fremfor ved saa mange andres, at de aldrig koste mange Penge. Bojsen har forsøgt Frøavl af Græs, gul Sennop og Rodfrugter, men stadig i det smaa, og gaar det galt første Gang, taber han let Tilliden til det. Taalmodig, sej Udholdenhed er ikke hans stærkeste Side. Men der- ved, at Gjedved Højskole stadig følger med i Udviklingen og gjerne er den første paa Egnen til at prøve det ny, som kommer frem i Landbruget, udrettes ikke saa ganske lidt. At der ikke drives store, kostbare landøkonomiske Forsøg, maa anses som et Gode for Skolens Landbrug. Saadanne Forsøg ere al Tid farlige i økonomisk Henseende, og dem maa det blive Statens Sag at i Værk sætte. I det almindelige Landbrug gjælder det om at følge med Tiden og dog nøje passe paa at holde sig til, hvad der svarer sig bedst. Men i den Henseende staar Gjedved Højskoles Landbrug paa en fremmelig Plads; det maa i alt væsentligt regnes med blandt de nyere Landbrug, og saa er det helt igjennem økonomisk.

II.

U d a d t i l.

I Foraaret 1883 valgtes Bojsen til Medlem af Bestyrelsen for Horsens Landbrugsforening, som hidtil havde ført en temmelig beskeden Tilværelse. Foreningen talte 4—500 Medlemmer og afholdt aarlig et Dyrskue samt enkelte Foredragsmøder, ved hvilke Lejligheder „Spidserne“ bag efter samledes til en flot Middag. Men nu begyndte Oppositionen at røre sig. Der taltes om at engagere en fast Konsulent og at foretage fælles Indkjøb af Kraftfoder og Markfrø. Højre var betænkelig ved at gjøre noget, men Demokratiet mente, at Tiderne krævede det, og saa begyndte der en livlig Agitation for at faa indmeldt Demokrater i Foreningen. Ved næste Bestyrelsesvalg, i Foraaret 1884 talte Foreningen ca. 1000 Medlemmer, hvoraf den langt overvejende Del var Demokrater. Generalforsamlingen var stormende. Bestyrelsen talte 21 Medlemmer, hvoraf Venstre tilbød Højre de 10, samt Formands- og Næstformandspladsen, naar de selv fik 10. Den 21de skulde da være en Mellemand, som nærmere var betegnet. Men Højre afslog dette Tilbud; alle højresindede Medlemmer af Bestyrelsen sammen med en Del andre Højremænd trak sig fornærmet tilbage og meldte sig ud af Foreningen. Der valgtes da lutter Demokrater til

Bestyrelsesmedlemmer, og fra den Tid har Bojsen været Foreningens Formand.

Ved sin udmærkede Ledelse af Landbrugsforeningen har Bojsen været Horsens Omegn til stor Nytte. Foreningen har, siden han overtog Styret, været i jævn og stadig Fremgang og tæller nu ca. 1200 Medlemmer. I Efteraaret 1884 antog Foreningen en fast Konsulent til Raadgiver og Foredragsholder og til at lede Fællesindkjøbet af Foderstoffer og Markfrø, som samtidig tog sin Begyndelse. I Sommeren 1885 begyndte Foreningen at arbejde paa at faa oprettet en demokratisk Forsamlingsbygning i Horsens, hvilket lykkedes næsten over Forventning. Der rejstes paa kort Tid en Aktiekapital paa ca. 30,000 Kr. i Aktier à 25 Kr. Stk., og Bygningen, der i alt kostede godt 80,000 Kr., blev indviet i November 1886. Her har Landbrugsforeningen sit Hjem: en stor Forsamlingssal, som kan rumme ca. 2000 Mennesker, et Kontor, et Pakhus og en Bestyrelsesstue, som til daglig Brug staar til Raadighed for Foreningens Medlemmer. Der kunne de hænge deres Tøj fra sig og spise deres Mellemmad, hvis de ikke ønske at søge Hotellet, som for øvrigt findes i samme Bygning. Endelig afgiver Forsamlingsbygningen Bolig for Landbrugskonsulenten og en Sagfører.

Det betydeligste af alle de Foretagender, som Bojsen gjennem Landbrugsforeningen har sat i Gang, er dog det Andels-Svineslagteri, der for Tiden er under Opførelse i Horsens. Ved energisk Virksomhed lykkedes det i Løbet af omtrent 5 Uger at rejse en Garanti hos noget over 1000 Svineproducenter i Horsens Omegn paa 172,600 Kroner, og dermed var Foretagendet sikret. Forarbejderne ved denne Sag paabegyndtes i Maj Maaned 1887; Garantien var tegnet den 1. Juli, og Slagteriet forventes at kunne begynde sin Virksomhed i Jan. 1888. Over 1200 Svineproducenter i Horsens Omegn har forpligtet sig til at levere alle de Svin, de til Udgangen af Aaret 1894 kunne undvære til Salg, til Slagteriet. Det er, som Navnet antyder, et Andelsforetagende, hvor det aarlige Overskud vil blive fordelt mellem Interessenterne i Forhold til de Penge, hvorfor de i Aarets Løb have leveret Svin.

Som én af Repræsentanterne for Horsens Landbrugsforening har Bojsen dernæst taget livlig Del i den jyske Fællesforenings Delegeretmøder i de senere Aar, og navnlig i 1886 stod han som en dygtig Forkæmper for Toldlettelse paa Landbrugets Omraade, for Afskaffelsen af Halvprocentsafgiften ved Kjøb af Ejendomme og for

at skaffe Landbruget et livligere og billigere Samkvem med Udlandet end det nuværende. De slemme Oldenborrer har han ogsaa stadig holdt Øje med. Fra ham stammer den Oplysning til Delegeretmødet i 1885, at den Skade, Oldenborrelarverne havde foraarsaget paa Strækningen mellem Kolding og Randers i det da forløbne sidste Oldenborredeccennium maatte anslaaes til at være lige saa stor som den, der var foraarsaget ved den fjendtlige Besættelse i 1864.

Det morer Bojsen at udføre den Slags Beregninger. For ikke længe siden har han udregnet, at den Mængde Smør, vi aarlig tilvirke her i Landet, er saa betydelig, at vi dermed kunde belægge en Pandekage af samme Størrelse som Fyn.

Endnu skal det anføres, at Bojsen af og til efter Anmodning har afholdt offentlige Landbrugsforedrag uden for sin hjemlige Kreds, og disse kvikke, oplysende Foredrag glemmes ikke saa let. De spænde over et stort Omraade; der er altid noget, man kan tage med hjem.

Som Paaskjønnelse for Bojsens Virksomhed i Horsenseggen skjænkede Medlemmerne af Horsens Landbrugsforening ham og Hustru til deres Sølvbryllup den 2. September 1887: 1 rundt Bord, 1 Sofa, 4 Lænestole, 6 polstrede Stole, 1 Skrivebord med tilhørende Stol og 1 Chaiselongue.

—h.

Skjønt Bojsen har haft meget at bestille paa Højskolen, paa Seminariet og med sin Gaards Drift, har han dog stadig taget livlig Del i det offentlige Liv baade paa det politiske, det landøkonomiske og det kommunale Omraade. Og han har her paa alle disse Omraader været betroet en Mængde Tillidshverv, som han med anerkjendt Dygtighed har varetaget. At han har været Formand for Grundlovsværneforeningen for hele Landet og nu er Formand for Horsens store Landbrugsforening, er allerede omtalt. Men han har ogsaa i c. 6 Aar været Formand for Kattrup-Tolstrup-Ørritslev Kommune, hvilken Post han beklæder med stor Dygtighed og til udelte Tilfredshed. Særlig har han Fortjeneste af at have bragt Finansvæsenet i en fortrinlig Orden.

Som en smuk Anerkjendelse for Bojsens Virksomhed i hans nærmeste Kreds skjænkede Tolstrup Sogns Beboere Bojsen og Hustru til deres Sølvbryllup den 2den September flere smukke, værdifulde Sølvgjenstande.

*

P. Bojsen, Martin Kristensen og N. Lindberg som Lærere.

Af Gjedveditten J. P. Kr.-Randers's Mindebog.

Denne „Gjedvedit“ kom ind under de tre oven nævnte Mænds Indflydelse ved Novembers Tide 1872, og han lever under den endnu, skjønt han forlod deres Virkeplads som en „meget duelig“ Seminarist i Slutningen af Juli 1875. Han har en vis Rædsel for at give Bidrag til et Festskrift, da han husker, hvor store Fristelser der i Følge „gamle Bojsen“s Udtalelser ved et Skolemøde paa Gjedved ligger paa Skaaltaleres, Ligtaleres og Biografers Vej, og særlig har han Grund til at lade sig skræmme fra, hvad han nu staar i Færd med at skrive; thi for det første bliver det af biografisk Indhold, for det andet bliver det, da N. Lindberg ikke længer er iblandt os, til Dels en Mindetale, og for det tredje kan Skaaltalepræget vel heller ikke helt undgaas, da de efterfølgende Udtog af en Mindebog netop fremkommer ved en festlig Lejlighed, 25 Aars Jubilæet for Gjedved Seminarium. Han staar da Fare for at faa alle de Synder tilsammen paa sin Samvittighed, som Skaaltaler, Ligtaler og Biografier kunne give Lejlighed til. Disse Synder samle sig vel for øvrigt i den ene: at gjøre den, som Talen eller Skriften drejer sig om, til en Engel, i det alle vedkommendes gode Sider fremdrages, medens de mindre gode slet ikke tages med. Gjedveditten, der fører Pennen her, skal paa Forhaand aabent udtale, at han vil skildre P. Bojsen, Martin Kristensen og N. Lindberg som gode Engle, o: som Sendebud fra Lysets og Livets rige Verden, og han tør godt vedgaa, at han med Vilje forbigaar alt hos disse tre Mænd, som ikke kan falde ind under Betegnelsen: gode Sider. For øvrigt véd han ikke synderligt at nævne hos nogen af dem, som han behøver at væve en dækkende Kjærlighedskaabe til; men selv om der var meget saadant, han vilde ved denne Lejlighed væve det sværeste Tøj til en Kjærlighedskaabe, som han paa nogen Maade magtede. Hverdagssynet giver i Reglen vore daarlige Sider en fremragende Plads, saa det er ligefrem en Nødvendighed, at der for de Mennesker, som i Følge deres Stilling omtales meget, gives enkelte Dage, da der kun tales godt om dem. Kom saadanne Dage ikke af sig selv, burde de paabydes ved Lov. Vi have alle godt af en Gang imellem at lægge vore Hoveder i Blød for at finde alle et bravt Menneskes bedste Sider, og en dygtig og god Mand tager næppe Skade af at se sig selv i rigtig smuk Belys-

ning en Dags Tid eller to. Denne Indledning kan passende slttes med en lille Oplevelse. Paa en jysk Landsbykirkegaard har en Bondekone ladet rejse en Mindestøtte over sin Mand. Den bærer dette Vers under Mandens Navn:

„Alt, hvad du virked' her paa Jord,
det har vi i vort Gjemme,
og hvad du kunde virket mer,
det vil vi rent forglemme.“

Gjedveditten læste for nogle Aar siden denne Indskrift sammen med en god Ven. „Det har dog været en skrækkelig Kone,“ udrød Vennen. „Nej, hun har været udmærket, hvis hun svarede til Verset,“ sagde Gjveditten; „synes du virkelig, det havde været kjønt, om hun efter Mandens Død stadig havde tænkt paa, hvor meget bedre han kunde have været, end han var?“

Naar vi Gjveditter tænke tilbage paa Gjved Seminarium og dets Lærere, lad os saa takke dem for, hvad de gav os. Nogle gav meget, andre mindre, alle gav de noget, som er Tak værd.

*

*

*

Den Ungdom, der duer noget, har et dobbelt Sigte, naar den drager Rejseskoene paa og vandrer ud i Verden. Den spejder efter et Maal, en Ledestjerne, eller — med andre Ord — den søger sig et Mønster, som det er værd at skære Livet til efter, og den ønsker sig saa rig en Evneudvikling som mulig, da den føler, at forsømte Evner duer kun lidt, naar der tages Fart mod et stort Maal. Maalestokken for den Dygtighed, en Ungdomslærer ejer, bliver da det Held, han har til at vække sine Lærlingers ideale Sans og give den Indhold, og hans Gave til at bringe deres Evner i Grøde. Fra dette Synspunkt ser Gjveditten paa sine tre nævnte Lærere.

Det første Indtryk, han fik af **P. Bojsen**, var, at det maatte være en ren Fornøjelse at modtage Undervisning af ham, og dette Indtryk fæstnede sig, alt som Tiden gik eller rettere løb. Bojsen stillede altid efter den mest anskuelige Form for, hvad han havde at meddele. Hvor han syntes, at Ord ikke vare klare nok, greb han Kridtet og brugte det paa „den sorte Tavle“. „En Lærers Dygtighed,“ har han sagt, „kan ses af, hvor meget han bruger Væggetavlen, eller man skal spørge om, hvor meget Kridt han slider op Aaret rundt.“ Død og kjedsommelig Undervisning hadede han som Pesten. „Et kjedeligt Menneske,“ mente han, „bør ikke blive Lærer; lad ham blive Natvægter, hvis han kan holde Øjnene aabne ved den Bestilling.“

Og kjedelig var Bojsen aldrig; som Regel kom der under hans Hænder et saadant Liv selv i det tørreste Stof, at det gik i os „som sød Ost i Rotter“. Dertil bidrog det selvfølgelig mægtigt, at han tog praktisk paa alt. Han viste os f. Ex., hvorledes vi kunde bruge Læren om Transversaler til at udregne Højden af Tolstrup Kirke-taarn blot ved Hjælp af en Stok. Men han var heller ikke bange for at oplive en Time ved Midler, der strængt taget ikke kom Stoffet ved. Saaledes spurgte han en Dag under en Examination i Geografi, da Byen Mølln i Lauenburg blev nævnt: „Hvad mærkeligt har De at melde om Mølln?“ Examinanden tav. Bojsen satte et Ansigt op, der viste den højeste Forbavselse, og sagde i en Tone, der vidnede om en næsten grænseløs Forfærdelse over tiltaltes Uvidenhed: „De véd ikke, at Uglspil staar begravet i Mølln! Man kunde vende sig i sin Grav, hvis man fik at vide, at der var kloge Folk til, som ikke vidste det!“ Velgjørende Munterhed hele Klassen rundt. — Af og til brugte han i Mathematiktimerne Bogstaver, som ellers sjælden bruges der, til Navne for de forekommende Størrelser. Exempelvis kan fortælles: „Vil De trine frem for den sorte Tavle, Petersen!“ Petersen fremtren. „Tegn os en retvinklet Trekant!“ En saadan stod snart paa Tavlen, og Petersen havde ved dens Vinkler skrevet A, B og C. „Hvorfor gjør De nu Derss rettænkende Medmennesker den Sorg at tage saadanne Bogstaver, som har slidt hele Aaret rundt? Indkald nyt Mandskab; skriv Æ , Ø og Aa op!“ Petersen hjemsendte det gamle Mandskab, og det ny blev indkaldt til stor Glæde for alle de tilstedeværende af hans rettænkende Medmennesker. — Det kunde ogsaa falde Bojsen ind at vække Munterhed ved at benytte en eller anden pudsig Ejendommelighed hos en Examinand. Sprogmanden P. Kr. Thorsen, der var Elev paa Gjedved fra 1872—1875, udtalte o som ow og p som pie. Naar han var oppe ved den sorte Tavle og skulde betegne nogle Størrelser med Bogstaver, kunde det ske, naar han af eget frit Valg kaldte én Størrelse a og en anden b, at Bojsen udbrød: „Lad os, Thorsen, faa de Bogstaver, vi kjende. Skriv ow og pie!“ Thorsen tørrede, mens han lod høre en vis knurrende Latter, a og b ud og skrev o og p i Steden for. En Spøg som denne blev fra Bojsens Side altid fremført med en saa elskværdig Barnlighed, at ingen kunde stødes over den.

Havde Bojsen nu blot vist sig spillevende i saadanne Smaa-ting som de nævnte, vilde hans Undervisning ikke have været saa tiltrækkende og fængslende, som den var. Han kunde da kun have

knyttet sine Lærlinger til sig en kort Stund. Hans Storhed som Skolemand er imidlertid den, at alle hans Sjøleevner ere i levende Bevægelse, efter som Stoffet kræver det.

Gjedveditten har haft ham til Lærer i Verdenshistorie, Saga-fortælling, Opdragelseslære, Naturlære og Mathematik. Han skjønner, at Bojsen er en meget fantasirig Mand. Hvem der har hørt ham fremstille Indholdet af Iliaden og Odysseen, glemmer det sent. Tilhørerne kom til at færdes mellem de gamle Helte, saa de længtes fra den ene Time mod den næste, da Farten skulde gaa videre. De græske Guder manede han lyslevende op; malende Ord, et livligt Minespil og Bevægelser, der uvilkaarligt skabte sig selv i Samklang med Æmnerne, tryllede Skikkelser frem. Gjvedditten tror i dette Øjeblik at se Zevs i al sin ungdommelige Magtfulde trone paa højen Olymp, synes at se Havskummet sprøjte omkring Posejdons Trefork og har et klart Indtryk af, at det ikke er hyggeligt hos den kolde Hades, i hvis Skyggerige de blodløse Gammelmands Betæneligheder pusle omkring. Ordene Fantasi, Følelse og Forstand formede sig til klare Skikkelser under Bojsens Tale om de græske Hovedguder. — Hans Tilhørere glemme heller ikke let, hvorledes han i et jævnt Billede kunde anskueliggjøre Historien, saa dens vigtigste Tildragelser hagede sig fast hos dem. Da han en Gang skulde fremstille Overgangen til den nyere Tid fra Middelalderen, faldt hans Ord omtrent saaledes: „Nyaarstiden er som en Vogn, der af Styrelsen kjøres ind paa Verdensskuepladsen. Den har 4 Hjul under sig, nemlig: Konstantinopels Erobring af Tyrkerne, de store Opfindelser, de store Opdagelser og Reformationen.“ Afsnit i Historien, som have en saadan Vrimmel af Tildragelser og Personligheder at opvise, at man vanskelig finder sig til Rette i dem, fremstillede han tit med stor Fortællerkunst. Dette var saaledes Tilfældet med den franske Revolution og Italienernes Frigjorelseskamp. — Gjvedditten har end videre haft rig Lejlighed til at se Bojsen som en stemningsrig Mand, hvis Øjne kunde faa Glans af Stemningens Dug, og hvis Stemme kunde klinge med en egen betagende Klang, naar han stod over for noget virkelig gribende. Naar han fortalte om Odyssevses Mænd, som Kirke forvandlede til Svin, at „de gryntede og græd“, da var han selv dybt greben ved Synet af et nedværdiget Menneskeliv, under hvis Dyriskhed det ægte menneskelige sukkede efter Udfrielse, og hans Stemning blev hans Tilhøreres. Ligesaa skal det nævnes, at Morten

Luthers Sjælekampe, inden han blev Reformator, og Garibaldis uegenlyt-
 nyttige, selvopofrende Færd fandt en varm Fremstiller i Bojsen. Men maaske kom hans Evne til at gribes af alt ægte menneskeligt aldrig bedre frem, end naar han gjengav en nordisk Saga i dens ordknappe Stil med den ejendommelige Sprogfarve. Mon nogen af dem, der hørte ham fortælle Nja's Saga, har glemt den igjen? Næppe! Thi Gjødveditten mindes, at i lange Tider, efter at Fortællingen var endt, var Sagavendinger staaende Udtryk paa Skolen, f. Ex.: „Hver har sine Maader at gjøre sig navnkundig paa“, som Gunnar paa Hlidarende sagde til sin Hustru Hallgerd, da hun nægtede ham Haar til en Buestræng, skjönt det gjaldt hans Liv. Og det var, som de store Følelsers Tid vendte tilbage, naar Bojsen fortalte om Nja's Indebrænding. Kan I, gamle Gjødveditter, huske følgende, som det lød fra Bojsens Læber med en varm bevæget Stemme: „Nu gik Flose til Døren, kaldte paa Nja'l og sagde, han vilde tale med ham og Bergthora. Nja'l kom. Jeg vil tilbyde dig Bortgang, Nja'l Bonde! sagde Flose; thi du brænder uforskyldt inde. Ikke vil jeg gaa ud, sagde Nja'l; thi jeg er en gammel Mand og lidet skikket til at hævne mine Sønner, og ikke vil jeg leve med Skam. Da sagde Flose til Bergthora: Gaa du ud, Husfrue! thi dig vil jeg for ingen Pris indebrænde. Bergthora svarede: Ung blev jeg given Nja'l til Hustru, og har jeg lovet ham, at vi skulle dele Skæbne med hinanden. De gik nu begge ind. — Bergthora sagde: Hvad skulle vi nu gjøre? Vi skulle gaa til Hvile, sagde Nja'l, og lægge os; længe har jeg været kjær efter Hvile. Da sagde hun til Drengen, Thord Kaaresøn: Dig skal de bære ud, og skal du ikke indebrænde. Du har lovet mig, Bedstemoder, sagde Barnet, at vi aldrig skulde skilles, saa længe jeg vil være hos dig, og mig synes meget bedre at være med dig og Nja'l end overleve eder. Hun bar Drengen til Hvile. Nja'l sagde til sin Hussvend: Nu skal du se, hvor vi lægge os, og hvorledes jeg skikker os til Hvile; thi ikke agter jeg at røre mig her fra, enten jeg lider af Røg eller Hede! Du kan da kjende, hvor vore Ben ere at opsøge. Det lovede Hussvenden.“ — I husker det vist, gamle Gjødvedvenner, og véd, at den Sagatime, som viste jer Nja'l, Bergthora og Drengen Thord ved Dødens aabne Dør, fik Ordet Troskab til at lyse som en Sol. — Endelig skal det i denne Sammenhæng fremhæves, at Bojsens stemningsrige Natur tit kom stærkt frem under Sangen, navnlig ved Morgenandagten. Gjødveditten har særlig lagt Mærke til den Inderlighed, hvormed han sang:

„Min Jesus, lad mit Hjærte faa
 en saadan Smæg paa dig,
 at Nat og Dag du være maa
 min Sjæl umistelig!“

samt denne Salnes 3. og 4. Vers.

Han tager heller ikke fejl, naar han nævner: „O, Kristelighed“ som en Salme, der laa Bojsens Hjærte nær. — Enkelte lyriske Digte var Bojsen rent ud forelsket i eller i hvert Fald i et større eller mindre Parti af dem. Saaledes sang han gjerne Rosings: „Jeg har baaret Lærkens Vinge“, skjønt han fremhævede, at den var skreven af en meget lille Digter. Det var Tankerne: „Gjenlyd af min Ungdoms Stemme altid følger mig paa Jord“. — „Jeg skal atter Vejen finde til min Ungdoms lyse Slot“ — og: „Jeg véd, at i Dødens Lande springer atter ud en Vaar“, det var disse Tanker, der greb ham. Ligeledes sang han med stor Fornøjelse H. C. Andersens „Sundhed og godt Humør tillige“, vistnok særlig glad ved de sidste Linjer: „Eje et Hjærte, som glad kan slaa, det er langt mer end Guldkrone paa!“ thi denne Tanke kom han tit tilbage til.

Hvem der kun har hørt Bojsen synge, eller som blot har kjendt ham som Sagafortæller, tvivler maaske om, at han er synderlig anlagt for det forstandsmæssige. Det er sandt, at Bojsen ikke er filosofisk anlagt i den Forstand, at luftige Spekulationer eller kjedelige Grublerier ligge ham nær. Men praktisk Tænkning og fornøjelig Tænkning ligger godt for ham. Gjedveditten mindes, at han flere Gange lagde Seminaristerne paa Hjærte, at vilde de sysle med noget som helst Spil, da burde de vælge Skakspillet, fordi det kræver planmæssig Grunden helt igjennem. Og mange véd, at Bojsen selv er en god Skakspiller. Ligeledes sysler han med stor Lyst med Mathematik. En Høstmaaned gjennemgik han for sin Fornøjelses Skyld den analytiske Geometri, og ikke sjælden traf man ham ude paa Landevejen, i det han stod bøjet over en Figur, han havde ridset med sin Stok i Sandet. Det var en geometrisk Opgave, hvis Løsning han vilde finde. Det kan vel ogsaa regnes ind under Forstandssiden hos ham, at han lagde godt Mærke til alt, hvad der mødte ham, og vidste at faa noget ud deraf. Han bruger, som det er kjendt af alle, der har hørt ham som Folketaler, en Mængde Smaatræk af det daglige Liv; den ene træffende og morsomme Anekdote kjæder sig til den anden, og han er Naturfilosof i en egen Stil. Lynet, der slaar ned og tænder, er ham et Billede paa Aandens Magt over Hjærtet, naar den aabenbarer sig i et levende

Ord. Sædens Væxt i det skjulte bruger han til at kaste Lys over Hjærtets dunkle Liv. Den midtpunktsøgende og den midtpunktflýende Kraft bliver et Billede paa Forholdet mellem Guds Styrelse og Menneskets Vilje. I de døde Punkter, der kunne forekomme f. Ex. ved Krumtappen af et Rokkehjul, som sættes i Bevægelse, ser han et Billede paa forskellige „døde Punkter“ i Menneskelivet. Og saaledes kunde man blive ved at regne op, naar man har været Bojsens Tilhører i nogle Aar.

At Bojsen havde Greb paa at stille sine Læringer i Forhold til Tidens Opgaver, og at han kunde give Stødet til, at de fik en Livsanskuelse, som de vilde leve paa, skjønner Gjødveditten af den udstrakte Brug, han har kunnet gjøre af Bojsens Udtalelser om mangfoldige Spørgsmaal, som Livet bringer én i Berøring med. Det var ikke til daglig Dags, at Bojsen kom til at udtale sig om religiøse Ting; men kom han til det, da bar Talen i høj Grad den personlige Sandheds Præg, den havde Selvoplevelsens Stempel paa sig. Han lærte os at skatte den personlige Sandheds Værd baade for vort eget og for andres Vedkommende: „Vær dig selv, og giv din Næste Lov til at være sig selv!“ — En Rettesnor for vor Deltagelse i Samfundslivet gav han os i Grundtvigs Ord:

„Kjærlighed til det Liv saa frit,
som lader hver beholde sit.“
„Kjærlighed til hver Glædens Urt,
som ej gjør andre Livet surt.“

Til Afslutning paa disse Træk af Bojsens Lærervirksomhed, vil Gjødveditten tegne et Portræt, som hans Kammerater vil kunne kjendes ved. Bojsen staar paa Kathedret med spillevende Øjne, og han har i Haanden en Pegepind paa 1 Fods Længde eller saa omtrent. Savnede han den, var han ikke rigtig sig selv. Denne Pegepind er det rette Symbol for Manden. Som Regel saa' han den Ting levende for sig, som han skulde oplyse andre om, og hans Glæde var at pege paa den, saa disse andre kunde se den ogsaa. Og han er en Mand, der har en Livsanskuelse, visse Grundtanker at virke for, et vist Maal at stile hen imod. Pegepinden passer atter her; han brugte den til at pege paa Idealerne for de unge.

*

*

*

Martin Kristensens Navn kan ikke nævnes for nogen af dem, der kjende ham, uden at den Karakteristik, de saa tit selv have givet ham, og som de have hørt fra saa mange Sider, falder dem

ind, nemlig: „Han er en god Støtte for Gjedved!“ En god Støtte er netop det rette Ord om ham. En saadan maa have en fast Grund at staa paa, og den maa kunne taale at ses fra alle Sider — vi gaar ud fra, at det er en fritstaaende Støtte. Og dette passer just paa ham. Han gjør Indtrykket af Soliditet helt igjennem; jo bedre man kjender ham, jo fastere bliver dette Indtryk af ham hos én. Hvad enten hans Tale drejer sig om Ting, der særlig kalde paa Personligheden, eller den sysler med et Stof, som er af mere upersonlig Art — altid mærker man en Mand, der har fast Grund under Fødderne. „Han véd, hvad han vil, og han vil, hvad han véd“. Hans Agtelse blandt Seminaristerne var og er grundmuret. Kom de i Mundhuggeri om et eller andet, gik den af med Sejren, som kunde bevise, at Martin Kristensen var hans Meningsfælle i det omstridte Punkt. Ordene: „Det har Martin sagt!“ har endt mangen en Kamp i Gjedved. Man stoler paa hans Karakter, man beundrer hans Evner, og man tager Hatten af for hans Kundskabers Grundighed. Gjedveditten har ikke truffet den endnu, der havde saa meget som et eneste lille løst Ord at bebrejde Martin Kristensen. Og hos ham er det solide forenet med stor Alsidighed. Hans Interesse gaar i vidt forskjellige Retninger, og hans Kundskaber er mangeartede. Intet Under, at han for Alvor — skjønt i Spøgens Form — blev kaldt „Professoren“. En nu afdød Haandværker i Gjedved, som hørte denne Titel, troede efter en Spasmagers Udsagn, at Martin Kristensen nylig havde faaet den, og gik i dybeste Alvor hen og ønskede ham til Lykke. Vi Seminarister vidste nok, at vor dygtige Lærer ikke var Professor; men at han burde være det, derom tvivlede vi ikke. — Hans klare, sikre, alvorlige Personlighed havde stor Magt over os; vi vidste ogsaa, at gik vi over Stregen for den ungdommelige Kaadheds Ret, kunde han sende et stilfærdigt revsende Ord ud, og vi gav ham meget nødig Anledning til et saadant. Et Exempel paa hans Evne til at betage en kaad Elev Lysten til at gjøre Løjer eller at gjøre sig vigtig, er følgende. I en Dansktime oplæste en Elev et Stykke af Læsebogen, hvori Ordet „Liggendefæ“ forekom. Da Læsningen var endt, udbrød en anden, der vistnok af og til gjorde unyttige Spørgsmaal: „Kunde „Liggendefæ“ ikke let misforstaas, saa man ved dette Ord forstod Kreaturer, der ligge ned?“ Martin Kristensen sagde ganske tørt: „Den Misforstaaelse ligger ikke nær uden for dem, der selv ere Fæ“.

Martin Kristensen er en ypperlig Fremstiller af Danmarks-

Historien. Det grundige og klare Foredrag røber hans sikre Herredømme over Æmnet, og Tonen, hvori han fortæller, er hyggelig og lun; man kan paa én Gang høre, at man har en Jyde for sig, og at denne Jyde er mer end almindelig godt hjemme i den gamle Sagastil, saa godt, at den er gaaet ham over i Blodet. Han har — som en stor Ynder af Holberg maa have det — megen Sans for det komiske. Et saadant Udtryk som det, Gustav Trolle brugte om sig selv: „Af Guds besynderlige Langmodighed Ærkebiskop til Upsal“, eller som det, der skildrer nogle Bønders Færd ved en vis Lejlighed: „De fo'r op med knyttet Næve, fuld af Øl og Nidkærhed“ — kommer i Martin Kristensens Fortælling rigtig til sin Ret. Hans ypperlige Hukommelse gjør ham det muligt at lade selve Kilderne tale i deres tit ejendommelige Sprog. Han ræsonnerer ikke meget i fortællende Foredrag; men han behøver det heller ikke. Stoffet er lagt saaledes til Rette, og Skildringerne saa faste i Omridset og saa klare i Tegningen, at Betragtningerne gjøre sig selv. „Sandheden er klar“, dette har Gjødveditten en levende Fornemmelse af fra de Timer, da han sad paa Skolebænk og hørte Martin Kristensens Foredrag. I det hele taget udvikledes i disse Timer hans og hans Kammeraters Ærbødighed for klar og grundig Fremstilling. — Martin Kristensen havde i de Aar, som denne Afhandling holder sig til, hele Danskundervisningen paa Gjødved. Hans Foredrag over den danske Bogverden og dens bedste Mænd satte vi meget højt. Han lærte os at se op til Holberg. Denne Stormands sunde Komik, hans omfattende Virkelighedssans og hans ihærdige, redelige Arbejde er alt sammen noget, som det ligger Martin Kristensen nær at se sig glad paa; thi det er sin egen Natur, han møder deri. Hør ham fortælle om Holbergs Levned og Virksomhed, flettende den ene holbergske Vending ind efter den anden, og du forstaar, at faa Munde egne sig bedre end hans til at gjengive den tørre, lune Komikers Sprog. Gjest ham i hans Hjem og faa en Samtale med ham, da vil du mærke, at for ham er Virkeligheden den „store Lærer“. Han har lagt grundig Mærke til meget, og han skyr store Ord, som ikke have en tilsvarende Virkelighed. En Gang holdtes der i Gjødved en Forhandling om Republik og Kongedømme. Han er saa god Frihedsmand som nogen, og selvfølgelig har han derfor intet imod en god Republik; men han vil, at det gode skal naas ved besindig Færd. Han udtalte derfor — vel nok med den noget raske Ungdom for Øje — at „det kunde intet nytte at tænke langt, naar man dog kun kom kort“. Luftige Spekula-

tioner ere ham lige saa meget imod, som Metafysikken var Holberg en Vederstyggelighed. Og læg saa endelig Mærke til hans Arbejdssomhed. Han har en stor Gjerning at røgte paa Skolen; han tegner Portrætter i et stort Tal mellem Aar og Dag; han varetager med megen Iver saadanne Interesser som den at samle sammen til et lille Møntkabinet af danske Mønter og at faa en Samling af danske Oldsager; han sætter sig ind i adskillige af de vigtigste ny Værker, som Litteraturen bliver forøget med, og han har Øjnene aabne for Bevægelserne i Folkelivet. En trofast, pligtopfyldende Arbejder som Holberg, en god Borger som Holberg. Gjedveditten har ikke syslet med Naturhistorie, siden han forlod Gjedved; men han mindes, at Martin Kristensens Undervisning i dette Fags to Hovedgrene: Dyrelæren og Plantelæren, var yderst fængslende. Uden at være Darwinist søgte han baade for Planternes og Dyrenes Vedkommende at vise deres Overensstemmelse i Bygning med deres Opholdssted og Levevis, og det fine Samspil i Naturens brogede Mangfoldighed traadte klart frem for os under hans grundige Paavisning deraf. Kort sagt, hans Fremgangsmaade var den teleologiske, den samme, sem Professor Schjødte med stor Genialitet drev paa, eller — med andre Ord — han stiledede efter, at Naturens Logik, som den er udfoldet i Hundreder af Former, kunde gribe vort Tankeliv; han vilde gjøre os til tænksomme Mennesker over for Naturens Rige. — Endelig skal Gjedveditten nævne, at Martin Kristensen gav en dygtig Fremstilling af Sjælelæren. Den lille Bog, vi læste i dette Fag, var tør for os og kunde vel ikke godt være andet; men den blev næsten levende, naar vor Lærer med sin vaagende Virkelighedssans tog det ene kjendte Træk af Menneskelivet frem efter det andet. Da blev Lærebogens tørre Text forsynet med en Række oplysende Billeder.

Martin Kristensen lærte os ved alt, hvad han gav os Undervisning i, at en Lærer ikke skal være et kjedeligt Tillæg til Skolebøgerne, men at han bør være en levende Personlighed. Han er en Mand; det følte vi, og vi glemmer ham aldrig. Dertil har han sat for dybe Spor paa vor Udviklings Vej.

*

*

*

Præsten **Niels Lindberg** kom til Gjedved som Kapellan i Efteraaret 1872 og sad saa i denne Stilling 4—5 Aar. Han var i denne Tid Lærer i Religion paa Seminariet; men hans største Arbejde faldt paa andre Omraader end Skolens, og Gjedveditten skal derfor ikke dvæle længe ved ham i den Sammenhæng, hvori han fremtræder

her. Hvad hans Elever særlig har lært at skjønne paa ved hans Hjælp er vel uomtvistelig:

Det kristelige Frisind. Niels Lindberg, Sønnen af en gammel Kæmpe for Guds Menigheds frie Stilling, var ikke vanslægtet fra Fædrene. Fra Troens Grund veg han ikke en Tomme; men i Lærespørgsmaal lod han Næsten have samme Ret, som han krævede for sig selv.

En levende Følelse for Sandhed og Ret. Niels Lindberg var juridisk anlagt. Hans Bevisførelse for én eller anden Sandhed var tit præget af det advokatoriske; men det var ikke nogen Prokuratorsnedighed, som kom for Dagen deri, derimod var det, som vilde han slaa fast, at for Sandhedens og Rettens Sejr kan man aldrig være for ivrig. Han var skarp i det saglige, men dømte i Grunden mildt om alle Mennesker.

Den rette Menneskeværdighed. Den forlorne Værdighed havde en afgjort Fjende i Niels Lindberg. Han var jævn i Ord og jævn i Færd. Ingen kunde af hans Ydre dømme, at han var en lærd Mand, der var mere læsende end de fleste studerede Folk i dette Land. Hans Elskværdighed og Lige-fremhed havde ikke Spor af Nedladdenhed eller Beregning over sig.

Der trænges næppe til nogen Redegjørelse for, at de tre Punkter, som der oven for er sat en Streg under, ere af stor Vigtighed, og alle kunne vel være enige om, at en Religionslærer for den voxne Ungdom ikke fylder sin Plads daarlig, naar han i sin Undervisning og ved sin Personlighed kan understrege dem ret. Men det kunde netop Niels Lindberg gjøre til Gavns.

*

*

*

Tallet paa de Mænd, der i Aarenes Løb have haft P. Bojsen og Martin Kristensen til Lærere, løber op til mange Hundreder. En stor Del har alt i en længere Aarrække virket som Folkelærere trindt om i Danmark. De fleste virke i Statskolen, ikke faa ere traadte i Friskolens Tjeneste, og adskillige have Plads som Højskoleforstandere og Højskolelærere. Det er ikke Gjedvedittens Sag at nævne Gjedved-itternes Fortjeneste af Oplysningens Fremgang i Danmark; men han slutter med at udtale, at har man noget godt at sige om dem, da bør de dele Rosen med deres Lærere.

F. E. Boisen

N. Lindbergh

Martin Kristensen

Skolegjerning.

Det er godt, at Skolens Apparater ere i Orden, godt at have lyse og rummelige Lokaler, godt, at Børnene kunne faa rig Lejlighed til at lære noget, men alt dette er dog ikke Hovedsagen ved Skolegjerning. En Børnelærer bør fremfor alt være en Opdrager, og det er han kun i samme Grad, som han er en Personlighed; herpaa beror det mere end paa alt andet, om det skal lykkes ham at løse sin Opgave. — At alt det udvortes Tilbehør er tarveligt, kan være slemt nok; men er Læreren et Menneske med Udvikling og Karakter, bliver Ordet alligevel ikke ufrugtbart, og hans Gjerning skal ikke glemmes „som Sne, der faldt ifjor“.

At være „Personlighed“ falder sammen med det at være en Tjener; ikke det at tjene sig selv, men at tjene andre, og fremfor alt at tjene den Overbevisning, som man af Hjærtet har faaet kjær. Den Lærer, som er kold, lunken eller nevtral paa sit Virkeomraade, kan vel gjøre noget Gavn i Verden — han kan bibringe Børnene Kundskaber og mekaniske Færdigheder, men Opdrager i dette Ords sande Betydning bliver han aldrig. — En Børnelærer bør være upartisk — fremfor alt upartisk i Behandlingen af Børnene; han er deres Højesteret, og intet skamskjænder Retten mere, end naar det skinner igjennem, at der ikke er lige Ret for alle; langt hellere en stræng Lærer, der haardt straffer enhver Forseelse, end en Lærer, der begunstiger det ene Barn paa det andets Bekostning; Børn have et skarper Øje for Lighedsfølelsen end voxne; intet krænker dem haardere, end naar de føle sig tilsidesatte i Forhold til deres Kammerater. — For saa vidt er stræng Upartiskhed en Kardinaldyd for en Lærer; men deraf følger ikke, at Læreren skal være upartisk over for de Tanker og Følelser, som han møder eller kommer til at omtale. Her maa Børnene godt faa Indtryk af, at dette eller hint er noget, som særlig ligger ham paa Sinde; skal Ordet i Sandhed virke, saa maa det gaa fra Hjærte til Hjærte, thi „brænder kun Hjærtet for Sandhed og Ret, skal Tiden nok vise, vi tænke ej slet“. — Det kan ikke nytte at opstille Regler for, hvad der kan tales med Børn om, og hvad ikke; der er ikke den Ting til under Solen, som den erfarne Lærer ikke kan behandle for Børnene, naar han blot forstaaer den store Kunst at afpasse Maaden efter deres Tarv og Fatteevne; det er derfor ogsaa en Uting at opstille Forbud: om dette eller hint maa Du ikke tale, — og det er saa meget enfoldigere, som

det er en bekjendt Erfaring, at den forbudne Frugt altid smager bedst. — En Lærer bør altid have Lov til at tale ud af sit Hjertes Overbevisning; det er den eneste Forkyndelse af Ordet, der udretter noget i Verden, den eneste, som i Længden har opdragende Indflydelse. — Enhver har erfaret dette i sit Liv: det Ord, jeg ikke lægger Magt paa, gives der heller ikke Agt paa. — Lad ogsaa være, at Læreren paa den Maade kunde føre Børnene ind paa Betragtninger, som ikke vare rigtige — i denne syndige Verden er det overhovedet vanskeligt altid at være paa den rigtige Side — saa kan man trøste sig med, at Skolegjerning ikke er noget, der skal beregnes paa Afslutning; hele Livet er en Skole — Børneskolen kun en Begyndelse deraf; der vil komme Lejlighed nok til at faa det vrang rettet, for saa vidt sligt skulde have faaet Indpas. — Det er just den skjæve Opfattelse af Skolens Gjerning, at den skulde give Børnene noget afsluttet, noget fuldt færdigt, medens Sandheden er, at Kræfternes og Evnernes Udvikling først ret skal til at begynde, naar den sædvanlige Skole slipper. Skolen er kun som en Forstue, hvor man bereder sig, før maa træder ind i Stuen. — Man behøver derfor ikke at være saa ængstelig, om der i Skolen skulde være meddelt et eller andet, som den senere Erfaring ikke vilde stadfæste. Deraf følger ikke, at det skulde være Læreren en ligegyldig Sag, om det, han siger, er vrangt eller ret — tvært imod — taler han ud af sit Hjertes Overbevisning, og det er det, jeg forudsætter, at han gjør, saa er han altid i Øjeblikket sikker paa, at det, han siger, er rigtigt, og det er just denne Sikkerhed, som giver Ordet Vægt, denne Sikkerhed, som bliver opdragende. — I Opdragelseskunsten gjælder ingen Familien; Børn rette sig ikke efter et Ord, der bæres frem af Tvivl; derfor havde Kold Ret, naar han fremhævede Ordet: „Jeg“ som det mest fornødne for en Opdrager. — Den, som ikke kan eller ikke tør sætte et „Jeg“ foran det, han udtaler, faar ikke Børnenes Tillid. — Derfor er det en saare vigtig Sag, at vore Børn blive betroede til Lærere, som vide, hvad de ville, og ville, hvad de vide, Lærere, som under hele deres Gjerning have en fast og inderlig Overbevisning om, hvad der er Ret, Lærere, som med Sandhed kunne synges:

„Det er Tid, at Kraften kjendes;
Det er Tid, at Sener spændes.“

Derfor er der ingen Samfundsklasse i Landet, for hvem det er mere vigtigt at bevare Aandens og Ordets Frihed end Lærernes. — Det Folk, som skal opdrages af Trælle, synker selv ned i Træl-

dom. Der tales saa meget om Ordets Misbrug — og det er sandt, at Misbrug kan finde Sted — men langt større Ulykke er det dog, naar nogen vil tvinge andre til at tale imod deres Hjertes Overbevisning eller til at fortie det, som de anse for Ret. — Lad mig derfor slutte med den Sandhed, at Ordets opdragende Magt altid beror paa, at det stammer fra en ærlig Overbevisning, og at der er Frihed til at bruge det, baade i og udenfor Skolen.

P. Bojsen.

Om Personlighed.

(Foredrag af P. Bojsen. Gjengivet af en Elev.)

Ordet Person bliver som bekendt brugt i Flæng, det er et Ord, vi have faaet fra Romerne. Oprindeligt betyder det nærmest en Maske, og det kan man jo let blive; men ellers brugte Romerne Ordet om den, der har et Ærende, en Bestilling; vi have saa overført Ordet. Vi bruge paa dansk Person omtrent i samme Betydning som Mand, og det er maaske i denne Sættelse værd at mærke, at naar Øhlenschläger i Sengen: „Der er et yndigt Land“, siger: „Ædle Kvinder, skønne Møer og Mænd og raske Svende“, saa faa Kvinderne, Møerne og Svendene hver for sig et Tillægsord, men Mænd intet, overensstemmende med Ordsproget: „En Mand er en Mand“; det tager altsammen Sigte blot paa Personligheden. Hvordan udvikles nu denne? Vor Tid sætter jo særlig Pris paa det at lære noget; det gjælder om at „lære“ baade dette og hint; men mon man ikke ofte under al denne Kundskabsjagen glemmer, hvor vigtig den Ting er: Udviklingen af Personligheden? Mon man ikke glemmer under al denne Oplysningsmeddeling, at man — ogsaa over for Barnet — maa stille det som Maalet: at opdrage og udvikle en Person, at opdrage og udvikle Mennesker, der føle sig som dem, der have et Ærende at udføre her i Verden? Det gjælder altsaa om at udvikle Personlighedspræget, og i den Forstand kan det godt siges, det var heldigt, om vi besad en Del mere af Romernes Jærnnatur; vi maa

jo huske paa, at vi en Gang have været saadanne myndige Personer; thi de gamle Nordboer vare i fuldeste Forstand et Prægsfolk. Som man kan sige om Romerne, at deres Virken altid efterlod sig et Spor, saaledes kan man ogsaa sige om vore gamle Forfædre, at deres Bedrifter prægede sig i Tiden. Det er netop Kjendetegnet paa, at et Menneske tillige er en Personlighed, naar vedkommendes Virken efterlader sig et Spor. Men hvor mange Mennesker kan man ikke sige om, at de leve og dø uden at efterlade sig Spor? Der er Mennesker, hvis Navne glemmes, „som Sne, der faldt i Fjor“. Men hvorfor glemmes de? Fordi de intet Ærende have haft; fordi der var ingen Sag, som de tjente. En Mand havde en Gang sagt til Taleren: „Det er Interessen (Egennytten), som driver hele Værket“. Har man denne Livsbetragtning, da bliver man næppe nogen Sinde Tjener af en Sag. De første Paver i Rom kaldte sig: Guds Tjeneres Tjener. Man kan ikke tjene en Sag uden Selvopofrelse, lærer man ikke at se bort fra sig selv, da bliver man aldrig til Gavns Tjener. Som Tjener for en Sag gjælder det om at kunne sige: „Ikke for mig, ikke for Dig, men for den Tanke, vi elske.“ Det at kunne udrette noget i en eller anden Sags Tjeneste er altsaa det ubedragelige Kjendetegn paa, at man virkelig er en Personlighed; „Personligheden“ tjener ikke først og sidst sit eget, han udretter ogsaa noget i det, som „de tusend Hjem“ er fælles om. . . . Det er ganske lærerigt at se, hvor mange Betegnelser det danske Folk har for at være det modsatte af en Personlighed; vort Folk er et vittigt Folk, det har derfor fundet adskillige pudsige og snurrige Udtryk for det at mangle Personlighed. Et saadant Udtryk er: Vejrhane. En Vejrhane retter sig som bekjendt efter Vinden, og i overført Betydning er en Vejrhane derfor et Menneske, som kan gaa, i hvilken Retning det skal være; men Vejrhanen udretter ikke noget, har intet Ærende, ingen Opgave og er ikke nogen Personlighed. Et andet Udtryk er Pjalt, et tredje Karklud. Taleren vidste egentlig ikke ret, hvorfor man brugte disse to Udtryk; men Grunden til Brugen af det sidste kunde maaske ligge deri, at en Karklud besidder en altfor stor Modtagelighed for hvad som helst. Øhlenschläger fortæller i sine „Erindringer“ om en Mand, der opkastede det Spørgsmaal: „Hvad ere vi Mennesker?“ og selv svarede: „Ikke andet end dinglende Lysestøberskilte“. Dette Svar havde ikke sit Udspring fra den Tanke, at Mennesket bør være en Personlighed, det minder tvært imod om Vejrhanen. Man fortæller, at en Gang kom en Mand til den bekjendte franske Minister Talleyrand og bad

indstændig om at maatte blive befordret til et større Embede. Manden klagede meget, men Talleyrand havde intet aabent Øre for hans Klager. Til sidst udrød Manden: „Men man skal jo dog leve“, hvortil den snilde Minister svarede: „Jeg indser egentlig ikke Grunden hvorfor“. Det var et spydigt Svar; men dersom vi virkelig ikke have noget at leve for, da kan der spørges: Hvorfor skulle vi da leve? Nu er der vist mange Mennesker, om hvem det gjælder: for lidt Personlighed. De have Følelsen af, at for at være en Personlighed udkræves Styrke; men saa tage saadanne Mennesker tit fejl og mene, at Stivhed og Stædighed kunne gjøre det af for — Styrke. De sætte et bistert Ansigt op, det bistre Ansigt skal saa overtyde Folk om, at der er Styrke, Personlighed. Det er en grumme let Sag at gjøre sig stædig, men det er i Grunden en ynkelig Egenkab at besidde. Vi der nede i Horsens-Eggen pleje at sige om en stædig Mand, at han er som „Pinds Gris“. Om Pinds Gris fortæller man, at man maatte rykke Ørene af den for at faa den til Truget, og Halen af for at faa den fra igjen. Stive og stædige Folk blive til rene Nejmænd; hvad de beslutte, det skal staa fast, selv om det er nok saa galt; men man burde over for saadanne mindes Bjørnsøns Ord: „Har Du lovet noget, som er galt, saa gaa ikke endnu videre i Synden ved at holde det.“ De stædige Nejfolk ville synes Personligheder, men ere det i Virkeligheden ikke. Hvor meget bedre er det dog at kunne sige Ja end Nej. Men man kan naturligvis ogsaa overdrive det til den Side. Taleren havde saaledes kjendt en Mand, der stadig sagde: „Ja, ja, ja, ja.“ Men det er nødvendigt, at et Menneske har lært at „bøje af“, som man siger. Intet Hjem bliver nogen Sinde et lykkeligt Hjem, hvis denne Betingelse ikke er til Stede; men for den, som tjener en Sag, er det ligefrem en Hovedbetingelse, at han har lært at bøje sig selv og bekjende sin Skrøbelighed. Den engelske Forfatter Charles Dickens fortæller om en Kusk, der var meget daarlig til at styre, og som, i det han satte sig paa Bukken, blev spurgt, om al Ting var i Orden. „Ja, al Ting er i Orden,“ svarede Kusken, og Dickens tilføjer, at det sagde han, uagtet han sad med en indvendig Følelse af, at alt var i Uorden. Skjønt D. skriver dette i Spøg, kan det dog tjene som et Bevis paa, hvor utilbøjelige Folk ere til at vedstaa deres egen Daarlighed og Skrøbelighed.

Skal Personligheden udvikles, da er det selvfølgelig bedst at begynde med Begyndelsen; fra Barnsben af skal Personligheden op-

drages. Taleren har ikke stor Tro til, at den saakaldte „almindelige Dannelse“ virker fremmede i Retning af Personlighedens Udvikling, og dog maa man sige: Hellere ingen Ting lære end tabe „Præget“. Med Guds billedet kan det gaa som med et Fixerbillede; det kan se ud, som om Billedets egentlige Indhold var borte, men pludselig opdager man det. Vi hjælpe manges Gang til, at Guds billedet udslettes hos Børnene, og hvad Under da, at de saa ofte skeje ud, naar de komme fra Hjemmet; men disse Udskejelser ville ofte kunne forebygges, naar man under Opdragelsen havde taget mere Sigte paa Personligheden, og Taleren vil nu i Aften give 4 Raad med Hensyn til Barnets Personlighedsudvikling. Det første Raad skal da være: Glem ikke at udvikle Barnets Ansvarsfølelse. Den bekjendte engelske Pædagog Herbert Spencer siger: „Børn skulle tidlig lære, at de have Ansvar.“ Derfor: viser Barnet Ulydighed, maa det straffes; men Straffen skal svare til Brøden. Mange Forældre straffe, uden at Børnene rigtig vide, hvorfor de blive straffede; dette er i høj Grad urigtigt, thi Barnet maa netop altid vide dette hvorfor. Andre Forældre bære over i Utide, straffe slet ikke, naar Straffen netop er nødvendig; men det er klart, at ved en saadan Fremgangsmaade ødelægges Ansvarsfølelsen. Barnet maa altid være rede til at tage Følgerne af sine Handlinger. Har man ikke under Opdragelsen et skarpt Øje for dette, da bliver der næppe nogen Sinde en Personlighed af det. En, der altid viger tilbage for Følgerne af sine egne Handlinger, bliver aldrig Tjener for en Sag. Hvor anderledes er det da ikke at se paa Morten Luther, da han paa Rigsdagen i Worms sagde: „Her staar jeg, jeg kan ikke andet.“ Nej, han kunde ikke andet, thi han var en — Tjener.

Ja, det er aabenbart noget, vi lide af i vore Dage, man vil ikke vide af noget Ansvar; hvad er de smaa Børns „Ja — men“ andet end et Forsøg paa at skyde Ansvaret fra sig? Skal Folket i vore Dage opdrages til Selvstyrelse, da skal Grunden sandelig lægges hos Børnene ved at vække og nære Ansvarsfølelsen. Talerens næste Raad er: Sørg for, at Barnet faar en god Støttekjæp, og en saadan Støttekjæp er gode Vaner. Gode Vaner kunne støtte Personligheden, og de kunne være en forunderlig god Støttekjæp. Man maa ikke vænne Børnene til Magelighed, men derimod til altid at tage Forholdene, som de ere. Hvad har det ikke at sige, om man fra lille af er vant til at tale Sandhed eller til at smaalyve? Hvilken Betydning har ikke det, at man fra lille af er vant til at arbejde?

Arbejde er en Velsignelse og en Støtte for Karakteren. Lediggang skaber Luner; dog, vi ere ikke satte her for at gaa med Griller, men for at være virksomme. Et Menneskes Levevis afhænger af hans Vaner; som man er vant, saa lever man. Intet er styggere end Vigtigmageri, særlig blandt unge Mennesker. Vigtighed vidner i Grunden om alt andet end Personlighed hos vedkommende; dog troede Taleren ikke, at Aarsagen til Vigtighed kan søges i Vanen. Man kan ikke sige: Han er vigtig, fordi han er vant til at være det. Det tredje Raad, Taleren vilde give, er: god Omgang. „Sig mig, hvem Du omgaas, og jeg skal sige Dig, hvem Du er.“ Det er noget, som Friskolebevægelsen tager Sigte paa, i det mange Forældre sige som saa: „Vi ville sikre vore Børn en god Omgang, derfor sende vi dem i Friskole.“ Og det kan heller ikke paa nogen Maade være ligegyldigt, hvilken Omgang Børnene have; thi her gjælder Ordsproget: „Et skabet Faar kan fordærve en hel Hjord.“ Men hvilken Støtte er ikke ogsaa en god Omgang for os voxne? Hvad har det ikke at sige, at man er fælles om noget? For Udviklingen af Personligheden er det fjerde og vigtigste dog Kjærlighed. Jærnet bliver hærdet ved først at opvarmes, og Mennesket taaler ikke det at være koldt bestandig; der skal Varme til, hvis Karakteren skal hærdes. Men det er ved Ord, at det sker; et Hjem bliver i Virkeligheden ikke et Hjem, som det bør og skal være, hvis der ikke leves et Liv i Ordet. Bjørnson har i sin Fortælling om Arne vist, hvor uheldigt det er, naar der skal ties. Ja den vigtigste Fordring, der kan stilles til „Personligheden“, det er dog den, at Hjærtet brænder for Sandhed og Ret. Man kan maaske ikke sige, at Børnene bevidst nære Kjærlighed til Forældrene, thi den virkelige Gjenkjærlighed kommer først i en senere Alder; men alligevel gjælder det først og sidst: Opdrag en Slægt, der er stærk i Kjærlighed. Folk sige undertiden som Drengen: „Jeg er lige glad“; men skjønt dette Udtryk tyder paa, at man kan finde sig i hvad som helst, er det dog langt fra et Vidnesbyrd om Karakter, om Personlighed. Taleren vilde slutte med at fortælle et Par Historier. Den første stammer fra den Tid, da Kold var Lærer i Dalby. Det var en Markedsdag, en Vogn kom kjørende gennem Byen, og der tabtes en Pakke. Det fik en Kone at se, og da hun vidste, hvor Vognen var fra, kaldte hun paa sin Datter, en lille Pige, og bad hende bringe Pakken til Ejeren; men lille Ane sagde: „Nej, jeg vil ikke.“ Konen henvendte sig da til Kold, der just kom forbi, og sagde: „Lille Ane kan, men hun vil ikke.“

Kold begyndte nu paa sin ejendommelige Maade at holde Forhør: „Tror du nogen Sinde, du skal dø?“ Jo, det troede Ane da. „Ja, men naar du banker paa Himmerigs Dør, kan du stole paa, der bliver sagt: „Naa, det er den lille Ane, der ikke vilde gaa til Mesinge med Pakken; nej, bliv borte! Her hedder det: Ær din Fader og din Moder!““ Det var Ord nok for lille Ane, og hun gik, og var fra den Tid et lydigt Barn. Er hun død, har hun visselig ikke forgjæves banket paa Himmerigs Port. Den anden Historie fortæller den tyske Præst Funcke. I Würtemberg var der Gilde hos Kongen; Statsministeren og mange andre høje Herrer vare til Stede, og Statsministeren kom da ved denne Lejlighed til at sidde ved Siden af en Præst, til hvem han henvendte sig omtrent saaledes: „Herr Pastor! der tales og skrives nu om Stunder saa grumme meget om Livet efter Døden; men kan der nu ogsaa siges noget rigtig tilforladeligt om den Ting?“ „Ja, Deres Excellence,“ svarede Præsten, „det er aldeles sikkert, at naar De er død, er De ikke Minister længere.“ „Men sig mig,“ tilføjede Præsten, „hvad er De, naar De ikke længere er Excellence?“ Ja, det var et meget alvorligt Spørgsmaal af Præsten. Hvad var Manden, naar han ikke længere var Excellence? Hvad ere vi, naar vi ikke længere ere de udmærkede Personer, som vi nu bilde os ind at være?

Om de fem Sandser.

(Foredrag af P. Bojsen. Gjengivet ved en af Eleverne.)

Der er en Ting, som man i vore Dage er meget bange for, det er at kaldes dum. Om man bliver anset for snedig eller lumsk, tager man sig ikke saa nær; men dum vil man paa ingen Maade være, og for at undgaa at blive anset for dette tage mange en dybsindig Mine paa, saa Folk skulle tro, de ere uhyre kloge. Det er rimeligt nok, at Folk ikke ville kaldes dumme; thi vi leve jo i Forstandstiden. „Kjært Barn har mange Navne“; men man kan ogsaa

sige det omvendte: Forhadte Barn har mange Navne, og saaledes er der mange Benævnelser paa det at være dum: „At være dum som en Østers,“ det vil ikke sige saa lidt i Retning af Dumhed; thi en Østers har som bekjendt slet intet Hoved. Ligeledes siger man om én, at han er saa dum, at man kan rende Døre ind med ham, eller at han flere Gange om Dagen maa føle sig op til Hovedet for at forvise sig om, at han overhovedet har noget. Man har ogsaa Udtrykket „Patentidiot“. Tænk: Én, som virkelig har taget Patent paa at være Idiot! En af de mange Talemaader herom skal jeg nu betragte noget nærmere; det er den: „Du er knap ved dine fulde fem.“ Hvad forstaas her ved de fulde fem? Det er Sandserne: Lugten, Smagen, Hørelsen, Synet og Følelsen. — Hvorfor sætter man Dumhed i Forbindelse med Sandserne? Folk behøve jo ikke at være dumme, fordi de have taget Skade paa én af de legemlige Sandser. En blind Mand behøver ikke at være dum, og der er mange Folk, som kun høre med det ene Øre og dog langt fra ere dumme. I legemlig Henseende ere vi ikke altid ved de fulde fem. Her sigtes altsaa paa det sjælelige. Vi have ogsaa sjælelige Sandser. Naar man især om Kvinderne siger, at de have Følelse og Smag, menes noget sjæleligt. Vi skulle nu betragte disse sjælelige Sandser og undersøge, hvorvidt et Menneske i Almindelighed ogsaa her er ved sine fulde fem.

I det legemlige deles Sandserne i de lavere og de højere. Lugt og Smag ere de lavere Sandser, Hørelse, Syn og Følelse de højere. Ligesaa i det aandelige. Vi begynde da først med de lavere Sandser.

Lugten, alene som Sands betragtet, bruges som oftest kun i det legemlige; men vi have dog Udtrykket: „Stik Fingeren i Jorden og lugt, hvor Du er,“ og da er det noget sjæleligt, der tales om. Vi have i aandelig Henseende noget, der svarer til Lugten. Vi kunne kalde det for Takt. Det er en sjælelig Sands, et Slags Redskab, som vi bruge under vor Omgang med vore Medmennesker; mangle vi den, støde vi an. Man kan tit se Folk komme ud af Takt, naar de danse, og de kunne blive ved at danse uden Takt til stor Kval for deres Dame, uden at vide, at de ere ude af Takt. Saadan er der mange Mennesker, der vedblive at danse taktløst gennem Livet. Talere kunne ofte komme med aldeles upassende Udtryk. En Skolelærer vilde en Dag fortælle rigtig malende for Børnene om Syndefaldet. Saa lader han Slangen sige til Eva, da hun nærmer sig Træet: „Goddag, Eva!“ og Eva svarer: „Goddag, Slange!“ osv. Det

er taktløst. Ligeledes, naar nogen kommer ind i et Sorgens Hus og spiller op, taler og ler, som der ingen Ting var i Vejen, saa mangler han Takt. Grækerne havde en stærk Følelse for det taktfulde; vi have et Exempel derpaa i Herakles. Han kommer til Kong Admet, i hvis Hus Sorgen havde holdt sit Indtog; Alkestis — den elskede Dronning var død; Herakles, som ikke kjendte dette, lod sig bringe Vinen og teede sig lystigt; dog, da han hørte, hvad der var hændet, fortrød han bittert sin Adfærd og rastede ikke, før han havde gjort sin taktløse Optræden god igjen ved at rive Dronning Alkestis ud af Dødens Vold. Kvinderne have aabenbart mest Takt, skjønt Mændene, som skulle færdes mere ude blandt Folk, havde nok saa megen Brug for den. Godt for Manden i Hjemmet at have en Kvinde, der kan rette hans Optræden.

Sm'agen tilhører fortrinsvis Kvinden. Vi forlange, at hun skal være smagfuld i sin Paaklædning. Her er der imidlertid mange Kvinder, som lade sig beherske af Moden, saa de iføre sig det nyeste nyt, hvad enten det klæder dem eller ej. Moden er kun en daarlig Lov. Det gjælder om, at de Ting, der passe til hinanden, komme sammen; det er ikke lige meget, hvad man blander sammen i en Gryde, og saaledes ikke heller i Klædedragten. Man maa forstaa at sætte Farverne sammen, og forstaar man det ikke, er det forsigtigst at klæde sig saa ensfarvet som muligt. Det er altid farligt at sætte noget ud „for at glo“. Al Hygge i Hjemmet beror paa, at Husmoderen har Smag.

Begge disse Sandser ere dog lavere og derfor ikke saa vigtige som de andre. Der kan godt være noget ved Folk, fordi de staa lidt tilbage i én af dem, og man maa ikke fordømme hinanden af den Grund.

Synet beror paa Øjet, og „Øjet er Sjælens Spejl“. Med Øjet se vi Tingene i den legemlige Verden; men den aandelige Sands, som svarer til Øjet, er Fantasien, Indbildningskraften, den er Betingelsen for „aandeligt Syn“; det er den, der giver det Liv. Folk, som ikke have Indbildningskraft, blive kjedelige. Det er den, som gjør, at vi kunne forestille os noget levende; uden den er alt farveløst og uden Glans. Kjedsommelighed er en Plage, og kjedsommelige Folk besværlige Gjæster. Dog kunne Folk, som ellers ikke ere kjedelige, godt komme til at kjede sig, naar de ere imellem kjedsommelige Mennesker; det var ikke godt andet, thi ellers vare de selv blevne kjedelige. Rigtig kjedsommelige Mennesker kjede sig ikke;

de ere altfor ligegyldige og sløve dertil. Derfor gaar Tiden sporløst hen for dem, og de vide næppe selv af, at de ere saa kjedelige, som de ere, og at de besvære andre dermed. Det er en gruelig, uhelbredelig Sygdom. Ofte paatage den Slags Folk sig en dybsindig Mine. Jesper Oldfux siger til Jakob v. Tybo: „Du har et Ansigt, som om din Fader kunde være en Løve, og din Moder et Faar.“ Saadan er Kjedsommelighedens Præg, og det kommer af, at man ikke bruger Indbildningskraften. Den kan opøves; i samme Grad, som den ikke bruges, svækkes den. Hos Børn viser den sig stærkest. Den viser sig i deres Øjne, naar de tindre ved én eller anden Fortælling, som sætter deres Fantasi i Bevægelse. Øjet er da Fantasiens Spejl. Den viser sig ogsaa i Graad og Smil. Naar vi se, at selv ganske smaa Børn kunne smile, kommer det af, at et Billede svæver for deres Indbildningskraft. Det at kunne le, kommer af Fantasien. Kjedelige Folk kunne ikke le; de kunne undertiden udstøde nogle Lyde, som skulle være Latter, fordi de gjerne ville le med de andre; men det er ikke den hjertelige Latter. — Philip den 2den af Spanien roste sig af ikke at have let mere end 2 Gange i sit Liv; den ene Gang, fordi det gik ilde til, den Gang den uovervindelige Flaade gik under. „Som man ældes, saa arges man“, hedder det, og mange mene, at med Alderdommen tabes det barnlige Sind, Indbildningskraften taber sine Vinger; saadan gaar det mange. De blive haardhudede, der lægger sig som en Skorpe om deres Sjæl. Det er et daarligt Skudsmaal for Alderdommen og ikke efter Guds Bestemmelse. For at forebygge det gjælder det om at lære den Kunst at se. Børnene maa have Lov til at lege som smaa, ellers blive de for tidlig gamle. Her have Skolen og Forældrene ofte forsyndet sig; thi i Steden for at lade Børn være Børn og lade dem lege i den glade Barndomstid, ville de gjøre Videnskabsmænd af dem altfor tidlig. Leg skal der til, thi Skolen maa ikke glemme at udvikle Indbildningskraften; derfor have Æventyr stor Betydning. Det er en Fornøjelse at se glade Børn. En Præst spurgte en Gang et Barn i en Skole, om det havde fornummet det evige Livs Kildespring i sit Hjærte. Den Slags Spørgsmaal burde man ikke komme til Børn med. Lad dem dog være fri for de dybsindige Begrebsudviklinger. Englænderen Spurgeon fortæller, at han en Gang kom til en dyb Brønd, hvor han saa en Mand staa med en Krog, gjort fast til en lang Snor, og med den undersøgte han Brønden for at finde en Guldkjæde, som skulde være tabt der nede. Han fiskede længe; men da han omsider mærkede,

at han havde faaet noget paa Krogen, trak han den op; men det var ikke andet end en død Rotte, som hang ved. Naar man vil komme til Børn med saadanne dybsindige Undersøgelser og Spørgsmaal som det, Præsten gjorde, kommer der ingen Guldkorn ud af det. Nej, der maa fortælles for Børn Ting, som de ere modtagelige for, saa deres Øjne kunne tindre derved. Deraf kommer der Livfuldhed, og naar Børn have haft en livfuld Barndom, blive de ikke for tidlig gamle; thi „hvad man i Barndommen nemmer, man ej i Alderdommen glemmer“.

Hørelsen. Naar Apostlen siger, at ved Hørelsen kommer Troen, saa er det ikke den legemlige, men den sjælelige, som der sigtes til, og den bestaar mest i Opmærksomhed. Her have vi danske vor Svaghed, denne Sands er ikke stærkt udviklet hos os. Vi kunne nok se. Vi have det Skudsmaal, at vi ere vittige, og Vitigheden beror netop paa Synet, Indbildningskraften, som oven for sagt. Nej, vi have snarere taget Skade paa Hørelsen, og det kommer af, at der er noget mageligt, søvnigt ved os, som gjør os sløve til at give Agt. Jeppe paa Bjærget sov saa fast, at man kunde skyde en Raket af, der var bundet fast til hans Nakke, uden at han vaagnede, og saadan er der mange, der ere saa søvnige, at de slet ikke mærke, hvad der foregaar omkring dem. „De ligge blødt, sidde godt og falde let i Staver“, som Grundtvig siger. Den danske Kløvermark indbyder til en Middagslur, og vi følge Indbydelsen. Vi have ikke den Kamp for at tjene Føden som f. Ex. Nordmændene; vi have Korn paa Marken og Mælk i Spanden, og den danske Jord er saa gavmild, at vi ikke behøve at anstrænge os saa overmaade meget for at faa den til at give sin Afgrøde. Det er derfor i de rigtig fede Egne, at Folk ere mest søvnige. De sørge for at passe deres Avl, og naar de have faaet Kornet i Hus, saa lægge de sig til at sove og bryde sig ikke om, hvad der foregaar omkring dem i deres Land, og ikke heller om at udvikle deres eget aandelige Liv. Der er noget mageligt ved os, som svækker vor Hørelse. Vi forstaa ikke at give Agt. Hvor mange Agerbrugere vide, hvorfor de gjøre det eller det? Hvor mange Kvinder vide, hvorfor de komme Gjær i Øllet? Vi ere ikke agtpaagivende. Tyskeren Olshausen siger om os, at vi ere et dorsk, et sløvt, et usammenhængende Folk, og Grundtvig siger jo det samme paa en Maade, naar han taler om vore bløde Dyrer. — I en gammel Læsebog staaar, at man skal sove 7 til 8

Timer i Døgnet. En Mand mente, at dette skulde fortolkes saaledes: 7 til 8 er 15, og saa sov han 15 Timer i Døgnet.

Vi sætte Pris paa Madro. I Slaget paa Rheden den 2den April beklagede Jyden sig især over, at Klokken var bleven fire, og de havde endda ingen „Unnen“ faaet, og da han endelig fik noget at bide paa, maatte han gaa og spise, for der var ingen Ting at sidde paa. Det er ogsaa betegnende, at Talemaaden: „Ta'en med Ro“, er bleven saa almindelig.

Denne Magelighed gjør os uskikkede til at give Agt. Kold siger: Vi ere ikke opmærksomme, vi gaa og drøse uden at følge med de store Begivenheder. Vi gide ikke gjøre noget for at faa Besked om, hvad der foregaar, og bragte Aviserne os ikke Underretning om Begivenhederne, bleve vi hver siddende i sin Krog og lode Verden gaa sin skjæve Gang, uden at følge med. En Mand, som ikke læste Aviser, fik ikke at vide, at der var Krig mellem Frankrig og Tyskland i 1870, førend det hele var forbi. Denne Uagtpaaagivenhed er en Fejl ved vor Hørelse. — Hvad er nu Grunden hertil? Er det vor egen Skyld? Der var en Gang en Mand, som kom til Byen med sit Uhr for at faa det gjort i Stand. Der var tre Uhrmagere i Byen; men den første, han kom til, kunde nok, men vilde ikke gjøre det i Stand, den anden vilde, men kunde ikke, den tredje hverken vilde eller kunde. Saadangaar det ogsaa med os. Den daarlige Hørelse kommer for nogles Vedkommende af, at de ikke ville give Agt, andre kunne ikke, atter andre hverken ville eller kunne.

De første, de, der ikke ville give Agt, bære sig ad ligesom den fordrukne Smed, der aldrig kunde høre, naar man klagede over hans Smedearbejde, men som hørte udmærket, naar man bød ham en Snaps. Saadan er der mange, som kun synes om deres eget, og aldrig ville tage imod noget, der kommer fra en anden Verden end den lille indskrænkede, som de selv leve i. De have en forudfattet Følelse mod alt, hvad der kommer fra denne anden Verden, og sætte sig med Hoved og Fødder derimod. Saadan stiller man sig i mange Egne til Højskolerne og den Bevægelse, de føre med sig. Man vil ikke se, men sætter Kikkerten for det blinde Øje ligesom Nelson.

Andre ville nok give Agt, men kunne ikke, fordi de ere saa optagne af deres Husgjerning, at de aldrig kunne rive sig løs fra den. Vi have Lyst til at indskrænke os paa et lille Omraade og saa bide os saa fast der og til den Gjerning, vi da have, at vi aldrig

faa Tid til at høre noget. Folk nægte sig hjemme, naar de ikke have Tid til at tage imod nogen.

Saa er der endelig dem, som hverken ville eller kunne give Agt. Ja de, som selv ville blive ved at sove og selv ville gjøre deres Øren sløve, blive naturligtvis til sidst saa døve, at de slet ikke kunne høre, eller sove saa dybt, at man godt kan skyde baade Raketter og Kanoner af ved Siden af dem, uden at de vaagne. Naar Hørelsen slet ikke bruges, lider den saa meget derved, at den til sidst forsvinder.

Vi maa lære at give Agt; det kunne vi godt vænnes til, naar vi begynde i Tide. Vi maa lære at give Agt, baade paa det, der foregaar uden om os, og paa, hvad der rører sig i os selv. Og at give Agt paa sig selv er det vigtigste; thi deraf afhænger Evnen til at bedømme det uden for os. Vi maa have et opmærksomt Øje med os selv, lære at bedømme os selv. Vigtige Mennesker forstaa ikke at bedømme sig selv. Man kan blive vigtig af Klæder og det, der er endnu mindre. Men hvad værre er, og hvad der er meget almindeligt, er, at man kan blive vigtig af sit gode Hoved. Det gjælder om at vende Øjet indad og rigtig bedømme sig selv, saa mærker man nok, at man i Grunden er en Stakket. Men paa den anden Side kan det heller ikke hjælpe at undervurdere sig selv. Vi maa se paa os selv som Mennesker, skabte i Guds Billede med de Gaver, som han har skjænket os. Dem takke vi ham for, og dem kunne vi godt være bekjendte. Der er mange, der altid klynke over deres egen Uduelighed: „Jeg duer ingen Ting til“, sige de; men svarer man dem saa: „Det har Du saamænd Ret i“, da blive de vrede. Det kan ikke nytte at være altfor beskeden; man maa se, hvad man duer til; man maa kunne holde ligesom en Mønstring over de Tropper, som man er i Stand til at føre i Marken til Kamp for det, man har kjært, og til Brug i den Gjerning, man har faaet at gjøre her i Livet, uden at over- eller undervurdere deres Antal og Vaabendygtighed. Dette at bedømme sig selv havde Sokrates Øje for; thi hans Valgsprog var de Ord, som stode over Indgangen til Oraklet i Delfi: „Kjend Dig selv!“

Til sidst Følelsen. Hvis man strængt holder sig til Sammenstillingen mellem de fem legemlige og de sjælelige Sandser, saa er den sædvanlige Brug af Udtrykket Følelse ikke rigtig. I daglig Tale falder Følelse til Dels sammen med Kjærlighed; men stammer den sidste fra Hjærtet, saa er det ikke strængt rigtigt at kalde den

Følelse; vi føle ikke (legemligt) med Hjærtet, men med Nerverne, som brede sig overalt i Legemet og fortrinsvis ved Fingerenderne. — Skal Sammenstillingen gennemføres, maa der gjøres Forskjel paa det hjærtelige og paa det følelsesfulde; det sidste er da nærmest den større eller mindre Modtagelighed, vi have for Stemninger. Dette er ofte Betingelse for et sundt sjæleligt Liv, ja man kunde gjerne sige, at det aandelige Livs Frugtbarhed beror derpaa, saasom: Følelse for det sande, det skønne, det gode, Medfølelse o. s. v.; men den egentlige Kraft udgaar dog ikke derfra. Den stammer fra Kjærligheden eller Viljen, og et godt Billede derpaa har man fra Legemsverdenen i Hjærtet, naar man betænker, at herfra udgaar Blodet, uden hvilket ingen af vore Sandser kan være i Virksomhed. Hjærtet er i Legemet Betingelsen for al Bevidsthed; standser det, eller virker det kun svagt, bliver Besvimelse Følgen, og alle Sandser sløves. Saaledes ogsaa med Kjærligheden; vi blive aldrig kloge paa det, vi ikke begynde med at elske. Her og ikke i vore Følelser og Stemninger er Grundkilden baade til hele vort aandelige Præg (Karakteren) og til den Kraft, vi kunne udfolde for at føre noget igjennem, saa her stadfæstes Grundtvigs bekjendte Ord:

„Og den har aldrig levet,
som klog paa det er blevet,
han først ej havde kjær.“

Hvad man kan lære af Børn.

(Et Foredrag af Martin Kristensen.)

Der er mange Mennesker, som ere misfornøjede med den Tid, de leve i. De beskyldte den for at være en jammerlig Tid og mene, at de selv passede langt bedre og havde kunnet udrette langt mere i en anden Tid. Dette er en Føjl. Det nytter ikke, at vi drømme os tilbage i Fortiden eller ud i Fremtiden og derover glemme at virke i vor egen Tid. Jeg er vis paa, at passe vi ikke til vor

egen Tid, da ville vi endnu mindre passe i en hvilken som helst anden. Alligevel have vi Lov til at se paa enhver Tids og altsaa ogsaa paa vor egen Tids Mangler, og vi kunne gjøre dette uden at være særlig misfornøjede med denne i Sammenligning med tidligere Tider. Det er da ogsaa nødvendigt at se vor Tids Mangler for at faa dem afhjulpet, og jeg skal søge at paavise én af dens Fejl.

I vor Tid lægges særdeles megen Vægt paa dette at lære og særlig paa, at Børnene og Ungdommen oplæres. Derimod er man tilbøjelig til at overse, at ikke blot skulle de ældre oplære de unge, men de skulle ogsaa selv lære af disse og da særlig af Børn. Og dette er den store Fejl, at Folk som oftest anse sig for at være for store og kloge til at lære af Børn.

Den menneskelige Sjælsvirksomhed gaar i tre Hovedretninger. Vi skulle erkjende, føle og ville, vi trænge til Lys, Varme og Virksomhed. I hver af disse Retninger kunne vi lære meget af Børn.

Børnene ere ivrige efter at samle Lys. Fra ganske smaa af ere de uafsladelig virksomme for at gjøre Opdagelser og lære sig selv og deres Omgivelser at kjende. Man mærker, at det er dem til usigelig Glæde at bruge deres Sandser, at se, høre og føle. De gjøre uafsladelig Forsøg og udvide derigjennem deres Erfaring. Og denne Iver slukkes ikke, saa længe de vedblive at være rigtige Børn. Det er en bekjendt Sag, hvor ivrige de ere for at komme med alle Vegne, hvor der er noget nyt at se og høre, noget mærkeligt at opleve. Dette er ikke blot Nysgjerrighed, det er en ædel Videbegjærlighed, en Sandhedsstræben, som vi staa os vel ved ogsaa at være i Besiddelse af som voxne. Hvor Thorvaldsen fremstiller den blinde Homér, der synger for Folket, har han stillet nogle Drengene allerforrest; „for“, som han udtrykte sig, „saadanne Drengene kile sig igjennem og ville være med alle Vegne“. Vi kunne da ved at betragte Børn ansføres til at se med vore egne Øjne, hvad der er Lejlighed for os til at se. Vi ere tit altfor magelige i denne Henseende. Vi ligne de tre gamle Koner, som Grækerne fortælle om, der kun havde ét Øje, som gik paa Omgang. Vi se da mange Ting med et laant Øje i Stedet for med vort eget, og dette kan jo umulig være vor Bestemmelse. Det er imidlertid kun en lille Kred, som vi Mennesker kunne naa selv at undersøge, og ville vi ikke nøjes med at kjende dette lille Tøjrs slag, maa vi støtte os til andre og tage deres Beretninger med Tillid. Ogsaa i denne Henseende kunne vi lære af Børn, i det den

barnlige Tillid danner en stor Modsætning til de ældres ofte altfor store Mistroiskhed. Vi ældre ere langt mere end Børnene fristede til at være selvkloge. Dette viser sig især, naar vi skulle søge Svar paa saadanne Spørgsmaal, som hverken vor egen lille Erfaring eller overhovedet nogen menneskelig Erfaring formaar at besvare. Imod Aabenbaringens Svar paa saadanne Spørgsmaal gjør vor Selvklogskab ofte en Mængde Indvendinger. De store Spørgsmaal, hvorfra al Ting stammer, og hvortil det skal føre, maa vi have besvaret; men Erfaringen kan intet Svar give; der kan om dette intet uimodsigeligt bevises. Besvarelsen bliver altid en Trossag, og ville vi ikke tro Aabenbaringsvidnesbyrdet i den hellige Skrift, blive vi nødte til at tro paa vore egne Drømmerier og Hjærnespind. Saaledes med Hensyn til Skabelsen. Verdens Tilblivelse kan ikke forklares, og for dog at faa noget frem, der kan tage sig ud som en Forklaring, anvende mange Videnskabsmænd det gamle Guld-magerkneb hemmelig at lægge lige saa meget Guld i Diglen, som der siden faas ud. De begynde i Grunden med at forudsætte, at det alt sammen er til, kun i uudviklet Skikkelse. De gaa ud fra, at vor Sol, Jord og alle Planeter fra Begyndelsen have været til Stede i opløst Tilstand som den saakaldte Urtaage. I denne er opstaaet en Kredsbewægelse, hvorved efterhaanden alle Kloderne ere dannede og have faaet deres bestemte Baner. Efter at ogsaa vor Jord paa denne Maade er fremkommen, har den efterhaanden faaet sit nuværende Udseende, og saa snart dens Overflade er bleven skikket til Opholdssted for Planter og Dyr, ere disse fremkomne. Fra først af ere de fremstaaede som enkelte Celler i meget ufuldkommen Skikkelse; men under Kampen for Tilværelsen have de udviklet sig til større og større Fuldkommenhed, de højere Førmer af de lavere, og til sidst er Mennesket fremstaaet som en Forædling af de nærmest staaende Dyr. Spørge vi, om der er lagt nogen Plan for hele denne Udvikling, om en levende Gud har ledet det alt sammen, svare de som oftest, at en saadan Antagelse slet ikke behøves. Det har alt sammen kunnet udvikle sig efter Naturens iboende Kræfter. Ingen har fra Begyndelsen vidst noget om, hvortil den hele Udvikling vilde føre, og naar det alt sammen igjen en Gang bliver opløst i en lignende Taage, som det gik ud fra, da véd ingen, hvad der har været. Naturen er blind og ubevidst, og uden for den maa dog ingen Bevidsthed tænkes. Over for denne Fortælling, der jo egentlig intet forklarer om Begyndelsen, da alt fra først af forudsættes, staar det simple bibelske Ord:

„I Begyndelsen skabte Gud Himlen og Jorden; han taledes, saa skete det; han bød, saa stod det der.“ Der kræves Tro, enten vi ville antage de vantro Videnskabsmænds Forklaring, at alt kan blive til uden Guds Medvirkning, eller den bibelske Beretning; men Børnene tro altid det, som er kjønneest, de ville helst fæste Lid til den Fortælling, hvis Grundtone er en Lovsang til Ære for Himlens og Jordens almægtige Skaber. Den samme Forskjel mellem voxne og Børn viser sig i Antagelsen af, hvorledes Verden styres. Mange Videnskabsmænd paastaa, at alt gaar blot efter de uforanderlige Naturlove. Verden er som et storartet Maskineri, hvor det ene Hjul griber ind i det andet. Den ubøjelige Nødvendighed er Aarsag til alt, hvad der sker, og vi Mennesker maa beundre den storartede Sammenhæng i det hele Verdensmaskineri, selv om den blinde Nødvendighed maatte medføre, at vi knuses mellem Tandhjulene. Et ledende Forsynsøje behøves ikke, da alt gaar for sig efter de iboende Kræfter. Et Barn er derimod mest tilbøjeligt til at tro det simple bibelske Ord, at alle Hovedhaar ere talte, og at ikke en Spurv falder til Jorden uden den himmelske Faders Vilje. Endogsaa Sammenhængen i det, som ligger os allernærmest, er ofte en Gaade, som Erfaringen ikke til fulde kan løse, og der kan derfor ses de mest modsatte Anskuelse om den samme Ting. Saaledes med Hensyn til, hvorledes Mennesket er indrettet. At Mennesket bestaar af Sjæl og Legeme, og at disse kunne være forskellige og dog paavirke hinanden, har været Videnskabsmændene en Gaade, som de have søgt at bortforklare paa de mest modsatte Maader. Nogle have antaget, at alt er legemligt, og at det beror paa blot og bar Indbildning at antage, at der gives en menneskelig Sjæl. Tanker, Følelser og Forestillinger frembringes af Legemet og ere blot dettes Afsondringer eller Produkt. Dette er Materialisternes Paastand. Ganske det modsatte fremsættes af andre. Efter deres Anskuelse har det legemlige ingen selvstændig Tilværelse, men er kun Sjælens Forestillinger. Det er kun Skranker og Modsætninger, som Sjælen selv sætter sig for at blive sig bevidst. Endnu en tredje Anskuelse er fremsat. Den gaar ud paa, at Sjæl og Legeme vel begge ere virkelige, men saa grundforskjellige, at det er aldeles utænkeligt, at de kunne staa i nogen lige frem Forbindelse, hvorfor det maa antages, at der bag ved begge maa findes noget vist ubekjendt, som aabenbarer sig for os paa to saa forskjellige Maader som det sjælelige og det legemlige. Disse modstaaende Forklaringer minde om en gammel Molbofortæl-

ling. Den første Frø kom ind i Molboernes Land, og i deres store Iver for at faa at vide, hvad dette var for et besynderligt Dyr, hentedede de deres klogeste Mand, Sognefogden. Da denne opmærksomt havde betragtet Dyret, udbrød han: „Kjære Børn, her er jeg virkelig i Tvivl; men enten er det en Hjort eller en Turteldue.“ Han vilde ikke rent ud sige, at han ikke vidste, hvad Dyr det var; han kjendte det naturligvis, kun havde han en lille Tvivl. Nutidens Mennesker burde ikke ligne denne Sognefoged, men over for det ubekjendte tilstaa deres Uvidenhed i Stedet for, som Jyden siger, at „give Tingen et Navn og lade den løbe“. Vi voxne have imidlertid en stadig Frygt for, at vi tabe vor Værdighed og Anseelse, naar vi rent ud tilstaa vor Uvidenhed. Især Lærere ere ofte bange for at tilstaa sligt over for Børn. „Hvad vil du gjøre,“ spurgte en ældre Lærer en Gang en yngre, som først skulde til at undervise, „dersom Børnene skulde spørge dig om noget, som du ikke véd?“ „Det er jo simpelt,“ sagde den yngre, „jeg vil sige, det véd jeg ikke.“ Den ældre rystede paa Hovedet og mente, at et saadant Svar vilde nedbryde Børnenes Tillid til Læreren og skade hans Værdighed. Kong Frederik den store i Preussen kom en Gang ind i en Skole, hvor en Lærer af lignende Anskuelse underviste. Læreren hilste ikke paa ham og tog slet intet Hensyn til ham; men da Kongen forlod Skolen, gik han efter ham og bad om Forladelse for sin Opførsel, i det han tilføjede Grunden: „Jeg turde ikke lade Børnene vide, at der er nogen i Verden større end jeg. Faa de det at vide, kan jeg aldrig regere dem.“ Af Børn kunne vi lære at give Afkald paa al saadan Storhed. De ere ydmyge nok til at erkjende, at deres Viden strækker sig grumme kort. De kunne ganske vist ogsaa indlade sig paa Forklaringer over Ting, som de ikke forstaa. Én af mine Smaadrenge sad en Aften og saa' paa nogle blaalige Skyer nede ved Himmelranden, og han udbrød da: „Der er spildt Blæk, det har mig ikke gjort.“ De store Børn i den gamle Tid forklarede Mælkevejen paa en ganske lignende Maade. „Der er spildt Mælk,“ sagde de. Saaledes kunne ogsaa Børn vove sig for vidt ud; men i det hele taget kunne de være vore Læremestre i Iver for selv at erfare, hvad der kan erfares, og i Ydmyghed til at erkjende, at denne Erfaring dog kun strækker sig kort, saa de derfor trænge til at vejledes til videre Indsigt baade af andre Mennesker og især af den himmelske Fader.

Følelseslivet er vel i Reglen ikke meget udviklet hos Børn,

og dog kunne vi ogsaa i denne Retning lære af dem. Der er særlig to beslægtede Følelser, som findes tidlig udviklede hos Børn, Lighed- og Retfærdighedsfølelse. Vi voxne ere tilbøjelige til at se paa alle Haande udvortes Ting i Stedet for paa de indre. Den rige vil ikke erkjende den fattige for at være hans Lige, og Standforskjel, Folkeforskjel og lignende gjør, at vi som oftest slet ikke se det egentlige Menneske. I en vis Person se vi en Pengemand, i en anden en Herremand eller en adelig, i en tredje en Jøde, i en fjerde en Tysker, og saaledes videre. Et Barn ser anderledes paa alle disse. Det ser ind bag ved baade Formuesforskjel, Standforskjel og Folkeforskjel. Børnene have noget af Vorherres Øje, hvorom Apostlen Peder bemærker: „Jeg befinder i Sandhed, at Gud anser ikke Personer, men den, som frygter ham og gjør Retfærdighed, er ham behagelig, i hvad Folk han er af.“ Et Barn holder mere af den fattigste Kone, som har Hjærtelag til at sige det et venligt Ord, end af den fineste Prinsesse i al hendes Stads, naar Hjærtelaget mangler. Det er klarøjet nok til at se ind qag ved Dragten. Monrad anbefaler os i Tankerne at foretage en Omklædning, saa vi en Gang imellem tænker os Per Røgter i Grevens Klæder og Greven i Per Røgters, for at vi derved bedre kunne faa Øje paa, at begge ere Mennesker. Et Barn behøver ikke at gjøre dette; det kan godt se, at Per Røgter er et Menneske, uden at han behøver at klædes om; ja maaske det endog er saa kjættersk at anse ham for et bedre Menneske end Greven, dersom han da virkelig har mere Hjærtelag. Deri skulle vi ligne det. Ogsaa Børns Retfærdighedsfølelse, deres Sans for, at alle faa lige Ret, er saa fremtrædende, at vi i denne Retning have meget at lære af dem, og det vilde staa bedre til i vort Fædreland, om vi saa' paa hverandre med barnlige Øjne og paa barnlig Vis undte hverandre fuld Ret, ogsaa i saadanne Tilfælde, hvor det muligvis vilde svie til os selv.

Med Hensyn til vor Virksomhed have vi ogsaa meget at lære af Børn. Vi kunne først lære Utrættelighed. Den Iver, hvormed de arbejde, fra de staa op, til de gaa i Seng, kan være os et stort Exempel i denne Retning. At det som oftest i vore Øjne er unyttigt Arbejde, de udføre, gjør i denne Sammenhæng intet til Sagen; Iveren er den samme. Og ere vore Arbejder mere betydningsfulde, med desto større Iver skulde vi jo da tage fat paa Udførelsen. Dernæst kunne vi lære af Børn at finde os i, at vor Virksomhed begrænses. I denne Henseende synes vor Tids Mennesker

ikke at være meget lærenemme, og det er jo en almindelig Klage, at Selvraadighed tager til alle Vegne. Denne Selvraadighed viser sig efter mit Skjøn dog ikke mest deri, at de af Gud indsatte jordiske Myndigheder ikke tilbørlig respekteres, men den viser sig snarere i, at Mennesket vil løsrive sig fra den guddommelige Myndighed og fra den Lov, som Gud har skrevet i Menneskets Hjærte, fra Samvittighedens Lov. Det hedder sig, at denne Lov slet ikke er guddommelig; dens Bestemmelser bero kun paa gammel Vane. Vi ere fra smaa stadig blevne paavirkede af vore Omgivelsers Anskuelse om, hvad der er Ret og Uret, og have derved faaet en Slags Gjennemsnitsmoral, andet er Samvittigheden slet ikke. Hvorledes skal man imidlertid saa forklare sig, at Mennesker af deres Samvittighed undertiden kunne føle sig drevne til at gaa imod hele deres Samtid? Nej, vi maa i Samvittigheden se vor himmelske Faders Vilje, og som Børn gjerne finde sig i at lade sig lede og bøje af deres Forældres Vilje, saaledes skulle vi bøje os for hans. Vi skulle ligne dem i at sætte fuld Fortrøstning til hans Ledelse ogsaa i de mørke Timer, saa vi kunne sige til os selv: „Urolige Hjærte, hvad fejler dig dog? Hvi gjør du dig Smærte, du ej har behov? Er han ej vor Fader, som raader for alt? Er ej vore Timer og Hovedhaar talt?“

Skulde nu nogen forarges over den her anbefalede indbyrdes Undervisning, og da især føle sig krænket ved at skulle lære af de grumme smaa, vil jeg minde om, at vor Herre Jesus stillede et lille Barn frem for sine Disciple og sagde: „Uden I blive som Børn, komme I ikke ind i Himmeriges Rige,“ og kunde Jesu Disciple trænge til at lære af Børn. saa kunne vi da meget mere.

Modersmaalet.

(Af Martin Kristensen.*)

I.

Vi have flere Midler til at udtrykke vore Følelser, da disse kunne skaffe sig Luft i Smil og Graad, Minespil og uvilkaarlige Udbrud; derimod have vi kun ét Middel til klart at betegne vore Tanker, nemlig Sproget. Naar et Menneske ikke magter at klare sine Tanker for andre, kan det derfor være grundet i, at hans Modersmaal er saa fattigt og mangelfuldt, at det ikke ejer Udtryk for, hvad han vil have frem, og i saa Fald trænger det til at opdyrkes og udvikles. Men Grunden til, at han ikke kan finde Udtryk for sin Tanke, kan ogsaa være den, at han ikke kan sit Modersmaal; dette er maaske rigt nok, men han har ikke tilegnet sig det. I dette Tilfælde maa hans Arbejde gaa ud paa at lære Modersmaalet og søge at faa det i sin Magt. Her er altsaa to Ting at mærke: Modersmaalets Opdyrkning og dets Tilegnelse.

Hvad nu først Opdyrkning eller Udvikling af Modersmaalet angaar, da maa derved ikke, hvad mange ere tilbøjelige til, tænkes mest paa Retskrivningen; thi som vi ikke maa sætte Klæderne højere end Personen, maa vi heller ikke sætte Retskrivningen med dens mange smaalige Pillerier over det egentlige Sprog. Det kan ganske vist være i sin Orden, at man søger at gjøre Retskrivningen fornuftig og tækkelig; men langt større Betydning har det, at selve Tanken udtrykkes klart, fyndigt og skjønt, saa Modersmaalet kan udvikles i Kraft og Fynd, Fylde og Skjønhed baade mundtlig og skriftlig; thi kun en saadan Udvikling bør med Rette bære Navn af Modersmaalets Opdyrkning. En saadan Udvikling kan imidlertid ikke tænkes mulig, hvor Modersmaalet ringeagtes og sættes til Side; den kan kun komme frem, naar alt det, der lever i Folket, det største som det mindste, bliver bragt frem i Folkets eget Maal. Dette finde vi Bekræftelse paa ved at kaste et Blik tilbage paa Udviklingen her i vort Fædreland, i det vi da se, at Modersmaalet har blomstret, naar Folkelivet var rigt, og er visnet, naar Livet sygnede hen. Det blomstrede i Oldtiden. Denne Tids aandelige Ordførere, Skjalde og Sagamænd havde et godt Ord at bringe, og saa villigt var Folkets Øre, at selv vigtige daglige Sysler maatte hvile, naar Fortælle-

*) Et Par Foredrag ved Skolemødet i Gjedved 1875, gjengivne i „Folkebladet Fylla“.

ren traadte frem, eller Sangen lød. Det sygnede i Middelalderen med dens dobbelte Dannelse, Dansken kuedes af det fremmede og holdt sig kun paa et lille Omraade, Forhandlingerne paa Tinge døde bort, og i Kirken maatte de hjemlige Toner ikke høres; kun Følelsen fik Luft i Kæmpevisen, og dette er ogsaa næsten det eneste Livstegn, Modersmaalet i den Tid viser. Det kom atter noget til Kræfter paa Kirkefornyelsens Tid; vi se det i Skrifter som Kristen Pedersens og Peder Plades. Men ingen Sinde har Modersmaalets Skjæbne været tungere end i det saakaldte „lærde Tidsrum“, da „hver, som med Kløgt gik i Lærdom til Bunds, Latin paa Papiret kun malte, med Fruerne Fransk og Tysk med sin Hund, og Dansk med sin Tjener han talte.“ Det tilsidesattes og mishandlede, det regnedes kun for Almuesmaal, uværdigt og uskikket til at bruges af de højvise. Enkelte toge det i Forsvar, som Kingo og Peder Syv, og dog regnedes det næsten kun brugeligt til at prøve Kunster med. Man rimede i Tide og Utide, især i Selskaber, og det faldt for det meste lidt plat ud, som naar det hedder i Leverrimene: „En Lever er et lidet Lem, Kristus blev født udi Betlehem“, eller: „Denne Lever er ikke af en Brasen, Kristus red ind i Jerusalem paa et Asen.“ Man fik imidlertid lært at rime, og naar man i den følgende Tid forsøgte sin Styrke i denne Kunst, fik det et bedre Udfald. Vi se det, naar Vessel rimer:

„Du lille, vakre Karen Bak,
for hvert et mødligt Sting, du stak
paa en mig højst nødvendig Frak,
som sprak,
Tak!“

Ogsaa Evald viste en Gang, da én tvivlede om, at der kunde rimes paa Navnet Godike, at dette kunde lade sig gjøre, i det han paa staaende Fod fremsagde Verset:

„Her ligger Madam Godike;
hun faldt, fordi hun stod ikke.
Gaa, Læser, bort og rød ikke
i hendes Legems Bodike!“

En saadan Rigdom paa Rim havde endnu ingen i „det lærde Tidsrum“; men værre var det, at de ikke en Gang ganske jævnt i ubunden Stil kunde udtrykke deres Tanker uden at blive vidtløftige og indblande Masser af fremmede Udtryk, som de føjede til de danske, „for at Talen skulde have synderlig Klem“, som Peder

Syv bemærker. Holberg giver os i sin Komedie „Barselstuen“ en Prøve paa den Slags Stil. Naar Else Skolemesters kommer ind for at lykønske Barselkonen, taler hun saaledes: „Jeg takker skyldigst, Madame, for den Ære og Honneur, hun har gjort, bevist og undt mig, at lade os vide og tilkjendegive hendes Forløsning, hvilket er mere, end mine eriter kunne meritere. Jeg gratulerer og ønsker til Lykke af mit Hjærte og forsikrer, vidner og kontesterer, at det er én af mine største Plaisirs, Fornøjelser og Glæder at se hendes Velstands Kontentement; thi saasom der altid har været et tro, oprigtigt og uforfalsket Venskabs, Kjærligheds og Amours Baand, der har sammenknyttet, sammenheftet og forenet vore Huse, saa bør og maa jeg glæde mig over Madamens Glæde og Fornøjelse.“ Saaledes havde hun formodentlig lært at tale af sin Mand, Skolemesteren. Holberg gik løs paa alt dette og lagde ikke Fingeren imellem, naar han slog, saa han maatte bære manges Had derfor.

Alligevel stod efter Holbergs Tid endnu et stort Arbejde ugjort. Han havde selv for at blive forstaaet af sin Tids Læsere maattet bruge en Mængde, især franske, Fremmedord; men han vidste, de vare fremmede, og viste det tydelig ved at lade dem trykke med latinske Bogstavtegn, saa de saa ud som Fluier i Kaal. Derved blev man lettere opmærksom paa, at de burde udrenses, og snart begyndte et stort Arbejde i denne Retning. Den, som gav Stødet, var vel Ejlskov, men snart kom flere efter, og enkelte brugte Holbergs Vaaben, Spotten. En saadan var C. P. Rothe. Han udgav et opdigtet Forslag af Hr. B. om at indføre det danske Sprog i Frankrig; kunde det nemlig gaa an at indføre det franske Sprog i Danmark, hvad man jo daglig arbejdede paa, saa mente Hr. B., at det modsatte ogsaa kunde lade sig gjøre. Hr. B. raader de franske snarest mulig at gjøre Alvor af Sagen, da de ellers i Artighed mod fremmede vilde komme til at staa langt tilbage for de danske, der allerede havde drevet det saa vidt, at de næsten tiltalte enhver fremmed i hans Modersmaal. For at faa denne Sag sat i Værk, maatte de franske aarlig sende en Mængde Borgersønner til Kjøbenhavn og forsyne dem saa rigelig med Penge, at de der kunde leve paa stor Fod og give sig ud for Grever og Baroner. De skulde da lægge sig efter at lære Dansk, og naar de siden kom tilbage til Frankrig, maatte de endelig i deres Breve, Skrifter og i daglig Tale lade indflyde en Del danske Ord, og disse maatte de skrive og trykke med gothiske Bogstaver, for at de dygtig kunde stikke af mod deres

egne. Breves Begyndelse og Slutning burde i alle Tilfælde være dansk; man kunde derved mærke, de vare „forrejste“ og havde været uden for deres Fædreland. Det var da ogsaa altfor simpelt, at de talte deres Modersmaal rent; man kunde jo komme paa de Tanker, at de intet andet Sprog kjendte, mens man derimod maatte faa høje Tanker om dem, naar de kunde blande to, tre Sprog sammen. Til Slutning anfører han en Prøve paa, hvor nydeligt et fransk Brev kom til at se ud ved at spækkes med lige saa mange danske Ord, som der plejede at være franske i et dansk Brev. Dette Forslag er, som man let ser, gjort for at spotte den latterlige Skik, at de danske, der havde været nogle Maaneder i Paris, efter deres Hjemkomst rørte Dansk og Fransk sammen i en Vælling. Over dette Forslag blev Priebsst meget vred. Efter hans Mening var ganske vist det danske Sprog meget daarligt; men dette laa i, hvad ogsaa er sandt nok, at Forfatterne ikke havde Dygtighed og Ejendommelighed nok. Men saa i Steden for at opmuntre de danske til at gnide Søvn af Øjnene og mande sig op, raader han dem til at blive ved, som de have begyndt, og dertil, mener han, er der Grund nok. Naar vi nemlig bevare de mange fremmede Ord i vort Modersmaal, bliver det baade lettere for os at lære de fremmede Sprog, hvoraf Udtrykkene ere tagne, og ogsaa bliver det lettere for fremmede at lære vort Sprog, naar de allerede i Forvejen kjende en stor Del af Ordene. Naar alt saa godt var kommet i Gang, kunde vi senere hen tænke paa at rense vort Sprog. Vi skulde altsaa først paa Kraft føre Fremmedord ind og senere hen føre dem ud igjen, ganske vist, som N. M. Petersen bemærker, en besynderlig Fremgangsmaade! En Mand, der var velvillig mod baade Rothe og Priebsst, forhindrede videre Ordskifte mellem dem for det første; men senere fornyedes Striden. Andre toge imidlertid Sprogrensningstanken op, og da især de saakaldte Soranere, Snedorf, Kraft og Schytte. Snedorf holdt paa, at det første Krav, der maatte gøres til Stilen, var Lethed og Ynde. Kraft mente, at Grundighed var det fornemste, og han vilde føre mathematisk Bevis for alt, ogsaa for Sjælens Udødelighed. Derom stredes de. Snedorf tog den franske Stil til Mønster, hvad let og naturlig Sætningsbygning angaar; men de fremmede Ord søgte han mest at afløse ved at danne ny i Lighed med de tyske. Andre forsøgte det samme, og man lavede Masser af saakaldte danske Ord paa denne Maade. Somme Tider skar man lidt af, og andre Tider lagde man en Endelse til. Undertiden fik man næsten slet ingen

Forandring gjort, saa Ordet fik kun et eller andet enkelt Bogstav ind efter dansk Skik, og derved blev det stundom et Vrængbillede, der hverken var Tysk eller Dansk. Exempler herpaa kunne nævnes i Masser, saasom: Bomuld (Træuld paa Dansk), Skildpadde (Skjoldpadde), Skedevand (Skillevand), Markskriger (Torvskriger) osv. Selv naar det ny Ord var heldigt og passede sammen med vore andre gamle Ord, saa havde man alligevel ladet Tyskerne tænke for sig og dannet Ordet efter deres Mønster.

Enkelte tænkte paa at afløse vore Fremmedord med gode svenske, norske eller islandske; men her manglede de fleste Kundskab, og Læserne, som i Almindelighed forstode lidt Tysk, „det ere vi jo fødte med“, kunde ogsaa meget bedre fatte de tyske Ord end de gamle nordiske. Man fulgte altsaa den brede Landevej ad Tyskland til. Paa denne Tid levede i Danmark en sjælden begavet Kvinde, Charlotte Dorothea Biehl. Hun havde fra lille af tørstet efter Kundskab, og da hendes Fader ikke kunde lide hendes Læsen, maatte hun stjele sig til at studere om Natten ved Kakkellovnsilden, og sine Bøger maatte hun gjemme under Foret i sit Skjørt. Hun var godt hjemme i Dansk og havde stort Forraad af Ordsprog. Havde hun kunnet lede Sprogrensningen, var det uden Tvivl blevet til megen Nytte; men hun satte sig helt imod og holdt paa Stilstand. Et saadant Standpunkt lader sig ikke holde, og dæmme for Strømmen kunde hun derfor heller ikke. Hun skrev en Komædie, der kaldes „Haarkløveren“, deri gjør hun Nar ad de ny Ord.

Iblandt de ny Ord, som hun vil gjøre latterlige, findes mange, der nu ere saa gængse baade i Tale og Skrift, at det i højeste Grad maa undre os, at disse Ord ikke ere stort mere end et Hundrede Aar gamle. Her ere nogle af dem: „Fordomme, Ærefrygt, Omdømme, Smag, beundre, Beundring, Gjenstand, overdreven, Vindesyge, Storhed, Fornemmelser, Lidenskaber“ — er det en „liden Skaber“, spørges der i Komædien — „Bisager“ — er det „Honningen eller Voxet“, spørges der — „Overlæg, udaande“ osv. Hun naaede, som vi se, ikke sin Hensigt. Da denne Komædie blev opført, blev Sagen meget mere drøftet end før, og mange toge de ny Ord i Forsvar. Nogle Damer toge sig for at indføre Ordet „beundre“, og de naaede det. De holde jo da ogsaa af at blive „beundrede“, som N. M. Petersen skriver. Der er noget sørgeligt ved at betragte denne Sprogrensning: Sproget blev vel rigt; men det fik fremmed Guds indsmuglet i danske Klæder. Ved vort Hundredaars Begyndelse kom Sagen dog i en

bedre Gænge. Vore store Digtere, og da især Øhlenschlæger og Grundtvig gik til de oldnordiske Kilder, og mange Vendinger og Udtryk af ægte gammel Malm ere af dem dragne frem. Saa rigt, saa kraftigt, saa fyndigt og skjønt, som Sproget former sig om disse Mænds Tanker, skulde man aldrig have drømt om, at det vilde blive. Men meget staar endnu tilbage, og især er der for os nu en Fare, som ikke var der før, den, at Drengene i vore lærde Skoler faa deres første grammatiske Indsigt væsentlig paa Grundlag af Tysk i saa ung en Alder, at de endnu ikke ere ret fæstede i deres Modersmaal, og det kan enhver forstaa, enten han kjender Tysk eller ikke, at man ved Oversættelser fra Tysk til Dansk ofte griber det Udtryk i Dansk, som mest ligner det tyske, da dette lettest falder i Minde; men i Reglen er et saadant Udtryk ikke det mest ægte danske. Saaledes forfjamskes da deres Sprog, maaske for Livet. Derfor gjælder det om at være vaagen og kæmpe for, at vort Modersmaal kan gaa i Arv til vore Børn, ikke alene saa rent og udtryksfuldt, som vi have modtaget det, men ogsaa forskjønned og forædlet; thi kun i saa Fald kunne vi have Haab ogsaa for vort Fædrelands Bestaaen.

II.

Enhver, der har Øre for Modersmaalet, vil let kunne høre, at der i dette findes en Mængde Ord, som ved deres Lyd søge at efterligne det, de betegne; de ere malende. Saadanne Ord som „suse, hvisle, pibe, buldre, dundre, brage, knalde, knitre, rasle“ og mange, mange flere ere af denne Slags. Og ikke alene efterligne vi Lyd med Lyd, men, som N. M. Petersen har gjort opmærksom paa, vi synes ogsaa med Lyden at efterligne Farve og Bevægelse; vi høre det klare i „klar“, det ubestemte i „dunkel“, det skridende i „gry“ og „gro“. Adskillige Ord af denne Slags ere ganske pudsige, som: „snøvle“ og „læspe“, da netop den Fejl, de betegne, høres, naar Ordet udtales af ham, der har Mangelen. Især ere de saakaldte Efterlignelseslyd („bu, bæ, mjau, plump, pif, paf, puf“) ganske klare Lydbilleder.

Deraf have mange lærde dannet en Lære om Sprogenes Oprindelse. Efterlignelseslydene have en Del Lighed med de dyriske Lyde, og nu er Paastanden, at vi fra først af kun have haft slige Lyde i Sproget, og deraf have alle de egentlige Ord udviklet sig. Man

har først efterlynet Lyden og sagt „plump“, deraf er saa siden dannet Ordet „plumpe“, og paa lignende Maade alle de andre. Der er hos de fleste af vor Tids lærde en Tilbøjelighed til at aflede alt det nærværende af saa faa Forudsætninger som muligt. Alt har begyndt med saa overordentlig lidt. Vor Sansning skal fra først af have været saa simpel, at vi ikke ret kunde skjelne Farverne, vor Tænkning saa ufuldkommen, at vi knap kunde tælle til fem; man nævner hele Rækker af vore Forfædre i nedstigende Linje lige ned til Søpølsere og Søpunge, og Astronomerne føre os endelig til den højeste Klarhed, i det de paastaa, at i „Urtaagen“ ligger alle Tings Begyndelse, og i en lignende „Taage“ vil det ende; „intet er vissere“, siger Strausz i sin sidste Bog. Ganske i Lighed dermed gaar man altsaa ud fra, at vi have begyndt med at hyle og brøle som Dyr, først langt senere har deraf udviklet sig en menneskelig Tale. N. M. Petersen siger derimod: „Sproget er en Guds Gave, og for os er det en Opgave“, og jeg synes, at der godt kan være Rimelighed i, baade at betragte Sproget som en Gave og som en Opgave. Begyndelsen, og det en barnlig Begyndelse, svarende til de første Menneskers barnlige Standpunkt, er given, men vi maa føre det videre. Og netop ved, at Sproget er saa barnligt og billedrigt, bliver det ogsaa klangfuldt og rigt paa Afvexling. Den omtalte Efterligning af Naturlyd er imidlertid ikke det eneste Middel, hvorved Sproget faar Velklang; der er flere andre. I vore sproglige Vendinger og Talemaader, der ere Kjærnen i Modersmaalet, er der brugt baade gamle Bogstavrim og ny Enderim for Klangens Skyld. Vi mærke de gamle Rimstaver i en Mængde af vore Ordsprog, saasom: „**H**øjt er **H**errebud, **h**øjere Guds Bud!“ og ligeledes i en Mængde Talemaader som: „**R**egn og **R**usk“, „**M**ulm og **M**ørke“, „**H**us og **H**jem“, „**S**kam og **S**kade“. Vore Digtere have brugt det samme, saaledes Kingo, naar han synger:

„Som den gyldne **S**ol frembryder
gennem den kulsorte **S**ky
og sin **S**traaleglans udskyder,
saa at **M**ulm og **M**ørk', maa fly“ osv.

Men Grundtvig har frem for nogen haft Øre for disse Rim, og Udtryk som: „**N**y og **N**æde“, „**G**avn og **G**læde“, „**L**ys og **L**øn“, „**K**uld og **K**jøn“ forekomme jævnlig i hans Stil. Almindelige Enderim kunne gjøre lignende Virkning, som: „**L**ast og **B**rast“, „**K**nald og **F**ald“, „**S**ang og **K**lang“, eller ogsaa Ord, som uden at rime dog

lyde godt sammen: „Revl og Krat“, „løst og fast“, „ærlig og rede-
lig“, „Rømmer og Tøj“ osv.

Til at lægge Udtryk i Talen bruge vi end videre en hel Del billedlige Tillæg: himmelblaa, himmelhøj, græsgrøn, snehvid, kridvid; ogsaa sættes disse bag efter Ordet: stærk som en Hest, fuld som en Alk, død som en Sild. Undertiden menes det modsatte, t. Ex: fed som en Hornfisk paa Næbet, krøllet som et Kosterkaft og lignende. Noget af det ypperste i Modersmaalet er imidlertid den billedlige Tale, de mange slaaende Lignelser og vittige Vendinger, de saakaldte ordsproglige Talemaader, der give Talen baade Liv og Klarhed. Saadanne Billeder hentes mange Steder. Vi danske have, som Grundtvig bemærker et Sted i „Danskeren“, saa mange Sødtryk i vor Tale, at det tydeligt mærkes, vi til Bunds ere Søfolk, som, naar vi ville gjøre vort bedste, „sætte alle Sejl til“, eller „lægge alle Aarer om Bord“, for at „tage Luven“ fra de andre, og som, naar det kniber, „tage Reb i Sejlene“, „lægge om paa en anden Bov“ eller „se at komme paa ret Kjøel igjen“, og som under det alt sammen vare os for at „ro længer ud, end vi kunne komme i Land igjen“. Ogsaa have vi en Mængde Talemaader, hentede allernærmest fra Fødder, Hænder, Fingre, Hoved, Mund, Øjne osv. Vi sige f. Ex.: „Lige frem som Fod i Hose“, eller bagvendt som „at stikke to Fødder i én Sko“; vi staa „paa en god Fod“ eller „paa spændt Fod med andre“; vi komme saa vidt, at vi „sætte Fod under eget Bord“, og vi „give vore Penge Fødder at gaa paa“, „leve paa en stor Fod“ og lignende. Nogle have „begede Fingre“, de „gjøre deres Fingre for brede“, andre „have Fingre paa Skaftet til Arbejde“, og somme „kunne alt paa deres Fingre“; man kan baade „se gennem Fingre med noget“, og „se én paa Fingrene“, „se at faa en Finger med i Spillet“ osv. Naar man skal have „noget ind i Hovedet“, maa man tit „lægge Hovedet i Blød“, og „det kan gjøre én Hovedet kruset“, saa man kan blive „hed i Hovedet“, og dog kan man stundom ikke faa frem, hvad man har „sat sig i Hovedet“, om man saa „stod paa sit Hoved“. Man kan være „kort for Hovedet“ og umedgørlig. Vi kunne ogsaa „stikke Hovederne sammen“, skjønt „det er vanskeligt at faa mange Hoveder ind under en Hat“. Saaledes kunde fortsættes; men dette kan vel være nok til at pege paa den Rigdom af Vendinger, vi have i Modersmaalet.

Vort Modersmaal er da klangfuldt, fyndigt og billedrigt; men er det ogsaa rent nordisk? Ganske vist ikke i saa høj Grad, som

ønskeligt var; men saa vidt ere vi dog komne, at vort Øre stødes, naar egentlige Fremmedord bruges i høj og værdig Stil. Et Hundredaar tidligere kunde man her til Lands skrive: Naar den anbræk-kende Dag kommer, vandre den afskedigede Dags Gejster som Gespenster herom. Sligt vilde vort Øre dog ikke taale. Ja Modersmaalet er, al sin Forvanskning uagtet, ram nordisk, rigt og skjønt; men, skriver N. M. Petersen, „de fleste vide ikke, hvilken Rigdom de besidde“. Vi maa da alle arbejde paa, bedre og bedre at lære vort Modersmaal, at vi ret kunne faa det i vor Magt. Grundtvig lærer os i „Danskeren“, hvorledes han selv bar sig ad hermed. Han havde sine Øren godt med sig og lagde nøje Mærke til, hvorledes Almuesfolk talte, især, naar de vare glade eller vrede; saa veje de ikke deres Ord, alt staar for dem, som det var prentet. Samme Vej maa vi gaa. Men dertil kræves ikke alene en god Vilje, men ogsaa Mod. De ret danske Udtryk klinge i manges Øren som Platheder; vi maa da have Mod til at udsætte os for de fine Folks Bebrejdelser; vi maa tale, som det falder bedst for os, som vor Ejendommelighed kræver det, uden at bryde os om, hvorledes de fleste tale. Grundtvig maatte døje meget for sine „Platheder“, sit „Almuesprog“ og sine „Matrosvittigheder“; men Skyhaarene vare blæste af ham, saa han vovede lige fuldt at skrive, som det faldt bedst i Traad for ham uden at følge de saakaldte dannedes Snirkler. Af ham maa vi lære. Hans Oversættelser af Snorre og især Saxo ere sande Mesterværker, hvad dansk Stil angaar. Han nævner altid Tingene ved rette Navn uden Omsvøb, saa naar han skildrer Ingels Usselhed, da bruger han drøje Udtryk; saaledes skriver han: „Al Mandsfærd var ham forhad, Kvindagtighed hans Liv og Lyst, og frem for alt var da Køkkenet hans Himmerig, saa naar han lugtede en fed Steg, løb hans Tænder i Vand. Han aad som en Tærsker og drak som et Svin, saa man kunde lugte ham langt borte, dels fordi han immer var fuld og stank af Drik, og dels fordi han var blomraaden indvendig.“ Om Signe skriver han: „Saaledes finder man dog undertiden Piger, hvis Hjærte vender sig fra den smukkeste til den ædleste Bejler, skue ikke Hund paa Haarene eller Karl paa Kind, men se lidt dybere og optændes kun til Kjærlighed af, hvad inden fra udlyner.“

Mange Veje staa saaledes aabne for os; der er Steder nok, hvor der er noget at lære i dansk Retning, bare vi have Sind dertil, men vi maa skynde os. Almuesmaalene ere i Færd med at udslettes;

det gjælder da om at redde det bedste, og at overføre det i Rigsproget. Her er en rig Kilde at øse af, her er Skjæmt, og her er Alvor, og jo bedre vi nytte det alt sammen, jo bedre vi faa det i vor Magt, des rigere og skjønnere kan Modersmaalet gaa i Arv til vore Efterkommere.

Nationale Forhold hos Jøderne paa Kristi Tid.

Af Jens Kjær.

Jødefolket, som en Gang havde været stort og mægtigt, var paa Kristi Tid kun en lille Del af det store romerske Rige. Allerede i Makkabærtiden havde Romerne ved at benytte de indbyrdes Stridigheder mellem Fyrsterne, forstaaet at skaffe deres Vilje Gyldighed i Landet, og Herodes „den store“ havde ligefrem hentet sin Krone i det romerske Senat. Inden han døde, testamenterede han vel sit Rige til tre af sine Sønner, men de turde ikke tiltræde Arven, førend Roms mægtige Kejser havde stadfæstet Faderens sidste Vilje. Ti Aar efter (Aar 6 e. Kr.) blev Judæa og Samaria lagt ind under den romerske Provins Syrien, og Scepteret var nu for bestandig „veget fra Juda“. I de øvrige Landskaber, Galilæa og de halvt hedenske Lande øst for Jordan, vedblev Herodes Slægt at regere endnu nogen Tid, men kun under Ansvar for den romerske Kejser, der efter Godt-befindende tog Landene fra den ene og gav dem til den anden inden for den herodianske Slægt.

Under disse ydmygende Forhold, der maatte være dobbelt pinlige for et Folk, der bar paa Bevidstheden om at være udvalgt af alle Folk paa Jordens Kredts til at være Herrens Ejendomsfolk (5. Moseb. 14, 2), havde Jøderne dog en vis Frihed til at følge den fæderne Lov, ogsaa i borgerlige Forhold. Denne Lov med de skriftkloges Fortolkninger var Rettesnor for Jødernes højeste nationale Myndighed, „det store Raad“ (Synedriet), hvis Formand var Ypperstepræsten, og som ikke blot havde dømmende, men inden for en vis Grænse ogsaa udøvende Magt. Baade selve Raadet og Retsgrund-

laget for dets Virksomhed godkjendtes udtrykkelig af Romerne. „Tag I ham, og døm ham efter eders Lov“, sagde Pilatus til Jesu jødiske Anklagere (Joh. 18, 31). Men Raadet havde ikke Ret til at lade en Dødsdom fuldbyrde, dette var forbeholdt den romerske Landshøvding, som sandsynligvis ogsaa i andre Tilfælde har tilladt sig at lægge Baand paa Raadets Handlefrihed. Allerede under Makkebæeren Hyrkan II's Regering, da Herodes en Gang var bleven anklaget for Synedriet, skrev den romerske Statsholder i Syrien til Hyrkan, der var Raadets Formand, at Herodes skulde frikjendes. Det er ikke rimeligt, at Romerne ere blevne mere hensynfulde overfor Jødernes øverste Domstol, da Landet ogsaa formelt var blevet en Provins af det romerske Rige.

Hvad der maatte gaa Jøderne allermest til Hjærte, var dog ikke Tabet af deres politiske Selvstændighed, men snarere de Krænkelser af deres nationale og religiøse Følelser, der stadig maatte foranlediges derved, at det var Hedninger, som vare Herrer i Landet, i det Land, hvor ingen Hedning havde Ret til at besidde Grundejendom. Der var hele Byer i Landet, saaledes Kæsarea ved Havet, Tiberias, Sebaste, hvor Befolkningen var overvejende hedensk, og hvor det hedenske Væsen frit kunde udfolde sig med alle sine fristende Tillokkelser for de svage og ubefæstede blandt det omboende Folk. Billeder, der vare Jøderne en Vederstyggelighed, prydede de offentlige Bygninger i disse Stæder, Mønter prægede med Kejsereis Billede, vare i Omløb i Landet, og kun en betimelig Død hindrede Caligula i at lade sit Billede opsætte i selve Tempel's Helligdom. I Jericho og Jerusalem havde Herodes bygget baade Theatre og Rendebaner til stor Førargelse for alle fromme Jøder. At se et Skuespil var for dem det samme som „at sidde paa Spotteres Bænk“ (Ps. 1, 1). Paa selve Tempelbjærg, laa den romerske Kaserne, Borgen Antonia, hvorfra Soldaterne holdt Opsyn med, hvad der foregik paa Tempelpladsen, rede til at skride ind, hvis de nationale Frihedslængsler under de store Fester skulde skaffe sig Luft paa en Maade, der truede Stadens Rolighed.

I disse Trængselstider opflammedes Jødernes Nidkjærhed for den fæderne Lov end yderligere, og under den nærværende politiske Vanmagt rettede de Blikket fremad mod den Storhedstid, der skulde oprinde over Folket under den forjættede Konges Spir, naar Hedningerne skulde strømmme til „Herrens Hus' Bjærg“ (3: Zion) og sige: „Kom, lad os drage op til Herrens Bjærg, til Jakobs Guds

Hus, saa han kan lære os sine Veje, og vi maa vandre i hans Spor; thi fra Sion skal udgaa Lov og Herrens Ord fra Jerusalem“. (Jes. 2, 2. 3). Da skulde Messias dømme Hedningerne, forny Jerusalem og oprette et Fredens Rige paa Jorden, rigt paa jordiske og himmelske Gøder (v. 4. 5). I Bevidstheden om sine aandelige Fortrin saa Jøden derfor med Foragt ned paa de gudforladte Hedninger, hvem ingen Lov, ingen Forjættelse var given, og som kun kunde frelses ved at søge Mættelse i Smulerne fra de riges Bord. — Der var ogsaa særlige Grunde for Jøderne til at holde sig i Afstand fra Hedningerne. Afguderiets Besmittelse og deres Mangel paa Hensyn til Lovene om rent og urent (3. Moseb. 11—15. 4. Moseb. 19, 11—22) gjorde dem selv „urene“. Det var ikke en Gang en Jøde tilladt at søge Skygge under et Træ, der tilhørte en Gudelund; havde man dannet en Væverskyttel af Træ, der var fældet i en Gudelund, skulde alt det Tøj, der var vævet dermed, kastes bort. I de nærmeste Dage før en hedensk Fæst, maatte man hverken paa Torv eller Gade omgaa en Hedning, ikke en Gang tage imod et Tilgodehavende fra ham. Det var under ingen Omstændigheder tilladt at gaa ind i en Hednings Hus, endsige holde Maaltid der. Hos Johannes (18. 28) fortælles, at Jøderne ikke gik ind i „Domhuset“ (prætorium) til Pilatus af Frygt for at blive urene, og i Apostl. Gj. (10 og 11) læse vi om, hvad der maatte til for at overvinde Apostelen Peters Betænkkeligheder ved at gaa ind til den hedenske Høvedsmand Kornelius.

Den fremherskende Retning i Jødefolket lige siden Landflygtighedens Dage havde stilet mod Folkets fuldstændige Afsondring fra Verdensfolkene med deres hedenske Kultur. Det var denne Retnings Tilhængere, som under Makkabæernes Ledelse med vældig Haand værnede deres Alter og Arne mod hele Syriens Krigsmagt, og som med mageløs Standhaftighed stillede sig imod den græske Kulturs overvældende Strøm, som siden Alexander den stores Tog havde overskyttet hele Forasien med sine Bølger. Skjønt der stadig var et mindre Parti, — senere kaldet Saddukæerne — som med Ypperstepræsterne og Landets store i Spidsen stræbte efter at afslibe Jødedommens Kanter for at gøre det muligt at forene den med græsk Dannelse (se især 1. Makk. 1, 11—16 og 2. Makk. 4, 13—20), beholdt hint strængt jødiske Parti dog Overvægten i det menige Folk, og hertil sluttede sig de skriftlærde og Farisæerne. Disse søgte i Modsætning til Saddukæerne at tilspidse det ejendommeligt jødiske,

at udvikle og fuldstændiggjøre Moseloven til en alle Livsforhold omfattende Samling af Forskrifter, saa den fromme Israelit ved hvert Skridt, han skulde tage, ved hver Afgjørelse, han skulde træffe, havde et bestemt Lovbud at følge. Herved blev der ikke megen Brug for Samvittighedens Stemme, og Selvretfærdigheden skød frodige Skud i den saaledes beredte Jordbund, men der opnaaedes at faa stillet en stærk Skranke mellem Jøderne og de andre Folkefærd.

Det var især Befolkningen i Judæa, der fik sit aandelige og nationale Præg af den sneverhjærtede farisæiske Jødedom. Anderledes i Galilæa, „Hedningernes Galilæa“, (Math. 4, 15), det frugtbare Land, hvor man „vadede i Olje“. Befolkningen havde altid været noget blandet, og det levende Samkvem med Tiberias og Kyststæderne, som Afsætningen af Landets talrige Frembringelser medførte, satte den livlige og driftige Galilæer i stadig Forbindelse med Hedningerne. Den stive Afsluttedhed, der er et Særkjende for den farisæiske Jødedom, kunde ikke trives hos Galilæerne. Men skjønt de ikke lode sig begejstre for de skriftlærdes endeløse Lovudviklinger, saa' de med Ærbødighed op til Folkets aandelige Ledere, og de glemte ikke deres Fædres Gud. I sædelig Renhed og inderlig Fromhed stode de ikke tilbage for deres Brødre i Judæa, og de forsømte ikke at drage til Jerusalem for at fejre de store Fester ved Helligdommen. Længselen efter „Israels Trøst“ var lige saa levende i Galilæa som i Jerusalem, og de af Herrens Apostle, hvis Herkomst vi kjende, vare alle Galilæere; selv den gamle Anna, Fanuels Datter, én af de første, der hilste Jesus som den forjættede Frelser, var af Asers Stamme, hvis Hjem var Galilæa (Luk. 2, 36).

Galilæerne vare tapre Mænd, hvis Hjærter brændte for Fædreland og Frihed. Allerede i Deboras Lovsang (Dom. 5, 18), lød det om Galilæas Stammer: „Sebulon var et Folk, der agtede sit Liv ringe til Døden, saa og Naftali paa Bjærgenes Højder“, og den jødiske Historieskriver Josefos (f. 37 efter Kr.), som selv var deres Anfører i den store Krig mod Romerne, giver dem det Lov, at „man aldrig havde hørt, at de vare feje og forsagte“; i denne Krig stillede de en Hær paa 100,000 Mand, som aflagde smukke Beviser paa Selvopofrelse og Fædrelandskjærlighed.

Trods alle gode Egenskaber maatte Galilæerne stadig høre, at de baade i Dannelsen og Lovretfærdighed stode tilbage for deres Landsmænd i Syd. „Vil nogen være rig — sagde man i Judæa — saa lad ham gaa nord paa (til Galilæa), vil han være vis, saa lad

ham gaa mod Syd.“ En Gjenklang af den samme Tankegang møde vi i Farisæernes Ord til Nikodemos (Joh. 7, 52): „Ransag og se, at ingen Profet opstaar fra Galilæa“; og at Galilæerne selv kunde lade sig paavirke af de andre Jøders haarde Dom om dem, fremgaar af Natanaels forknytte Ytring (Joh. 1, 46): „Kan noget godt være fra Nazaret?“ Ikke en Gang deres Modersmaal gik Ram forbi. „Dit Maal røber Dig“, maatte flere end Apostelen høre. Blandt Judæerne gik Anekdoter om de pudsige Misforstaaelser, som Galilæernes skjødesløse Sprog kunde afstedkomme. En lærd Dame tillod sig at udskjælde en af de faa galilæiske skriftkloge for en „galilæisk Nar“, fordi han havde brugt fire Ord for at spørge hende om Vej til Lydda, medens han burde have nøjedes med to, siden det var utiladeligt at føre vidtløftig Tale med en Kvinde*).

Midt i Kanaans Land, mellem Galilæa og Judæa, boede et Blandingsfolk, der aldrig, hverken af Galilæer eller af Judæer, anerkjendtes som Brødre. Det var Samaritanerne, om hvem vi ogsaa et Sted i det ny Testament finde Udtrykket „fremmed“ brugt. Dette Folks Oprindelse er frøstillet i 2 Kong. 17 og kjendes fra Bibelhistorien. Da Jøderne vare kommen hjem fra Babylon, forsøgte Samaritanerne at slutte sig til dem og ønskede at deltage i Tempelbygningen. Men det blev afslaaet (Esra 4), da Jøderne netop nu mere end nogen Sinde vare betænkte paa at gjøre Israel til en Herrens Vingaard, rensed for Stene og Vildskud og omhegnet med Mure og Taarne. Fra den Tid stammer det bitre Fjendskab mellem Samaritaner og Jøder, der har vedvaret lige til vore Dage**). Samaritanerne byggede sig et eget Tempel paa Bjærgen Garizim, og da Templet selv var blevet ødelagt af Makkabæeren Johannes Hyrkanos, vedbleve de at „tilbede paa dette Bjærg“ (Joh. 4, 20). I øvrigt havde Samaritanerne alt tidlig opgivet Dyrkelsen af Afguder, hvortil de oprindeligt havde været hengivne (2 Kong. 17, 41). De godkjendte de fem Mosebøger, overholdt samvittighedsfuldt Lovens Bestemmelser og fejrede Fester og Sabbat ligesom Jøderne. Støttende sig til 5. Moseb. 18, 15–18 ventede de en Messias, der skulde „forklare alt“

*) „Hvo, som holder megen Snak med Kvinder, han drager Ulykken over sig se I den hellige Lære vil han hastig glemme, og til sidst faar i Helvede han hjemme“. Fædrenes Bud og Lærdomme, oversat i A. A. Wolffs Udgave af den israelitiske Bønnebog.

***) Nogle faa Samaritaner findes endnu i Nablus, det gamle Sichem.

(Joh. 4, 25); derimod forkastede de Profeterne og de øvrige gammeltestamentlige Skrifter.

Hvad vi læse om Samaritanerne hos jødiske Forfattere, er ikke til deres Ære; men en Del af de strænge Udtalelser maa vel skrives paa Samaritanerhadets Regning. „Samaritanerne vare saaledes sindede — skriver Josefus — at, naar det gik Jøderne ilde, vilde de ikke vide af noget Slægtskab med dem, hvad der heller ikke var*); men saa ofte de mærkede, at Lykken føjede Jøderne, sluttede de sig til dem og udgav sig for Efraims og Manasses Efterkommere.“ Under alle Krigene toge Samaritanerne Parti for Jødernes Fjender; og da Antiochos Epifanes plagede Jøderne, der trofast hævdede deres Tro og Nationalitet, reddede Samaritanerne sig ved at erklære sig selv for Sidonier og at indvie deres Tempel til Zevs. Der fortælles Exempler paa, at Samaritanerne have overfaldet fredelige galilæiske Pilgrimme paa Festrejserne til og fra Jerusalem, og dette var mulig én af Grundene til, at Galilæerne ofte, maaske i Reglen, foretrak den længere Vej gennem Peræa hinsides Jordan. Men i Almindelighed indskrænkede Samaritanerne sig til at plage Jøderne med kaade Drillerier. En Gang sneg nogle Samaritaner sig Aftenen før Paaske ind ad Tempelporten og strøede Menneskeben i Templet og bevirkede derved, at Festen maatte opsættes, indtil Templet kunde blive rensat fra denne Besmittelse. Ligeledes kunde det falde dem ind at nægte jødiske rejsende Husly, naar de droge igjennem deres Land. (Luk. 9, 53).

Hos Jøderne var „en Samaritan“ lige frem Skjældsord. „Sige vi ikke med Rette, at du er en Samaritan og haver Djævelen“, sagde Jøderne til Jesus (Joh. 8, 48). I Sirachs Bog, der er forfattet af en Jøde (omtr. Aar 200 f. Kr.) finde vi følgende Udbrud (50, 25—26): „Over to Folk harmes min Sjæl, og det tredie er ikke et Folk: De, som bo paa Samarias Bjærg, Filisterne og den Hob af Daarer, som bor i Sichem“. I et senere apokryfisk Skrift, „de tolv Patriarkers Testamente“, kaldes Sichem „Daarernes By, der udlees af alle Mennesker.“ Hvorledes Stemningen var paa Kristi Tid, viser den samaritanske Kvindes forundrede Spørgsmaal (Joh. 4, 9): „Hvorledes forlanger du, som er en Jøde, at drikke hos mig, som er en samaritansk Kvinde?“ Efter den senere jødiske Overlevering var det lige saa slemt at nyde en Mundfuld samaritansk Mad som at spise Flæsk. „Om nogen — hedder det videre — modtager en Samaritan i sit Hus

*) Heri har Josefus ikke Ret.

og beværter ham, har han sig selv at takke, om hans Børn komme tll at gaa i Landflygtighed (nemlig som Straf for Faderens Misgjerning)“. Ja, en Rabbi gaar saa vidt. at han siger: „Gid det aldrig skulde times mig at faa en Samaritan at se!“ Men paa den anden Side finde vi ogsaa mildere Udtalelser. Det indrømmes, at de i deres Sæder ligne Israeliterne, og før end de havde spillet Jøderne det ovenfor omtalte Puds med Menneskebenene, havde det ikke været dem forbudt at komme ind i Templet. Ligeledes hedder det et Sted, at „Samaritanernes Fødemidler ere tilladte, naar der ikke er indblandet noget af deres Vin eller deres Ædike“ (jvfr. Joh. 4, 8). Sandsynligvis ere disse modstridende Udtalelser en Afspejling af de forskellige Tidens Tankegang.

Der var altsaa inden for selve det hellige Lands Grænser Stof nok til nationale Brydninger, dels mellem Jøder og Hedninger, dels mellem Jøderneindbyrdes. Den allerstørste Del af Jøderne boede imidlertid slet ikke i Jødeland, men var spredt over hele Verden, saa en græsk Forfatter paa Kristi Tid med Grund kunde sige, at det ikke var „let at finde et Sted i Verden, der ikke havde optaget denne Stamme“. De ti Stammer, som Sargon havde ført bort fra Israels Rige, vendte aldrig tilbage, og af Juda og Benjamin fulgte kun en Del med Serubabel og Josua fra Babylon til Jerusalem. De øvrige havde faaet fast Fod i det fremmede Land, og i Landene hinsides Evfrat vare Jøderne derfor i den følgende Tid saa talrige, at de udgjorde en politisk Magt, som indgød selve Romerne Agtelse. Hvis vi kunne stole paa Josefos, blev der under et Oprør dræbt 50,000 Jøder alene i Byen Selevkia. I Ægypten boede i Følge Filon ved Begyndelsen af vor Tidsregning en Million Jøder; allerede strax efter Jerusajems Fald (586 f. Kr.) var en Del, trods Profeten Jeremjas indtrængende Advarsler, dragne derned (Jer. 39, 10. 42, 14), og siden forøgedes deres Antal. Alexander den stores Efterfølgere søgte nemlig ved store Folkeomflytninger at fremkalde en Sammensmeltning af de mange Folkefærd, der bebodde deres vidtstrakte Lande. Derved kom under Ptolomæus I. (323—285) atter en Mængde Jøder til Ægypten, dels som Krigsfanger, dels hidlokkede ved de fordelagtige Vilkaar, som Ptolmæerne tilbød i deres Land. Selevkos Nikanor havde givet Jøderne Borgerret i Syriens Stæder, endog i Hovedstaden Antiochia, og overhovedet var Syrien det Land uden for Jødeland, der havde den tætteste Befolkning af Jøder; i Damaskos havde de flere Synagoger (Ap. Gj. 9, 2). Antiochos den store havde ladet babylonske

Jøder nedsætte sig i Frygien, og hvor tæt den jødiske Befolkning i Forasien og Grækenland har været, se vi deraf, at Pavlos under sine Rejser fandt jødiske Synagoger i enhver nogenlunde betydelig By, saaledes i Antiochia i Pisidien (Ap. Gj. 13, 15), i Ikonion (14, 1), i Efesos (19, 8), i Thessalonike (17, 1), i Berøa (17, 10), i Korint (18, 4). I Rom var ogsaa en jødisk Koloni, der især nedstammede fra de Krigsfanger, som Pompejus havde taget med sig fra sit Tog i Østerland (63 f. Kr.). Hvor talrig denne Koloni har været, kunne vi danne os en Forestilling om, naar vi høre, at en Deputation fra Jøderne i Palæstina til Kejser Avgustus omtr. 4 f. Kr. kunde støttes af 8000 i Rom boende Jøder.

Jøderne i de fremmede Lande kaldes under ét „Afspreddelsen“ (Joh. 7, 35). Uagtet det ikke altid var Tvang, men ofte Tragten efter verdslig Vinding, der havde draget dem bort fra deres Fædres Land, havde de dog ingenlunde opgivet Kravet paa at regnes til Herrens udvalgte Folk. De betragtede sig fremdeles som Medejere af Herrens Forjættelser og følte sig nøje knyttede til Jerusalem med Jehovas Tempel og de store Minder fra Kongernes og Profeternes Dage. De undlode ikke regelmæssig at sende Tempelskatten til Jerusalem og søgte, saa vidt det lod sig gjøre, i det mindste én Gang i deres Liv at komme til den hellige Stad, hvor Herren tronede. Ikke uden Grund kunde derfor Agrippa I. i et Brev til Kaligula sige, at Jerusalem var ikke blot Judæas, men hele Verdens Hovedstad. Hvor som helst de boede, sluttede de sig sammen til Menigheder og samlede om Sabbaten i deres Synagoger. Selv i borgerlige Forhold nød de en vis Selvstændighed, og Sager mellem Jøder indbyrdes paadømtes af selvvalgte Dommere efter Moseloven. De vare fritagne for Krigstjeneste, da Sabbatsbestemmelserne forbød en Jøde at bære Vaaben eller at gaa mere end to Tusinde Alen paa en Sabbat. De hedenske Fyrster, der satte Pris paa de vindskibelige Jøders Virksomhed i Handel og Haandværk, tilstode dem gjerne hine Friheder, og vi kjende flere Forordninger fra hedenske Regenter, der gaa ud paa at sikre Jøderne mod Krænkelser. Cæsar havde udmærket sig som Jødeven, hvorfor de romerske Jøder med Graad og Klage tilbragte flere Nætter ved hans Grav, og Avgustus fulgte i hans Fodspor. Selv Vespasian og Titus, der havde ført Krig mod Jøderne, vilde ikke fratage dem deres Rettigheder i Alexandria og Antiochia, skjønt disse Stæders øvrige Beboere androge derom. I Rom havde de derboende Jøder romersk Borgerret, og den samme Ret

havde adskillige Jøder i Østerland; dette var saaledes Tilfældet baade med Apostelen Pavlos og hans Fader (Ap. Gj. 22, 25—29).

Uagtet Fyrsterne i det hele stillede sig venlig overfor de Jøder, der havde taget Bopæl i deres Lande, saa vi kun enkelte Gange høre, at Jøderne fra deres Side have lidt nogen Overlast (Ap. Gj. 18, 2), var deres Stilling i de fremmede Lande langt fra misundelsesværdig. Den Rigdom og Indflydelse, de vandt, særlig i Ægypten, gjorde dem forhadte af Landets øvrige Indbyggere, og deres ejendommelige Skikke, deres ubrødelige Sammenhold og deres haardnakkede Vægring ved at deltage i fremmed Gudsdyrkelse var en stadig Kilde til Spot for Hedningerne. Man kunde ikke faa Øje paa Jødernes Gud, der dyrkedes uden Billeder. Nogle gjættede paa, at de tilbade Skyerne og Himlen, andre, at deres Gud var Bakkos. Dette var endda forholdsvis uskyldigt, men fra Ægypten udgik de særeste Fabler om Jøderne og deres Gudsdyrkelse, og disse bleve med Paaskjønnelse modtagne af andre Folk. Nogle fortalte, at de dyrkede et Æselhoved, andre, at det var et Svin; det hed sig, at Jøderne hvert Aar fedede en Græker for at ofre ham til deres Gud. Den romerske Forfatter Tacitus kan næppe finde Ord stærke nok til at udtrykke sin Ringeagt for „disse foragtelige Slaver“, „denne modbydelige Slægt“, der var besjælet af „haardnakket Troskab og hjælpssom Barmhjertighed imod sine egne, men af fjendtligt Had mod alle andre“. Om de Hedninger, der gik over til Jødedommen, siger den samme Tacitus, at det første, de lærte, var „at foragte Guderne, til-sidesætte Fædrelandet og regne Forældre, Børn og Søkende for intet“.

Trods det spændte Forhold mellem de „adsprede“ Jøder og de Folk, hos hvem de boede, og skjønt Jøderne stedse betragtede sig som fremmede i Verdenslandene, kunde det dog ikke undgaas, at de kom i nogen Forbindelse med hinanden. De Erhvervsgrene, hvori Jøderne vare sysselsatte, gjorde det lige frem nødvendigt. Ægteskab mellem Jøder og Hedninger var ingenlunde uhørt. Pavlos' Medarbejder, Timotheos, var Søn af en græsk Fader og en jødisk Moder (Ap. Gj. 16, 1). Det hemmelighedsfulde og uforstaaede i den jødiske Gudsdyrkelse maatte ogsaa øve en dragende Magt paa søgende Sjæle blandt Hedningefolkene. Mange af dem — især Kvinder — søgte i de israelitiske Synagoger den Opbyggelse, som deres egen Gudsdyrkelse ikke formaaede at yde. Medens det var yderst sjældent at nogen Jøde forlod sine Fædres Tro, var der ikke faa Hedninger

der lode sig optage i Herrens udvalgte Folk som Proselytter. I Adiabene — ved Tigris, nord for Ninive — gik endog Kongehuset over til Jødedommen.

Medens Olympen sank i Grus, og de græske Guder svandt hen til blege Skygger som Homérs Helte i Underverdenen, var græsk Dannelse og Videnskabelighed rykket sejerrig frem imod Øst i Alexander den stores Spor og fortryllede Østens Folk med sin blændende Glans. Græske Hoffer herskede i Syrien og i Ægypten, græske Kolonier anlagdes fra Hellespont til Jndus, græsk Sprog kjendtes, og græsk Literatur var almindeligt Dannelsesmiddel i hele Orienten. Alexandria blev et Brændpunkt for den hellenske Videnskabelighed. Jøderne, navnlig de ægyptiske, bleve revne med af den almindelige Begejstring og kastede sig med Iver over de Visdommens og Kundskabens Skatte, som den græske Literatur afslørede for dem. En af de første Frugter af Jødernes Syslen med græsk Sprog var den græske Oversættelse af det gamle Testamentes hellige Skrifter, og af ny Skrifter kunne vi nævne „Visdommens Bog“, der findes blandt de apokryfiske Bøger i vor Bibel og er mærket af den græske Filosofis Aand. Den Jøde, der fyldigst havde tilegnet sig den hellenske Dannelse, var Kristi ældre samtidige, Filon fra Alexandria. Platon var hans Ideal, og Digttere som Homér og Evripides anføres ofte i hans Skrifter. Paa den anden Side var han vel hjemme i sit Folks hellige Bøger og vilde trods sin Beundring for Grækerne ikke være andet end Jøde. Moseloven var for ham en fuldkommen Aabenbaring af den guddommelige Visdom; alt hvad Vestens Vismænd havde udgransket, var allerede givet, om end i dunkle Billeder, i Loven og Profeterne. Filon betragtede det som sin Opgave ved en sindrig Fortolkning at fremdrage disse skjulte Skatte og fremstille dem for den hellenske Læseverden, for at Grækerne, grebne af Beundring, skulde vende sig mod Øst og søge Visdommens Kilder hos Moses og Profeterne. Filon kan betragtes som en udmærket Repræsentant for Jødedommen i græsk Klædebon.

Saadanne Jøder, der forenede en fast Vedhængen ved Fædrenes Gud med græsk Sprog og Dannelse, kaldtes Hellenister, og under dette Navn finde vi dem ogsaa omtalte i det ny Testament. Det var til dem, Pavlos først henvendte sig med sin Forkyndelse, da han var kommen til Jerusalem (Ap. Gj. 9, 29). Hellenismen havde sin faste Borg i Ægypten, men ogsaa i Evropa og Vestasien havde den gjort Fremskridt, og i det foregaaende have vi omtalt, at der i

selve Palæstina var Jøder, deriblandt Folkets mest fremragende Mænd ogsaa de sidste Makkabærfyrster, som lode sig overvælde af den græske Kulturs Strøm. Jøderne i Babylonien bevarede deres Ejendommelighed lige saa godt som de strænge Jøder i selve det hellige Land, og efter Jerusalems Fald blev Babylon Jødedommens aandelige Tyngdepunkt. Der var Rabbinere i Babylon, som hævdede, at Jødedommen var bevaret mere ren og ægte hos dem end i selve det hellige Land. „Alle andre Lande — sagde de — er som Surdej i Sammenligning med Palæstina, men Palæstina er som Surdej i Sammenligning med Babylonien“. At de palæstinensiske Jøder paaskjønnede Babylonernes tro Bevarelse af det rent jødiske, se vi af en gammel Fortolkning til Jes. 43, 6. Det hedder her: „Bring mine Sønner fra det fjærne og mine Døtre fra Jordens Ender“, og dette fortolkes saaledes: „Mine Sønner fra det fjærne: — det er Udlændingene i Babylon, der vedbleve at være Mænd; mine Døtre fra Jordens Ender: — det er Udlændingene i andre Lande; thi de bleve som Kvinder“.

Spredte over den hele kjendte Verden, men nøje sammenknyttede ved den fælles Gudstjeneste i Jerusalems Tempel og det fælles Haab om den forjættede Frelser, vare Jøderne allerede i Oldtiden et Særsyn, uforstaaeligt for Hedningerne. Og nu efter Jerusalems og Templets Ødelæggelse, da Offertjenesten er umuliggjort og „Landet“ i fremmed Vold, er det adspredte Israel et endnu større Særsyn, kun forstaaeligt for de Kristne. Jeg slutter disse Linjer med de Ord af Jødernes daglige Bøn, hvor deres Længsel efter Messias' Komme og Jerusalems Fornyelse har fundet et saa gribende Udtryk: „Lad den store Basune lyde til vor Frihed og løft Banneret for at samle vore adspredte; ja før os sammen fra Jordens fire Hjørner . . . Og til Jerusalem din Stad vende du atter tilbage i Barmhjærtighed og tage Bolig i den, som Du har forjættet det; opbyg den snarlig, endnu i vore Dage, at den maa blive en Bygning for Evigheden, og Davids Trone befæste Du i den, . . . Din Tjener Davids Spire lade Du snarlig fremspire, og ved din Bistand hæve sig hans Kraft; thi paa din Hjælp haabe vi Dag for Dag . . . O gid vore Øjne maatte skue, naar Du atter med Barmhjærtighed drager ind i Zion. Lovet være Du, o Herre, som atter en Gang vil lade Din Herlighed oprinde over Zion“*).

*) Tephilath Israel. Israelit. Bønnebog udgivet af Professor, Overrabbiner Dr. Wolff.

Livet i Gjedved, ideale Formaal og Troskab derimod.

Af Jens Jørgensen.

En Novembermorgen 1875 kom jeg med 4-Toget til Horsens, jeg skulde til Gjedved for at optages som Elev paa Seminariet der. Forstanderen P. Bojsen kjendte jeg fra hans Besøg paa Møen og af Omtale, de øvrige Lærere kun af Navn. Jeg kom derud Kl. 6; man var lige kommen op, og jeg blev vist ind i Dagligstuen. Lidt efter kom Bojsen ind. Jeg hilste og meldte, hvem jeg var. „Naa De er fra Møen, og De hedder Jørgensen, ja nu kan De selv faa Lov til at vælge Bolig, om De vil gaa i Kloster, eller De vil lidt uden for Byen og bo hos en Frøken*“). Var det Spøg eller Alvor? Det var Alvor og Gammen, det var Bojsensk! Dette lærte jeg snart at kjende, og som det gik mig, saa de andre Elever. Bojsen skulde nok vide at skaffe sig Øre; han plejede ogsaa at sige, at den Lærer, som ikke kan skaffe sig frivillig Opmærksomhed i Skolen, maa helst holde sin Næse derfra, og er der Uopmærksomhed, saa er det i 9 af 10 Tilfælde Lærerens Skyld. Han var aldrig kjedelig, var al Tid i godt Humør, ved frisk Mod og forstod at gjøre Undervisningen saa interessant og tiltalende ved Billeder og morsomme Fortællinger, at ingen kunde lade være at følge med, man maatte nødes til at høre, ja til at blive munter og glad og en Gang imellem le rigtig af Hjertet. Skulde der være Tilhørere, som han ikke kunde faa Ørene op paa, da maatte de ikke være ægte Danskere, ja ikke rigtige Mennesker, thi at være Menneske er ikke at gaa træg, dorsk eller grublende omkring, og allermindst kan dette være naturligt for danske, hvis Sagn og Kæmpeviser, Ordsprog og Sange, vise en vaagen poetisk Natur, rig paa Skjæmt og Lune og dog med den dybe Alvor som Baggrund. Bojsen var en Gang ovre at besøge sin Broder paa Rødkilde; denne holdt da Blomsterfest. Den, der kunde lave den smukkeste Blomsterkost, skulde have en Præmie. P. Bojsen samlede nogle Have- og Markblomster, og deri satte han 3 store fuldmodne Kirsebær for, som han sagde: „At gavne og fornøje man have bør for Øje.“ Han fik Præmien. Saaledes var det ogsaa til Hverdags i Gjedved. Bojsen oplivede, opfriskede og fremelskede det naturlige Livsmod hos Eleverne og dannede derved

*) Jeg valgte at gaa i Kloster, saaledes kaldte man en Bygning med 8 Værelser til Elever; den laa lidt nede i Byen og ejedes af Bojsen. Min sidste Bolig i Gjedved blev hos Frøkenen.

den første Betingelse for, at hans og de andre Læreres Gjerning kunde bære Frugt, thi tror man, at det blot var Underholdning, der bødes Eleverne dér, da tager man fejl, det vil enhver Gjedvedit bevidne, enten man tænker paa Bojsens billedrige, livlige historiske og pædagogiske Foredrag, eller M. Kristønsens rolige, grundige, ja videnskabelige Foredrag, Lindbergs naturlige Betragtning af den bibelske Historie, eller de yngre Læreres dygtige Undervisning. Enhver ægte Gjedvedit vil ikke alene i Ord, men i Gjerning komme til at bære Vidnesbyrd om, at Livet i Gjedved var, „ej blot til Lyst“. Man skulde snart kjende, at Undervisningen dér udgik fra et ægte Menneskeliv i Pagt med Kristendom og havde igjen Livet for Øje.

„Lysset skal tale med Livet for Øje,
Livet skal Lyset i Sangen ophøje,
begge skal ære den levende Gud“,

kunde man gjerne have sat over en Skildring af Undervisningen i Gjedved. Var det da Styrken ved Undervisningen, at der maledes store Syner for os, store poetiske, ideale Skikkelser, der laa langt over det virkelige, men som kunde tiltale, ja forlyste og drage unge Mennesker, men som vare for uvirkelige til at efterfølges i Livet, og som man derfor snarere maatte vende sig fra, ja forarge sig over, saa man nok en Gang har stukket i Sky med vældige Vingeslag i Ungdommens første Begejstring, men nu i Arbejdets Tid ligger og basker med knækkede Vinger, eller har faaet nok af Flugten, saa man end ikke ønsker at flyve mer? Nej ingenlunde: Hostrup var ret en Digter for Gjedved, og han lader sine Studenter forsøge at knytte Livet til Ideen, som han selv gjør det. Saaledes dér. I Fortælling og Foredrag, i Historie og Pædagogik skildredes Mennesker paa en Maade, som naar de havde viet deres Liv og ofret deres Kræfter til en ædel Daad i det stille og skjulte eller offentlig, da fik man Lyst til at ligne dem. Det var særlig gjennem Historien, at saa vel den opbyggende som den tugtende Opdragelse gaves. Den opbyggende ved at se paa Personer, som de havde levet i deres Arbejde for at udrette noget godt til Livets Fremme i borgerlig eller kristelig Henseende, overvundet Hindringer og lidt Savn; den tugtende ved at vise, at Høst vil følge Sæd, og er Sæden daarlig og Jordbunden slet, da bliver Afgrøden Fordærvelse, og skulde det være nødvendigt at tugte mere ligefrem, da skete det paa en god holbergsk Maade, saa man ikke bøjede sig for Tugten af andre, men for Tugten af sin egen Samvittighed. Moralprædiken hørte man saa godt som al-

drig, Bortvisning og andre strænge Midler vare meget sjældne; men Tugt var der, og den bødes som et Lægemedel, hver kunde tage og benytte, men dertil hører jo ganske vist en vis Modenhed. Man fandt ikke mange Skoler saa menneskelige som Gjedved, hvor man viste saa stor Tillid til det menneskelige som dér. Man behandlede dér hver Elev, rig eller fattig, høj eller lav, med den Tillid, som Agtelse for det menneskelige giver, og i den Overbevisning, at man opdrager ikke Mennesker ved at kue dem eller befale, men ved at lade dem finde sig selv og saa være deres egen Opdrager. Æns Gjerning i Skole- eller Folkeliv blev fremstillet med de gjældende Forhold for Øje, og derved blev der ikke noget rodløst eller flagrende ved de Formaaler, man stillede sig, eller noget overlegent og opstøttet, man senere kom til at fortryde eller vende sig imod. Man lærte at agte Arbejdet, hvor det øvedes, og af hvem det øvedes, og ikke at lade haant om Løn derfor eller dagligt Udkomme. Er nogen kommen saa højt op, da er det sket paa egen Regning, lige saa vel som hvis nogen er bleven Levebrødsmand. Det blev betonet stærkt, at intet er mere utaknemmeligt og ufrugtbart end overlegent at rive ned paa andre, at leve for en negativ Opgave, ligesom at hvad man lærer af Bihensyn: Examen, Embede eller andet, bærer ikke Frugt for Livet. Der er noget stort ved at være Menneske. Bojsen mindede ofte om Billedet, hvor man ser nogle vældige Trækroner; men ser man nøjere til, danne disse kun Omrids for et Billede af Napoleon.

Bojsen optraadte som Politiker; var Gjedved da ikke en politisk Anstalt? Saa godt som alle Eleverne vare Venstremænd. Men er Ungdommen ikke det i saa godt som alle Skoler? og her var man det, fordi det bedst stemmede med, ja var en ligefrem Følge af Agtelsen for det menneskelige. At man skulde bøje sig, krybe, ja maaske kaste sig i Støvet for en Mand, fordi han cjede en Del Penge og maaske ellers var en raa Person, eller fordi han havde adelige Fædre, han var vanslægtet fra, eller at én eller faa skulde raade for de manges Ve og Vel, eller at en rig skulde slippe med Penge, hvor en fattig skulde bøde med Ære og Velfærd; alt dette fandt man oprørende. En saadan Betragtning af Livet var ikke tomme Talemaader, men noget der turde leves paa, og derfor kunde man glæde sig derover og synge derom. Sangen hørte da ogsaa med til Livet i Gjedved. Hvem mindes ikke, naar Bojsen sang: „Jeg kjører frem gennem Straalefryd“, „Sangen har Lysning“, „Sundhed og godt Humør tillige“, „Jord i hvis Favn“, „Et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord“;

eller fra Sangtimerne hos Fru Bojsen: „Paa Solen jeg sér“, „Der aander en tindrende Sommerluft“, „Østerlide“, „Herre, tag i din stærke Haand“, „Elsk din Næste“, „Min Jesns lad mit Hjærte faa“, „Tænk naar en Gang“ o. s. v.

At en saadan Skole maatte øve sin Indflydelse, ja sætte sit Præg paa unge Menneker, som opholdt sig der henved 3 Aar, maa ingen undres over eller fortryde paa. Man befandt sig vel i Gjedved, man lærte at se indad og finde sig selv; man lærte at elske et sundt Menneskeliv paa det jævne, og man droges til Virksomhed derfor. De Elever, der vare i samme Klasse som jeg, kjendte jeg bedst, og en Del af disse følte sig saa optagne af at læse for Livet, at man ikke mente at have Tid til at læse for Examen, hvorfor der dannedes en Venneflokk, som ikke vilde have Examen, men uden den bane sig en Vej og skabe sig en Virksomhed i Oplysningens Tjeneste. Vi henvendte os til Bojsen; men han fraraadede det bestemt, som jeg tror af Frygt for, at der skulde komme noget opstyttet, usandt, Jakob von Thyboagtigt ud deraf, hvilket var ham en Pest. De fleste af os underkastede sig da Examen. Ligeledes vilde vi vie vort Arbejde og vore Kræfter til Friskolens Tjeneste for Børn eller voxne, visse paa, at der i det danske Folk var eller kunde vækkes en saadan Sans for ægte menneskeligt Oplysningsarbejde, at Lønnen derfor ikke skulde udeblive, og Tilliden ikke skuffes. Dette fraraadede Bojsen os ikke, lige saa lidt som han ellers fraraadede nogen at tage Embede i Statens Tjeneste. Formen var det uvæsentlige, Indholdet Hovedsagen. Vort Formaal var at tjene Livet. I Tillid til, at det danske Folk havde en Fremtid, naar det vilde finde sig selv og sin Bestemmelse, vilde vi forsøge at faa saa mange som muligt, helst alle danske, til at regne sig med til dette Folk, føle dets Tab, Nederlag, Sorg og Savn, Glæde og Lykke som sit, at søge Folkets Lykke ikke i Krigslarm eller berusende Sejre, Haardhed og Tilsidesættelse af de smaa, afmægtigt Had mod de store, saa lidt som Kryben for dem, men i et blomstrende Folkeliv indadtil, hvor alle gode Kræfter kunde faa Lov til at udvikle sig og røre sig frit. Men vi saa ogsaa, at Vejen dertil var, at hver enkelt kom til at føle sit Menneskeværd, agte Adelsmennesket i sig og andre og tage en Kamp op mod alt, hvad der vil hindre det i sin Væxt baade indad til og udad til. Vi gik til vor Gjærning med en ikke lille Ansvarsfølelse, men med det Forsæt altid at henvende os til det bedste i Barnet og den unge, visse paa, at det gode er egentlig Menneskets Grundnatur, og at det voxer ved,

at der vises det Tillid, og det næres og styrkes ved at se paa sit Ophav og paa gode, sande og skjønne Exempler, og der for vilde vi lade det mundtlige Ord være det bedste Undervisningsmiddel i Skolen (uden dog at foragte andre Midler) og med det male Billeder for dem af Æventyrhelte og Sagnhelte, af Historie og Digtning, søge at aabne deres Øjne for det store i Naturen og Menneskelivet og vidne, at det største Nederlag for et Menneske er at gjøre noget, der er slet, da det stjæler baade Kræfter og Evner fra det godes Tjeneste, i det hele opdrage Mennesker, for hvem det var en indre Nødvendighed at handle hæderligt. Men for at holde den nødvendige Sundhed vedlige vilde vi ogsaa, saa vidt det stod til os, gjøre dem dygtige som Arbejdere i det Samfund, hvor de skulde tjene deres Brød, og hvis Ve og Vel de maatte faa Indfyldelse paa. Saa vilde vi ogsaa gjøre vort til, at ikke alene den danske Folkeskole kunde blive bedre, end flere af os havde kjendt den for at være, men at ogsaa Kaarene kunde blive lysere paa alle Omraader, saa vidt det staaar i Menneskers Magt. I Friskole som i Statsskole, i Højskole eller paa det kirkelige Omraade, i Kommune som i Rigsdag og Retsal vilde vi hævde Aandsfrihed, Tale- og Skrivefrihed og i det hele al den Frihed, vor Forfatning hjemler os, og som Folket kan unde sig selv, og saa stille os til Kamp mod alle Fjender deraf, rede til at bære Ofre derfor, om det skulde kræves.

Nu er der gaaet flere Aar siden den Tid, og meget er anderledes; men skulde der træffes enkelte, som vilde sige med Erik i „Niels Lyhne“: „Hvor man var tosset, da man var 20 Aar“ o. s. v., da vil jeg sige til dem og mine Kammerater og til alle, der i Gjedved har sat sig et idealt Maal: Sæt jer i Forestillingen levende tilbage til den Tid, betragt jer selv og jert Livsmaal, forelsk jer i det og i Menneskelivet endnu en Gang, og vid saa, at det, der bevarer Skjønheden for den unge, ja bevarer ham selv ung, det er Troskab mod Ungdommens Idealer! Ja har man en Gang været rigtig glad ved noget, glødet derfor, ja følt sit Hjærte svulme af Aanden som et udspændt Sejl for Vinden, og man fremdeles er vis paa, at det er noget godt, ja saa er det Livets Lykke ikke at slippe det igjen, men være tro. Det er denne Troskab, der giver Hjærtet sin Hvile og en god Samvittighed. Naar Modgangen kommer, og I fristes til at svigte, vend jer saa ikke i Forargelse mod Idealerne, giv ikke dem Skylden, og sig ikke, at de kunne være gode nok, men de passe ikke for vor Jord. Jo vist passe de: „Paa det jævne — der har Livet

sat dig Stævne, der skal du din Prøve staa“. Læs i Børnenes Øjne, læs i den unges Øje, og du vil finde, det staaar der: Vær tro! Med Troskab vil det, man kæmper for, naas lidt efter lidt, ja det er netop Troskaben, der giver én Ret til at naa det. Og nu i vort Folkeliv! Ja ogsaa med det for Øje vil jeg sige: Vær tro, vær lovtro Mænd! Man spurgte en Gang Lafayette, den franske Frihedsmand: Hvor var du i Kejsertiden? Han svarede: Jeg stod fast! Gid det maa siges om os og mange med os om denne Tid: De stode fast! dermed vil Retten vindes til at gaa fremad og naa, hvad godt Gud gav os at leve for.

Om dansk Sprog.

Af P. K. Thorsen.

Det danske Sprogs Historie kan forfølges helt tilbage til det fjerde Aarhundrede efter Kristi Fødsel, men det har selvfølgelig haft ljemme her i Landet endnu længere tilbage i Tiden. Sproget havde allerede den Gang en Skikkelse, der var bestemt forskjellig fra alle sydligere boende germanske Folkestammers Sprog; i flere Punkter besad det endog større Oprindelighed end disse. Af dette **Ældste Dansk** har alle senere Tidens dansk Sprog udviklet sig Trin for Trin. Sproget er i de henrundne Tider undergaaet store Forandringer, men Udviklingen er ikke al Tid foregaaet paa samme Maade i alle Dele af Landet. Derved er der opstaaet Sprogarter (Dialekter). Ved Aar 1300 komme aldeles bestemte Dialektforskjelligheder til Syne i Dansk, men de have sikkert været tilstede endnu tidligere.

Kjendskabet til det ældre Sprog og dets Historie erhverves gennem Sprogmindesmærkerne og Litteraturen. Ved Begyndelsen af vor Tidsregning har latinsk Bogstavskrift fundet Vej til den germanske Verden og er her bleven omdannet til Runeskrift. Materialet, hvortil Skriften fornemmelig anvendtes (Indridsning paa Træflader) har især bevirket Omdannelsen. Med Kristendommen kom latinsk Bogstavskrift til Norden, og af denne fortrængtes efterhaanden Runeskriften.

De ældste skrevne Mindesmærker, der ere naaede ned til vor Tid, ere fra omtrent Aar 1300. Det er tvende Haandskrifter af skaanske Lov, af hvilke det ene er skrevet med Runer, Haandskrift af de to sjællandske Love (Valdemars Lov og Eriks Lov), af jyske Lov, af Flensborg Stadsret, samt af to Lægebøger, af hvilke den ene er Henrik Harpestrengs. Den Sprogform, som her forefindes, er **Ældre Dansk**.

Fra det fjortende og femtende Aarhundrede ere mange danske Haandskrifter bevarede. Det er mest Oversættelser fra fremmede Sprog, navnlig fra Latin. Blandt de vigtigste maa nævnes: Den danske Rimkrønike, Brudstykke af en Bibeloversættelse, Lucidarius, Mandevilles Rejse, Kristi Efterfølgelse af Thomas a Kempis. — Sprogformen er **Gammel Dansk**.

Alle de her nævnte middelalderlige Haandskrifter tillige med flere andre ere udgivne i Trykken i vore Dage. Prøver af Sproget i ældre og gammel Dansk haves i Gammeldansk Læsebog af C. J. Brandt, Kbh., 1857.

Bogtrykkerkunsten og de derpaa følgende religiøse Stridigheder fremkaldte et stærkt Opsving i dansk Litteratur. Blandt de vigtigste af de ældste trykte Skrifter nævnes her en latinsk-dansk Ordbog, Paris, 1510. Den opnaaede tre Oplag. Reformationstidens literære Hovedværk er Kristian den tredies danske Bibel, 1550. Sprogformen er **Reformationstidens Dansk**.

Sprogformen i ældre Dansk staar den nuværende temmelig nær, men har dog bevaret flere gamle Træk, som senere ere sporeløst forsvundne. Karakteristisk for ældre Dansk i det hele i Modsætning til det senere Sprog er Bevarelsen af de oprindelige haarde Medlyd *p*, *t*, *k* efter en Selvlyd: *tapæ* (tabe), *gripæ* (gribe), *kæt* (Kjød), *bitæ* (bide), *ukæ* (Uge), *søkæ* (søge).

Som oven for antydet fremtræde allerede i ældre Dansk Dialektforskjelligheder. Det er det danske Sprogs tre gamle Hoveddialekter, Skaansk, Sjællandsk og Jysk, der her for første Gang møde os. Der kan altsaa ikke alene tales om ældre Dansk i al Almindelighed, men ogsaa om ældre Skaansk, ældre Sjællandsk og ældre Jysk. I disse gamle Dialektforskjelligheder gjenkjendes vore nuværende Almuedialekters vigtigste Ejendommeligheder. Det fremgaar heraf, at Sproget i de forskjellige Landsdele allerede i Middelalderen under dets Udvikling har været inde i det Spor, som senere er blevet fulgt. Som Exempel herpaa skal anføres Ordet „jeg“. En Grundform *ek* har i det ældste

Dansk spaltet sig i det ældre jyske *æk*, *ac* og det ældre skaansk-sjællandske *iak*. De ældre jyske Former ligge til Grund for det nuværende jyske *æ*, *a*; den ældre skaansk-sjællandske Form ligger til Grund for det nuværende skaansk-bornholmske *ja* og (gjennem en Melleform *iæk*) for det nuværende sjællandske *jæj*, *jæ*, *je* (Skriftsprogets *jeg*).

De ældste danske Haandskrifters Sprogform er dog ikke noget fuldt nøjagtigt Udtryk for de ældre danske Sprogarter. — Ejendommeligheder i selve Haandskrifternes Sprogform vise dette. — Forskjellen paa ældre Skaansk og ældre Jysk, Regelmæssigheden inden for hver enkelt Sprogart har i Virkeligheden været større, end den viser sig i det skrevne Sprog. Men netop denne unøjagtige Gjengivelse af det særlige i den enkelte Sprogart er det begyndende Skriftsprog.

I gammel Dansk fremtræde Sprogarterne mindre regelmæssigt end i ældre Dansk. Der er Skrifter, som bære skaansk, sjællandsk eller jysk Præg; men ofte er Sprogformen saa blandet, at et og samme Skrift snart er blevet anset for skaansk og snart — med lige saa stor Ret — for jysk. I Skrifter med jysk Præg findes ligesom i Skrifter med østdansk Præg *iak*, *iæk*, *iek*, *iæg*, *iægh*, *iegh*, *ieg*, *jeg* i Steden for det tidligere *æk*, *ak*. En Bestræbelse efter Uniformitet i det litterære Sprog har nemlig meget tidlig gjort sig gjældende; et for hele Landet fælles Skriftsprog har arbejdet sig langsomt frem. I det skrevne Sprog (Kunstprodukt) er altsaa foregaaet en Bevægelse stik modsat den, der har fundet Sted i det talte Sprog (Naturprodukt). Dette har udviklet sig i Retning af stedse videre Forgrening, hint har fremarbejdet sig fra Mangeformethed til Ensformethed. I Tiden nærmest efter Reformationen maa Skriftsproget siges i det hele at have opnaaet en fast Form. Senere Formforandringer ere mest af blot orthografisk Beskaffenhed.

Bevægelserne i vort Lands Skriftsprog ere foregaaede uden Spring, men med nogen Vaklen mellem Former af forskellige Sprogarter, dog saaledes at de skaanske og jyske Yderligheder stadig ere blevne undgaaede. I gammel Dansk og i Reformationstidens Dansk havde Former, der nu kun kjendes fra Sprogarterne, vundet et vist Hævd og anvendtes i Litteraturen ved Siden af Skriftsprogets nuværende. Der skrives *fran* og *frau*, *fra* — *vare* (Skaansk-Bornholmsk-Lollandsk) og *være* — *nagen* (Jysk-Fynsk) og *nøgen* — *fram* (Born-

holmsk-Jysk) og *frem* — *møget* og *meget* — *gong* og *gang* — *hund* og *hond*, *haand* — *hiarte* og *hierte* — *vor*, *vaar* og *var* (Fortidsform) — *hade* og *havde* og fl. — Levninger af denne Dobbeltthed haves endnu, f. Ex. i Skriftsprogets *Talg* (Jysk) og *Tælle* (Sjællandsk). — Mere fremtrædende end Dialektblandingen er en Svingning frem og tilbage mellem gammelt og nyt, mellem Former, der tilhøre forskellige Sprogrtrin. Forandringer, der i Tidernes Løb ere indtraadte i det talte Sprog, have selvfølgelig ikke været uden Indflydelse, men de have langt fra formaaet at fremkalde tilsvarende Forandringer i Skriftsproget. Former, som *at*, *have*, *give*, *tage*, *eder*, *sagde*, *lagde*, *Foder*, *Fader*, *Læder* og lign. have haardnakket holdt sig til den Dag i Dag, endskjønt en forandret Udtale (*a*, *ha*, *gi*, *ta*, *jer* o. s. v.) maa være indtraadt for Aarhundreder siden. Ofte have nyudviklede Former været hyppige — ja endog fremherskende — i Litteraturen gennem et længere Tidsrum (f. Ex. i gammel Dansk) og ere dog atter blevne fortrængte af de oprindeligere, ad skriftlig Vej overleverede. Ofte have Ord, der i Følge deres Lydsammensætning i det talte Sprog vare ganske de samme Forandringslove underkastede, haft en meget forskjellig Skæbne, i det Skriftsproget er stivnet snart med den ældre (den litterært overleverede) og snart med den yngre Form (den, som fandtes i det talte Sprog). Derved er Skriftsproget kommet til at rumme en Mængde Uregelmæssigheder. Nogle Exempler ville være tilstrækkelige til at oplyse dette Forhold. Et oprindeligt *g* (o: oldnordisk og ældre dansk *g*) er i det talte Sprog forandret til *v* (*w*), *j* eller er bortfaldet. Denne Forandring er indtraadt endnu før Reformationstiden. I gammel Dansk skrives *dag*, *dugh*, *daw* — *mage*, *maghe*, *mawe* — *mager*, *magher*, *mawer* — *skog*, *skogh*, *skow* — *høg*, *høgh*, *høw høy* — *øge*, *øghe*, *øwe*, *øye* — *løgn*, *løwn* — *løgerdag*, *løwerdag* — *lyge*, *lywe* — *veg*, *vegh*, *vey* — *deg*, *degh*, *dey* — *egen*, *eghen*, *eyen* — *suge*, *sue* — *lughe*, *luc* — *rugh*, *ru* — *sige*, *sighe sie* — *tige*, *tie*. Det er det nuværende Skriftsprogs Dag, Mave, mager, Skov, Høj, Øje, Løgn, Lørdag, lyve, Vej, Dej, egen, sugе, Lue, Rug, sige, tie.

Ældre dansk *druknae*, *waknae*, *saknae* fremtræde i Skriftsproget som drukne, vaagne, savne. Det er tre forskellige Sprogrtrin, der her ere repræsenterede. Det talte Sprog har regelmæssigt i alle Tilfælde haft Lydforbindelsen *vn* (*wn*). — Ældre dansk *seliae*, *teliae*, *qwaeliae*, *skiliae*, *wiliae* skrives i gammel Dansk *selie*, *selge*, *sele* — *telie*,

telge, tele — quelie quelge, quele — skilie, skilge, skile — vilie, nilge, ville.
 Det er Skriftsprogets sælge, tælle, kvæle, skille, Villie.

Det danske Skriftsprog er altsaa blevet til gennem et Tidsrum, der omfatter flere Aarhundreder. Den Sprogform, som fra første Færd forefandtes, er stadig paa ny med ringe Modificationer bleven optagen (eller i det mindste tilstræbt) af de skrivende. Dansk er i mange Maader i Litteraturen blevet behandlet som et dødt, fremmed Sprog. Ingen enkelt Forfatter kan med Rette kaldes „det danske Skriftsprogs Fader“, for saa vidt der ved et saadant Udtryk sigtes til Skriftsprogets Form og ikke til dets litterære, nationale eller kulturhistoriske Betydning. — Skriftsproget er ikke og har aldrig været Udtryk for en enkelt dansk Sprogart. Det har altid styret midt imellem Skaansk og Jysk; men da Sjællandsk altid har været et Binde- og Overgangsled imellem disse to hinanden fjærnest staaende Sprogarter, er Skriftsproget i mange Punkter faldet sammen med den sjællandske Sprogart. I den grammatikalske Side af Sproget viser dette Forhold sig allerklarest.

Det danske Sprog har oprindelig haft en formrig („kunstig“) grammatikalsk Bygning. Det har haft tre Kjøen, Hankjøen, Hunkjøen og Intetkjøen med tilsvarende Kjønsløbning ved Tillægsord (Adjectiver), Fortids Tillægsformer (Perfectum participium), Ejestedord o. s. v. Navneord (Substantiver), Tillægsord og Stedord (Pronominer) have haft Forholdsformer (Kasus) baade i Ental og i Flertal. Ud-sagnsord (Verber) have haft Person- og Talbøjning m. m. Bøjningsformerne holdtes fornemmelig ude fra hverandre ved forskellige Endelser, og Forskjellen her bestod i mange Tilfælde blot i en forskjellig farvet Selvlyd (Vokal): *a, u, i*. I ældre Skaansk har dette Bøjningssystem i det væsentlige været bevaret, skjøndt det i Haandskrifterne ikke fremtræder i sin fulde Oprindelighed og Regelmæssighed. Saaledes vilde i ældre Skaansk „en gade“ (Hunkjønnsord) i Nævneform (Nominativ) hedde *gata*, men i de andre Forholdsformer *gatu*; „en hane“ (Hankjønnsord) vilde i Nævneform hedde *hani*, men i de andre Forholdsformer *hana*; „gammel“ hedder i Hankjøen *gamul*, i Hunkjøen *gamul*; „at høre“ vilde hedde *høra*, „han hørte“ vilde hedde *hørthi*, „de hørte“ vilde hedde *hørthu*. Som Exempel paa Tillægsords Bøjning i Kjøen, Tal og Kasus, anføres her Ordet „al“.

Ental.	Hankj.	Hunkj.	Intetkj.
Nævneform (Nominativ)	<i>aldær,</i>	<i>al,</i>	<i>alt.</i>
Gjenstandsform (Acusativ)	<i>allan,</i>	<i>alla,</i>	<i>alt.</i>
Hensynsform (Dativ)	<i>allum,</i>	<i>alli,</i>	<i>allu.</i>
Ejeform (Genitiv)	<i>alz,</i>	<i>(aldra),</i>	<i>alz.</i>

Flertal.	Hankj.	Hunkj.	Intetkj.
Nævneform	<i>alli,</i>	<i>alla,</i>	<i>al.</i>
Gjenstandsform	<i>alla,</i>	<i>alla,</i>	<i>al.</i>
Hensynsform		<i>allum.</i>	
Ejeform		<i>aldra.</i>	

I den jyske Sprogart er i meget gammel Tid indtraadt Svækkelse i Endelser. De oprindelig forskjellige Selvlyd *a*, *u*, *i* ere smeltede sammen til én Lyd *æ* eller *e* og i Enden af Ord er denne Lyd endog helt forstummet. Allerede ældre Jysk har i Endelser *æ* (*gatæ, hanæ, gamæl, høræ, hørthæ*). I Flensborg Stadsret, hvor det særlig jyske træder stærkest frem, er Endeselvlyden meget ofte helt bortkastet: *bær* (bære), *Ølkun* (Ølkone) og fl. I jyske Lov er der Spor deraf. Det er ikke usandsynligt, at Endeselvlyden i Virkeligheden har været tabt i den jyske Sprogart ved Aar 1300. — Denne Svækkelse i Endelser har foraarsaget en fuldstændig Opløsning af det gamle Bøjningssystem; det er næsten helt forsvundet i ældre Jysk. — Ældre Sjællandsk indtager et Mellemstade: det har overalt *æ* i Endelser, og af den gamle Bøjning findes en Del bevaret.

Gammel Dansk har i Reglen *æ* eller *e* i Endelser. I Skrifter med skaansk Præg findes ofte *a*, og i Skrifter med jysk Præg er Selvlyden ofte borte. Der skrives f. Ex.: *bær, bæær* (bære), *kirck* (Kirke), *hold* (holde), *then bæst* (den bedste), *handell* (handle), *armen* (Armene), *fowel* (Fugle), *smøræls* (Smørelse). — Nuværende Skaansk-Bornholmsk har bevaret *a* i Endelser; oprindeligt *u* og *i* ere sammen-smeltede til én Lyd *e*. Det hedder paa Bornholmsk i Hankj. *gammul* = ældre skaansk *gamal*, men i Hunkj. *gammel* = ældre skaansk *gamul*; *høra* = ældre skaansk *høra*, men *høre* = ældre skaansk *hørthi* og *hørthu*. Sprogarten i det sydvestlige Skaane danner dog her en Undtagelse; den har ligesom Sjællandsk og de øvrige Ømaal overalt *e* i Endelser. I nuværende Jysk er Endeselvlyden helt tabt.

Af Forholdsformerne findes nogle Levninger i gammeldanske Skrifter med skaansk Præg, men i Reglen er Forholdet ganske som

i det nuværende Skriftsprog og i de nuværende Sprogarter. I Ord som *stundom*, i *Løndom* er Endelsen *om* den gamle Hensynsformsendelse i Flertallet. I Udtryk som *for Fode*, i *Søvne*, i *Lande*, i *Live* er Endelsen *e*, den gamle Hensynsformsendelse i Entallet. Naar der i en bekjendt gammel Paaskesalme staar i *allen Stud*, da er Endelsen *en* den gamle Gjenstandsformsendelse i Ental Hankjøn. (Se „al“ i omstaaende Skema).

I gammel Dansk ere de oprindelige tre Kjøen bevarede. Først et hundrede Aar efter Reformationen smelter Han- og Hunkjøn sammen til et Fælleskjøn. Der skrives *han*, i Steden for som nu *den*, f. Ex. om en Ager, en Brønd, en Dag, Dej, Drøm, Hare, Have, Kalv, Kjæp, Kjortel, Kjærv, Mad, Maaned, Orm, Ravn, Sang, Stad, Stage, Sten, Stige, Strøm; der skrives *hun* f. Ex. om Aske, Bog, Byrde, Due, Fjæl, Grav, Gryde, Haand, Jord, Klippe, Tid. Gammeldanske Skrifter med jysk Præg vise, at dette Forhold ikke har været til Stede i det talte Sprog i alle Dele af Jylland. Der findes ofte skrevet f. Ex.: *en Brød*, *en Gulv*. Ofte findes Intetkjønnet anvendt aldeles urigtigt f. Ex.: Domm et (o: Dommen), Hankjøn; ligeledes skrives ofte *han* om Hunkjønnsord og *hun* om Hankjønnsord, f. Ex.: Skorstenen — hun, Døden — hun. — I Skaansk-Bornholmsk, i Sprogarterne paa Øerne mellem Skaane og Jylland, i Djurslandsmaalet og i Vendelbomaalet have de tre Kjøen holdt sig til vore Dage; i Øst- og Sønderjysk ere Han- og Hunkjøn sammensmeltede til et Fælleskjøn; i Vestjysk ere alle tre Kjøen sammensmeltede til et Fælleskjøn. Her hedder det altsaa ikke alene *en Haand* — *den*, men ogsaa *en Ben* — *den*, *en Træ* — *den* o. s. v.

I gammel Dansk (navnlig i Skrifter med skaansk Præg) findes hyppig en særlig Form for Hankjønnet ved Bøjningen af Tillægsord og Fortids Tillægsformer. Det hedder *en hvider Hest* (en hvid Hest), men *en hvid due* (en hvid Due); *han var fødder* (han var født); men *hun var fød* (hun var født). I Skrifter med jysk Præg findes ikke alene Exempler paa, at den særlige Hankjønnsform er tabt, men ogsaa Exempler paa, at den særlige Intetkjønnsform er tabt. Der findes f. Ex.: *thet salth er skarp oc bitter* (det Salt er skarpt og bittert), *eth nye træ* (et nyt Træ), *ieeth streng bud* (et strængt Bud). — Skaansk-Bornholmsk har bevaret den særlige Form for Hankjønnet. Det hedder paa nuværende Bornholmsk *en laanger Vej* (Hankj.), men *en laang Rejse* (Hunkj.). En Dreng siger *ja e sævnuer* (jeg er søvrig), en Pige siger *ja e sævnu*. En Mand drikker sig *fuller* (fuld), en Kone drikker sig

ful. Det hedder: han er *nødder* (nødt) til, men hun er *nød* til. I de øvrige Sprogarter er Hankjønnsformen tabt, i Jysk er tillige Intetkjønnsformen tabt. Her hedder det *ro* Kjød (raat Kjød). Fortids Tillægsform har i Skaansk-Bornholmsk bevaret den oprindelige Bøjning ikke alene i Kjøen, men ogsaa i Tal (han er bunden, det er bundet, de ere bundne). I de øvrige Sprogarter er al Bøjning forsvunden. En mærkelig Dialektforskjel viser sig dog her, i det Sjællandsk udelukkende anvender Intetkjønnsformen (bundet), medens Fynsk-Jysk udelukkende anvender Fælleskjønnsformen (bunden). — Den gamle Litteratur tyder paa, at dette Forhold allerede bestod før Danmarks Sønderlemmelse 1660.

I gammel Dansk findes i Reglen ingen Adskillelse mellem Han- og Hunkjøn ved Bøjningen af Talordet „en“, Kjendeordet (Artiklen) „en“, „—en“, Ejestedordene „min“, „din“, „sin“. Undertiden findes dog en særlig Form for Hankjønnen ved Kjendeordet: *in, ind, ing*, f. Ex.: *dreugin* (Drengen), *monind* (Maanen), *pevering* (Peberen). I de Sprogarter, hvor de tre Kjøen ere bevarede (dog maaske med Undtagelse af Skaansk), findes denne Adskillelse. „En“, „min“ o. s. v. udtales anderledes, naar man siger *en, min* Arm, end naar man siger *en, min* Haand. I Bornholmsk gjøres denne Forskjel ogsaa i Endelsen „—en“ i Ord som „nogen“, „ingen“, „megen“, samt i Fortidstillægsformer af stærktbøjede Udsagnsord („bunden“).

Udsagnsordenes Bøjning i gammel Dansk er ikke meget forskjellig fra den nuværende. Der skjælnes som endnu mellem Ental og Flertal (han gaar, de gaa, han ved, de vide, han kan, de kunne). I Fortidsformer af stærktbøjede Udsagnsord strækker Adskillelsen sig dog til flere Tilfælde end nu. Det hedder ikke alene: *han var, de vare, han sad, de sode, han gav, de gave*, men ogsaa *han fick, de finge, han gick, de ginge, hun sprang, de sprunge, han druck, de drucke, han bandt, de bunde, han faldt, de fulde, han brast, de bruste, han kom, de komme, han løb, de løbe* o. s. v. En særlig Form for anden Person, Ental i Fortidsformer af stærktbøjede Udsagnsord er almindelig. Det hedder: *du lost, du lodst, du komst, du gickst, du varst* o. s. v., men *han lo, han lod, kom, gick, var*. I Overensstemmelse hermed hedder det: *du vilt. kant, skalt* (eller *skalst*), *est, vedst*; men *han vil, kan, skal, er, ved*. I Skrifter med jysk Præg findes meget uregelmæssig Talbøjning (*han kan, de kan, han gaar, de gaar*). I Virkeligheden har Entalsformen været brugt udelukkende i gammel (ja vel endogsaa i ældre) Jysk. Skaansk-Bornholmsk har til vor Tid bevaret den

gamle Adskillelse mellem Ental og Flertal. Sjællandsk har ligesom Jysk kun Entalsformen. Fra Slutningen af det syttende Aarhundrede haves bestemt Underretning om, at *vi skulle, vi kunne, vi finge, vi ginge* paa den Tid var særlig skaansk, og at det sjællandske var: *vi skal, vi kand, vi fik, vi gik*.

Den her givne korte Udsigt over Udviklingen af den grammatikalske Side af Sproget i de forskjellige Landsdele ned gennem Tiderne viser, at Østdansk (særlig Skaansk) altid har bevaret mest af det oprindelige, og at Vestdansk (særlig Jysk) altid har staaet paa et vidt fremskredet Udviklingstrin. Kaste vi et Blik paa Sprogets fonetiske Side (Lydlæren), da møder os ofte det samme. Dog gives her Punkter, hvor Jysk i Modsætning til Østdansk indtil den Dag i Dag er bleven staaende paa et meget gammelt Trin. Et oprindeligt *k* er i Jysk overalt bevaret som *g* f. Ex. i Ord som *bog, bage, uge, høg, stryge, lege, lig*, (= ældre dansk *bok, bakæ, ukæ, hæk, strykæ, lekæ, lik*). I Ømaalene er Lyden overalt gaaet over til *v* (*w*), *j* eller bortfaldet. Skaansk-Bornholmsk er noget mere oprindeligt end Ømaalene, men mindre oprindeligt end Jysk. — Særlig udmærker den jyske Sprogart sig ved den Troskab, hvormed Lyd og Lydforbindelser ere blevene bevarede i Ords Begyndelse. Udtalen af „v“ som „w“ i „vand“ og lign., Udtalen af *h* foran *j* og *v* er oprindelig. Oprindelig er Bevarelsen af *v* foran *r* i „rode“, der paa Jysk hedder *vrod, vrød*; Bevarelsen af *mj* i *mjælk, mjæl*, (Mælk, Mel), *mjød* (Mjød) = ældre Dansk, *mialk, mial, mjøth*; af *sj* i *sjæl* (selv) = ældre Dansk *sialf*.

Ved Siden af Sprogarterne og den ud af disse opbyggede Sprogform, Skriftsproget i snævraste Forstand, gives der endnu en tredie Form for dansk Sprog, det dannede Talesprog, det almindelig danske Talesprog, eller hvad Navn man nu vil give det. Det er den talte Sprogform, der for den almindelige Bevidsthed staaer som det „rigtige“ Dansk, det smukkeste Dansk o. s. v. Men dette er et Forhold, som er indtraadt imeget sen Tid. Der er saamange forskjelligartede og fra forskjellige Sider hentede Beviser, at det kan antages for sikkert, at der indtil for c. 200 Aar siden kun blev talt, ikke skrevet, Dialekt, af alle, høje som lave, i By som paa Land, af Adel som af Bonde. Dette det dannede Dansk maa have en østdansk Sprogart, sandsynligvis Kjøbenhavnsk til Grundlag og Udgangspunkt, og denne Sprogart er gennem Tiderne i høj Grad blevet affilet efter den skrevne Sprogform. Som Sproget skreves, er det blevet læst, og som det er blevet læst, er det blevet foredraget. — Det ældste Foredrag, det gejstlige,

er i sin Begyndelse kun Oplæsning. — Denne Sprogform er først blevet optaget af de saakaldte højere Stænder og Kjøbstadbefolkningen paa Øerne; den har derfra bredt sig videre -- men først i Begyndelsen af dette Aarhundrede -- til Jylland og til Bornholm. I vore Dage tales den — mere eller mindre dialektblandet — af snart Halvdelen af Landets Indbyggere.

Niels Lindberg.

(Smaatræk).

Niels Lindberg er født d. 15. Februar 1829 paa første Blegdam ved Kjøbenhavn og død d. 24. Januar 1886 som Valgmenighedspræst i Kjørteminde.

I de 4 Aar — fra 1872—76 — Lindberg var i Gjedved som res. Kapellan for Katstrup-Ørritslev-Tolstrup og Lærer ved Seminariet, satte han sig i et Minde, der fortjener at holdes i Ære. — Hans Forkyndelse i Kirken var ikke holdt i den høje Stil, som ingen forstod, ej heller i et blomstrende Sprog, frydeligt for poetiske Naturer, saa lidt som den udmærkede sig ved dyb Filosofi til at falde i Søvn ved. Det var en for al Præketone fri Tale, aandfuld, men jævn og naturlig, saa ingen skulde troet, det var saa lærd en Mand, der talte. Naar han i sin Bøn før Prædikenen takkede Gud, „fordi han tog imod os, som vi vare, uden at vi kunde gjøre et eneste Skridt tilbage til det Faderhus, som vi egenraadige forlode“, og naar han saa dernæst klarede Hovedtanken i Dagens Evangelium og sluttede med en kort Skildring af Menneskets Afmagt og Guds Kjærligheds Almagt, da maatte enhver, „der var af Sandhed“ — som Lindberg saa ofte sagde — give denne Prædikant det Skudsmaal: „Munden taler, fordi Hjertet tror“. — Lindberg havde ikke faa Sognebaandsløser, og Tolstrup Kirke var godt besøgt i hans Tid.

I Religionstimerne paa Seminariet kunde de pur unge Elever ikke al Tid følge med; de mere udviklede fik et saa meget større Udbytte. „Tænk selv“ kunde man sætte over den Del af L.'s Gjærning. Dogmerne behandlede han med overlegen Frihed. Han kunde gjøre sig lystig over alt, hvad der hed System. Han sagde tit: „Lindberg duer ikke til Examen“. Sandt nok; des mere var han værd for den personlige Udvikling. Ingen kunde give én bedre Klarhed over Hovedsagen ved Kristendommen: den enkeltes Tilegnelse i Frihed af Guds Naade, „hvis det skal blive til Alvor“, end Lindberg. De gamle Rationalister med deres Bortforklaring af Underne kom han ofte tilbage til. Med Lune kunde hans skarpe Forstand tumle med deres Fortolkninger, saa der blev ikke en Trævl igjen af dem. Og overfor de kritiske, vigtige Seminarieelever, der stadig vare tilbøjelige til at ville forstaa alt, kunde intet være bedre skikket til at stille deres „Praas“ paa den rette Plads end Lindbergs af alle anerkjendte Overlegenhed, parret med hans sande barnlige Tro, som man fik levende Indtryk af i hver Time. Ja, der findes sikkert ingen Gjødedit fra den Tid, der har oplevet Mage til, saa godt som Oplysning og Opbyggelse kunde forenes i Lindbergs Udviklinger. — Hvor kunde Graaden ikke tit kvæle hans Røst, naar han talte om Guds Kjærlighed mod Syndere.

„Alvor og Gammen kunne godt sammen“, passer paa faa som paa Lindberg. Hvem husker ikke Sølvdaasen, som Eleverne paa Blaagaard havde givet ham, hvorledes den gik rundt, saa hver i Klassen fik sig en lille Pris, og hvilken Nysen og Fnisen, der blev, mens L. fortsatte, enkelte Gange rivende en Vittighed af sig, somme Tider paa Hebraisk eller Græsk, hvorpaa en dundrende Latter-salve, som L. selv var hjærtelig med i, indtil der om et Øjeblik var fuld Ro igjen! Mon ikke den Daase kom, naar han syntes, Klassen blev for søvniq? i hvert Fald et godt Middel.

Naar Bojsen eller en anden Lærer ikke var færdig med sin Time, og L. kom, skulde der nok blive Løjer. Enten smed han sin lysegraa Bulehat hen i Hovedet paa dem, eller han gik hen og satte dem sin svære Næve op i Synet. Latter fra Klassen, og vedkommende maatte fortrække, efterfulgt af Vittigheder fra L. Strax derpaa toge vi fat paa „Rørdam“ eller Bibelhistorie.

En Dag sad Bojsen og var saa langt inde i en pædagogisk Udvikling for en opmærksom, propfuld Klasse, at han vist slet ikke mærkede L. Denne fik fat i Kridtet, listede sig bag ved Bojsen til den sorte Tavle, og med faa Strøg saa man tydelig B. paa Tavlen ved et vel besat Bord, hvor han spiste til fælles med en — Gris, der slog Krølle paa Halen og tog til sig af Retterne. Bojsens Forundring over Uroen, der blev, og hans Opdagelse af Skjælmstykket morede L. sig kostelig over.

Lindberg var svag. Man sagde, han havde læst den ene Lunge væk og var i Lag med den anden; han kunde derfor ikke synge ret kraftigt. Dog sang ham al Tid med, og man hørte ham gjerne gaa og nynne ned ad Kirkegulvet.

Der var en gammel Kone i Byen, som drak. En Dag havde hun da ogsaa faaet en Taar for meget og havde spildt sine Kaffe-bønner ud af Døren til Gaden. Lindberg kom forbi, og man saa ham gaa hen og hjælpe hende at samle Bønnerne op, vistnok en praktisk Præken, som faa Præster kunde holdt bedre under en lignende Situation.

Saa skarp Lindberg var, naar han skrev, saa mild var han, naar man personlig lærte ham at kjende. I en politisk Forhandling paa et Skolemøde blev det temmelig hedt mellem L. og en fremmed Lærer. Uden for toge de fat paa Spørgsmaalet igjen, og Folk flokkedes omkring, visse paa, at nu blev der „Spænd“. Men saa gav L. sig til at klappe vedkommende hjærtelig paa Skulderen og sagde: „De er sandelig „Ninivit“ N. N. og kjender ikke Forskjel paa Højre og Venstre“. Og det blev han ved med, saa Modstanderen maatte snart le med L. og de omstaaende, og Striden var endt.

Hvor Lindberg ellers var i Strid med Mund eller Pen, paa Kirkens, Litteraturens eller Politikens Omraader, med Højre eller Venstre, kunde man være sikker paa at finde ham paa „venstre Fløj“. En mere helstøbt og sand Frihedsmand skal man vanskelig finde. — Da Højregrundtvigianerne mente at kunne tage Grundtvig til Indtægt, mødte L. med: „Grundtvigs politiske Stade“, hvori han ved at lade Gr. selv tale vel ikke omvendte Modstanderne, men viste Grundtvigs Syn paa alle Hovedspørgsmaal saa klart som ingen før, saa hvem der vilde se, kunde nu ikke længere være i Tvivl om, hvor Grundtvig stod. Og da man korsede sig og raabte Vagt i Gevær, fordi Venstre valgte en Fritænker til Folketinget, leverede L. det bedste Indlæg i den Sag ved at vise, hvor den Kristelighed

førte hen. Naar man begyndte at fordre kristelige Rigsdagsmænd, maatte man ende med „kristelig“ Pløjning og „kristelige“ Støvler. — (For endelig at nævne et Træk siden Gjedvedtiden, da er det bekjendt nok, at Menighedsagen paa Mors havde én af sine bedste Støtter i Niels Lindberg.)

I Folks Forsamlinger, hvor Lindberg var med, kunde han more alle med sine Smaafortællinger og sin Skjæmt, saa Mage til Præst, hørte man dem ofte sige, kjendte ingen.

En Gang gik han rundt til Beboerne i Tolstrup Sogn, vist for at faa „Tillæget“ indført i Kirken. Ved denne Lejlighed kom han en Aften ind, hvor nogle sad og spillede Kort og drak Punsch. Da de mærkede Præsten, vilde de fjærne Kort og Glas og se „fromme“ ud, men L. forekom dem ved at sige: „I skulle ikke holde op, fordi jeg kommer, jeg drikker ogsaa somme Tider et Glas Punsch.“

I Begyndelsen da Afholdssagen kom frem, var den til Forhandling ved et Skolemøde i Gjedved. Lindberg var ikke med paa den. Det var hans frisindede Natur imod. Da han i Forhandlingens Løb havde Ordet for at sige, at der var Ting, som var lige saa nødvendige at afholde sig fra, gjorde det umaadelig Virkning, at han saa ned til sine Frakkeskjøder og sagde: „Som nu disse her, dem kunde man ogsaa undvære; jeg ser ikke, hvad Nytte de gjøre“.

Lindbergs Konfirmander.

Børnene, der gik til Forberedelse hos Lindberg, følte sig snart hjemme hos ham og mindes de Timer med Glæde og Tak. Det Hold, han havde i Sommeren 1873, fortæller følgende: „Naar vi kom, var L. ikke altid oppe, men kom snart uden at have nydt noget. Hans Hustru kom saa strax med Smørrebrød og et Glas Mælk, og medens L. spiste, sang Fruen Morgensalme med os, hvorefter L. tog fat med Samtale og Fortælling. Han gav os ikke andet for udenad end Salmer. Og paa Konfirmationsdagen læste vi ikke andet end hver et Vers af Salmen: „I denne søde Juletid“. En Dag spurgte han os, hvad vi tænkte om at blive gifte. Vi syntes, det var et sært Spørgsmaal, men lyttede efter, da han saa udviklede for os, hvorledes et sandt Ægteskab burde være. De, der mødte i Træsko, skulde beholde dem paa, „for I maa sændelig ikke fryse Fødderne“, sagde L.; men Pigen, der skulde gjøre rent, vilde godt i Stilhed liste Træskoene af Børnene i Gangen. Om han end spøjte meget med os, behøvede

han dog aldrig at sige et halvt vredt Ord for at faa Stilhed. Saa vare vi der en Dag mellem Konfirmation og Altergang for at „forberedes til Alters“; vi havde Penge med til Præst og Degn. En Pige havde Lov til at beholde nogle af dem selv, hvis hun vilde. Degnens delte hun mellem ham og sig selv, L. fik med Glæde hele sin Part. Vi sang den Dag: „I Skoven skulde være Gilde“, vi drak Chokolade, saa' Billeder og morede os, saa „den Dag forglemmes aldrig“.

Lindbergs Hjem.

Lindbergs Hus stod aabent for fattig som rig. Fredag Eftmd. og Aften var bestemt til Modtagelsestid. Det vidste alle. Det var ikke Honoratiores, for hvem L. var for frisindet og for lidt „fin“, som særlig kom; det var mest jævne Bønder, Sognebaandsløserne og andre, der følte Trang til aandelig Føde, hvoraf der var et rigt Forraadskammer hos Lindbergs. Mange øste af dette i disse Aar til deres egne Hjemms Opbyggelse. Bøndernes Beskedenhed holdt igjen, hvorover de siden have beklaget sig; men et saa folkeligt Præstehjem var en Sjældenhed; man troede ikke, det fandtes, før man havde erfaret det. Tænk, slet intet velærværdigt, og „Træskoene skulde man beholde paa!“

Den Dag var ikke spildt, da Eleverne gik til Lindbergs. Man var velkommen. En mere frugtbar Samtale kunde ikke ønskes; men som det til Dels gik med Bønderne, ligesaa med de fleste Elever. I falsk Undseelse blev man borte; man vilde ikke være sin Lidenhed bekjendt over for L. Mange have beklaget dette siden. Vilde han, hvad en enkelt Gang skete, bede os ned at støve sine Bøger af, da havde vi en prægtig Dag! saadan en Masse Bøger! mange Tusende Bind; det gav Begreb om Lærdom. Og saa bag efter naar L. raabte: „Maa vi saa bede om 2 Spande Kaffe!“ Dernæst Forklaring over Billeder, over Møntsamlingerne og meget andet, spækket med Anekdoter og Vits'er fra Lindberg. Og alle Spørgsmaal kunde L. klare. Bare man vilde spørge. Hvor kunde han ikke skildre os Kirkekampen t. Ex., da hans lærde Fader, Bibeloversætter'en Joh. Kr. Lindberg, stod sammen med Grundtvig mod Rationalisterne.

De Elever, som boede hos L., fortælle om det daglige Liv i Hjemmet: „Naar L. henad 10 stod op, og han ikke skulde paa Klassen eller havde andet særligt, gik han gjerne om Dagen og talte

med Hustru og Børn, skjæmte med dem som et stort Barn, og var Fru Lindberg af og til mindre glad, hælmede han ikke, før han fik hende i godt Humør igjen. Han kunde til saadanne Tider tage hende og danse om paa Gulvet, indtil de af Latter ikke kunde mere. Først om Aftenen, naar Familjen gik til Sengs, begyndte Lindbergs egentlige Arbejdstid, som varede til Kl. 4—5 Morgen baade Sommer og Vinter“. Man kunde da ogsaa færdes hvad Tid som helst paa Natten; der skulde nok være Lys i Lindbergs Læseværelse.

Af min Dagbog.

Søndag d. 1ste April 1875.

I Dag var jeg i Kirke. Der var baade Prædiken og Altergang. Tjenesten udførtes af Lindberg. Skrifttalen var især rettet til Konfirmanderne, som vare til Alters i Dag for første Gang. Lindberg lagde dem i rørende og kjærlige Ord paa Hjærte, hvilken Betydning det har at gaa til Herrens Bord. Det gjaldt fremfor alt at følge den Vej, som Jesus selv har anvist: den gamle Kongevej, der gaar fra Daaben til Nadveren og fra Nadveren ind i Guds Rige. I Daaben bleve vi gjenfødte til et nyt Liv i Jesus Kristus, og i Nadveren er det, at dette Liv henter Næring, og denne Næring er Jesu eget Legeme og Blod, som han selv rækker enhver især, for at Livet derved kan voxer og til sidst blive ét med hans Liv, ja voxer til hans Fyldes voxne Alder. For at dette kan ske, fordres, at vi lade Kristus gjøre sin Gjærning med os, lade ham fuldføre den; thi han begyndte den i den hellige Daab, og vi kunne ikke, naar vi ville være af Sandhed, gjøre noget, hvorved vi kunne fortjene det evige Liv. Vi kunne tro Jesus paa Ordet: „Han, som begyndte den gode Gjærning, vil ogsaa fuldføre den til Enden“. Derfor skal den Dag, paa hvilken vi gaa til Alters, ikke være os en Sørgedag, som den paa Grund af et fejlt Syn har været det for saa mange; men den skal for alle levende være den største Glædesdag i Livet, nemlig Glæde over den store Naade, der er bleven os til Del derved, at Jesus har lidt Straffen for alle vore Synder, da han led og døde. Sluttelig sagde han, at naar der nu hen i Livet, som de unge staa ved Begyndelsen af, kom Tider, hvor det kunde se mørkt ud, og Synden som en tyk Sky lagde sig mellem dem og Gud, da maatte de fremfor alt søge til Naadebordet, thi det var netop Stedet, hvor Jesus giver Stadfæstelse paa

Syndernes Forladelse, som han tilsagde enhver i Daaben, og dette Ord staar han for vist ved, saa længe de ikke i Vantro vende sig fra ham. Derefter holdt han en fortrinlig Prædiken om „Den gode Hyrde“.

Hørby Skole, Hobro, den 24. Avgust 1887.

Kr. Kristensen (Snæbum).

GJEDVED.

Dette ene Ord er det samlende Feltraab for de unge Skarer, der nu gjennem et Kvart Aarhundrede har marscheret ind og marscheret ud af den lille jyske Landsby ved Landevejen mellem Horsens og Skanderborg. Naar ikke alle møde frem under Fanerne, er der naturligvis en Del, der er lovlig undskyldt. De findes ikke mere paa denne Klode. Men der er ogsaa mange, der vandre lyslevende om iblandt os, men som alligevel holde sig borte. De høre nemlig ikke længere til vort Kompagni, men har ladet sig indrullere andet Steds.

Sagen er nemlig den, at det ingenlunde overalt er en Anbefaling at høre til de Gjedvediter, der ikke have svigtet Kulør. Ude paa Landet blandt Bønderne, ja der ser man i Reglen mildt til de Gjedved Seminarister. Jeg har haft mange Exempler derpaa, et enkelt vil jeg fortælle. Mens jeg opholdt mig paa Seminariet i Gjedved, foretog jeg sammen med en Kammerat en længere Fodtur ud over de store Heder, ad Vesterhavet til. En Aftenstund kom vi til en lille ensomt liggende Landsby hvor vi vilde overnatte. I Udgangen af Byen laa en Gaard, hvis Ejermand stod uden for Porten og røg sin Aftenpibe. Vi hilste paa ham og spurgte, om vi kunde faa Natlogis hos ham. „Nja — a —“ sagde Manden og trak slemt paa det. „Kroen ligger ellers et lille Stykke Vej her fra inde i Byen; men hvor ere I ellers fra?“ Ja, vi vare da fra Gjedved, fra Bojsens Seminarium. „Naa, ere I fra Bojsens Seminarium“, sagde Manden, jo, I kunne ellers saa farligt godt faa Plads her i Nat. Det er da ikke værdt at gaa til Kroen i Aften“. Og med et lunt lille Smil førte han os ind til

sin Kone, der ikke var mindre tilfreds med at faa saadanne Gjæster. Saaledes gik det til, at Navnet „Gjedved“ eller „Bojsen“, hvad man nu vil, aabnede os et gjæstfrit Hjem ude paa de jyske Heder.

Men det er nu de oprørske Bønder, der se saaledes paa Sagen. Ude blandt saadanne Folk er det saare let at bekjende Kulør, men blandt andre Mennesker kan det blive vanskeligere. Det er interessant at lægge Mærke til den forskjellige Tone, hvori Navnet „Gjedved“ udsiges, naar man spørger Gjødvediter ad, hvor de have været paa Seminarium. Nogle sige det spottende overlegent for rigtig at pointere, at det var den Gang, at de gik og spillede radikale ovre i den jyske Landsby; nu ere de heldigvis kurerede. Andre hviske Navnet forsigtigt, forlegent, som vilde de bede én om endelig ikke at fortælle til nogen, at de en Gang i Ungdommens Dage forvildede sig ind paa gjedvedistiske Veje. Men saa er der igjen andre, og det er heldigvis de fleste, der udslynge Navnet paa Trods som en Udfordring og Bekjendelse af, at de endnu følge den samme Frihedsfane, hvis rene Farve drog dem i deres første Ungdoms Dage.

Og disse sidste høre til Gjødveds ægte Børn. Thi hvad var det vel, der drog os til netop dette Seminarium? Ja, enhver kan maaske have sine særlige Grunde; men hvad der drog mig, var nu da dette, at Gjødved bekjendte Kulør. For en halv Snes Aar siden, da Højskolerne gik omkring og spillede de uskyldige, der ikke kjendte Forskjel paa Højre og Venstre, var det for mig noget saare velgjørende i at se det rene demokratiske Banner vaje frit baade fra Seminariet og Højskolen der ude i Gjødved. Der vidste man, hvor man havde sine Folk.

Og netop dette: at bekjende Kulør, uden Vaklen, uden Slinger, det er noget, der ikke just ligger særligt for os danske. Vi have alle en forbavsende Lyst til at vrøvle os fra det hele, og netop paa dette Punkt turde den dybeste Grund til vor politiske Ynkværdighed ligge. Vi kunne maaske udslynge et kjækt Ord, vove maaske endog en dristig Handling; men naar saa Ansvarstimen kommer, ja saa er det, at vi vrøvle os fra det hele, rende fra det hele — hvis vi da kunne det.

Tidens Strømninger strøg altid frit ind over Gjødved, vi spærredes ikke ude fra Tidens Tanker. Det er derfor, at der er noget saa tiltalende for unge Mennesker i at opholde sig i Gjødved, og det er ogsaa derfor, at vi nu med Tak se tilbage paa Opholdet der. Grunden til, at Gjødved binder sine Elever tæt til sig, er netop den, at vi erkjende, at vort Aandsliv i de faa Seminarieaar har faaet Impulser,

der ere kraftige og livsfriske nok til at holde sig op gennem Tiden. — Gjødved har ofte mange unge Lærere, men ikke for unge; thi netop deres Ungdom gjorde, at de saa godt forstode de Brydninger, der foregik i os; de vare vel naaede frem til større Klarhed end vi, deres Elever; men de vare ikke naaede længere frem, end at de endnu meget godt forstode os. I en altid vaagen Interesse for Tidens Tanker mødtes vi med dem.

I det politiske bevægede Aar 1877 husker jeg en enkelt Gang, da Stemningen blev saa høj, at Undervisningens jævne Gang blev brudt. Det var i Efteraaret, efter Venstres Splittelse. Bojsen havde været i Kjøbenhavn, og nu da han var kommen hjem, vare vi meget spændte paa at faa høre, hvad han nu vilde sige om den noget gaadefulde Situation. Bojsen kom ind i Klassen, han skulde have Geografi med os. Men han havde sikkert strax en Fornemmelse af, at vore Længsler gik i en anden Retning. Imidlertid lod han som ingen Ting, han gik hen og satte sig roligt ved Katedret, slog op i Bogen, lod Haanden glide paa den kjendte, hurtige Maade hen over Skjægget, og sagde saa: „Naa, det var nok til Sahara, vi kom“. Men saa begyndte der at blive en dæmpet Mumlen, der efterhaanden steg frem og formede sig i det tydelige Ønske, at vi vilde høre om Rejsen til Kjøbenhavn. Saa smækkede han da Bogen i; der var jo ikke andet at gjøre, naar 2den Klasse var i det Humør. Men Bojsen var en klog General, han kjendte sine Pappenheimere. Han vidste sikkert nok, at vi vare „radikale“ ind ad en Kant, og at vi vilde høre om Partistillingen i Venstre. Men det var en saare lang Vej, før vi kom saa vidt; for Bojsen begyndte ganske sindigt at fortælle om, hvorledes han rejste med Toget til Aarhus, derfra med Dampskibet til Kjøbenhavn, beskrev denne hverdagslige Rejse saa omstændeligt, saa Forsamlingen ikke var overdreven livlig, da vi endelig naaede det brændende Punkt: Provisoriets Behandling. Med faa Ord sagde han saa sin Mening. Som Grundlovsværneforeningens Formand vilde han saa vidt muligt holde sig uden for Striden i Venstre.

Da Timen var forbi, herskede der ingenlunde ublandet Tilfredshed med Bojsens sindige Maade at tage Sagerne paa, hvad enten han var i Gjødved eller Kjøbenhavn. Men nu er der maaske mange af os, der ville mene, at hans Optræden slet ikke var saa forkastelig endda.

M. M. Lund.

Nogle Bemærkninger om Seminarieuddannelsen.

Af de unge Mennesker, som uddannes paa Seminarierne, er det langt overvejende Flertal Gaardmands- og Husmandssønner; ikke faa ere Sønner af Skolelærere, men kun ganske enkelte ere fra Byerne.

En meget betydelig Del af de unge Bøndersønner have været paa Højskole 1 a 2 Vintre. Dette gjælder i alt Fald for Gjedved Seminariums Vedkommende. Seminariets 3dje Klasse talte i Skoleaaret 1886—87 c. 50 Elever; af disse havde over 30 opholdt sig paa en Højskole.

Dersom man nu vil sige, at man deraf kan skjønne, at det forholder sig rigtigt med den gamle Paastand, at paa Højskolen faa de unge Lede for legemligt Arbejde, saa slutter man kun saaledes, fordi man helst vil drage netop den Slutning af nævnte Kjendsgjerning. Intet er naturligere, end at en Del af de kvikkeste Højskolelæringer faa Lyst til Lærergjerning.

Et Friseminarium modtager dernæst — som Statsseminarierne — Elever, der i Forvejen have forberedt sig 1 Aars Tid eller derover hos Fødebyens Lærer; endelig melder der sig en Del, der kommer „lige fra Ploven“.

Selvfølgelig er det det heldigste, at Eleverne møde med Forberedelse, og særlig heldigt er det, om de eje mere Kjendskab til Modersmaalet, end Almueskolen kan give et nok saa flinkt Barn; lidt matematisk Forkundskab er ikke at foragte, og en Smule Naturkundskab langt fra unødvendig. De Elever, der komme paa Seminariet med Uddannelse i de nævnte Fag, have, naar de ellers ere nogenlunde begavede og flittige Mennesker, de bedste Betingelser for at opnaa det mest mulige, hvad den egentlige Kundskabstilegnelse angaar. Det er fortrinsvis dem, der faa en god Examen.

Det lader sig ikke nægte, at det daglige Arbejde paa et Seminarium for en væsentlig Del bliver et Examensarbejde, for saa vidt som man i Undervisningen maa lempe sig mere eller mindre efter, hvor meget der fordres i det enkelte Fag. Men — Examensarbejde! hvad er det andet end trælsomt Slid, og bliver det hele andet end Terperi, en Oplærelse i den Kundskab, der slet ikke har med det

virkelige Liv at gjøre? Hvad er det andet end goldt Ramsevæsen! ville mange sige.

Jeg har hørt en Mand — det gjør mig næsten ondt at tilføje, at han var Friskolelærer — sige: „Ved Skolelærerexamen fordres kun unyttige Ting. Hvad har det at sige, at man ikke véd, hvornaar Cromvell døde; er det saa forførdeligt, om man ikke kan komme efter, hvad det Ord at vide hedder i Nutid, og om jeg ikke forstaaer at bruge en Logarithmetavle, kan jeg ikke derfor være lige dygtig Lærer!“

Den Tid er forbi, da saadant næsten kunde gjælde som et Slags Program for Friskolelærere; thi Friskolelærerne nu om Stunder ere fornuftige Mennesker, og slig Tale udmærker sig netop ganske særlig ved at være ufornuftig.

Mange mene, at de vordende Læreres Uddannelse er saare mangelfuld; lad være, at de have Ret, maaske skulde et Fag beskæres noget, et andet uddybes en Del, maaske skulde der føjes helt nye til, maaske skulde Uddannelsestiden være længere, for at visse Ting kunde tilegnes grundigere. Det er meget muligt, at vi trænge til en Reform.

Men selv om det kan være temmelig vigtige Spørgsmaal, hvad der skal læres, og hvor meget der skal læres i det enkelte Fag, saa maa dog ikke derover glemmes, at der er noget, der hedder Elementarkundskab. Det elementære skal læres; thi uden fast Kjendskab til Elementerne er det umuligt at undervise godt. Den Lærer, som ikke har tilegnet sig det elementære, bliver næppe nogen dygtig Lærer. Har han ikke en paalidelig Oversigt over Fædrelandets Historie, skal det nok vise sig, at hans Undervisning bliver løs. Kjender han ikke Modersmaalets Grundregler, bliver den Kundskab, han meddeler Børnene, lettelig Miskmask. Kjender han ikke, hvorledes en Naturkraft virker, hvorledes skal han da kunne forklare, hvad man bygger paa den!

Men — siger man — denne Indøvelse i det enkelte Fags Elementer maa sikkert være et temmelig kjedeligt Arbejde. Ja, det kommer an paa. Om en Undervisning er kjedelig eller ikke, beror udelukkende paa, hvorledes der undervises. Formaar Læreren at samle Enkelthederne til en Helhed, magter han at præstere, hvad jeg vil kalde organisk Undervisning, da bliver en Meddelelse af Elementarkundskab ikke mere kjedelig end en hvilken som helst anden Kundskabsmeddelelse. Jeg kan forstaa, at det kan være kjedeligt ikke at

vide, hvad man forstaar ved en jævnt voxende Bevægelse, men at det ogsaa skulde være kjedeligt at vide det, er mig ganske gaadefuldt. Jeg fatter, at man bliver ærgerlig, naar man opdager, at man egenlig ikke véd Rede paa, hvad der skete paa Rigsdagen i Kjøbenhavn 1660, men kan ikke se, at det skulde være saa slemt at vide lidt Besked derom — saaledes, at det staar én klart, hvilke væsentlige Forandringer der skete.

Men paa den anden Side er det jo ganske vist, at man hos nogle Elever træffer en Slaaen sig til Ro med det elementære, der er ganske uhyggelig. Det er Seminariernes Opgave at forberede, at give Eleven et Grundlag. Examen giver Adkomst til Lærergjerning, men Dimissionsattesten maa ikke opfattes som et Dygtighedsbevis. Attesten siger ikke, at vedkommende er en duelig Lærer, men blot, at han synes at have været en duelig Elev; ja Examensvidnesbyrdet siger — rent nøgternt set — kun dette, at Dimittenden kjendte det, han var „oppe i“, nogenlunde eller mindre godt, efter som Karakteren nu er. Det enfoldige Ramsevæsen er vel nu afskaffet paa Seminarierne, men ikke des mindre gives der Elever, der mene sig at være noget, fordi de have slugt en Lærebog. De have nippet til Faget, og saa tale de om, at de „kunne“ det. Det klæder unge Mennesker kun lidet vakkert at tale om, hvad de „kunne“.

Jeg skylder Sandheden at tilføje, at de Elever, der i Forvejen have været paa Højskole og — vel at mærke — været der til Gavns, sjældnen have Tilbøjelighed til at bryste sig af, hvad de „kunne“, hvilket simpelt hen har sin Grund i, at det som Regel er dem, der besidde den største Aandsmodenhed. Det er jo kun uudviklede Mennesker, der tro, at en Lærebog giver noget rundeligt. Vi ere Højskolerne Tak skyldig, fordi de have sendt os saa mange, lad mig kalde dem solide Folk, saadanne, som ikke have foragtet Elementarkundskab, men som heller ikke ere blevne prægede af smaaligt Examensstræv. De vide, at uddanner man sig udelukkende med det for Øje, hvorledes man „klarere“ sig ved det grønne Bord, saa bliver man en Krøbling i aandelig Forstand. Der er altid dem, som ikke bryde sig om andet, end „hvad man kan blive spurgt om“ ved Examen. Saaledes ere de solide Højskolefolk ikke; de vide, at man lærer jo, naar det kommer til Stykket, for Livet og ikke for Examensdagen alene.

Det er vistnok ikke at sige for meget, at som Regel bliver disse tidligere Højskoleelever de dueligste og virksomste Lærere.

Man betænke vel, at det er den flinkeste Ungdom, der søger Højskolen, og — hvad der her har særdeles meget at sige — tit medbringe disse en vis aandelig Udvikling fra Hjemmet; thi Højskolen kan naturligvis ikke gjøre Mirakler.

Det er vel i de fleste Tilfælde heldigt, at de unge have været borte fra Hjemmet, før de komme paa Seminariet; ligeledes er det i mange Henseender godt, at de have prøvet strængt legemligt Arbejde.

Hvor heldigt det er baade for vedkommende selv og for Undervisningen paa Seminariet at være vel forberedt, har jeg allerede antydnet. Det er imidlertid ingenlunde ligegyldigt, hvorledes denne Forberedelse er gaaet for sig; der hører ikke liden pædagogisk-psykologisk Forstand til at forberede de Børn, der af Forældrene anses for et Slags Vidunderbørn. Følgende er næppe ualmindeligt: Peter er en flink 13 Aars Dreng; i Skolen er han Lærerens Stolthed. En Dag siger Læreren til Faderen: „Det er en Skam, Mads Pedersen, at den Dreng ikke kommer til Bogen, saadanne „Gaver“ som han har. Faderen og Skolelæreren blive da enige om, at Peter skal være Skolelærer; thi den første har ikke Raad til at bekoste en „lærd“ Uddannelse. Nu læser Peter et Aar eller to hos Skolelæreren og kommer derefter paa Seminariet. Forberedelsen er i det væsentlige denne: Peter lærer Ludvig Møllers Bibelhistorie udenad; Læreren hører ham i det; store Stykker af Allens Danmarkshistorie læres ligeledes saa godt som udenad. Man gjør et fortvivlet Indhug paa Mathematiken, som Læreren desværre har glemt eller maaske aldrig rigtig forstaaet. Endelig øver Peter sig ogsaa i Stil. Er Læreren en fornuftig Vejleder, lader han Peter tumle med lette Gjengivelser og Beskrivelser; men er han en ufornuftig Pædagog, og der gives ufornuftige Pædagoger blandt Lærerne, lader han maaske stakkels Peter forløfte sig paa store Opgaver. Peter sammenligner Alexander og Napoleon — det gaar farlig let, synes han selv; men det kniber mere en Dag, han skal filosofere over Ordsproget: „Enhver er sin egen Lykkes Smed“, og det kniber ganske vældigt en anden Gang, han skal skrive om de forskjellige Slags Aristokrati; Læreren har givet ham Recepten; der er: Pengearistokrati, Fødselsaristokrati og Aandsaristokrati. Uh, hvor Peter sveder over det om Aandsaristokrati! Efter uhyre Anstrængelser har han dog faaet noget — efter sin egen Mening — uhyre kløgtigt vævet sammen. Saaledes er hans Arbejde; lad os paa Forhaand tilgive ham, hvis han bliver vigtig. Han kommer paa Seminariet og opdager strax, at han er klogere end

de fleste. En saadan Forberedelse have Kammeraterne ikke. De have hverken skrevet om Lykken eller de forskjellige Slags Aristokrati; enkelte vide knap, hvad det vil sige at skrive Stil. Nu bliver han sandsynligvis et af to, enten én, der under sit daglige Arbejde kun har en god Examen for Øje, hvorfor han stadig hænger i for at være den forreste. Kommer han en Gang imellem til at tænke paa noget, der ikke har med Examen at skaffe, er han bag efter nær ved at bede Vor Herre om Forladelse derfor; eller ogsaa trækker han Vexler paa sin „gode“ Forberedelse. Dette sidste er navnlig Tilfældet, hvis han er af en livlig Natur, men strængt opdragen. Hjemme er han optugtet i Skikkelighed og Anstændighed; selv den uskyldigste Kommers har han ikke tilladt sig, naar Forældrene vare Øjenvidner. Da han nu ikke har kunnet faa Lov til at være naturlig hjemme, er det slet ikke at undres over, at han slaar sig løs, efter at Forældrene have sluppet ham. Han gaar op i alskens Gavtyvestreger, bliver maaske doven, og hvad drager Dovenskab ikke efter sig!

Man mærke sig, at jeg her skildrer en Undtagelse fra Reglen; dog gives der ganske sikkert ikke faa af den Slags Undtagelser. Der er heller ikke det mindste forbavsende i, at det gaar Peter saaledes og han er jo heller ikke fortabt, fordi han begynder at skeje ud. Han tager „Revanche“, fordi han ikke har faaet Lov til at være sig selv hjemme. Han har læst en Smule hjemme — selv synes han, at han har læst meget — men han har aldrig faaet at vide, at det, han læste, kom ham ved som Menneske.

Hvad er der nu at gjøre ved Peter? At lade ham skjøtte sig selv vilde være uforsvarligt, og at holde en moralsk Forelæsning for ham er ikke ubetinget nyttigt. Nej, Læreren har da den vanskelige Opgave at fange hans Interesse for et eller andet; thi han arbejder ikke, førend han faar Lyst til det. Hold ham endelig an; thi fanger du ikke hans Interesse for noget bestemt, bliver han ganske sikkert en Laban. Men kan du drive det saa vidt, at han kommer til at sætte Pris paa en bestemt Syssel, — ganske ligegyldigt om det er Mathematik eller Historie — saa skal du se, hvilken Karl den Spilpmager kan blive.

Det, man maaske lettest fanger Interessen for, er Litteratur; dette er jo i og for sig saare fornøjeligt, dog er der et „Men“ ved. Mange af dem, der have læst en Smule, mene at have naaet Højdepunktet af litterær Dannelse. Man træffer ikke sjælden unge „Litterater“, der ere overordentlig lidet tiltalende Væsener. Det er ikke

Folk, der tale om Vejret; det staa klart for dem, at det er et litterært dannet Menneske ganske uværdigt at tale om Vejret; nej, strax man møder dem, flyger det én om Ørene med Navne som: Oehlen-schläger, Hejberg, Bjørnson, Ibsen og J. P. Jakobsen. Man bliver oversavlet med en hel Mængde Citater, som der gjøres den mest umulige Anvendelse af. Ønsker man at blive saadanne litterære Plage-aander kvit, maa jeg meget anbefale at citere Thyregod til Gjengjæld; thi ham bleve de færdige med i otte Aars Alderen.

Hvorafter kommer det, at man ogsaa blandt vordende Lærere kan finde saadanne uhyggelige Æsthetikere? Kommer det mon ikke deraf, at man tit giver sig i Kast med Ting, som man i Følge sit Dannelsesstrin ikke kan magte, i alt Fald ikke uden Vejledning, og kommer det mon ikke ogsaa tit af, at man lærer at kritisere et Værk, inden man selv kjender det. En Litteraturhistorie f. Ex. bestaar jo for en væsentlig Del af Domme; men er det ikke overordentlig uheldigt at kjende Dommen — én Mands! — over Værket, inden man kjender Værket?

Lad de unge først og fremmest gaa til Digterværkerne; giv dem end videre saa mange Haandsrækninger som muligt; thi de trænge til det. Hold Øje med den litterære Vigtighed; søg at give dem en Forestilling om, at vi læse Digternes Bøger, ikke for at blære os med Citater, men for at faa mere Kjendskab til Livet.

*

*

*

Det er væsentlig Bøndersønner, der søge Seminarierne; det er i de fleste Tilfælde Bønderne, de vende tilbage til. De fleste glemme heldigvis heller ikke deres Bondeherkomst. Vi have nu om Stunder saa mange fremskredne Bønder, at Skolelæreren ikke uden videre bliver en „lokal Leder“, — heldigvis maa jeg atter tilføje. Det har været et stort Gode, at Seminarieuddannelsen kun undtagelsesvis har fjærnet Bondesønnen fra Bonden. Lad os haabe, at det aldrig maa komme dertil. Det er godt, om han har — lad mig sige emanciperet sig saa meget, at han har faaet Øje for Bondens mindre heldige saa vel som for hans gode Sider. Lad ham virke, saa meget han kan, i og uden for Skolen; noget Privilegium paa at være Pave har han ikke — saa lidt som Præsten.

Chr. Søndergaard.

Pluk!

Fra Samlivet i Gjedved.

„Han er en Tørv!“ Dette var sikkert den haardeste Dom, der kunde fældes over en Gjedvedit for en halv Snes Aar siden. Hvad var en Tørv? Det var én, som fornægtede Kammeratskabet. Alle mulige Fortrin kunde være forenet hos vedkommende: Flid, Begavelse, Belæsthed, Skikkelighed, det hjalp alt sammen ikke; fornægtede han Kammeratskabet, saa var han „en Tørv“, der vel nok som oftest fik Lov til at ligge i Fred paa sit Tørveloft, men som dog aldrig kunde være ganske sikker paa ikke at blive beredt en eller anden Overraskelse af mer eller mindre ubehagelig Natur, alt efter som Overraskeren havde Nænnen til.

Og der fandtes enkelte saadanne Tørv iblandt den prægtige Generation af Seminarister for ti Aar siden, men de ligesom er forsvunden allesammen. Af hin Tids „Tørv“ ved jeg nu kun, hvor en eneste er; ingen hører fra dem, ingen træffer sammen med dem; men hænder dette undtagelsesvis, da aabenbarer „Tørven“ sig gjerne i en saa velklædt og agtværdig „Gestalt“, saa sober og vel vedligeholdt, saa forkyndende med hele Kroppen at være den lovlige Indehaver af et godt Embede, af hvis Indtægter der ved en fornuftig Økonomi kan lægges saa meget bort, at Renten deraf i sin Tid lagt til Pensionen osv., osv. — Forfærdet vender en god Gjedvedit sig bort, maaske med en stille Forundring over, at en saadan Tørv har haft et saa aldeles ufortjent Held paa Embedsjagtens Tornevej.

Længere er Historien om Tørvene ikke.

*

*

*

„Paa ét Punkt kan jeg ikke give Apostlen Ret,“ ytrede en gammel Kammerat til mig, da jeg en Gang tilfældig besøgte ham, efter at vi begge var bleven Lærere. — „Est Du da bleven en Kjætter?“ — „Jeg kan ikke give ham Medhold i, at vi skal „nøjes med det, vi have“, for jeg „haver“ slet ingen Ting, naar jeg undtager en stor Regning hos Høkeren, og den kan jeg da ikke byde Dig.“

Adskillige har vistnok haft Lejlighed til at anstille lignende melankolske Betragtninger, naar en af „de gamle“ havde meldt sin Ankomst, især hvis den paagjældende, hvad ikke sjældent skete,

havde sørget for at faa sig en Kone, før han fik det gode Embede. Jeg kan ikke sige mig fri; men ikke des mindre har jeg aldrig glædet mig mer til noget end til et saadant Besøg.

Halve Nætter har vi da siddet sammen og røget Tobak, som vi var betalt for det. En for en af „de gamle“ har da været paa Tapetet, Lærere og Elever blandt hverandre; gamle Vitser og Brandere har mødt hverandre som Lyn gennem Tobakskyen, Historier om mærkelige Tildragelser er bleven repeteret i en Uendelighed, det ene har rakt det andet Haand gennem de særeste Tankeforbindelser, det mest lystige, overgivne og det mest alvorlige.

Den, der var i Stand til at fæste en saadan Samtale med alt sit Liv og sin Farve til Papiret! men det er umuligt.

Det er med Frygt og Bæven, jeg indlader mig paa at efterkomme min gamle Lærer Lyngby's Opfordring til at fortælle om Samlivet i Gjedved, taget fra den „gemytlige“ Side; jeg vælter hele Ansvarret over paa ham, i det jeg lader staa til midt ud i den Mangfoldighed af dukkende og stigende Erindringer, som maaske er af ingen Interesse for mange, men som for mange ikke blot hører med i Billedet af Gjedved, men ogsaa er betydende Led i hele den Opdragelse, Gjedved gav dem.

Det var den sidste Dag i Avgust 1875, jeg kom til Gjedved, og med en usigelig ydmyg Fornemmelse af min uendelige Lidenhed passerede jeg den lille Dør fra Gangen i Højskolebygningen ind til Bojsens Værelse. Trods mine nitten Aar og min Garderlængde var jeg saa benauet som nogen lille Skolepog. Under Rejsen til Gjedved havde jeg været ivrig optagen af at danne mig et Billede af Bojsen, og da jeg nu stod i hans Værelse, og han rejste sig og hørte paa min vel indstuderede Redegjørelse for, hvem jeg var, saa lignede han ikke det mindste det Billede, jeg havde dannet mig af ham. Derimod tvivlede jeg intet Øjeblik om, at den Kvinde, der sad henne ved Vinduet, var Fru Bojsen, og jeg mindes saa levende, som var det i Gaar, hvorledes jeg strax var paa det rene med, hvad det var for en Følelse, hun ved det første Ord: „Sæt Dem ned!“ fremkaldte hos mig; jeg er sikker paa, at jeg vil bevare den samme Følelse i dens fineste Afskygning, saa længe jeg lever. Lige over for Døren sad en tredje, en ung Mand med rødligt Skjæg, sort Krave og med et i Øjne faldende Præg af Lune i Ansigtet. Det var Jens Busk, hvis Navn jeg

den Gang aldrig havde hørt. Bojsen og han talte Politik, hvoraf jeg ikke forstod mere, end om de havde talt Algebra. Et Øjeblik efter gled et Ansigt med et vældigt mørkt Skæg, under en stor, graa Hat forbi Vinduet. „Nu kommer Martin,“ sagde Bojsen, og en Minut efter var han inde i Værelset, hvor han blandt andet ogsaa hilste paa mig. Jeg fik en Fornemmelse af, at han med et eneste Blik var Mand for at ransage alle mit Hjertes Dybheder. Temmelig ulykkelig fulgte jeg med til Aftensbordet. Der var kogte Krebs, om hvis Behandling jeg slet ingen Anelse havde, og jeg blev da ikke meget klogere af, at Martin Kristensen fortalte, han havde „opfundet en ny Maade“ at haandtere kogte Krebs paa. Endelig forbarmede Bojsen sig over mig og sagde, at nu skulde Herdis, Bojsens Datter, vise mig over til Rasmus Them, hvor der allerede boede nogle Elever. Herdis førte mig ud gennem Havestuedøren og viste mig Rasmus Thems Hus, men vilde dog for en Sikkerheds Skyld følge mig derover. I Stedet for at gaa den ordinære Vej ud af Haven for at komme paa Stien til Huset, foreslog hun at sætte over Stakittet omkring Haven. I Betragtning af at hun ikke var nogen voxen Dame, vovede jeg en lille Tvivl om det tilladelige i at sætte over. „Den Vej gaar jeg al Tid,“ erklærede hun og satte over; jeg klavrede bag efter, og jeg mindes grant, hvor opbygget jeg følte mig over, at det ikke gik strængere til.

Den første Nat tilbragte jeg paa et af Bojsens Værelser sammen med Hansen Jesse, hvem jeg forgjæves prøvede paa at faa en lille Samtale med. Han sagde ikke andet end ja og nej, saa blev jeg ærgerlig og tænkte, at han vilde være noget fint, og med meget blandede Følelser og svare Betæneligheder angaaende Fremtiden gav jeg enfoldige Bondeknold mig Søvn i Vold.

I den store Højskolesal spistes der til Middag ved lange Borde. Bojsen sad ved en Bordende, Fru Bojsen ved en anden, og et Par Dage efter min Ankomst satte sig ved Enden af det Bord, ved hvis ene Hjørne jeg sad, en meget ungdommeligt udseende Mand. Det var Jensen-Lyngby, den Gang Lærer ved Seminariet. Jeg havde ikke set ham før; nu blev jeg hans Sidemand ved Bordet. Trods mit brændende Ønske: at han bare aldrig vilde sige noget til mig, overfaldt han mig strax den første Middag med det Spørgsmaal: „Ja, De er vel Venstremand?“ Jeg, der ikke kjendte Forskjel paa Højre og Venstre, gjorde mig Umage for at indtage en saadan Stilling til dette ærgerlige Spørgsmaal, at jeg uden at prostituere mig alt for

meget kunde indrømme hvad som helst. Det faldt mig ind, at en titulær Krigsassessor en Gang havde sagt, at det i al Politik blot kom an paa at „frygte Gud og ære Kongen“, og med det *in mente* indlod jeg mig paa min første politiske Samtale, der blev lang nok for mig, og som endte med omtrent den Erklæring af Lyngby: „Ja, De har det som de fleste Sønderjyder, der ikke har været ude: De er en frisindet Natur, meget mere end De selv ved af.“

Fra den Stund af var det mig klart, at Krigsassessor-Politiken ikke var den eneste mulige; min kritiske Sans var vaagnet, og Fr. Barfods „Fortællinger af Fædrelandets Historie“, som jeg i al Stilhed med stor Flid gav mig til at granske, kom til at danne det nederste Lag i den historiske Grund, af hvilken jeg til stor Skræk for min yderst loyale Fader skød op som Republikaner af en saa rød Farve, at min første politiske Læremester, Lyngby, efterhaanden blev en bleg Lilje i Sammenligning med Lærlingen.

*

*

*

„Jeg har kjendt mange Mennesker, men jeg har aldrig kjendt nogen, der var saa slemme til at forelske sig som Seminarister.“ Denne Ytring af „gamle Bojsen“ mindes vistnok af flere; han lod den falde i et af de Foredrag, han som Regel holdt, naar han besøgte Gjedved. Det er ikke utroligt, at han har Ret, og dette har givet Anledning til adskillige Undersøgelser, løbende ud paa at finde Grunden til denne Kjendsgjerning.

Resultaterne af disse Undersøgelser har været højst forskellige; men følgende Ræsonnement turde mulig være et af de faa, der har Sandsynligheden for sig: De fleste Elever var Mennesker omkring 20 Aars Alderen; dels er dette jo nu en Gang Forelskelses-Alderen fremfor nogen anden baade for Per og Povl, men dels var de Forhold, Seminaristerne levede under, ualmindelig gode for Forelskelser. De fleste var i legemlig Henseende stærkt udviklede — Karle, kan man sige, der fra deres Barndom mer eller mindre havde øvet anstrængende Bondegjerning i den friske Luft; nu blev disse stærke Kroppe lige med et fængslet til en Stol, lukket inde, Kræfterne blev bundne. Til Gjengjæld maatte Hjærnen, der var uvant med al stærk Anspændelse, arbejde med fuld Damp oppe Dag efter Dag. Denne Omvæltning i et tyveaarigt Menneskes Levevis affødte ganske naturlig en mere end almindelig Modtagelighed for Indtryk. Dertil

kommer, at Seminarielivet var et Slags Munkeliv til daglig Brug. Der gik 100 a 200 voxne Mandfolk uden at komme i stadigt Samvær med jævnaldrende Kvinder, med mer eller mindre febrilske Hjærner, søgende en Gjenstand for det opdæmmede Hav af Følelser, der nærredes af Roman- og Verslæsning — „for Sprogets Skyld“, som det hed; intet Under, de permanente „Hjærtetforkølelser“s Antal som Regel var ret betydeligt. De var dog flest om Vinteren, og dertil gav uden Tvivl Ballerne Anledning, om det maaske end kan have en Del at sige, at Sommeren var Examenens Tid.

Som sagt, Ballerne gav Anledning til talrige „Forkølelser“, mer eller mindre haardnakkede. Et ubdrageligt Kjendetegn paa en saadan Forkølelse var, at vedkommende gjorde Vers — og der blev gjort en ugudelig Mængde Vers. Men ligesom det er godt at nyse under en almindelig Forkøling, saaledes ansaaes det ogsaa for et godt Tegn, at der blev gjort „forelskede Vers“; naar Fabrikationen var endt, var Forelskelsen ikke sjælden forbi, og hvis Versene da duede lidt, blev de undertiden fremlagt til Bedømmelse af enkelte fortrolige. Forfatteren af nedenstaaende kan faa Originalmanuskriptet at se hos mig:

Jeg er forelsket! Hør det lyse Maane!
 — Du med Dit fede Smil paa Himlen staar,
 paa Hovedet Du ikke har et Haar;
 udbrændte Tingest, dumme Klokkefaar!
 Du med Dit fede Grin kun vil mig haane.

Jeg er forelsket! Hør mig da Du Stjerne!
 — O naar Du blinker til mig saa polisk,
 jeg føler ret, jeg er en sølle Fisk,
 som har fortjent en Omgang Ridepisk.
 Af hendes Haand jeg ogsaa tog den gjærne.

Jeg er forelsket! Hør det alle Sole!
 — Varm hendes Hjærte, for nu vil jeg fri!
 O nej, jeg tør det ikke; tvi mig, tvi!
 Det tør jeg Stakkel aldrig gjøre; thi
 jeg ved saa sikkert, jeg et Nej vil „hole“.

Og dog er jeg forelsket! Hør det Guder!
 Nu vil jeg rase i min Kjærlighed.
 Ak, om I Bæster vidste, hvad jeg led
 og lider end! O hør en rædsom Ed:
 Jeg knuser alle Seminariets Ruder.

Jeg er forelsket! Hør mig Magter milde!
 Saa langsomt rinder ud mit Hjærteblod!
 O mag det, saa jeg dør ved hendes Fod —
 og kysser i min Død det Sted, hun stod.
 Nu vil jeg gaa i Seng; det er saa silde.

*

*

*

Seminariebal var en Begivenhed, der som Regel fandt Sted én Gang hvert Foraar og Efteraar; et Aar med tre Baller regnedes for langt over Middelhøst, det indtraf kun én Gang i min Tid og var Frugten af en ualmindelig ihærdig „Baldeputation“s vedholdende Bønner og særdeles rige Ladning af Grunde for Ballets Ønskelighed og Betimelighed samt af Bojsens særdeles Naade.

Til Iværksættelsen af et Bal blev valgt en Deputation, som mundtlig androg Bojsen om Tilladelse. Det slog aldrig fejl, at han til en Begyndelse rent nægtede at behandle Andragendet. Deputationen, som kjendte sin Pligt og følte sit høje Ansvar, kilede saa paa med Grundene, blandt hvilke Henvisningen til gammel Skik og Brug vel sagtens var den, der vejede mest, og efter nogen Forhandling om Prisen pr. Par — sædvanlig 3—4 Kr. — osv. blev Tilladelsen given, hvorpaa Deputationen forsvandt for skyndsomst at meddele det ventende Publikum, der sædvanlig var samlet i et af Klasseværelserne, Udfaldet.

Naar det heldige Udfald af Deputationens Sendelse var proklameret under almindelig Jubel, blev der valgt en Balkomité, hvis Hværv var at ordne alt fornødent samt sørge for at faa et stort Antal Deltagere tegnet, og det var tit vanskeligt nok.

Saaledes var jeg da en Gang bleven Komitémand, i hvilken Egenskab jeg ogsaa kom til Kr. Kristensen (Snæbum), der boede i „Kjælderhalsen“, for at faa ham tegnet paa Listen; men Snæbum vilde ikke med, og alle mine Overtalelser hjalp ikke. Sluttelig enedes vi dog om, at hvis jeg paa Vers rigtig levende kunde skildre ham de Kvaler, han vilde komme til at lide, naar han Balnatten sad og læste i sit Hummer og hørte Balkommersens, da skulde han gaa med. Næste Nat fødtes der da et længere Kvæde, hvoraf jeg imidlertid kun kan huske Begyndelsen:

MeL: Du liten Fogel.

Og Snæbum sled i sin Kjælderhals
 — sin Kjælderhals, sin Kjælderhals —
 han hørte klinge en Wiernervals,
 hans Hjærte pikked saa saare.

„I Guder dog, hvilken liflig Klang!
 jeg føler i mig slig Valsetrang!
 ak, hvem der jollede rundt en Gang!“
 Og Snæbum knuste en Taare.

Snæbum valgte at gaa med.

Den store Forsamlingssal, der kan rumme 8 a 900 Mennesker, blev saa pyntet op med Grønt og Flag og Billeder, og der blev sendt Indbydelse ud til Omegnens kvindelige Ungdom. Den, der ikke selv kjendte nogen, han kunde invitere, lod en anden, bedre kjendt besørge Indbydelsen. Naar da Balaftenen kom, og Damerne var samlet ovre i Bojsens Stue, blev hver „Herre“ præsenteret for sin Dame, før saa vidt Parret ikke før var kjendt med hinanden. Jeg kjender fler end én god Seminarist, som har forsikret, at den Kval, der fyldte ham, da han første Gang blev taxeret ved „det grønne Bord“, var for intet at regne mod den, han led, før hin Præsentation vel var overstaaet, og det er meget rimeligt.

Naar alle var bleven parret, begyndte Marschen, tværs over Vejen til Forsamlingssalen; almindelig førte Lyngby an; han ansaas for en fuldendt Balløve, og han opførte al Tid første Dans, som det var over al Maade fornøjeligt at være Tilskuere ved.

De fleste „Herrer“ trak af Sted med en Mine saa alvorlig og saa spændt, med en Holdning saa stiv som en Rekrut — ak, det gjaldt jo om at vise sig som den, der var Situationen voxen, gjaldt om at slippe manerligt fra den vanskelige Omgang, gjaldt om, ikke at blive latterlig — det stod alt sammen at læse i Ansigterne; men de stive Ben, der aabenbart for manges Vedkommende ikke stod under Kommando af en aldeles normal Hjerne, talte desværre tit et end mere tydeligt Sprog. Men Begyndelsen fik jo ogsaa Ende, og naar det først var lykkedes at blive lidt kjendt med sin Makker, saa rettede det hele sig, og saa ved jeg til Dato ikke af at sige at have været Vidne til nogen Dans, der i saa høj en Grad bar Vidne om at være en Dans af Hjærtens dybe Grunde.

Naar der ud paa Natten skulde spises og drikkes Kaffe, sædvanlig i Højskolesalen, og Vejen, der som oftest paa denne Tid af Aaret var temmelig opløst, skulde passeres frem og tilbage, da var det ikke aldeles ualmindeligt, at „Herren,“ hvis hans Kræfter ellers slog til, bar sin Dame over Vejen. Jeg ved én, der bar sin helt nede fra Hans Bachs Gaard, hvor der ved den Lejlighed spistes.

Lærerne var altid indbudt som Æresgjæster, og det hændte,

at Bojsen og Fru Bojsen traadte en Dans med. Ved Punschen, der blev drukket ved Bordet eller i selve Salen, skulde der jo gjerne tales; det er nu ikke værd at nævne Seminaristernes Taler, der mest var daarlige Omskrivninger af Hostrupske eller andre Vers, men Bojsen holdt gjerne en saare fornøjelig Tale. Jeg mindes især én.

Han sammenlignede i denne Balsalen med et Hav, de dansende Par var de sejlene Fartøjer. Dampende og prustende, skydende en Fart som Jehu Nimsi Søn, kom her et Dampskib; alle andre Fartøjer maatte gaa rent ud af Kurs for at undgaa Oversejling. Med alle Sejl oppe, med knejsende Master og „aabne Kanonporte“ kom her brusende en stolt Fregat. Støt og jævnt skød hist en adstadig Koffardimand af Sted; i dens Kjølvand jollede en Fiskerbaad efter, tæt paasejlet af en fladbundet Mudderpram, der al Tid „gik skjævt“ og ingen Vegne kom; hist piler en Lystsejler af Sted, den har ingen Ballast, Mudderprammen bumler imod den, ynkelig gaar den ned om og hjem og „vender Bunden i Vejret“. Et Stænk af Alvor kastedes ind i Talen, Sejladsen over Livets Hav blev nævnt, og en Skaal blev drukket for en god Rejse med bliden Bør. — Samme Tale gav ellers Anledning til adskillige Gisninger: Hvem mente han med Mudderprammen f. Ex.? Jeg mindes kun, at der var temmelig Enighed om, at Damperen var P eders en Mørke, som var en vældig Danser, og som svedte saa umanerlig; af „Lystsejlere“ var der flere.

Hvorledes „Konversationen“ mellem uheldigt parrede kunde spænde af, derom vidner følgende Anekdote, der udgaves for at være paalidelig: En Seminarist sidder ved Bordet med sin Baldame og anstrænger sig vældigt for at være en Dannemand, der er i Stand til at underholde hende; men det lykkedes ham ikke at presse et Ord ud af hende. Fortvivlet over denne Tavshed, maaske irriteret af en mere heldig Kammerat, forelægger han endelig sin Dame følgende Samvittighedsspørgsmaal: „Holder De af Kartoffler?“ — „Nej!“ — „Holder Deres Fader af Kartoffler?“ — „Nej!“ — „Holder da Deres Moder af Kartoffler?“ — „Nej!“ — Tilintetgjort vover han i sin yderste Nød det sidste Middel: efter at have modtaget det tredje Nej hæver han sin Pegefingert i Højde med Damens Skulder og udbryder: „Killekillekille!“ Damen svarede med et højt Skrig, medens en Latterstorm drev ham fra en uhyre Forlegenhed over i det komplet fjollede.

Naar Meneskene ikke orkede at danse længere, sluttedes

Ballet. Trætte og udasede lagde Deltagerne sig til Hvile, naar Ikke-Deltagerne gik deres Morgentur. Ved Middagstid vaagnede de, og mangan én stod op med brudt Hjærte, med en „Forkølelse“ som det hed. I Almindelighed fik Lærebøgerne snart Bugt med Forkølelsen; men det skete dog ogsaa, som rimeligt er, at én eller anden havde faaet et alvorligt Grundskud ved en saadan Lejlighed. Jeg ved den, der gik til et Bal, forelskede sig, forlovede sig med rette vedkommende 16 Dage derefter, giftede sig med samme 3 Aar efter og befinder sig i dette Øjeblik vel derved.

*

*

*

Seminariet havde sit Teater. Sagnet gik, at Martin Kristensen og Lindberg i sin Tid havde indrettet det temmelig usammen-satte Maskineri og malet det Sæt Kulisser, ved Hjælp af hvilke det lod sig gjøre i Forsamlingssalens ene Side at fremstille to Stuer. I min Tid blev der hver Vinter givet Forestillinger paa Teatret. Efter indbyrdes Samraad af de særlig interesserede blev der valgt Stykker, Valget blev approberet af Bojsen og Fru Bojsen, Rollerne blev fordelt og afskrevet, og saa begyndte Prøverne. Disse blev foretaget i Bojsens Dagligstue, hvor Kridtstreger paa Gulvet betegnede Scenerummet. Fru Bojsen overtog Indøvelsen af Sangene og terpede med stor Taalmodighed Melodierne saa tit igjennem, at hver kunde sine. Bojsen holdt af at dirigere Prøverne og fandt ofte paa kuriøse Ting; hvor det kom an paa at bruge stærke Midler, smøre tykt paa, var hans Opfindsomhed ubetalelig. Var der i Stykket en Skolemester, kunde man al Tid være vis paa, at den vedkommende rollehavende blev oplært til at snøvl ganske forfærdeligt. Jeg glemmer aldrig, at Jensen Hoven (Litterat Nørlund) i Holbergs „Julestuen“ snøvlede saa grueligt og saa' saa forfærdelig ud med sit Ris strittende ud af Baglommen paa en meget langskjødte Spidskjole, at det var umuligt for Jeronimus at lade være med at le, der hvor Skolemesteren holder den versificerede Tale til ham.

Naar Prøverne nærmede sig sin Afslutning, blev der gjort et skjønnsomt Udvalg af Kostumer i Horsens Maskerdegarderober og blandt Bøndernes gammeldags Klæder; de unge Elever, der havde Damerollerne, blev almindelig hjulpen til Klæder af Fru Bojsen selv.

Almindelig spillede der smaa Enakts Stykker, men en Vinter vovede vi os til at spille „Gjenboerne“, og det gik paa en enkelt Undta-

gelse nær meget godt. I Johan Føgeberg havde vi en fortrinlig Klint, og i Jensen Hoven en lige saa god Kobbersmed; af Publikum var der al Tid nok til at have retfærdiggjort Udhængningen af den røde Lygte, hvis vi havde haft en saadan, og at det lykkedes at faa dette Publikum „med“, beviser følgende Træk.

Der blev spillet Hostrups „Den tredje“. Dybbøl blev spillet af en Elev (Jørgen Lund) med meget store Gebærder og Bevægelser. Det skete saa en Forestillingsaften, at Dybbøl afleverede sine Repliker til Fru Dybbøl, om at han vil netop gaa ud i Regnvejret og blive forkølet, med ualmindelig Kraft og store Gestus; og som han nu vendte sig fra sin forbløffede Kone (det var Bindselev) for at gaa ud i Regnvejret, svingede han saa drabeligt ud med den ene Arm, at han slog til en Lampe, der stod paa et Bord i Scenens Baggrund. Lampen dejsede paa Gulvet og gik i mange Stykker. Dette var selvfølgelig at gaa uden for Texten; men uden at tabe Fatningen slaar Fru Dybbøl Hænderne sammen og udbryder: „Men Dybbøl dog!“ hvortil han ligesaa resolut svarede med et vældigt: „Aa, skidt med den Lampe!“ og trampede ud, hvorpaa Fruen ganske roligt samlede Stumperne op. Nede blandt Tilskuerne, der følte sig slaaet af det realistiske Træk, blev det diskuteret, hvor vidt dette „hørtø med“ til Stykket eller ej.

At der af de „agerende“ i „Teater-Sæsonen“ blev gjort en utrolig Mængde Løjer, er en Selvfølge. For manges Vedkommende blev Kostumerne kun lagt bort med et Suk, og det var det farligste ved hele Historien; thi desto villigere var de til at trække i dem igjen, da de en Vinter fik Opfordring fra forskjellige Steder til at „spille“ i „vel-dædige“ Øjemed og virkelig ogsaa gjorde det, indtil Bojsen nok saa omtrent rent ud forbød dette.

I Sattrup Skole hos Lærer Bremer, hvis Hus i Aarenes Løb blev besøgt af en Mængde Elever, spillede der saaledes en ret antagelig Sum sammen til Uddeling blandt Søgnet's trængende; de fleste af de „agerende“ vil sikkert med Fornøjelse minde denne overordentlig morsomme „Tourné“, der strakte sig over 4—5 Dage, i hvilken Tid Sattrup Skole blev saa endevendt, at den lignede en Røverkule. Scenegulvet var en provisorisk Forhøjning i Skolestuens ene Side, Kulisserne var Lister, beklædt med Papir, Bagtæppet af Papir, Fortæppet af Flag; det hele var vor egen Opfindelse. Udgangen for Skuespillerne var gennem et Vindue bag Kulisserne. Vi manglede ved den Lejlighed Melodier til Sangene i „Enden paa Legen“, og da vi

ingen kunde opdrive, lavede den musikalske Joh. Egeberg selv Melodier, der gik i Publikum som varmt Brød og gjorde megen Lykke.

* * *

I rigtig Erkjendelse af, at „tidlig i Senge, tidlig af Senge giver Mennesket Sundhed, Rigdom og Klogskab“, og i Forstaaelse af, at særlig den sidste Egenskab var ret anvendelig for de Elever, der i Sommerens Løb skulde stedes til Examen, blev der i Foraarstiden gjærne stiftet Vækkerforeninger. En af disse, „Morgenlærken“, havde i Sommeren 76 et temmelig stort Medlemsantal og gav Anledning til megen Gammen. Først blev der anskaffet en Vækkerbog, foran i hvilken Foreningens Love med Kunst og Flid blev skreven, hvorefter fulgte en Fortegnelse over Medlemmerne. En af disse skulde efter Tur vække de andre Medlemmer og derpaa foretage en Runde for at overbevise sig om, at alle var staaet op og kommen i Klæderne. Sluttelig skulde Vækkeren tilføre Bogen en Rapport og anføre Navnene paa dem, der ikke var staaet op. Disse skulde give Bøder, og Bøderne anvendtes til et Vækkergilde.

Da Lovene var urimelig strænge, og Lysten til at staa tidlig op kun ringe, gik det ret livligt med Bøder. Men hvor Lovene ikke strakte til, traadte et Dommerudvalg paa 3 Medlemmer i Stedet, og det skete ikke sjældent, at en og anden blev idømt en Bøde, fordi han f. Ex. ikke havde sin Vest ordentlig knappet, naar Runden kom, i det Dommerne nemlig udlagde det som et Tegn paa, at vedkommende havde til Hensigt at lægge sig til Sengs igjen, naar Runden var passeret, hvad da ogsaa tit skete. Den anklagede havde Lov til at forsvare sig for Dommerne, Anklageren maatte ogsaa tale, og den hele Forhandling blev tilført Vækkerbogen.

Denne Bog blev ved en Avktion tilslaaet mig, og jeg har tit moret mig kongeligt ved at læse i den. Rapporterne, af hvilke nogle udgjør 4 tætskrevne Sider, blev affattet baade i bunden og ubunden Stil og indeholder de forunderligste Ting, lige fra den tørreste Beretning til Krøniker og Vers i den mest højtravende Stil. Som Prøve paa, hvad der kunde proppes ind i en saadan Rapport skal her anføres en Bemærkning, som jeg, flere Aar efter at den stod i Vækkerbogen, har læst i et svensk Blad:

„Hvilken Forskjel er der paa den første og den sidste Kjærlighed? — At man al Tid tror, den første er den sidste, og den sidste den første.“

* * *

Ud paa Efteraaret kom Diskussionsforeningernes Tid. Almindeligvis var en saadan Forenings Medlemmer opført paa en Liste i alfabetisk Orden og var pligtige efter Tur at indlede en Diskussion om et selvvalgt Æmne. Lørdag og Søndag Aften var gjerne Mødeaften; et Par Dage i Forvejen kunde der paa en af de sorte Klassetavler læses, hvem der skulde indlede den næste Forhandling, og hvilket Æmne der skulde diskuteres. Naar Tiden var inde, aabnede Ordstyreren, der sædvanlig var valgt for et længere Tidsrum, Mødet og gav Ordet til Indlederen af Forhandlingerne.

Selvfølgeelig havde ikke alle og enhver Talens Gave, men denne Mangel bares der gjerne over med, naar blot den vedkommende havde noget at sige med Mening i. Sædvanlig havde Tilhørerne jo paa Forhaand dannet sig en Mening i saa Henseende, og deres Forhold under Talen bestemtes i høj Grad af, hvor gunstig eller ugunstig denne Mening var.

Der var ganske vist Forskjel, men Reglen var vel den, at Diskussionsforeningerne var oprettet for at udvikle Talefærdigheden; mindre Vægt lagdes i de fleste Tilfælde paa Talens Indhold. Da nu de fleste aldrig havde prøvet at tale før, kan det jo nok forstaas, at det var en haard Tur, første Gang én skulde i Ilden. Var han klog, valgte han sig et Spørgsmaal, der ikke laa alt for højt, og som i nogen Maade havde fanget hans Interesse; men mange var ikke saa kloge, og ve dem da. Jeg mindes et bestemt Tilfælde: Taleren havde valgt at tale om Misforholdet mellem den dejlige, til Fred og Glæde indbydende Natur og Menneskenes store Skarnagtighed og overvættets Genegenhed til at være hverandre paa Nakken. Det var vitterligt, at Taleren med stor Flid havde forberedt sig, og han begyndte ogsaa meget pynteligt og i et meget blomstrende Sprog. De erfarne Tilhørere var strax paa det rene med, at Manden maatte knække sin Hals, inden Enden kom, og gjorde sagtens nogle mindre opmuntrende Grimasser, der bragte Taleren ud af Kadencen. Blomstersproget gik midt over, og Talen faldt fra hinanden i nogle latterlige Brokker, isprængt med et rigeligt Antal hm, hm og saare dagligdags og platte Bemærkninger, der ledsagedes af en grusom, spottende Latter fra Publikummet. Adskillige Tilløb fra Talerens Side, foretaget med fortvivlet Energi, faldt gyselig kummerligt ud, og i Løbet af ti Minuter lykkedes det ham kun at brokke et højst miserabelt Produkt sammen. Som graadige Ravne faldt nu Kritikerne over dette Kaos af en Tale og rumsterede saa grueligt med baade Blomsterne og de

mere platfodede Dele, at Synderen til sidst bogstavelig talt gik uden for og græd bitterlig. Men en saadan Overhaling hjalp, naar bare vedkommende var saa klog at tage Revanche og ved flittig Deltagen i Diskussionen fik lidt Herredømme over sin Mund, før det atter var hans Tur at indlede.

Der var meget delte Meninger om Nyttens af disse Taleøvelser; jeg for min Del er overbevist om, at de for flere har været en særdeles god Skole og ikke sjælden har pillet en Del Vigtighed bort; thi det var ikke morsomt at blive aalet igjennem af Kammeraterne, der paa ingen Maade lagde Spor af Skaansel for Dagen. Værst var det for Ordstyreren; hans Hværv var saare vanskeligt og tit uoverkommeligt, for ikke at tale om de to „Sekretærer,“ der havde at føre Forhandlingsprotokollen. Især de yngre Lærere deltog ikke sjældent i Diskussionerne, der i saa Tilfælde fik et mere alvorligt og sagligt Præg, skjønt dette ogsaa gav Anledning til, at kun de mest tungefærdige vovede sig ud; interessant var det da i Tilfælde af Meningsforskjel at se, hvorledes Ærbødigheden for Læreren kunde drive Eleven til at svøbe sine afvigende Meninger ind i mere moderate, mindre hensynsløse Ordlag end ellers, og hvorledes han maatte tage sin Tilflugt til de mest fortvivlede Sofismer for at klare sig mod den større Sagskundskab og Avtoritetens Vægt.

*

*

*

Gik det undertiden stormende til ved Diskussionsmøderne, saa gik Bølgerne dog undertiden endnu højere ved Læseforeningens Kvar-talsmøder, naar der skulde tales om Bladholdet for det følgende Kvartal. „Morgenbladet“, „Fædrelandet“, et Par Tidsskrifter og lign. gik al Tid igjennem med temmelig Enstemmighed; men naar der skulde afstemmes om Provinsbladene, saa var det forbi med Enstemmigheden, og enhver arbejdede ivrigt for at sætte det Blad igjennem, der var det „lokale Blad“ i hans Hjem. Men da det naturligvis ikke var nogen antagelig Grund for Foreningen, at f. Ex. „Slagelse Avis“ blev læst i Pers eller Povls Hjem, maatte Forslagsstilleren jo se at væbne sig med bedre Grunde, og saaledes skete det, at Blade, hvis Navne nu er glemt som Sne, der faldt i Fjor, blev prist i høje Toner og højst ufortjent blev fremstillet som Organer, uden hvis Hjælp Samfundet ynkelig maatte gaa til Grunde. De mest kuriøse og lidenskabelige Debatter kunde da udspinde sig mellem rivaliserende Forslags-

stillere, tit til stor Moro for den øvrige Forsamling, der paa Forhaand var enig med sig selv om Valget.

Meget varmt gik det til en Gang, da nuværende Folketingsmand Nielsen-Grøn forgjæves kæmpede for et Blad, hvis Navn jeg nu ikke mindes. Han blev overstemt og var meget opbragt, særlig paa Thygesen-Schmidt, der havde gjort Nar ad det omstridte Blad. Hvorledes det nu gik til, saa fik Schmidt dog Grøn op paa sine Skuldre og bar ham i Triumf ud af Læseværelset, fulgt af en jublende Skare. Bojsen stod ovre i sit Vindue og saa Optoget; men da Grøn opdagede det, blev han mere opbragt, greb Schmidt med den ene Haand i Haaret og bearbejdede ham med den anden, medens han klemte sine Ben fast i Siderne paa ham. Kun med stor Møje lykkedes det Tilskuerne at faa Grøn revet af Sadlen, og da han endelig maatte herunter, holdt han en lille, lys Haarlok i Haanden. En saa realistisk Politik drev den vordende Rigsdagsmand ved denne Lejlighed.

*

*

*

Naar der endnu var god Tid, før den egentlige og udelukkende Examenslæsning begyndte, hændte det jo nu og da, at flere eller færre samledes til et „Gilde“ eller Sold i en eller anden Anledning. Var der ingen anden Anledning, lykkedes det nok at overbevise en Kammerat om, at nu var det hans Pligt at „holde Fødselsdag“. At Gjækken ved en saadan Lejlighed blev slaaet løs for Alvor, kunde vel ske, Skaaltalerne kunde blive ligesaa urimelige, som den velkjendte „flerstemmige“ Sang kunde blive græsselig, men noget egentlig „Mudder“, saadan som det kjendes fra Studenterlivet, fandt sjælden Sted. Jeg mindes dog en Gang, da det af Vanvare gik videre, end det burde.

Der var bleven „splejset“ til et Gilde hos et Par Brødre, der boede i Værelse sammen hos en Familie i Byen. Et Dusin Elever var bleven samlet, Punschen var endnu ikke bleven lavet, men Stemningen var god. Værelset var skilt fra Familiens Køkken ved en Væg, i hvis Midte der en Gang havde været anbragt en Dør, som nu var muret til. Med Ryggen til denne Væg stod et Par af Gjæsterne og prøvede, hvem af dem, der kunde række længst til Siden med Armene. En drilvorn Skæbne vilde nu, at den ene kom til at føre sin venstre Arm for kraftigt tilbage mod Væggen og netop ramte med sin Haand paa Midten af det Stykke Mur, der fyldte den op-

rindelige Døraabning. Med et syndigt Rabalder faldt et stort Stykke Væg ind i Køkkenet, rivende med sig nogle Kopper, en ophængt Flæskeskinke osv., begravende og splintrende en gammel Spinderok og saa fremdeles. Almindelig Forfærdelse! Familien var gaaet til Ro, men opskræmmet ved Rabalderet kom den nu farende, betragtede med Gru Ødelæggelsens Vederstyggelighed og sendte gennem det gabende Hul helt ublide Ord ind til de fredsforstyrrende Ungersvende. En af disse sad paa Sengen, lige midt foran Hullet, og skjønt han visselig var sig Øjeblikkets tunge Alvor bevidst, formaaede han dog ikke at tilbageholde en mægtig Latter ved det over al Maade komiske Syn, alle Omgivelserne frembød, og da Signalet først var givet, stemte hele Forsamlingen af fulde Lunger i. Men Husværten lo aldeles ikke med; kraftige Skjældsord suste fremdeles gennem Hullet, særlig rettet mod Manden i Sengen, og han var dog aldeles uskyldig i dette Hærværk. Endelig lykkedes det dog at tilfredsstille den vrede Mand ved Løfter om Erstatning osv., hvorpaa Ildgjerningsmændene forlod Stedet og fortsatte Gildet oppe hos Mørch Mogensen.

Dagen efter blev Hullet tilmuret og Skaden erstattet, og det mærkedes ikke, at den vedkommende Familie siden bar Nag til de uheldige Gildebrødre.

*

*

*

Hvordan en Gjedvedit boede? I Sandhed, højst spartansk! Jeg boede f. Ex. i „Skandinavien“ det første Par Maaneder. „Skandinavien“ var beliggende i Staldlængen af Bojsens Gaard, adskilt fra Kostalden ved en ganske ordinær Væg. Hele „Skandinavien“ omfattede 5 Værelser, hvoraf det ene var dobbelt og var paa første Sal, de fire var i Stuen, to af dem vendte mod Nord, to mod Syd med Udsigt over en solid, bred og fed Mødding. I Værelset befandtes der ved min Ankomst at være 1 rødmalet Bord, 2 do. „Firben“ 3: fire med hinanden forbundne Ben, dækket af et Bræt; disse „Firben“ gjorde Tjeneste som Stole og var over al Maade haarde ved det Sted „hue jen æ høwest, nær en sanker Spoener“. Anbragt i Nærheden af en Væg, der saa tjente til Rygstød, og dækket af Puder fra Sengen har de imidlertid baaret mangan en Gjedvedit. Foruden disse Møbler var der desuden en rødmalet Kasse ved Værelsets ene Side, det var Sengestedet, i hvis røde Favn vi slumrede ind og sov de retfærdiges og Ungdommens trygge Søvn saa godt, som det lader

sig gjøre noget Sted i denne Verden. Endvidere var der en Kakkelovn, der mest af alt lignede en gammeldags Kanon, sat paa Enden. Nu kunde vi jo efter Behag stadse op i Stuen, men det blev sjælden til ret meget. Det var kun enkelte særdeles huslige, der lavede fint, og hos dem var det ikke saa hyggeligt at komme, for de vilde aldrig tillade, at Sengen blev brugt som Sofa, hvortil den jo dog egnede sig særdeles. De fleste havde nu heller ikke meget at gjøre fint med; H. C. Andersens Ord fandt Anvendelse paa de fleste: „Paa Væggen hænger hans hele Stads, i Lommen er Skillinger fire“.

Var Boligen ikke just flot, var Paaklædningen det mindre. Naar man passerede Gaden i Gjedved, kunde man nu og da støde paa noget, der lignede Stumper af gamle Gulvmaatter; det var de sørgelige Rester af opslidte Sivsko. Sivsko var Nationalfodtøj i Gjedved; der forbrugtes aarlig en stor Mængde. Med Sivsko paa Fødderne foretoges der Fodture i godt og daarligt Føre, i Solskin og Regn og Sne, indtil de blev saa udtraadte og brede og flossede, saa de ikke mere kunde hænge paa Fødderne; men naar de saaledes havde gjort Tjeneste deres Tid, skete det ikke sjældent, at der etableredes et regulert Slagsmaal, i hvilket Sivskoene brugtes som Kastevaaben, hvortil de af mange Grunde egnede sig godt, ligesom de ogsaa bevislig havde den Egenskab at kunne tage en fejl Retning og knuse en Rude en Gang imellem.

En lang Pibe var dog ikke mindre „national“ end Sivsko. Bevares, hvor det gik med lange Piber; jeg har en Aftenstund gaaet en Tur til Horsens og forrettet et Ærende med en saadan halvtredje Alen lang Sodstang i Munden. Der var en enkelt, som ikke røg Tobak, og det var da almindelig Moro, naar han sad og læste med dyb Andagt, at gaa til hans Dør, stikke Pibespidsen ind i Nøglehullet, sætte Munden over det ladede Pibehoved og i et Nu blæse Værelset fuldt af Røg. Jeg har gjort den Kunst hos Lyngby nogle Gange. Under Regnetimerne vilde vi ogsaa gjerne ryge paa Klassen, men jeg tror dog nok, vi skammede os tilstrækkeligt til at holde op dermed inden ret længe.

At der til daglig blev gjort mangfoldige Løjer, er en naturlig Ting; jo flere der var samlet paa et Sted, des livligere gik det som Regel til. Om Middagen ved Spisetid forefaldt derfor adskilligt. Selve Spisningen forløb jo dog naturligvis i Ro og med al ønskelig Orden for dem, der spiste hos Bojsens, men det gik ikke al Tid saa ganske stille af for dem, der spiste andre Steder. Jeg spiste saaledes

en Tid hos Madame Brønnum tillige med en Snes eller to andre, og det var en vis Regel, at naar vi havde spist Sødsuppe, hvori der altid var mange Svedsker, saa blev der med Stenene opført en sand Kamp; hundrede Projektiler kunde da samtidig krydse Luften; men naar saa Madame Brønnum skjændte paa os, blev der gjerne Ro. Jeg sad en Gang ved Siden af Pedersen-Mørke; vi spiste stegt Flæsk med Flødesavce eller saadan noget. Nu havde Pedersen lagt sig et Par meget blaa, næsten sorte Brillen til, hvis Hensigtsmæssighed var ligesaa omstridt som deres Klædelighed, der netop var under Debat. I Kaadhed tog jeg da et Stykke Flæsk paa et Par Tommers Længde og passende Bredde, helt fyldt med tyk Savce, og lod glide ned mellem det ene Brillglas og Øjet, hvor det blev hængende. Pedersen var bekjendt for at kunne skjære underlige Ansigter, men et mere underligt Ansigt end det, han satte op, medens han omhyggelig pillede Flæsket ud, har jeg aldrig set; det vakte ogsaa en saa vældig Latter, at han ikke fik Tid til at blive videre vred.

Laa der Sne, blev der efter Middagen opført vældige Kampe uden for Seminariet; Højskoleeleverne deltog deri, og det var ikke sjældent at et hundrede Mennesker kløede løs paa hverandre med Snebolde til stor Fornøjelse for Bojsen, hvis Ansigt under Kampen stadig var synligt i Vinduet; flere end én gik gjerne ud af Kampen med „en Ring om Maanen“, som det hed; det vil sige med en rød eller blaa „Handtiering“ om Øjnene.

*

*

*

De fleste læste naturligvis til Examen paa Gjedved, men der fandtes dog ogsaa nogle faa, der ikke gjorde det; hvad nu end Grunden kunde være. Bojsen holdt ikke meget af dette, og det var vel ogsaa nok for de flestes Vedkommende mindre heldigt. Enten drev den paagjældende helt, eller han arbejdede planløst, kastede sig over visse Fag uden Vejledning og lod andre ligge, eller ogsaa gik han, som det hed, og „samlede Udvikling“. Den sidste Maade at være Gjødvedit paa, tror jeg nok, var den uheldigste. Jeg har set, at „Drivere“ har taget sig sammen, og at Specialisterne er kommen til Nytte i Livet, men af dem, der alene samlede paa Udvikling, har jeg ingen set blive til noget videre. Derimod var de yderst ubehagelige at have med at gjøre, i det de krævede en vis Respekt paa Grund af deres større „Udvikling“ og gjerne gik og citerede en eller anden Digter galt.

De ægte „Examensheste“ var dog ikke mindre ubehagelige med deres evindelige Repeteren af Formler og Sætninger. Størst Gammen var det at faa en „Udvikler“ og en „Examenshest“ i Totterne paa hinanden; eja, hvor de blomstrende Citater da mødtes med de nøgterne Formler.

En eller anden Talemaade var gjerne i Vælten kortere eller længere Tid. Saaledes mindes jeg, at det en lang Tid var Mode at sige til hinanden: „Du har min Agtelse!“ Der blev kæmpet længe mod denne Flovse uden Held, indtil det endelig lykkedes Pedersen-Mørke at bringe den ud af Mode ved en Gang som Svar at sige: „Jeg vilde hellere have en halv Bajer!“

Som Regel blev det ikke taalt, at nogen bandede; men dog kunde der ogsaa opstaa visse Bekræftelser, blandt hvilke én gik lang Tid, en jysk-sjællandsk Bastard: „Drolen hyule mø!“ Den fik sin Popularitet derved, at det fortaltes, hvorledes en Seminarist ved Examen havde afleveret den som Prøve, da han blev spurgt, hvad man forstod ved at bande eller sværge, hvad det nu var.

* * *

Den megen Lærdom kunde vel gjøre en og anden rasende. Det skete, at en enkelt kom for Skade at synes for godt om sig selv, at holde sig selv for „et Lys“, men ve ham i saa Fald, om han ikke var mer end en almindelig Praas. Der var en egen kritisk Sans oppe, der holdt skarpt Udkig med den Slags Fænomener, og det er time-des mer end et Lys, der velbehageligt havde anbragt sig selv paa Bordet, at den Time er kommen, da det ønskede sig vel gjemt under en Skjæppe. „Naar Gjedveds Lys er Mørch, hvor stort er da Mørket!“ var et af den Slags vingede Ord, som det var en lidet lystelig Ting at have givet Anledning til. Det var næsten endnn værre end at blive holdt til Lyset af Martin Kristensen, og han gjorde dog den Slags Ting godt; det var maaske nok saa meget det forunderligt ransageande Blik, der ligesom til Punkt og Prikke i Agt tog Virkningen af den bitre Pille, han kunde lægge i nogle faa Ord, som selve Ordene, der bed. Skulde en „Vigtighed“ derfor straffes, blev der sørget for, at han ved Lejlighed kom under Martin Kristensens Behandling. Meget kjendt i sin Tid var en Historie, der berettes saaledes: I en anden Klasse var der en Elev, der maaske var en meget dygtig Botaniker, men som ogsaa lod alle Mennesker det vide,

hvis Aarsag hans Ydmygelse blev vedtaget og fuldbragt saaledes: Et Par Gavtyve tog en Blomst med et kort Stængelstykke, som de derefter stak ned i Stængelen af en hel anden Plante og fik det hele meget omhyggeligt sat sammen, hvorefter de præsenterede hele Stadsen for den store Botaniker, der ikke var i Stand til at løse denne botaniske Gaade og sige dem, hvad det var for en Plante. Botanikeren mente, der var ringe Sandsynlighed for, at Martin Kristensen kunde klare Sagen, men det blev dog besluttet, at Botanikeren i næste Time skulde vise ham den mærkelige Plante. Som hele Klassen nu er samlet, triner Botanikeren hen til M. Kristensen og spørger, hvad det er for en Plante, han her har. M. Kristensen ser paa den, fattede den for oven med to Fingre, for nedden med andre to, trak de sammenbragte Dele helt læmpelig fra hinanden og ytrede med sit skraa Blik: „Ja, ser De, det er af den Slags, man henregner til Humbugsfamiljen.“ Den store Botaniker fik maaske en Følelse af, at al hans botaniske Storhed ogsaa var Humbug; men Klassens skaanselsløse Latter blev den Skjæppe, der skjulte Skindet af hans Lys for denne Gang.

Midler af mere haandgribelig Natur kom saa godt som aldrig i Anvendelse; men Ordet „Bænketur“ var dog kjendt og gjorde somme Tider sin Virkning; Bænketur var Gjedveds Lynch-Justits.

*

*

*

Første Klasses Elever blev undertiden kaldt „Pelikantutter“. Dette Navn søger nok sin Oprindelse paa Statsseminarierne, hvor efter Sigende første Klasses Elever ikke anses for at være rigtige Mennesker endnu, men behandles som mere ufuldkomne Væsener. Trods Navnet mærkedes dette saa godt som ikke i Gjedved; mine bedste Kammerater fik jeg snart i anden Klasse, og ligesaa gik det andre, saa nogen egentlig Klasseforskjel fandt ikke Sted.

Den første Klasse, jeg var i, begyndte med 7 Elever — inden Aarets Udgang var den paa henvend 50 — disse syv gav Bojsen strax Navnet „de syv vise“.

Gud véd, vi var alt andet end vise.

I det første Par Maaneder havde Bojsen jævnlig, — 3—4 Gange om Ugen, — nogle Timer med disse syv vise, i hvilke han holdt et Slags astronomiske Foredrag. Disse Foredrag staar for mig som det

mest betydningsfulde, jeg har hørt; ikke fordi jeg egentlig kan sige at have haft noget ligefrem stort positivt Udbytte af dem, men fordi de havde en overordentlig vækkende Indflydelse paa mig. Bojsen fandt sig i, at vi hvert Øjeblik afbrød ham og spurgte ud; han kom derved ind paa Samtaler med os om alle mulige Ting mellem Himmel og Jord, og jeg har tit siden tænkt, at han med Vilje har valgt at behandle netop dette Stof med os paa denne Maade for at faa Lejlighed til at vise os, at Verden strakte sig „langt ud bag Præstegaardens Have“, for at vække vor Interesse for det ukjendte, for ligesom med et Slag at udvide vor aandelige Horisont.

Er der noget, Bojsen kan, da er det at vække Interesser.

*

*

*

Et Par Aftener om Ugen havde Fru Bojsen Sangtimer med Eleverne. Den store Dagligstue var da propfuld; Fru Bojsen sad ved Klaveret og sang og spillede en talløs Mængde Melodier igjennem med os. Bojsen kunde da undertiden komme frem i Døren til sit Værelse og paastaa, at der var slet ingen Kraft i Sangen, og at nu skulde vi synge f. Ex.: „Jeg kører frem gennem Straalefryd“. Saa sang han selv med sin kraftige Stemme for, alle de stærke Stemmer fra Eleverne tog i med, og Fru Bojsen akkompagnerede paa Klaveret. Naar Sangen var endt, kunde Bojsen igjen gaa til sit Arbejde.

Den, der siden som Lærer har faaet at forstaa, hvad Sang kan bruges til i en Skole, vil aldrig glemme disse Sangtimer i Bojsens Dagligstue.

Naar man kunde faa sin Mund til at bede om det, var det en let Sag at faa Fru Bojsen til selv at spille eller synge noget for os.

Jeg har hørt Musikken til „Elverhøj“ mange Gange siden, men jeg tror ikke, at nogen kan spille den saa godt som Fru Bojsen.

Jeg har ogsaa siden den Tid hørt mangan kunstig Sang, men jeg har aldrig lyttet, som naar Fru Bojsen sang Chr. Richardts „Sædemandens Sang“.

Skulde jeg sætte nogen Indskrift over Døren til Gjedved, det vil sige til Bojsens Gjedved, da skulde det være de tre Ord: Frihed, Lighed og Broderskab.

Nu mens Aar er gaaet hen, og det, der den Gang vel ofte kun var ubestemte Indtryk, gjennem Strid og Kamp har formet sig til Tanker, nu er det mig klart, at disse Ord er det nærmeste Udtryk for det Princip, Gjedved er bygget paa.

I hvor stor eller lille Udstrækning vi, der har haft den Lykke at se Principet praktiseret ud, har ført det videre, er en anden Sag. Mangen dristig Drøm har vi vel baade den Gang og siden vævet, som aldrig blev til andet, én og anden Drøm har vel ogsaa avlet en lille Daad; maatte den største og bedste bære Gjedveds Mærke!

Jørgen Lund.

Haabet og Minderne.

Paa Odins Skuldre sad to Ravne: Hugin og Munin (Haab og Minde). Hugin skuede fremad, Munin tilbage, og de saa' alt, som skete i Verden. Saadan troede vore Fædre.

Og det er en dyb Sandhed, som er udtalt i dette. Saadanne to Fugle, Haabet og Mindet, har ethvert Menneske, om ikke just de sidde paa Skuldrene eller ere saa klart seende som Odins Ravne.

Haabet hører særlig Ungdommen til, Mindet derimod Alderdommen. — Dog behøver man ikke at blive saa meget gammel for at have stærke og dybe Minder, og paa den anden Side kan og skal Haabet helst holdes fast selv under de hvide Haar. — Men stærkest er Haabet i Ungdommen, talrigst og skjønnest ere Minderne i Alderdommen.

Hvorfor skrive dette, det er jo noget, som alle vide? Jo, fordi det er noget, som ingen har Skade af at læse og tænke paa nok en Gang, og fordi jeg kunde have Lyst til at skrive lidt om Haabet og Minderne fra Gjedved.

De fleste af os, som have været paa Gjedved, rejste vel dertil med et Haab, noget forskjelligt for de forskjellige, men dog vel som

Regel nærmest gaaende ud paa: at faa Lys og Klarhed over en Del af Tilværelsens Gaader, at lære noget godt, som kunde være os til Nytte i vor fremtidige Livsgjerning, — og maaske ogsaa et Haab om der at blive klar over, hvor denne skulde være.

Hvordan gik det saa med dette Haab i Gjedved? — Ja paa dette Spørgsmaal kan jeg naturligvis bedst og sikrest give Svar for mit eget personlige Vedkommende; men jeg tror temmelig sikkert, at som dette kommer til at lyde, saadan vil det komme til at lyde fra det store Flertal af dem, som have været paa Gjedved.

Og jeg vil da svare saaledes: Mit Haab blev ikke beskæmmet, men bestyrket kraftigt. Jeg maa sige som Thor i Sigurd Sivertseus Fortælling: „Har jeg næmnet noget godt for Livet, saa er det nok dér.“

Jeg var ung den Gang, meget ung (og jeg er ikke gammel endnu), dog var jeg stærkt optagen af vore politiske Forhold, men det var ogsaa en stærkt bevæget Tid i politisk Henseende (i 77—78); det første Provisorium var udstedt den 12te April 77, sligt var den Gang endnu aldrig før budt det danske Folk. — I Sommeren 77 var det, vi havde de mange Møder rundt i Landet, hvor Folketingsmændene talte mange og store Ord om, at Ministeriet skulde komme til at ligge paa sine Gjæringer; de vilde aldrig være med til at hjælpe det paa lovlig Grund osv. osv.

Saa kom Forhandlingerne den 7de og 8de November, som sikkert endnu ere og længe ville vedblive at være i frisk Minde hos alle, som den Gang vare en lille Smule med. Man dømme nu om, hvad der da skete, som man vil. For mig kom det den Gang som en Spand koldt Vand ned ad Ryggen! Det var dog det, jeg mindst af alt havde ventet! — Jeg var vred paa dem, som vi den Gang kaldte „de moderate“, og jeg syntes: havde du bare været Mand, saa skulde du have sagt dem nogle drøje Sandheder.

Som sagt, jeg var stærkt politisk vakt, og det blev ikke mindre i Vinterens Løb. Vi havde, som de fleste nok mindes, en Læsestue, som var temmelig godt forsynet med Aviser, og der var jeg en flittig Gjest.

De historiske Foredrag: Bojsens over Verdenshistorie, Martin Kristensens over Danmarkshistorie og Vilhelm Hansens over Englands Historie tiltalte mig særlig, det var Vand paa min Mølle — det kom naturligvis af, at de jævnlige havde Berøringspunkter med vore daværende Forhold.

I det hele fulgte jeg Undervisningstimerne temmelig nøje, men

jeg mindes dog godt, at jeg var anderledes med under de historiske Foredrag (da vidste jeg sjældent, hvor Timen var blevet af, naar den var forbi), end under de Timer, vi havde i Naturlære. — Det interesserede mig langt mere at høre om Alexander og Napoleon end om Centrifugal- og Centripetalkraften.

Jeg havde store Tanker, et stort Haab om at komme til at gjøre en Gjerning, udrette noget for vort Folk, og det blev ikke mindre, før Vinteren var forbi. — Jeg tænkte: naar du nu kommer hjem, saa skal du i din nærmeste Omkreds se at hjælpe Folk til Rette med at faa noget mere Oplysning, nogle flere Kundskaber, og saa med Tiden, naar du bliver noget ældre, saa skal du virke længere ud ad i videre Kredse. Det stod for mig den Gang som en grumme let Sag at give andre Mennesker Syn, Sans og Tanke for, hvad jeg selv havde faaet Øjet opladt for og var blevet glad ved.

Det var Ungdommens „stærke Haab“, det var „Begejstringens Ørn, der havde omsust mig med de brede Vinger“, som Christopher Bruun siger.

Siden har jeg lært, at det gaar ikke saa let, saadan at omforme Menneskene; har erfaret, at „Verden kan ikke sig dreje om hvert lille Menneskejag“. Mit Haab har lidt mange Skuffelser og Nederlag — men dog ikke mere, end at det i Grunden er det samme endnu, lige kraftigt og lige frejdigt, men det har antaget lidt andre Former. Jeg var den Gang „Idealist“. Virkeligheden, det daglige Liv og Arbejde, har siden gjort mig til „Realist“ — (den Gang havde jeg prøvet saa grumme lidt) — og saadan tænker jeg, det er gaaet mange. Men det er vel ogsaa dette, det drejer sig om: at holde Idealerne fast, ikke svæve i Skyerne eller i det Blaa, men staa fast paa Jorden og ud fra det virkelige Liv søge at faa dem realiserede eller virkeliggjorte.

Hvad jeg foruden de historiske Foredrag med særlig Glæde mindes fra Gjødved, er vore Diskussioner eller Samtalemøder hver Søndag Aften paa Seminariet, og paa Højskolen desuden en Aften eller to i hver Uge. Ved disse vare Bojsen og de andre Lærere tit til Stede, og der blev behandlet de mest alvorlige og dybsindige Spørgsmaal, saa vel som mere lette Sager. Jeg skal nævne nogle af de Ting, som vi havde paa Bane: Børneopdragelse, Statsskole eller Friskole, Kongedømme eller Republik, Kvindens Stilling i Samfundet, vore politiske Forhold osv.

Jeg kan mindes, hvordan Bojsen tit sad med det ham ejen-

dommelige, lune Smil, aldeles tavs og hørte paa os. Den Gang undrede jeg mig over, at han ikke var mere ivrig til at tage Del i vore Samtaler, men siden har jeg ikke forundret mig derover, thi han sagde formodentlig til sig selv: Det er bedst, du tier saa meget som mulig og lader dem selv arbejde med Tankerne. Hans Smil kan jeg ogsaa saa godt forstaa nu.

Det maa virkelig ofte have været morsomt for ham, den ældre, modne Mand, at høre, hvordan vi Grønskollinger (mange af os var kun 18—20 Aar) kunde staa frem paa Katedret og tale dybsindigt, lærd og alvorligt om Ting, som vi dog i Grunden havde en grumme lille Forstand paa, og meget lidt Erfaring i. — Jeg synes, at jeg selv maa smile nu af mange Ting ved at tænke tilbage derpaa.

Ofte tog Bojsen dog ogsaa Del i vore Samtaler, og da fremkom han jo gjerne med det bedste Bidrag til Belysning af det Spørgsmaal, som vi havde paa Bane. — I politisk Henseende kunde vi dog aldrig faa ham til at komme rigtig ud med Sproget, eller faa at vide, hvor han stod. Ja at han var Venstremand, Frihedsmand til Liv og Sjæl, det vidste vi nok, det lagde han ingen Skjul paa, det fremgik klart daglig gjennem hans Foredrag; men „moderat“ eller „radikal“, det var den Gang det store Spørgsmaal. Vi vare radikale omtrent alle til Hobe; jeg tror nok, Bojsen var med „de moderate“, men han sagde det aldrig.

Men han sagde en anden Ting, som jeg tit har tænkt paa siden. I 66 var han Folketingsmand for Vejlekredsen, og da Afstemningen over Grundlovsforandringen skulde foregaa, gik han hen til Berg og sagde til ham: „Det er dog fejlt dette her, vi maa dog stemme imod“. Derpaa svarede Berg: „Det er ikke godt, naar Ægget vil lære Hønen!“ Disse Ord i Bergs Mund vidne om, at han allerede da var sig selv bevidst at være Fører; men Tiden har vist, at Ægget (Bojsen) var det klogeste.

Jeg tænker tillige, at naar han fortalte dette Træk, var det for at give os en lille Snært; thi vi vare somme Tider nær ved at ville lære ham, i Stedet for at lære af ham.

Vist er det, jeg mindes disse Timer med stor Glæde. Jeg tror, de havde en gavnlig og heldbringende Indflydelse paa os. Vi lærte derved mere selv at tænke og tillige at give vore Tanker Udtryk i Ord.

Maaske gjorde det os nok lidt indbildske og vigtige, men det tror jeg dog ikke, der er saa grumme stor Fare ved, thi det slides

let af med Tiden, og det er vel i visse Stykker bedre at have vel megen Tro og Tillid til sig selv end alt for lidt.

Vi danske Bønder have haft vel lidt Tillid til os selv før i Tiden; vi have ikke troet, at vi selv kunde have noget med Styrelsen af vore egne Anliggender at gjøre, hverken i Stat, Amt eller Kommune, men vi have altid valgt Embedsmænd, Herremænd, Proprietærer, Præster og Lærere, og vi have haft for megen falsk Beskedenhed, vi have bukket — eller jeg kan maaske snarere sige krøbet alt for meget for Embedsmændene og alle de fine Folk.

Kunde vi faa en mere fri og menneskeværdig Optræden, kaste al denne falske Undseelighed og Beskedenhed bort, afryste Sporene af Trælle- og Hoverivæsenet, agte baade os selv og andre Mennesker for, hvad vi virkelig ere i Kraft af vor Dygtighed, vore Evner og vor Karakter, og ikke i Følge Fødsel eller Stilling, da tror jeg, meget vilde være vundet; da vilde vort Folkeliv blive baade sandere og sundere; — og da vilde de demokratiske Grundtanker vinde Sejr og Fremgang, thi da vilde baade Friheden og Ligheden blive anderledes gennemført i det virkelige Liv end nu!

Dette tror jeg, vi ere paa Veje til at naa, og det er et af de glædelige Tidens Tegn, som trods alt det provisoriske Væsen giver Haab om Venstres Sejr, og dette kan vi meget takke Folkehøjskolerne for! — og vi, som have været paa Gjedved, vi faa da særlig adressere vor Tak til denne Skole eller dens ledende Mænd.

Det er Folkehøjskolernes Virksomhed og Gjerning i det hele, jeg mener, der bærer disse Frugter; men som speciel eller særlig bidragende dertil tror jeg, Diskussionerne eller Samtalerne, jeg før omtalte, have været for os fra Gjedved.

Blandt de mange Minder fra Gjedved, vil jeg ogsaa nævne et andet, nemlig de mange Venner, som fandtes og vandtes der. Det havde og har haft en stor Betydning for min menneskelige Udvikling og har tit bragt mig stor Glæde i Form af Breve fra disse Venner. Det gik særlig rask det første Aar med at veksle Breve; efterhaanden som Tiden er gaaet, er der blevet længere imellem. Derfor tror jeg dog ikke, Venskabet er kølnet, men dels ere vi blevne ældre, og dels have vi faaet mere at gjøre hver i sin Stilling.

Men selv om der gaa Aar imellem, vi veksle Breve nu, og selv om der gaar mange Aar imellem, vi se hverandre og tale sammen, glemmes disse Venner dog aldrig.

Som „Barnemindet er langt“, saaledes er ogsaa Ungdoms-

minderne. Jeg tænker, at de Venskabsforbindelser, som der bleve sluttede, i de fleste Tilfælde ville vare Livet ud. Og det vil atter og atter bringe Glæde.

Ogsaa med Lærerne vare vi saa temmelig lige; de vare ikke højt ophøjede over os, men vi talte frit, naturligt og utvungent med dem, og flere af os vandt ogsaa mellem dem Venner, og Samlivet med dem var rigere end vort indbyrdes Samliv, fordi de havde mere at give baade af Kundskaber og Erfaring, og de gave ikke karrigt, men rundeligt.

Den, som paa denne Maade dog maaske havde den største Indflydelse paa os, var Fru Bojsen, — paa hende passer Digterens Ord: „Kvinden hun er Livet i Huset“ som paa faa. Uden hende havde Bojsen næppe udrettet det, han har gjort; hun har været ham en god Støtte. En Tak til hende for, hvad hun har været for mig! En Tak til Bojsen og en Tak til alle Lærerne, som vare der i Vinteren 77—78!

Munklinde ved Bording i Avgust 1887.

Jens Andersen Favrhøldt,
Gaardejer.

•

Barneminder fra Gjedved-Egnen.

Som lille Dreng kom jeg flere Gange gennem Gjedved; men kun med megen Besvær og stor Forsigtighed kunde det lykkes at komme gennem Byen efter nogle Regndage uden at faa Træskoene fulde af Vand og opættet Ler. Naaede jeg saa Højskolen, bleve mine Tanker fængslede af den, og det var ikke uden en vis Stolthed, at jeg efter en saadan Rejse kunde fortælle, at jeg havde set den. Det var nu ikke Højskolen alene; men Bojsen og Fru Bojsen boede der. Deres Navne havde en god Klang i mine Øren, og dette havde sin

Grund. — Naar jeg, der gik i Sattrup Skole, kom sammen med Børn, der gik i Gjedved Skole, vidste de al Tid at kunne fortælle om Ting fra Højskolen, der havde tiltalt dem og gjorde, at de saa op til Bojsen, skjønt de naturligvis ikke forstod ham. Naar jeg derimod hørte ældre Folk omtale Bojsen, kunde jeg høre dem sige som saa: „Vi havde ikke troet, han var saadan en Mand, som han er.“ Da Bojsen kom til Gjedved, mente Folk, han var fattig. De talte om, at han var tarvelig klædt, og saa ikke uden en vis Mistro paa ham. Han var den Gang ikke gift; men det varede ikke længe, inden han havde stiftet Bekjendtskab med Præstefamiljen i Østbirk. Dér var Frøken Ingeborg Crone Lærerinde for Pastor Køsters Børn, og var det til en Begyndelse den kjære, gamle Præstemand og hans Familie, der trak Bojsen til Østbirk, blev omsider Lærerinden den, der gjorde, at hans Vej hyppig gik ad den Kant. Folk i Sattrup vidste at fortælle fra den Tid, at Ingeborg Crone tit kom igjennem Byen, og hendes Tur endtes gjerne paa nogle Kæmpehøje østen for Sattrup, hvorfra hun gennem en Kikkert skuede over mod Gjedved. Folk snakkede derom og havde deres godmodige Spas dermed. Det var nu en Gang ikke deres Skik at bære sig saadan ad. Var man forelsket, maatte man ikke lade nogen mærke det. Kan være, det er saa endnu.

I det hele havde Folk ikke synderlig høje Tanker om nogen af dem; men Folks Tanker kunne forandres, og her skal nævnes et Par Træk, der til Dels bevirkede dette, og som ere blevne fortalte saaledes:

Da Fru Bojsens første „Kirkegang“ var forestaaende, var det store Spørgsmaal blandt Gaardkonerne i Gjedved, hvem af dem der vel skulde have den Ære at „følge hende i Kirke“. Det bliver nok den eller den, mente man, og hvis jeg ikke fejler, havde flere af Mændene i Stilhed belavet sig paa at „komme i Stads“ og kjøre for hende og sin egen Kone til Kirke. Stor var Overraskelsen, da Fru Bojsen den paagjældende Søndag sammen med én af Byens fattige Koner **gik** til Tolstrup Kirke. Ligeledes erindrer jeg ogsaa, at der blev talt meget om, at hun besøgte de syge i Fattighuset, gav dem Mad, redte deres Senge, hyggede om dem og plejede dem uden at lade sig afskrække af den megen Urenlighed, der ofte fandtes. Naar dette eller lignende blev fortalt, endte man gjerne med at sige: „Hun er en rar én“. Dette gjorde, at jeg fra Barn af kom til at beundre hende. Hun havde jo dog faaet en „fin“ Opdragelse, men holdt sig

alligevel ikke for god til at vise sin Kjærlighed paa den Maade mod de fattige. Hun mødte alle med Venlighed, som hun gjør endnu, og derved har hun fundet Vej til mange Hjærter, endog tit uden selv at vide det. Ca. 11 Aar gammel begyndte jeg at gaa paa Højskole. Én af Vintrene fra denne Tid, vel 1869 eller saa, fortalte Bojsen hver Tirsdag og Fredag Aften islandske Sagaer. Dette fik jeg at vide, og sammen med et Par andre Drengene gik jeg saa om Aftenen til Gjedved, omtrent en halv Mil, for at høre ham fortælle om Njal, Skarphedin, Helge, Gunnar paa Hlidarende, Flose og m. a. Disse Skikkelser staa endnu levende for mig fra den Tid. I Begyndelsen var det med megen Ængstelse og bankende Hjærter, at vi vovede os ind i Skolen; men siden bleve vi mere frimodige. Bojsen talte ikke til os Drengene, det er nu en Gang ikke hans Natur at underholde sig med fremmede Børn. Han lod os sidde. Vi beundrede, ja elskede ham; men han vidste det ikke.

*

*

*

Nu ser Gjødved anderledes ud i mange Henseender: Gaden er ikke længer bundløs; Smaafolks Huse se hyggelige og pyntelige ud, og et vist Velvære er til Synne overalt. Vil man spørge, hvoraf det kommer, da er Svaret nær: Seminariet og Højskolen have til Dels bevirket det. Jeg skulde tage mærkelig fejl, om ikke mange der paa Egnen skulde sande med mig, hvad her er fortalt, og naar man nu ser, at Bojsen er betroet en Del Tillidshverv, maa man huske, at det er dem, der som Børn og unge Mennesker lærte at se op til ham, som nu i den voxne Alder have betroet ham disse, og jeg er sikker paa, at Bojsens Gjerning har stærkere og dybere Rødder i Egnens Befolkning, end han selv aner. Æren herfor maa han dog dele med sin Hustru, og han gjør det gjerne.

Egholt Skole i Avgust 1887.

P. Nørregaard.

Englene.

Udkast til et Foredrag af N. Lindberg.

I vore realistiske Tider, hvor selv Digterne ofte ere ængstelige for at røre ved andet, end hvad man kan tage og føle paa med Hænder eller dog fatte og gribe med sin Forstand, kunde det synes noget dristigt af mig at prøve paa at bringe noget paa Bane, der slet ikke synes at passe til vor realistiske Tid. Men skjønt jeg har en Vorte paa Næsen — hvilket nok betyder Fejhed — vil jeg dog vove det: Jeg vil tale om Englene. „Ej, det er nok sjældent at se en Engel i vore Tider,“ bemærkede en Høker i Jylland en Gang, der var Tale om Englene — og deri har han vistnok Ret — men alligevel turde det samme gjælde enhver Tid, og dog ere vel Englene os lige saa nær nu som alle Dage.

De ældre blandt os kunne vel nok huske den Tid, da Vægterne i Kjøbenhavn og Kjøbstæderne sang:

Hov Vægter!
Klokken er slagen elleve!
Gud Fader os bevare
de store med de smaa;
hans hellige Engleskare
en Skanse om os slaa.

Ja, det er netop den Betragtning af Englene, som her udtaler sig, jeg vil drage frem med Ønsket om, at den maatte blive raadende hos os — men De kan være ganske rolige, jeg skal ikke føre et Stykke Dogmatik, det man kalder „Angelogien“ eller Englelæren, frem for Dem. Det er den praktiske Brug af vor Opfattelse af Englene, jeg ønsker frem. Det kunde nu kun lidt hjælpe, om vi fik Vægterne eller Natpolitiet til at synge igjen om Guds Engleskare. Vægternes Sang var ikke kjøn, og de fleste, der hørte Ordene: „din hellige Engleskare“ osv., tænkte vel i Reglen ikke længere end dertil: Nu er Klokken 11, og ligeledes: Naar de sang om Frelserens Fødsel, tænkte Folk vel slet ikke paa Frelseren, men paa Klokken. Var det nemlig Afskaffelsen af Vægterversene, der berøvede Folk Engleforestillingen, da var Afskaffelsen vistnok en stor Ulykke; men det hænger vist saadan sammen, at den kristne Opfattelse af Englene alt for længe siden var forsvundet fra Folkets Bevidsthed, da Vægterversene afskaffedes.

Ville vi have en Forestilling om den bibelske Opfattelse af Englene, da skulle vi ganske vist gaa til Bibelen; men der er to Maader, hvorpaa dette kan ske. Man kan opsøge alle Steder i Skriften, hvor Englene omtales, og saa se at bringe det hele i System, saa man faar rigtig Rede paa deres Rangforordning, deres Bestilling osv., og lave en „Englelære“ ud deraf. Men man kan ogsaa læse sin Bibel paa en anden Maade, saa man ganske vist ikke overser, hvad den siger om Englene, ikke lader noget Udtryk om dem uænset, men dog især dvæler ved, hvad Trøst og Gavn Menneskene have haft ved at mødes med dem eller høre Tale om dem.

Der er nu et mærkeligt Sted i det G. T., hvor der tales om Englenes Hær, Engleskaren. Det er ikke meget, der siges derom, kun disse Ord, at da Jakob paa Vejen fra Mesopotamien til Kanaan var indhentet af Laban, og den Storm var reden af, og Laban vendt tilbage, da mødte Jakob Guds Englehær, og han kaldte Stedet Mahanaim; thi sagde han: „Det er „Guds Hær.“ (1. Moseb. 32, 2—3). Mahanaim hedder Stedet den Dag i Dag; det betyder Dobbeltlejren, saa Jakob maa have betragtet Engleskaren og hans egen Lejr som et sammenhørende Hele, en Lejr, der var tredelt. Han maa jo have set Englehæren, der mødte ham, lejre sig ved hans Lejr, ellers havde han ikke kaldt Stedet Tvelejren. Saa maatte han da endelig kunne være tryk. Men nu kom først for Alvor Faren, og det var, som Jakob ikke havde set Englelejren. Det var vel dette Syn, der gav Jakob Mod til at sende Bud til Esav (at han nu efter 20 Aars Forløb vendte rig tilbage, altsaa ikke for at tage Arv efter Isak, naar han en Gang døde). Men da han hører, at Esav kommer med 400 Mand, synker hans Mod. Han bliver usikker, fører Halvparten af sin Lejr tilbage over Jakobs Bæk, at dog den kunde reddes, om Esav slog den anden Part. Saa sender han den store Gave ud imod Esav, men ved Aftenstide træffe vi ham pludselig i Kamp med en Mand, som han brydes med, til Dagskjæret kommer, og han vil ikke slippe ham, før han velsigner ham. Det er Herren selv, han brydes med, og det er vel Englene, der have skudt ham det i Sinde, at han ikke skal slippe ham, før han velsigner ham. Det koster Jakob hans Førlighed, men han bliver velsignet og faar Navnet Israel, „Gudskæmperen“, „han, som stred med Gud og Mand og fik Overhaand“. Saa var han rolig. Men at Jakob, baade da han gik til Mesopotamien, fik et Englesyn i Drømme, og da han vendte tilbage, saa saa' Englehæren lysvaagen, det kom vel af, at han trængte til at se dem mere end nogen anden dødelig.

Jakob, som Gud elskede, havde et Hang til, jeg vil ikke sige at være selvraadig, men til at ville medvirke med Gud, og det kom til at koste ham meget, — og dog hører vel dette, hans Ihærdighed og Virkelyst, til, hvad Gud elskede hos ham (i Modsætning til Isak, der synes at have været temmelig uvirksom). Jakob har sikkerlig mange Gange i sit Liv faaet Brug for Bevidstheden om, at Guds Engleskare var om ham og hans, og det har vel hørt til hans daglige Bøn, at Guds Englelejr maatte være om ham.

Det er nu lige ud fra denne Betragtning, at Vægterverset Kl. 11 gik ud, det samme, som udtales i den gamle Salme:

„Jeg gaar blandt Engle, hvor jeg gaar,
de kan mig vel bevare;
slet intet Helveds Magt formaar
mod Himlens Helteskare.“

Og Ordene, Grundtvig lægger Thyge Rothes Hustru, Karen Bjørn, i Munden, naar hun hver Aften beder med sine Børn:

Søde Gud, din Engleskare
Fader og os smaa bevare.

(Grundtvig har jo senere rettet det til at blive et almindeligt Aftensuk: „alle dine smaa bevare“) gaa ud fra det samme, og det var vistnok godt, om det kunde blive en Part af vor daglige Betragtning, en Del af vor Bevidsthed, vor aandelige Ejendom, noget os tilhørende, at vide, at Guds Engleskare omringer os for at beskjerme os paa alle vore Veje. Derfor kunne Guds Børn godt blive bange og glemme Guds Varetægt, som Jakob ved Mahanaim, — og dog er det godt at have en saadan Bevidsthed om Guds Englevagt, at den let kan blive levende hos os.

Jesus siger os, at hver af Vor-Herres smaa har sin Engel, som skuer Guds Aasyn daglig, og vi tør vel sige, at hvert Menneske har en saadan god Engel, som skyder os gode Raad i Sinde. Men ogsaa onde Engle, faldne Engle, Satan og hans Magt omringe os, og det er vel ikke saa langt fra Sandheden, at baade gode og onde Tanker indskydes os af gode og onde Engle, uden at vi derfor skulle glemme eller nægte, at alle onde Tanker udgaa fra vort eget Hjærte, eller at det er Guds egen Aand, der hos Guds Børn lærer dem at raabe Abba, Fader, til Gud, og kalde Kristus Herre!

Guds Engle de stige op og ned,
 hvor Herren som helst er inde;
 hans Venner de bringe god Besked
 og skyde dem Raad i Sinde.

Og glemme skulle vi ikke, at Pavlus minder os om, at vi ikke have Kamp med Kjød og Blod, men med Fyrstendømmer og Magter, med Herrerne af denne Tids aandelige Mørke i Underhimlene, at altsaa Mørkets Magter staa bag ved det kjødelige Begjær.

I denne Henseende kunne vi mindes Grundtvigs Ord om, at en god Engel hviskede ham i Øret: Hvorfor søger Du den levende blandt de døde? Hvorfor søge Herren i Skriften i Steden for i hans levende Ord i Daab og Nadver.

Alt det onde kommer fra de onde Engle. Morderenglen i Ægypten, Pestens Engel, som David saa over Aravnas Tærskelads, det er ikke gode Engle, Herren og hans gode Engle myrde ikke, — det overlader han til Satan og hans Slæng. Derfor: al Sygdom, Nød og Elendighed og Død har Gud ikke Behag i, — han hader det — det er Djævelens Værk; men Gud bruger hans Tjeneste, som man bruger en Træl (kun, at han gjør det med Lyst), men: „hertil og ikke længere!“ Ligesom al Synd stammer fra Djævelen, saaledes ogsaa alle dens Følger. Derfor skulle vi ikke takke Herren for Sygdom og Sorg, det har han ikke lært os; tvært imod lærer han os at bede: „Fri os fra det onde!“

Nu har ganske vist Jesus ikke lært os at bede Gud beskjerme os fra de onde Engle og sende os de godes Hjælp; thi vi skulle vende os lige til Herren og lade ham om Midlerne, han vil bruge; men vi maa godt være vidende om hans Midler og Virkemaade, maa godt have Øret aabent derfor, naar vi kun ikke glemme, at al god Gave kommer fra ham, og at han holder det onde fra os og frelser os derfra, selv naar det syntes, det fik Overhaand hos os (i Døden).

* * *

Om Julen synge vi om Englene; det gjorde vore Fædre ikke altid. Julesalmen var saa godt som forstummet, da Grundtvig 1820 opfriskede: „Et Barn er født i Betlehem“, og da han skrev: „Velkommen igjen Guds Engle smaa“, endtes den med Verset:

„O, maatte vi kun den Glæde se,
 før vore Øjne lukkes,

da skal som en Barnemoders Ve
 vor Smerte sødt bortvugges.
 Vor Fader i Himlen, lad det ske,
 lad Julesorgen slukkes.“

Da han udgav Festsalmerne, var den største Julesorg slukket, da kunde vi atter synge i Kirken om Englene, og han udelod det sidste Vers; men der fattes dog meget i, at vi leve til daglig Brug i Opfattelsen af Guds Engles Nærhed, at det er ved dem, Guds Forsyn væsentlig øves.

Fra den romerske Campagne.

Geografisk-historisk Skildring af G. Himmelstrup.

Der kan ingen Tvivl være om, at Sletten mellem Alperne og Apenninerne og det Adriatiske Hav, den berømte Podal, er Italiens betydningsfuldeste Lavland og det baade med Hensyn til Størrelse, Frugtbarhed og Kulturliv. Italiens Bjerge levne kun liden Plads til Slettepartier; paa Landets Vestside træffe vi kun større Dalpartier ved Floderne Arno, Tiber og Valturno; paa Østsiden er det mindst ligesaa sparsomt med Lavland, og større Slettepartier træffes egentlig kun ved Manfredoniabugten og mod Syd i Apulien, dog kan denne ingenlunde kaldes for et Sletteland eller Lavland, thi det er et stærkt Bakkeland, men det er græsrigt. Skjønt Podalen altsaa i Nutiden er Italiens vigtigste Lavland, er der dog et andet Lavlandsparti, som i kulturhistorisk Henseende staar Side om Side med Podalen og i naturhistorisk Henseende langt fra hører til de ubetydelige, det er Campagnen uden for og omkring det ældgamle og ærværdige Roma. Mellem Sabinerbjærgene i Øst og Bjærgene mod Nord samt Middelhavet i Vest, strækker denne Slette sig omtrent 15 Mil i nordøstlig Retning og med forskjellig — dog mest en 4—6 Mils Bredde.

Campagnen er langt fra flad som en Eng, den er derimod

stærkt bølgeformet; i langstrakte, storladne Bølgelinjer bugter den sig ud i det fjærne, der er en trykkende, trættende Ensformighed udbredt over den, men dog samtidig noget fængslende ved denne, navnlig i Sommertiden med Grønt saa tarvelig udstyrede Egn. Den er bedst at se i Vintertiden, det vil sige i Aarets mindre varme Maaneder fra September til Maj, navnlig naar Høstregnen rigtig har vædet dens Overflade igjennem, saa straalere Sletten i sin Fylde, store Græsmarker med pragtfulde Blomster beherske store Partier, betydelige Lyngpartier give en ypperlig Afveksling for Øjet, desuden findes Gyvelstrækninger (Guld under Gyvelrod), som med deres store, gule Blomster ligesom fordre at blive bemærkede. Tiberfloden er rig paa Vand; oppe fra Bjærgene har den rigelig Tilførsel, den fører med sig et frugtbargjørende Dynd, som rigtignok gjør den baade gul og grim; desuden risle talrige smaa Bække hen over Sletten.

Men i den hede Sommertid, naar „Scirocco“ paa sin Vandring fra Afrikas brændende Ørkener er naaet til Italien og med sin kvælende Varme har kastet Tunghed og Døsighed over baade Mennesker og Planterne, saa ser Campagnen just ikke videre indbydende ud, „Solens Brand har saa forvandlet Sletten til en brungul, støvindhyllt Udørk.“ De mange smaa Bække ere aldeles forsvundne, man ser kun det udtørrede graagule Leje, der nu har mest Udseende af at være en nedtraadt Vej. Selv Tiberen kan næppe slæbe sig frem, dybt nede mellem de bratte, graa Jordskrænter lister den i al sin Fattigdom afsted mod Havet. Først naar den kølige Nordenvind „Tramontana“, som man kalder denne Bjærgvind, faar kastet sin Modstander „Scirocco“ bort fra Sletten, saa begynder atter den bedøvede Natur og Menneskene igjen at leve paa den historisk mærkelige Jord. Campagnen maa rettest kaldes for en Steppe, thi Græsterrænet er for betydeligt til, at Navnet Hede kan anvendes.

Paa dette bølgeformige Land findes et ganske ejendommeligt Liv. Sletten har kun meget faa faste Beboere. Hist og her ligger en ussel Hytte, et Osteri maaske, det er nærmest at sammenligne med en Kro her til Lands; det ser meget fattigt ud, Hytten er ofte bygget mellem Ruiner, og man har derfor benyttet en eller to af Ruinens Vægge til Husets Vægge. Inde i Hytten er alt yderst tarveligt. Midt i Stuen staar et gammelt Bord med Bænke eller Stole, muligvis finder man gamle Søjlestumper — ofte antikke Skjønheder — brugte som Bord- eller Bænkeben. Ved Bordet sidder maaske en rejsende fra Nord, Øst eller Vest, fra Amerika eller fra en anden Verdensdel,

klædt i den almindelige evropæiske Dragt, ved Siden af ham maaske en stærk solbrændt Hyrde fra Campagnen, klædt i sin ejendommelige Hyrdedragt, som bestaar af en vid om Halsen nedfaldende Skjorte, holdt lidt sammen ved et Baand eller et Tørklæde, Knæbuxer af Skind, lange Gamacher, som ere knappede paa Benets ydre Side og Sandaler paa Fødderne; over Skulderen har han slængt sin lange Faareskindspels, et uundværligt Stykke for Hyrden, der i de temmelig kolde Nætter har Jorden til Seng og Himlen til Tag; paa Hovedet bærer han sin brede Hat. Hans sorte Øjne gnistre, man faar Indtryk af, at han er af et hidsigt Sindelag.

Henne i et Hjørne af Stuen, eller snarere Rummet, findes den aabne Kamin, ved den staar en tyk, trivelig Vært med et Forklæde for sig, som sikkerligen en Gang har været hvidt, og med en Mellemting af Hue og Kalot paa Hovedet, dette Stykke har maaske og en Gang været renere end nu. Han steger paa Spid, og naar et Stykke er stegt, lægges det paa et Bræt, og dermed er Anretningen færdig; Redskaber maa man selv medbringe, om man vil have nogle. Hyrden har dem, thi Fingrene have Gaffens og Tænderne Knivens Forretning, dog jo, hans dolkformige Kniv bruges lidt en Gang imellem. Et andet Hjørne af Stuen indtages af andre af Hyttens Beboere, nemlig Moderen og Børnene; det er huslige Forretninger af den forskjelligste Slags, man ser der. Soverummet er i det samme store Rum, det er ikke adskilt fra den øvrige Stue ved saa meget som et Tæppe; den ældste Søster er maaske i Færd med at bringe sine yngre Søskende til Ro i Kasser og Kurve eller paa lidt Halm paa det bare Gulv, Børneskrig lyde i rigt Maal, men det hører med til det sædvanlige og er kun en svag Lyd mod den, som nu trænger frem, thi nu lyder et skjærende gjennemtrængende i—a—i—a, det er Æslet, som finder, at det bør der ogsaa lægges Mærke til. Den fremmedes Tanke og Øjne ledes strax hen paa det firbenede langørede Væsen, og ganske rigtig, Stalden findes ligeledes der i Stuen, Huset har jo kun dette ene Rum. Der findes foruden Æslet, maaske enkelte Faar og Geder, og en Gang imellem lader den øvrige Del af Staldens Beboere ogsaa høre fra sig. Hverken Øjet eller Øret trættes af alt for stor Ensformighed i et saadant campagniolsk Osteri.

Saa gaa vi lidt videre rundt paa Sletten og træffe maaske snart et lidt større Hus, som ogsaa har et helt andet Udseende, det er ikke bygget væsentlig af Ruinmure, maaske nok af Ruinsten, det

har et mere passende Nutidspræg, skjønt det ses strax, at det er i Slægt med Osteriet; det er en Forpagtergaard. Beboerne af denne har af Staten forpagtet en større eller mindre Strækning af Campagnen, som dyrkes med Kornsorter; der holdes ikke faste Tjenestefolk, men naar Høsten kommer, benyttes Bjærgboerne, som i denne Tid drage ned i Lavlandene for at tjene sig lidt til Hjælp til deres fattige Land. Disse Bjærgboere ere raske og stærke Folk; der er ikke Tale om, at de komme i Hus om Natten, skjønt de varme Høstdage efterfølges af meget kolde Høstnætter; de tænde saa store Baal, som de lejre sig rundt omkring. Et oplivende Syn er det paa en saadan Høstnat at vandre ude i Campagnen — naar man da ikke ængstes for Røvere — talrige store Blus ses saa rundt omkring, og Skikkelser øjner man rundt Baalene. Vor St. Hansaften kan knap give en lille svag Forestilling om en Høstnat i Campagnen, maaske lidt med Hensyn til Blussene, men den italienske Himmels Klarhed og gjennemtrængende Styrke giver jo det hele skarpere Omrids, end vor altid mer eller mindre disede Luft kan give, saa dette giver Billedet en betydelig Forskjel baade i Farvespil og Tegning. Dog selv de haardføre Bjærgboere kunne ikke altid taale dette Høstliv under aaben Himmel, og naar Høsten er forbi, bringes mange af dem paa Hospitalerne i Rom, og ikke faa af disse forlade Hospitalerne enten som døde eller med nedbrudt Helbred.

De fleste Mennesker, vi træffe, ere dog Hyrder, som vogte store Hjorde af Heste eller langhornede Oxer. Ofte ere de til Hest, det er høje, velvoxne Karle med et skarpt, gnistrende Blik, og hos dem træffes endnu ret ofte den ægte ejendommelige, romerske Type. Velvillige og forekommende ere de, det vil sige, saa længe de ikke blive fornærmede, men sker det, saa gnistre Øjnene, Trækkene skærpes, og Musklerne synes at spændes til en Kraftanstrengelse. Det varer heller ikke længe, inden Kniven ses i Campagniolerens Haand, og han betænker sig aldrig ret længe, inden han bruger den, saa vi mærke godt noget banditagtigt hos disse Folk og passe paa, at det ikke bliver os, der ere Skyld i, at de gjøre sig færdige til Angreb eller Forsvar. Lidt Røveri med en Dolk til Hjælp er slet ikke saa sjældent der ude i Campagnen, men det er ikke alle Slags Folk, der maa undgælde, det er navnlig de af deres Rigdom stolte og brutale rejssende, som mest have at frygte for Overfald. Kunstnerne kunne frit bevæge sig mellem dem, navnlig Malerne, og vil man ud mellem Hyrderne ude ved Bjærgene, gjør man bedst i at tage lidt Malerrekvisiter

med, enten man er Maler eller ej, thi naar Hyrden ser Malersagerne, slutter han strax, at det er en stakkels fattig Kunstner, og han har Ærbødighed for Kunstnerne, han véd godt, at de bringe aarlig store Summer til Rom. Det skader heller ikke, at man klæder sig lidt lurvet og tager kun faa Penge i Lommen; men er dette Tilfældet, kan man paa den frieste Maade af Verden bevæge sig blandt Campagnens Beboere, man ser næsten ikke andet end Velvillighed parret med stor Godmodighed, og saa bliver det en stor Fornøjelse at færdes ude mellem disse livlige, fri Nomadefolk. Naar Kunstnerne skulle have gode italienske Typer til et Maleri eller Billedhuggerarbejde, skulle de i Reglen have dem fra Campagnens Hyrder. Flere af de smukkeste og mest velvoxne af dem have betydelige Indtægter ved at staa Model for Kunstnerne. Deres Boliger — for saa vidt de have saadanne — ere af den allertarveligste Slags, endnu tarveligere end Osterierne, men bygget paa samme Maade ved Hjælp af Ruinerne. Om Sommeren, naar Varmen bliver for stærk, naar Solheden afsvier alt Græsset paa Campagnen, saa drage Hyrderne med deres Hjorder op i de kølige Bjærgdale, navnlig op i de skovrige Sabinerbjærg. Foruden de langhornede Oxer bestaa deres Hjorder af store løsgaaende Flokke af Heste paa ofte over hundrede Stykker, der rigtig tumle sig frit paa den vidtstrakte Slette. Det er sjældent at træffe Faar, saa godt som aldrig i større Flokke, men der findes en Del Geder, dog heller ikke i saa store Flokke, at de kunne siges at give Landskabet Præg. Naar Høstregnen kommer i Slutningen af Avgust, saa komme Hyrderne igjen med deres Hjorder ned paa den til nyt Liv vakte Campagne.

Mod Syd, forbi de skjønne Albanerbjærg, gaar Campagnen over i de pontinske Sumpe. Det er en Egn, der just ikke skal rose sig af et godt Rygte, thi Sumpfeber og Røverier, siger man, have Hjemsted dér. Man vil imidlertid blive behagelig overrasket, hvis man med dette i Minde gjør en Rejse der over i én af Aarets køligste Maaneder, thi saa vil man finde, at der er gjort Egnen storligen Uret, for der ser jo herligt ud. Den fra Campagnen saa godt kjendte bølgeformige Egn er, saa langt Øjet rækker, skjult af bølgende Sæd; høje og kraftige Ege og Lindetræer staa i Mængde baade inde i de bølgende Kornagre og langs Vejene; Husene ligge næsten skjulte af Naturens store Frodighed, og det er langt fra smaa eller faa Hjorder, man ser af Heste og Bøffer, og de ridende kraftige Hyrder ere rask paa Færde alle Vegne, saa her mindes vi da ikke om Øde og Sump-

feber, maaske nok om Røverne, thi disse Hyrder til Hest kunne nok se ud til allehaande.

Men kom saa igjen midt om Sommeren, naar „Sciroccoen“ har kaldt sin Vaabenfælle „Malaria“ frem, saa kommer Pesten. Naturen visner, Menneskene fly mod Øst op i Volscerbjærgene, og selv der skal man gjemme sig godt bort for at undgaa de giftige Dampe, som den hede Vind lokker frem af de lavere Mosestrækninger. Man har gravet en Kanal langs hen igjennem den for at faa det usunde Vand bort; men det har ikke hjulpet. Om Sommeren bor der kun nogle faa Mennesker, som leve af at beværte de fremmede rejsende, hvoraf der færdes en Del. Sumpens Beboere bære tydeligt Vidnesbyrd om den rædsomt usunde Luft, som hersker der, thi de have et gustent, magert Udseende; de bære næsten alle paa en snigende, tærende Feber, men de ere fri for at bestille noget videre, og det sætter Italieneren over alt. Feberen og Tæringen tager han imod, naar han saa kan blive fri for Arbejdet. Disse usunde Egne ende lidt nord for den lille Flække Terracina. En gammel romersk Borg rager op over Byen og giver den et vist ærværdigt Præg, men Byen selv er almindelig bekendt for sin røveriske Befolkning, saa det er lidet tiltalende at være der længere end højst nødvendigt. Dog, da saa mange andre af Italiens Byer lide af samme Svaghed, har det mindre at sige, om man kommer til én, hvor det er lidt stærkere eller lidt svagere udviklet. Det var i de pontinske Sumpe, at det gamle Uhyre Marius skjulte sig.

Campagnen har altsaa et meget forskjelligt Udseende i Aarets varme og kolde Tid. Naar Plante- og Dyrrelivet i de køligere Maaneder kan trives der, da er der just ikke Mangel paa Livlighed, men naar Solen rigtig er kommen til Magten, kan man næppe undgaa at ræddes for den golde, nøgne Jordbund og de talrige Insekter. Men der er endnu meget tilbage at lægge Mærke til i denne historiske Egn; thi overalt ser man større og mindre Stenmasser, og ved nøjere Eftersyn vil det vise sig, at det er ikke almindelige Stenbrokker, man har for sig, det er Ruinmasser. Som mægtige Slangehyurer strække de høje Vandledninger sig ude fra Bjærgene ind efter Rom; forhen rislede det kolde dejlige Vand fra Bjærgene igjennem de milelange Rør, der bleve baarne af Stenpiller, forbundne ved mægtige Buer, ned mod den mægtige Verdensstad. Den havde Magt til at tvinge alt til sig, nu har den tabt Magten, Vandet er forsvundet fra Vandledningerne, nu ere tilbage mægtige Rester baade af Rom og af

Vandledning; men i Stumper og Stykker er det altsammen — om end det er stolte Stumper og Stykker. Desuden ligger der spredt over store Strækninger af Campagnen mange andre større og mindre Ruinmasser. Her og der ligge smukke udhuggede Søjler; mægtige Piller og store Murflader ligge væltede om, og betydelige Rester af Bygninger ses enkelte Steder, navnlig de gamle Kejseres og Stormænds Gravmæler. Disse Ruiner tale et forunderligt Sprog, det er et gammelt Verdenssprog. de bruge; her ligge de strøede, vende stadig den samme Side op, fortælle stadig den samme Historie, men den er lang og indholdsrig, der er Stof nok til Fortælling, blot Ørene altid kunne høre. Ruinerne forbinde Oldtiden med Nutiden, ere egentlig selve Oldtiden, der er bleven tilbage paa Nutidens Mark, og Nutidens Mennesker gaa mellem Resterne og kunne deraf læse sig til, hvorledes Menneskekraften kan udfolde sig paa en stor og herlig Maade, kan i sit Værk lade se, at de gamle Grækeres dybe Ord: vi ere af Gudeæt, maa være sande, thi det er mer end blot menneskelige Kræfter, der her have virket; men hvad man dog først og fremmest lægger Mærke til, er Menneskets dybe Fald. Og hvad er Grunden til Faldet? det kunde jo være godt at vide det, ja Ruinerne fortælle det selv: Yppighed, Overdaadighed synes at vælde ud fra mange af de herlige Ruiner, og det maa være Faldet. Den strænge afholdende Romer forfaldt til blot et nydelsesrigt Liv, og saa var Kraften brudt, saa faldt de mægtige, prægtige Bygninger sammen, Vandledningerne gik itu, men saa tog Plantevæksten fat, den vilde nu gjøre sit for at skjule, at her havde Mennesket overanstrengt og misbrugt sine Evner for blot at leve. Det er et aabent Saar i Menneskekraften, som Menneskets Forbundsfølge, Planteverdenen vil dække over, ja gjøre mere end det, bringe Ruinen af Menneskeværket til paa en smuk Maade at forsvinde, i det den faar det til atter at forene sig med den moderate Jord. Store Ruindynger ere aldeles eller til Dels skjulte under bredbladede, kraftige Vedbend, der slynge sig rundt som for at faa det alt dækket til; den ædle akantusbladede Bjørneklo hjælper godt til. Den hører til Skjærmpflanterne; det maa vel ligge i dens Natur at være med til at skjærme, den gjør det da, den skjærmer Ruinerne mod at blive regnede for stygge Murbrokker, men den havde en Gang noget andet at bestille, netop over for, hvad den nu dækker til, den stod Model for Kunstnerne, naar de udhuggede de herlige corintiske Søjlekapitæler, og baade hos Grækerne og Romerne var den i stor Ry som Prydplante. Og saa komme Tidsler, Nælder og adskilligt giftigt

Ukrudt, hvorfor skulde sligt ikke ogsaa være med, thi her, hvor Ukrudtet og Giften i Menneskelivet har sat Frugt, maa saadanne Arter vel have hjemme?

Saa gaar det her som andre Steder: Mennesket vil se sit Saar, og river alt det, der lægger sig forsonende, glømmende derover, river det bort. Det kalder man, at Videnskaben skal trænge til Bunds i Sagen; vi faa jo at kalde det godt, thi om end der gaar lidt Skjønhed med i Løbet, der staar vel lidt Sandhed frem i Stedet for.

Campagnens mærkeligste Gjenstand er dog Roma, der ses alle Vegne paa Sletten, den er jo ogsaa paa alle Kanter omgiven af Campagnen; men skulle vi rigtig se, hvorledes den tager sig ud, saa maa vi nok lidt til Vejrs, og da er det bedst at komme op paa Toppen af de skønne Albanerbjerge, som ligge saa langt fremme paa Campagnen, at de næsten kunne siges at tilhøre den. Albanerbjergene med deres dejlige Smaasøer skal jeg dog ikke her begynde at skildre, men jeg vil slutte denne Fremstilling af Campagnen i Nutiden med nogle Ord om Udsigten over Rom og Sletten af én af vore Landsmænd, en Svensker; han skildrer Udsigten fra Toppen af Albanerbjergene med følgende Ord:*) „Der laa Campagnen som et Hav neden for vore Fødder og bagved den det virkelige Hav, glimrende i Solskinnet i de svenske Farver, blaat og gult. Vi vare henrykte over denne Udsigt, som rimeligvis er enestaaende i Verden. Neden for os laa den Val, hvorpaa det gamle Rom udkæmpede de Krige, som grundlagde dets Herredømme over Verden. Ved vore Fødder saa vi Albaner- og Nemisøen, Campagnen som et stort Landkort, i det fjærne: Rom med sine Kupler, Havet og Skovene, Soracte og Sabinerbjergene, og hist og her paa en Bjærgtinde en lille By, hvis Huse syntes i Færd med at klavre op til Spidsen, hvor en Kirke alvorlig hævede sit Kors mod Skyen. Her og der, hvor man studser over Landskabets simple, alvorlige Smøkket, med de lange Linjer og det stolte næsten mørke Træg, gaar det først op for én, hvorledes de gamle Romere kunde blive til det, de vare. En saadan Jord og saadanne Omgivelser maatte frembringe store Sjæle. Og denne Jord ligger nu her baade i aandelig og timelig Henseende; ja men den har ikke mistet sin Undfangelsessevne, den er ikke død, den sover blot for at vaagne til et nyt, et herligt Liv.“

Campagnen er i Nutiden værd at lægge Mærke til, men Cam-

*) Nyblom: Et Aar i Syden.

pagnen i Fortiden er det ikke mindre. Dens Jord, dens Ruiner opfordre til at gaa tilbage for at se dens Fortid. Dens Nutid vidner om en rig, mærkelig Fortid. Jeg skal derfor nu gaa til dens Fortid og med enkelte Træk følge til Nutiden.

Som foran nævnt ligge mod Syd de dejlige Albanerbjerge, dér

„gynger nu Aakandebloomsten
paa Bjærgenes blaanende Vand;“

men der har staaet en gigantisk Kamp, inden Albanos dybe, forunderlige, stille Fred er bleven herskende; den har for Alvor haft sin Ragnaroks Tid,

„hvor alt endnu kun er Mørke,
Gjæring, Brydning og Strid.“

Det var

„hin Nat, da i Fødselsveer,
Brandtaagens glødende Damp,
var Enevidne til Jordens
første forbitrede Kamp.
De trykkede Lag fra Dybet
som Ildbølger væltede frem.
og slyngede Lavafaklen
op mod Solstraalens Hjem.
I brændende røde Strømme
randt Jordkuglens unge Blod,
saa Bjærgenes Skjoldmur flaktes
fra Toppen til deres Rod.“

V. Bergsøe.

Hvor langt vi skulle tilbage i Tiden for at komme til den Tid, da de „flammende Fraade røg over Kraterets Rand“, ja det er ikke godt at vide, men vi skulle til den forhistoriske Tid og fremad i Tiden til det 8de, 7de og 6te Aarh. f. Kr. Om Egnens vulkanske Natur er der nok, der taler. Historikerne berette ofte om Jordskjælv, Stenregn, pludselig fremkomne Revner; om Marcus Curtius fortælles der jo, at han i Aaret 362 f. Kr. styrtede sig i en Revne, der pludselig var fremkommen paa Roms Forum for derved at redde Byen fra Undergang. Selve Jordbunden bestaar af lagdelt Tuf, en mer eller mindre løs Stenmasse, som er dannet af vulkanske Udbrud, af Slagger, Sand og Aske. Ved nøjere Undersøgelse vil man opdage, at den indeholder talrige Forsteninger af Saltvandsdyr, hvoraf vi jo meget let kunne slutte, at en Gang har Campagnen været under Vand, den har nemlig været en Bugt, i Lighed med Bugten ved Napoli; saa har der i Tidens Løb fundet Hævning Sted. Vulkanske Udbrud fra

Bjærgene mod Syd og Øst, have væltet sig ud i Bugten, Tuffen har lejret sig Lag efter Lag i Tidens Løb henover den flade Havbugt, og endelig træder Campagnen frem som en Slette fri for Havets Oversvømmelser. Bjærgene mod Syd og Øst, nemlig Albaner- og Sabinerbjærgene have hævet sig op ved en stærkere, voldsommere Hævning som fritliggende Kegler paa den store Slette. Hvor de yndige Kratersøer nu findes paa de skovklædte Toppe, fandtes glødende, dødbringende Ovne, hvorfra Lavastrømmen væltede ud over Campagnen, og disse Strømme ere let kjendelige den Dag i Dag.

At den vulkanske Natur har raset længe, efter at Campagnen er bleven beboet, haves der mange Beviser for. Man har udgravet store Strækninger, som have været dækkede af en mørkeblaa, vulkansk Stenart Peperino, der er dannet ved Sammenkitning af vulkansk Aske, Brudstykker af Lava o. fl. Ting — og derunder fundet, at den har bredt sig ud over Egne med Byer, dyrkede Marker og Gravsteder. Man antager bl. a., at Byen Alba Longa er gaaet til Grunde ved et vulkansk Udbrud; rigtignok faar Romerkongen Tullus Hostilius Skyld for, at han omtrent Aar 650 f. Kr. har ødelagt Byen, et vulkansk Udbrud har vel saa fuldendt Ødelæggelsen, og samtidig dækket dens Sorg og Elendighed fuldstændig til.

Albanerbjærget var i Oldtiden meget tættere bebygget end nu, flere Byer ere blevne begravede under vulkanske Masser. Vesuv har i vore Dage en temmelig stor Befolkning, skjønt den og en Gang imellem minder sine Beboere om, at de have bosat sig paa glødende Grund. Hvornaar denne Virksomhed fra Albano er ophørt, vides ikke, men en 400 Aar f. Kr., var Albano-Krateret fyldt med Vand.

For en 2 a 3000 Aar siden var Campagnen tæt bebygget og vel opdyrket. Større og mindre frie Stæder med dyrkede Marker opfyldte Egnen fra Havet til Bjærgene; ofte bød disse Stæder, der vare mægtige, det fremvoxende Rom Spidsen, men Rom vilde og skulde frem. Det blev ikke Albanos vulkanske Natur, der ødelagde Campagnens Stæder, men det blev Roms vulkanske tyranniske Natur, der kvalte det fri Liv i dens Omegn. De rige Romeres Herregaarde og Villaer rejste sig paa de fri Stæders Grus.

Gaa vi saa fremad til den Tid, da Rom var bleven Verdens Herre, navnlig til den glimrende Kejsertid, da ville vi træffe et storlaaet, pragtfuldt Udtog af Roms Almagt ude paa Campagnen. Derud vare de rigeste flyttede med deres Grave og deres Villaer, og der sørgede Staten for, at der ogsaa var et passende Udvalg af deres

mange Religioner, og at man for øvrigt kunde færdes der paa den behageligste Maade.

Ud over Campagnen fra den mægtige Stad førte Vejene til Rigets forskellige Provinser*). I Oldtiden og langt ned i Middelalderen vare Vejanlæg langt fra almindelige, kun Rom havde anlagt Veje, for at dets Hære hurtigst muligt kunde komme ud i det uhyre Riges forskellige Egne. Det synes at være en ren Undtagelse, at der af en højtstaaende Romer var anlagt 4 Veje, naturligvis Militærveje, med Lyon som Udgangspunkt. At anlægge en Vej var i Virkeligheden at skaffe sig en sikker Vej til Ære og Hædersposter, altsaa til Rigdom. Naar man nu om Dage siger, at alle Veje føre til Rom, saa kan det være alt for sandt endnu, men i Slutningen af Oldtiden og langt ind i Middelalderen var det næsten bogstavelig sandt. Vejene vare opmaalte, Milepælene viste Afstanden fra Rom. Vejene udmærkede sig ikke ved nogen stor Bredde, i Reglen kun en 14—16 Fod. Naaede de paa enkelte meget befærdede Steder, som tæt ved Rom og ved Athen en 26—30 Fod, saa var det kun kortere Stykker.

Over Campagnen gik der mange Veje, men den fornemste og mest befærdede Vej var Via Appia. Denne Vej gik mod Syd, var med uhyre Arbejde hugget ud gennem Albanerbjærgene, dernæst ved Dæmninger og Stensætninger lagt over de pontinske Sumpe til Terracina og videre til Capua, Romerrigets anden Hovedby og derfra til Brindisi, hvorfra Italien stod i Forbindelse med Østen. Vejen er anlagt en 300 Aar f. Kr. af den blinde Cencor Appius Claudius. Den var jævn og glat som et Stueguly, brolagt med store sexkantede Lavastene af flere Kvadratfods Størrelse, Fortovene med Fliser, alt saa nøjagtigt tilhuggede og sammenføjede, at man skulde tro, at „ikke Menneskehaand, men at Naturen selv havde dannet den saaledes“, den kaldes af Digterne for „Vejenes Dronning“, og den er „stor og navnkundig blandt samtlige Veje“.

Langs denne og de andre Veje i Roms Omegn var der smaa Stenpiller, for at Rytteren kunde stige til Hest ved egen Hjælp; desuden var der Bænke, hvor Fodgængerne kunde hvile sig, men det var selvfølgelig ikke simple Hvilepladser, thi de vare at ligne med

---

*) Det efterfølgende om Livet paa Campagnen er hovedsagentlig skildret efter Paul Andræ: Via Appia.

„søjlebaarne Haller, aabne for til, men dækkede for oven mod Sol og Regn og indvendig smykkede med Billedstøtter af Guder og Kejsere“.

Da Romerne altid vilde gjælde for gudfrygtige Folk, havde de heller ikke forsømt ved Templer og Altre umiddelbart op til Vejen at fremstille de Guder, der særlig regnedes for at være de vejfarendes guddommelige Hjælpere, og som Romerne derfor pligtskyldigst viste deres Agtelse.

Det var dog ikke særlig de søjlebaarne Haller, Templer eller Altre, som tiltrak sig Mængdens Opmærksomhed, meget mere var dette Tilfældet med de store Gravmindesmærker og de pragtfulde Villaer. Det er en kjendt Sag, at Oldtidsfolkene anvendte en fra Nutiden forskjellig Begravelsesmaade. Pyramiderne ved Giets og Klippegravene ved Memphis ere mærkelige Grave. Ikke mindre mærkelige ere Gravene i Etrurien i Mellem-Italien og i Lysien paa Lille-Asiens sydlige Kyst. Hvor det er Klippegrave, udhuggede man i Reglen baade Huse og Templer med smykkede Indgange, „de dødes By fremtræder som en Gjengivelse af de levendes*“.

De gamle Grækere og Romere brugte at begrave deres døde langs med befærdede Veje, thi de vilde, at man altid skulde mindes de forudgangne for bedre at erindre, at al Gjerning er en Fortsættelse af Fædrenes. Det er mærkelige Mindesmærker, vi træffe paa Oldtidsfolkets Grave. Udenfor Athen udmærke mange sig ved en høj kunstnerisk Udførelse; pralende pragtfulde Fremstillinger eller Meddelelser findes ikke, og der gaar en skjøn Renhed og Ynde igjennem dem, som har forbavset mange**). Det militære Romerfolk ligner selvfølgelig heller ikke det fine kunstneriske Grækerfolk heri. Campagnens Gravminder over Roms Stormænd, navnlig over Kejserne, ere vældige taarnagtige Bygninger og over visse andre højtstaaende Personer træffe vi lignende Gravmæler, f. Ex. Cecillia Metellas Gravmæle. Der fandtes ogsaa en Pyramide paa 100 Fods Højde. Det var altsaa ikke smaa Jordstykker, som medgik til Stormændenes Gravsteder; man har Exempel paa, at et enkelt Gravsted har indtaget 900,000 □ Fod, altsaa over 16 Tdr. L. g. M.

Langs Via Appia findes især de mærkeligste Grave. Mindesmærkerne over disse vare talrige og meget forskjellige; der var en

*) Gravene ved Athen af Ussing i archæologiske Skildringer fra en Rejse. Kbh. 1873.

***) Nøjere derom findes i Ussings forannævnte Afhdl.

Jagen efter at finde paa noget nyt, noget opsigstvækkende i Fremstillingen. Man traf baade firkantede og rundbyggede Mindesmærker, baade i Form af Pyramider og Templer med Altre og pragtfulde Sarkofager. Udsmykningen med Billedstøtter, Ornamentter, Malerier blev forestaaet af Roms ypperste Kunstnere. Der saa' saa man en Rigmand fremstillet inde i sit Gravtempel, han uddelte Penge til Folket, grædende Skikkelser stode rundt ham; Skibe for fulde Sejl vare ogsaa fremstillede, alt skulde vidne om, hvorledes hans Liv var levet.

Man glemte selvfølgelig ikke Gravskrifterne, ofte ere disse oplysende med Hensyn til Livet den Gang. Den afdøde er fremstillet som den talende. Han fortæller de forbifarende, at han har været en mægtig rig Mand, maaske Embedsmand; i Reglen ere Meddelelserne baade pralende og indholdsløse. Adskillige Gravskrifter have Værdi, fordi de yde os et Bidrag til at faa lidt Indblik i Romernes religiøse Tro, navnlig paa Livet efter Døden. Vi møde Fritænkernes Bekjendelser: der var intet Liv før dette, og der er intet Liv efter dette, Døden er vor bedste Ven, thi den tilintetgjør dette Liv, derfor „Venner, lad os more os, saa længe vi leve“. Dette er jo ikke til Minde om et godt Liv, endnu mindre er følgende: „Drik, spis og mor dig og kom saa til os“, til de døde, eller: „Saa længe jeg levede, drak jeg til Gavn, drik I, som endnu kunne“. Man møder dog ogsaa Ord, der vidne om Tro paa Liv efter Døden som følgende: „Hans Sjæl er optagen mellem Guderne“, eller naar der i den afdøde Ægtefælles Mund lægges følgende Ord: „Jeg venter min Mand“. Om Godgjørenhed findes bl. a. følgende: „Hun var en Moder for alle, kom enhver trængende til Hjælp og gjorde ingen sørgmodig“, samt: „Gjør vel og før dette med dig“ (∴ gode Handlinger ere de bedste Følgesvende). Ogsaa Opfordring til Selvprøvelse og Eftertanke som følgende: „Som du handler mod andre, skal der handles mod dig“, eller og: „Fra den ringeste Vraa kan man hæve sig til Himlen, rejs dig da og gjør dig værdig til at tilhøre Gud.“

Gravenes Indre havde altid et lyst og venligt Udseende, vare udsmykkede paa en meget livlig og kunstnerisk Maade med Freskomalerier af Blomster og Grønt, det var jo de dødes Boliger, og da de gamle Sydboere tænkte sig Livet efter Døden kun som et kjedeligt Skyggeliv, hvor de tænkte højst, og det gjorde særlig Grækerne, vilde de dog gjøre Boligen saa lys og venlig som mulig. De antog, at de afdøde vedblivende kunde følge Slægt og Venners Færd; det var derfor snarere et Værelse end et Gravkammer, at Liget eller Asken var hensat i,

og de Gjenstande, som havde været kjærest for den levende, skulde følge med i Graven; man medgav Krigeren sit Vaaben, Kvinden sit Smykke, Kunstneren og Haandværkeren sit Værktøj og saaledes videre. Man har i Gravene fundet smaa Urner, som indeholdt Smaa-ting til Underholdning for den afdøde.

De Kristnes Grave have aldrig haft dette lyse Præg, thi de vide, at Graven er i sig selv mørk, og for dem er Livet efter Døden ikke et Skyggeliv, thi det er fuldt ud Virkelighedslivet: Livet i Kristus.

Den appisike Vej var dog langt fra særlig en Kirke- og Gravvej, selv om disse Bygninger laa næst ved Vejen, den var fuldt saa meget Vejen til Rigmændenes Villaer. I de skønne Albanerbjærge, ved Kysterne, navnlig ved Badestedet Bajæ, rejste Paladserne sig, men Roms umiddelbare Nærhed blev ogsaa Paladsernes Egn. De bølgeformige ofte tørre Strækninger bleve snart ved Rigdommens Magt aldeles forandrede; de smaa Jordbrugere forsvandt, deres Ejendomme forandrede til storartede Dyrehaver, Parkanlæg med Fiske-damme og Driverier. Og inde i vidtstrakte Haver, hvor der var skyggefulde Lunde af Platan-, Oliven- og Laurbærtræer, og hvor Pinjen og Palmen rejste sig højt op i Luften, der laa de overdaadigst udstyrede Boliger, som nogen Sinde have været byggede. Her vare Rigmænd. Cassius boede her, hans Formue er anslaaet til 28 Mill. Kr., men Vismanden Seneca var endnu rigere, han var nok Ejer af en 50 Mill. Kr. Naar saadanne Rigdomme blive benyttede med al den Magt og Omhu, som staar til Menneskets Raadighed for at gjøre sig Livet behageligt, og af Folk, hvis Livs Indhold ene er afhængig af deres Rigdom, saa vil man let forstaa, at her maa fremstaa noget overordentligt. Vejen fra Rom til Havnebyen Ostia var særlig Hovedstadens Villakvarter, men ud over hele Campagnen fandtes Villaer, og navnlig indtog Kejsernes Paladser storartede Strækninger med deres Mangfoldighed af Bygninger og Haveanlæg. Endnu vidne Ruinerne af Kejser Hadrians Villaer om, at her har været en hel By.

Gjennem en Skov af Marmorsøjler træde vi ind i Boligen, Gulvene bestaa af prægtig Marmormosaik-Indlægning, græske Mesterværker af Malere og Billedhuggere møde os alle Vegne. Væggene fremstille prægtige Landskaber eller Æmner hentede fra Gudelæren, og de Værdier, der gik til Bohavet, lyde æventyrligt i almindelige Folks Øren. Naar der fortælles om Senecas Hustru, at hun bar Ørenringe af større Værdi end en rig Families Formue, saa er det vel heller ikke urimeligt at have et Bord til en Værdi af 160,000 Kr.,

men naar en Mand, nemlig Seneca, udstyrede sin Bolig med 500 Borde af denne Slags, og at en Drik ved et Gjæstebud kostede 650,000 Kr., saa kan man forstaa, at „Livet i Rom medførte store Udgifter“, og saa er det ikke saa underligt, at man gjennem søgte baade Lande og Riger for at faa noget, der kunde pirre Ganen, som f. Ex. en Ret Paafuglehjærner eller Nattergaletunger, og at man fandt paa saadanne Kunster som at fremsætte paa Bordet kunstige men ypperligt eftergjorte Æg, der indeholdt en lille levende Sangfugl, eller der blev baaret et helt stegt Vildsvin ind paa Bordet, af hvis opskaarne Bug man pludselig overraskedes ved, at en Flok Drosler fløj opskræmmede til Vejrs. Imellem Retterne skiftede Spisesalen Udseende; ved Mekanisme kunde man faa nye Malerier frem, og vellugtende Vande dryssede ned som kølende Støvdræber over de spisende. Kunde man vel forlange mer til Livets Lyst paa dette Omraade.

Jeg skal ikke opholde mig ved de Skjændigheder, som der foregik, og som vare saa rædsomme, at Cicero siger, at han ynkes over Mure og Vægge, der skulle være Vidne dertil. Ja, man fristes til at sige, at det er ikke saa underligt, at Tiberen enkelte Gange svulmede op til en rivende Strøm og bortskyllede Huse, Villaer og Udsalgssteder i hundredevis, hvorved mange Mennesker og Dyr druknede.

Det Liv, der førtes paa Via Appia, viste tydeligt nok, at Rejsen førte til Gravene og til Villaerne. Religiositeten fordrede, at der ofte skulde være Ofringer og Festmaaltider paa de hedengangnes Gravpladser, og at de altid skulde være smykkede med de skønneste Blomster, Roser og Violer, som man evnede at faa. Side om Side med disse Kirkegaardstog drog det mest overgivne og overdaadige Liv ud til Villaerne og til det meget besøgte Badested Bajæ, „hvor alle Daarskaber fandt deres Hjem“. Ad samme Vej gik Turen, for over Brundisium at naa til Østens lærde Højskoler i Athen, Korinth, Smyrna, Tarsus og Alexandria. Kunstens og Handelens Frembringelser førtes og i rigt Maal frem og tilbage ad samme Vej; alt vidnede om, at Verdenshovedstaden var i Nærheden.

Det var ikke alene Færdselens Mangfoldighed, der var iøjnefaldende, men fuldt saa meget den uhyre Pragt, som hos alle og alt blev ført frem; man kunde ikke undgaa at lægge Mærke til demange overdaadig glimrende tohjulede Kjøretøjer, „kostbart udsmykkede, indlagte med Guld og Elfenben, med galliske og asturiske Forspand, Heste af ensfarvet Lød, beklædte med broderede Purpurdækkener og med Bidsel

og Pandeprydelser af Guld. Foran Vognen løb broget klædte Morer; numidiske Forriddere ilte forud for at rydde Vejen og bebude Herrens Komme“. Det gik i en lynende Fart, og vé den Stakkell, der ikke kom til Side, det betød lidet eller intet, om et Menneske blev overkjørt eller ej. Men det var ikke alt Guld, som glimrede. Filosofen Seneca siger derom: „Du tror, han er rig, fordi hans hurtige Heste bære gyldne Kjæder om Bringen, eller fordi hans Muldyr ere af samme Bygning og Farve, men du tager fejl: alt er forlorent — lige indtil den sorgløse Mine“; „men lad Folk kun kalde mig en Slyngel — hedder det videre — naar de blot tro, at jeg har Penge; thi derom spørge alle, — ingen, paa hvad Maade du har erhvervet dem“. Den ene vilde møde frem som den anden; kunde man ikke paa ærlig Vis skaffe Midlerne dertil til Veje, saa paa uærlig Vis, Glimmeren frem for alt. Filosofen sukker derover; „Deri min Ven, ligger Aarsagen til vore Lidelser, at vi i Livet indrette os ikke efter Fornuften, men som Skik og Brug fordre det“. Havde man ikke Raad til at holde et flot Kjoretøj, nu, saa var det ogsaa fint at komme i en Bærestol, baarne af Slaver og med Tjenere om sig, og alt var at faa til Leje. Mangen én af disse Herrer havde maaske nylig „sat sin Ring i Pant — for otte Skilling, for at faa lidt Middagsmad“. Der mødte Usædeligheden i sin fineste Dragt, dannet efter de fornemmes fornemste Digter, Ovids, glatte forførende Ord. Han lærte Ungdommen, hvorledes den skulde bære sig ad med at forføre, og Via Appia var Mødestedet.

Det er altsammen den glimrende Elendighed, men den pjaltede Elendighed stod Side om Side dermed. Med de skrækkeligste Lemlæstelser, pjaltede og snavsede traadte Tiggerne frem; ja der fortælles, at der i Jordhuler fandtes Folk, som stjal Smaaabørn, lemlæstede de ulykkelige grusomt, oplærte dem saa i, hvorledes de paa opsigtsvækkende Maade med Skrig og Fagter skulde fremvise deres Jammerlighed for at tiltrygle sig Penge; Elendigheden har været frygtelig.

Mærkeligt nok er det, at dette militære Romerfolk, der kunde undertvinge det ene Folk efter det andet, kunde ikke fri Roms umiddelbare Nærhed for Røvere. Under Septimus Severus huserede der en Røver, Felix Bulla i Syditalien, han havde ikke mindre end 600 Mand under sig, og denne Bande traugte ofte tæt op til selve Rom.

Der togede saa denne brogede klædte Verden frem og tilbage. Øjnene blændedes af det stærke Lys, som kastedes tilbage fra de marmorklædte Gravmæler og Templer; kun hist og her fandt Øjet Hvile ved den mørke Cypresse, ved den ædle akantusbladede Bjørneklo

eller ved Vedbenden, som snoede sig opad Murene. Det fineste Kalkstøv hvirvlede rundt om og stækkede mangt et Øje, men det fik alt sammen intet hjælpe, man skulde ud i sine spraglede Silkeklæder, man skulde vise frem sin broderede Underkjortel med dens brede Bræmme og indvævede fantastiske Dyrebilleder. Hovedmængden fo'r frem og tilbage for at nyde Livet, men tro ikke, at de nyde Livet. I stundesløs Uro haste de frem og tilbage mellem Hovedstaden og deres Villaer, hige efter Afvexling og Adspredelse, men plages af Kjedsomhedens Furier“, thi „overalt slæbe de med sig det Selskab, der er dem det skrækkeligste af alt — deres eget“.

Det er næsten utroligt, alt hvad man i det mægtige Rom havde tryllet frem ved Rigdommens og Magtens Hjælp for at bøde paa den uhyre Afmagt, som viste sig i alles Liv. Det var langt fra nok, at man havde Villaer, Templer og Gravmæler, og at man i overdaadigt Dragt og Kjøretoj færdedes med en sorgløs Mine frem og tilbage ad de store Veje. 2 store Cirkusbygninger, hvoraf den ene rummede henved 200,000 Tilskuere, indbød ogsaa Mængden til at faa Tiden og Kjedsomheden fordreven; der kunde man faa sin af Fornøjelser og Overdaadigheder sløvede Sans pirret lidt op ved at se paa, hvorledes de ulykkelige Gladiatorer kæmpede indbyrdes eller med vilde Rovdyr, og det med blodig Alvor.

Religioner har man i Mængde, alle bør kunne blive tilfredsstillende, prægtige Gudetempler er der nok af. Kunst og Videnskab er ligeledes paa Højdepunktet, ja saa højt oppe, at det er Guldalder-tiden. Tænkeren grubler, og i et aandfuldt og formskjønt Sprog lægges Visdommen frem. De ædleste følte Lyst til at leve et andet Liv, at tage fat paa noget alvorligt, „ikke for at vinde Purpur og Fasces*), men for at kunne være Venner og Frænder, alle Borgere, ja hele Menneskeheden til Nytte“ — for at fylde det gabende Svælg, som saas i alt og alle med virkeligt Livsindhold, men man blev kjed af Livet og Verden, misfornøjet med sig selv og andre, og med Livslede følte man sig ude af Stand til at udrette noget som helst — og fulgte Strømmen, eller og berøvede sig selv Livet; thi det var — sagde den højeste Vidskab — et stort, maaske virkelig det største Fortrin, Mennesket havde forud for de umælende.

*) Et Stokkeknippe med en fremstikkende Øre, der af Retsbetjentene blev baaret foran de højere Øvrigheds personer i det gamle Rom, som Tegn paa disses Magt over Liv og Død.

Man vilde gribe Lykken, man tænkte paa sit eget Livs Regnskab, ja ikke nok dermed, man „overvejede Gudernes Væsen og Vilkaar, hvilken Skæbne der venter os, naar Sjælen forlader Legemet, hvilke Kræfter der holde Kloden i Ligevægt, bære den i Himmelrummet, styre Stjærnerne i deres Løb, og hvad der ellers gives af Undere i Verden“, og enkelte havde fundet en Slags Tilfredshed og Sindsro derved, Mængden har hørt derom, fyldt deres Øren med en behagelig Underholdning — hele Alvoren viser sig i, „at man er mere bekymret for sit Hoveds Pynt end for dets Frelse“.

Vismanden Seneca*) mente endelig at have opdaget Livskilden, han skrev en Mængde Breve om „Lykken, dette Maal for alles Higen, som kun de færreste kjende Vejen til“. Saa tror han, at Lykken bestaar i, at man kan opføre sig pænt og godt baade hjemme og ude; han giver derfor en Del gode Raad om, hvorledes man bør opføre sig, hvad Bøger man bør læse, Samtaler man bør føre, Mad, Drikke, Bolig, Rejser, Adspredelser — „selv til en Rus tør man lade det komme, dog saaledes, at den ikke overvælder, men frigjør os“ — alt muligt, hvad der møder et Menneske hjemme og ude, vil han give gode Raad for, og det tager sig meget tiltalende ud. Til alle Tider og under alle Forhold vil Vismanden Senecas „rette Vej til Lykke“ blive prøvet og atter prøvet af Millioner af Mennesker. Gid fler og fler ville gaa dybere end Seneca, thi saa ville de opdage, hvor megen Sandhed der findes i hans Ord: „Lykken lader sig ikke opjage, du faar at søge den hos dig selv“.

Hvad Rigdom og Magt kunde skaffe til Veje, var der nok af, og ikke saa faa have rimeligvis ligesom Seneca, der efter at have opregnet sine egne og andres uhyre Rigdomme, kunnet se og sige, at de laa egentlig som i et Sygeværrelse, havde mange Lidelser, og Seneca vil give Raad for disse. Her var en skrigende Fattigdom i den mest blændende Overdaadighed, ja man mærker paa alt og alle, at her var Tomhed i Livet — thi man vilde øse Frugtbarhed og Liv af det „endeløse tomme“.

Lad os saa forlade denne „endeløse Tomhed“ og se, om der da ikke skulde vise sig lidt Tegn til virkeligt Liv. Profeten Elias maatte sende sin Dreng 3 Gange op paa Bjærget, inden han opdagede Tegn til Liv, og da var det kun en Sky af Størrelse som en Haand. Hvad

*) Om Seneca se endvidere Paul Andræ: Seneca.

kunde vel den udrette overfor hele den tørstige Jord, men Profeten vidste, at den havde Livet i sig.

Ud ad Via Appia drog en lille Skare i Aaret 61 efter Kr.; den lignede aldeles ikke Vejens øvrige Folk, den havde hverken Silke- dragter eller flotte Kjøretøjer. Baade Sorg og Glæde stod forunderlig malet i deres Miner. Ved Forum Appia og Tre Tabærna gjorde Skaren holdt, thi dér mødte de den Mand, for hvis Skyld de vare gaaede ud ad Marmorgaden; det var Apostlen Pavlus og de Kristne fra Rom; og der paa Verdens mest befærdede Vej, hvor Lastens Højdepunkt var naaet, og Livets største Tomhed var følt, der takkede Pavlus Gud og fattede Mod. Ja der skulde Tak til Gud og Mod fra Gud for at tage fat her. Det var den lille Sky fra Himlen, der saa længe var ventet efter — mon og den kunde væde hele den tørstige Jord?

Det er en mægtig Erobrer, der nu drager til Rom, faa ane, at det er saaledes, og selve Rom havde ingen Anelse derom, men den fik det at fornemme senere.

Sagnet*) har haft travlt med at fortælle meget om Pavlus i Rom, samt om Apostlen Peter. Begge disse to Herrens Udsendinge laa lænkede til en Stenblok dybt nede i de græsselige mamertinske Fængsler. Det var Natten, før de skulde lide Martyrdøden. Pavlus var rolig. Peter rystede og bævede for, hvad der forestod. Fangevogteren var bleven en Kristen, Lovsangene fra Fængslet havde løst ham af Verdens Baand og vist ham Himmelvejen; han kunde ikke være med til, at Menighedens første Mænd skulde lide Døden og vilde løse dem af deres Lænker, aabne Døren for dem, at de kunde flygte, med ham selv fik det at gaa, som det kunde, men Pavlus sagde nej dertil, og snart sov han sødt. Peter kunde ikke modstaa Tilbudet, og da Pavlus sov godt, flygtede Peter. Ud ad Via Appia gik det i Løb. Lænkerne havde gnavet Hul paa Benet, et Tørklæde var bundet om Saaret, dette gik løs, og Flygtningen maatte standse for at binde det om igjen. Det var i Daggrøet; da saa han et Lys komme hen imod sig, og han frygtede for at blive opdaget. Men hvad var det dog for et Lys? Det var, som om der var Trøst ved at se efter det. Det kom nærmere, og da saa' Peter til sin Forbavselse, at det var jo den Herre Kristus selv. Han farer over mod vor Frelser og udbryder: „Herre, hvorhen gaar Du?“ „Jeg gaar til Rom for endnu

*) Viktor Rydberg: Romerske Sagn om Apostlene Pavlus og Petrus. Kbh. 1874.

en Gang at korsfæstes," lød det saa mildt bebrejdende, og Peter sank grædende ned for Frelserens Fødder. Da strøg denne med sin oprejsende Haand hen over Peters sorgfyldte, frygtsomme Sind, det gav Sjælefred. Apostelen følte sig styrket og rolig, rejste sig op, da var Jesus borte, men Peter var en anden. Herrens Haand havde givet ham Mod og Kræfter, snart sad han i Lænker ved Pavlus Side, og med Jubel fortalte han denne og de andre troende, hvad han havde oplevet. Nu kunde han gaa gjennem Dødens Skyggedal, han havde faaet Stokken og Staven, der skulde støtte ham paa Vejen. (Dav. Sal. 23).

Efter Sagnet bleve begge Apostle næste Morgen førte uden for Rom, en halv Mil ud paa Campagnen mod Syd. Der lede de Døden. Nu staar der en forladt Klosterbygning og et Par smaa Kirker, alt er usselt, pestsvangert. En enlig Munk findes der, for Betaling fører han de besøgende til de sagnrige Steder.

Saa gaa vi fremad i Tiden, en 2—3 hundrede Aar. Den lille Skare er bleven til Tusender. Rom har følt, at det er en mægtig Erobrer, og Rom slaar fra sig. De Kristne maa nu ty ned under Campagnens Overflade. Nede i de lange Tufgange, hvor Rom har hentet Byggesten, lyde nu Lovsangene, og der nede søge de Kristne en Fred, som de ikke kunne faa oven paa Jorden, men Rædselsskrig lyder der ogsaa, thi somme Tider fandt de romerske Horder der ned og myrdede.

Tiden gik. Den lille Sten, udslynget af den usynlige Haand, slog Romerkolossen omkuld, og den Skare, vi træffe paa Campagnen i det 4. Aarh. efter Kr. er ikke liden, thi „lig en Strøm væltede Mængden ud af Kejserstadens Porte, og ud fra Albanos Mure drog Processionerne dem i Møde og bugtede sig som hvide Linjer hen over Campagnen“, der var næppe Plads til dem alle; „Glæden havde gjort de andægtige til Brødre: Arm i Arm vandrede Patricieren og Plebejeren til de hellige Steder.“ Var der nu kommet Fylde i Livet? Ja, i det mindste for en Stund. Jorden havde modtaget en dejlig, velgjørende Væde af den lille Sky.

Men hvorledes er det imidlertid gaaet med Campagnens mangfoldige Bygninger, Villaer, Templer, Grave o. fl.? Ikke videre godt: Gother, Longobarder, Vandaler og flere Folkeslag hærgede det mægtige Rige og plyndre dets Kostbarheder. Langs Via Appia havde Roms Bisper valgt at stedes til den sidste Hvile. De indtrængende Barbarer fandt snart, at Kirkefyrsternes Grave rummede store Skatte, og for at redde de „hellige“ Levninger fra Udplyndringerne søgte man

at bringe dem inden for Roms Mure. Et mærkeligt Tog saa' man derfor omkring ved Aaret 820 ad Via Appia at bevæge sig ind mod Rom. Under gudelige Sange og højtidelige Optog førtes 32 Vogne belæssede med Martyrernes Ben ind til Byen. Man skulde næsten tro, at Via Appia var flyttet til en anden Verden; dog der er vel ikke saa stor en Forskjel mellem, hvad der foran er skildret, og det sidstnævnte, thi det ses jo let, at Romeren er vedbleven at være Romer; han er blot kommen i en Kristendragt.

Endnu en Gang rører Livet sig stærkt paa Campagnen, men det er Felix Bulla's Efterkommere i Adelsdragt, der er paa Færde. I det 12. og 13. Aarh. huserede de romerske Grever og Baroner der, de laa i idelige blodige Fejder med hverandre, og de omdanne Resterne af Gravsteder, Villaer, Cirkuser til Fæstninger; Mord og Plyndringer vare de daglige Hændelser. Dermed kunne vi omtrent sige, at den menneskelige Kraft har udraset for Campagnens Vedkommende, thi kun en Skygge af fordums Liv i Skikkelse af en enkelt Procession paa én eller anden Helgens Dag lister sig ud over Campagnen til et Gravsted, en Katakombe, et Kors eller lign.

Hvad der endnu var tilbage af Campagnens Kunstværker, blev efterhaanden bortført af Paverne og andre Rigmænd, og desuden blev der af Røvere plyndret og ødelagt uhyre Masser. Imens har Naturen haft frit Spil, med Støv og Grønsvær gjorde den sit til at dække og gemme saa meget som muligt; men kun lidt er der tilbage af det alt sammen, næppe fattige Murrester af 10 Villaer. Nu kravler Hyrden i Læ for Sol og Uvejr ind under de elendige, tilbageblevne Rester, eller Egnens faa Landmænd bryde Murene itu for at sætte Gjærder deraf omkring deres Marker. Hvor de flotteste Villaer stode, der hvor Roms glimrende Aristokrati levede sit umættelige, egenkjerlige Liv, der er nu én af Roms store offentlige Møddinger; Vogn efter Vogn ruller nu hver Morgen ud med Affaldet fra Gader og Udsalgssteder. Endnu er der travl Virksomhed der paa Stedet, endnu har Mennesket travlt der for at faa Livet tilfredsstillet, men en Verden af Forandring fra da til nu. Gamle Folk og Børn, de elendigste Pjalter formaa ikke at skjule deres snavsede Kroppe, sidde og rode i Skarndyngerne, „Herligheder“ af Klude og gamle Klædningsstykker, Skaar af Glas og Ler, Papir og Plantetrevler, det er Byttet, dette skal tilfredsstille deres Livs Fordringer, maaske naa de fuldt saa megen Tilfredshed, som de rigeste af de rige naaede Aarhundreder forud?

Til Slut skal her endnu mindes om enkelte af de Stormænd,

som have færdedes over denne mærkelige Egn. Ud over Campagnen vandrede Benedikt af Nursia, da han følte Trang til at være alene for at blive klar over sig selv og den Gjerning, han skulde tage fat paa. Da Morten Luther i Aaret 1510 eller 1511 vandrede over Campagnen og saa' Rom, kastede han sig paa Knæ, løftede sine Hænder i Vejret og udbrød: „Vær hilset, du hellige Stad, ja tre Gange hellig ved de Martyrers Blod, som er udgydt i dig“. Paa denne Rejse lærte Luther Roms Fordærvelse at kjende. Og hvor mange Krigshære have ikke i ældre og nyere Tid vandret ud over Campagnen. Jeg vil blot minde om Italienernes Forsøg i den nyere Tid paa at faa Rom til Italiens Hovedstad. Det er da særlig Garibaldi's fortvivlede Forsøg 1867, der kan mindes. Den 2den November dreves han ud over Campagnen, bort fra Roms Mure, af de forenede franske og pavelige Tropper. Først da Frankrig laa slagen for Tysklands Fod 1870, drog Italiens Konge, Victor Emanuel, som Sejrherre ind i den ældgamle Hovedstad Rom, og atter tilhører Byen paa den mærkelige Slette, paa Campagnen, det italienske Folk.

Smaating

om og fra Gjedved.

Ikke alle de tilsendte Smaating ere benyttede. Men hvad der ikke er optaget her, er lagt til Side til mulig Afbenyttelse ved en senere Lejlighed.

Udg.

I Vinterhalvaaret 1875—76 havde nogle Elever paa Folkehøjskolen en Aften foranstaltet en lille Festlighed — i hvilken Anledning huskes ikke. Det skulde være et Slags Sold, og der maatte da selvfølgelig holdes Taler.

Bojsen m. fl. bleve indbudte, og nu skulde jo saa Talerne begynde. Men — almindelig Tavshed — det hjalp ikke, at Bojsen med

et Par Ord opfordrede dertil, den ene saa' forlegen og spørgende til den anden. Foreløbig kom vi dog ud af Forlegenheden, i det en Normand, der var paa Besøg, rejste sig og talte for det Gjedved, han havde hørt og læst saa meget om.

Fynboen har jo Ord for at være mere „snar“ end den forsigtige Jyde; det blev da ogsaa en Fynbo, der ved denne Lejlighed brød Isen, i det han ret smukt motiverede en Skaal for Fru Bojsen.

Saa blev det Jydens Tur; men der var uden al Tvivl blevet en længere Pavsse, hvis Bojsen ikke havde kjendt sine Folk og valgt Midler der efter.

Vi kjende alle fra Almueskolen, hvad det har at sige, naar Skolemester udtaler det ubønhørlige: „Den næste!“ Da Bojsen gemytlig kom med dette: „Den næste“, saa viste det sig ogsaa, at det virkede „forløsende“. Det gik nu med Skaaltaler som i en Almueskole med Udenadslektien, kun med den Forskjel, at naar det i Almueskolen kneb med at komme igjennem Lektien, kunde Skolemester give et „Klask“, hvorimod Bojsen gav et „Hør“, naar en Standsning truede, og det hjalp ganske overordentlig.

*

*

*

I et af de sidste Foredrag, Bojsen dette Vinterhalvaar holdt, sagde han bl. a. omtrent saaledes: „Naar I komme hjem, ville I blive modtagne med mange Spørgsmaal, først og fremmest med dette: Hvad have I saa egentlig lært paa Højskolen? Svar saa: Vi lærte at leve, lærte at leve vort Liv i Sandhed.

Jeg var meget optagen af dette Foredrag og mente, at det maatte være let at komme over det Spørgsmaal, hvis jeg blev spurgt, men jeg skulde snart erfare det modsatte og komme til at erkjende, at Ordene ikke havde den Klang og ikke vare nær saa myndige og overbevisende i min Mund som i Bojsens.

Da jeg kom hjem, fik jeg ganske rigtig Spørgsmaalet og svarede efter Anvisningen; men en tilstedeværende afbrød mig strax og bemærkede spottende: „Lærte at leve! Ha, ha; vi andre kunne da ogsaa „leve“; det var ikke noget nyt“. — Jeg kom da strax i Tanker om et af Bojsens Yndlingsord: „Man skal stikke Fingrene i Jorden og lugte, hvor man er“. — Jeg havde „kastet Perler for Svin“. Jeg maatte redde mig med en Paavisning af, at leve og leve er to Ting; men efter denne Samtale blev jeg mere forsigtig.

Maatte nærværende lille Bidrag være et Udtryk for min inderligste Tak til Jubilaren med Frue for, hvad jeg lærte paa Gjedved. Hindberg pr. Kjellerup i Avgust 1887.

N. Jakobsen,
Gaardejer.

* * *

Gjedvedsk Ungdom.

Den unge skjægløse Fyr, der kommer til Gjved for at gjenemgaa de reglementerede tre Aar, er gjerne fyldt af den Forestilling, at det at være Seminarist er at sidde paa sin Hale fra Morgenstund til sildig Aften og studere, dels i Klasseværelserne, dels paa sit Kammer, hele Tiden med et alvorligt, læsetræt Ansigt, men dog en Mine, der tilkjendegiver, at man véd, hvad man er. Maaske har den unge Fyr i al Hemmelighed øvet sig i at anlægge en saadan Mine allerede, mens han endnu gik der hjemme paa Mark og i Stald.

At de Mennesker, der sidde saadan og slide i Bøgerne, skulde have Sind til at gaa med til nogen som helst Lystighed — nej, slikt kan den skjægløse Ungersvend aldeles ikke tænke sig. Dertil har han forbundet al for megen Værdighed med Begrebet Seminarist. I hans Tanker rummer Ordet Seminarium noget af et Klosters Askese.

Han mærker imidlertid snart, den unge, skjægløse Fyr, at hans Fantasi har spillet ham det Puds at lave et rivende forkert Billede af hans fremtidige Opholdssted. Hvis han i sit stille Sind har sagt Farvel til Ungdommen og dens Daarskab, da han tog Afsked med Fader og Moder og Naboens Maren og drog til „Anstalten“, saa kan han snart efter Ankomsten sige Goddag igjen, naar Forundringssmilet fra et lille tvivlende ét har bredt sig til et stort og straalende Fornøjelsessmil. Han giver villig Haanden, hvis han da ikke er en Tørve-triller, og det er han i Reglen ikke.

Hver Ting til sin Tid. Høres skal der, læses skal der og arbejdes; men under alt dette ligger Ungdomsmodet paa Lur, og gives der i Hviletimerne Tanke af Lejlighed, springer det frem som et ung Føl, man slipper ud af Stalddøren.

Den skjægløse Fyr er strax med. Ja—ha, naar det er saadan, saa er det ingen Sag. Det skal blive morsomt at fortælle Maren det, hvis han en Gang faar Mod til at skrive til hende.

Han melder sig — „paa Klassen“ og dér, hvor man slaar sig løs. Liv er der altid, og det ytrer sig, naar man mindst aner det. Det er ikke Meningen i denne korte Skitse at drage de mange enkelte Træk frem. Desuden er der adskillige af disse fremdragne paa andre Steder i denne Bog. Her maa det være nok at bruge et enkelt Exempel til Illustration af Seminarielivet i Gjedved.

— — Dagens Klasses timer ere endte. Op og ned ad Landevejen slentrer Seminaristerne med en opslaaet Bog i den ene Haand og den anden dybsindigt paa Ryggen — eller de ligge paa Maven i Vejgrøften med Næsen dybt begravet i Erslev, Heegaard eller det ny Testamente (i Parantes sagt, er denne Stilling den mest yndede Studiemaade i Gjedved) — eller de drive af Sted med Hænderne i Lommen og uden den trykte Vidskabskilde — „gaar Tur“ — — saa paa én Gang opstaar der et Steds noget morsomt, der suger dem til sig fra alle Kanter. De komme myldrende efter Principet: man bør ikke lade noget gaa fra sig.

Og hvad er det saa? Ja, det kan være de forskjelligste Ting. Her kunne vi lade det være én, der staar paa Toppen af en Grusbunke, gestikulerer med Arme og Ben og holder Taler, noget erbarmeligt Sludder, spækket med Seminariets gængse Vittigheder og enkelte originale, men altid alluderende til et eller andet af det, der er oppe i Tiden. Der staar nu Flokken og hører til. Den primitive Retorik aftvinger de ferskeste diverse Beundringsudbrud, hyppigst de uopslidelige „Bravo“ og „Hør“, der foruden at yde den agerende fortjent Hyldest tillige tjene til at vise, at ogsaa de, der raabe, ere med. Brushovederne komme med Afbrydelser, medens de mest kultiverede højst nedlade sig til en undskyldende Trækning i den venstre Mundvig, og derpaa sjaske af igjen, „da det ikke er andet“. Avditoriet opløses efterhaanden, og de sidste jages paa Flugt ved et Par Haandfulde Grus fra „Taleren“.

Dermed er Forestillingen forbi, og den examensaspirerende Ungdom studerer atter hen ad Vejen — til det næste frembyder sig.

Alt i alt leves der et rask og frejdigt Ungdomsliv paa Gjedved. At de unge urolige Kræfter faa Lov til at røre sig, er en af Lysiderne ved Seminariet.

Gammel kan man tidsnok blive. Men man bliver det ikke saa hurtigt som ellers, naar der i Erindringen lever glade Minder om, at man en Gang virkelig har været ung.

Henrik Strandvold.

Slagdagen i Gjedved 1870.

I Vinteren 1870 var der en Masse Sne i Gjedved, særlig ved Højskolen. Dette var fristende for alle vi unge Mennesker; vi maatte have en ordentlig Batalje. Sagen blev forelagt Bojsen, og han ordnede den, som følger:

Bojsen skulde være Fører for Højskoleeleverne og 1ste Klasses Seminarister, medens Martin Kristensen skulde være Fører for de 2 andre Klasser paa Seminariet.

Saa begyndte Kampen, og den blev varm, skjønt det var koldt. Martin Kristensen gik drabelig frem med sine Tropper med Brillerne paa — mange faldt paa begge Sider; men de havde det ligesom de gamle Ejnherier, de stode op og sade til Bords om Aftenen i Valhalla og drak — vel just ikke Mjød — men Punsch. Bojsen foretrak en anden Krigsførelse, i det han med et stort Tørklæde om Hovedet i de bageste Rækker søgte at tilvriste sine Tropper Sejren. Marinen var repræsenteret af en forhenværende Sømand, der ikke befandt sig godt den Dag imellem alle de „Landkrabber“, thi han fik et blaat Øje, der brugte 14 Dage til at blive „sejklart“ igjen. Hvem vandt? ja, det tier Historien med, skjønt Bojsen om Aftenen gjorde Fordring paa at havde Æren; om han fortjente den, véd jeg ikke. Men jeg véd, at det var en fornøjelig Dag, og dette skyldtes særlig Bojsen, som ogsaa havde Æren af at give Punschen om Aftenen. Ved denne Fest bebrejdede hans Modstandere ham, at han som Fører holdt sig bag ved sine Tropper. Men Bojsen svarede omtrent som saa: „Naar en General falder, kommer der Uorden i Hæren, og Slaget kan da let tabes; derfor maa Generalen altid først og fremmest vogte sit eget Liv (Latter), og da det er mine Fjender, som bebrejde mig det, maa mine Venner selvfølgelig takke mig derfor!“

Sjørsløv Skole ved Kjellerup i Juli 1887.

En Menig af M. Kristensens Trop:

E. M. Nielsen, Guldager.

*

*

*

Lærere, der ere udgaaede fra Gjedved, anses for dygtige Fortællere, og hvis det nu passer, har det rimeligvis sin Grund i, at der paa Gjedved Seminarium fortælles meget og fortælles godt. Staar P. Bojsen som én af vore dygtigste Foredragsholdere, fortjener han ikke

mindre at nævnes som en ypperlig Fortæller. Hvem der var paa Gjedved i Vinteren 1882—83, vil sikkert mindes Njals Saga, der trak os op paa Klassen Aften efter Aften, om vi end havde nok saa travlt. Den stærkeste Examenshest, den ligegyldigste Døgenigt, alle følte sig grebne af Bojsens aandfulde og hjertelige Fortælling. Gunnar paa Hlidarende og Skarphedin stode saa lyslevende for os, som kun en udmærket Fortæller kan tegne dem. Bojsens verdenshistoriske Foredrag havde ofte mere Præg af Fortælling end af egentligt Foredrag, hvorved de — for mig i alt Fald — vandt mere i Livlighed og Letfættelighed, end de tabte i stræng Videnskabelighed.

Man vil forgjæves lede længe om Mage til Martin Kristensens litteraturhistoriske Fortælling. Hvem af hans gamle Elever kan ikke se ham sidde paa Kathedret med korslagte Arme, lænet tilbage paa Stolen, af og til hæve det ene Øjenbryn og saa fortælle om . . . ja, hvad kan det nytte, at jeg forsøger at gjengive! Kom selv, hør og se, tag begge Øren med, men lad enhver Udenomstanke blive hjemme — der bliver slet ikke Tid til at sysle med den.

Selv et saa rent videnskabeligt Æmne som „Bakterierne“ kan i Gjedved komme til at staa i „Fortællemaaden“ og netop derved blive almenfætteligt. Og saaledes helt igjennem — Dette er af saa meget større Betydning, som Gjedved Seminarium jo netop uddanner unge Mennesker, hvis første Stræben maa være at meddele sig saa letfætteligt som muligt.

En yngre Lærer.

* * *

Et lille Bidrag til „Gjedved Højskoles Historie“.

(Af en forhenværende Gjedvedit.)

Noget af det, der i den sidste Menneskealder er kommet frem her i dette Land, og som vi særlig have Grund til at glæde os over, er „den danske Folkehøjskole“. Det er især siden den ulykkelige Krig 1864, at de have skudt frodigt frem over hele Landet, ja nogle enkelte før, og deres Hovedformaal har indtil denne Dag været: for det første at „rejse Folkets sunkne Mod“, og dernæst at brede Oplysning ud til Samfundets brede Læg, særlig den danske Bondestand, for at den kunde dygtiggjøres til at bære Udviklingen frem i næste Slægt.

Blandt de Højskoler, som have været og ere med til at løse disse Højskolens Hovedopgaver, staar Højskolen i Gjedved som én af dem, der gjennem et dygtigt Arbejde har vundet sig en smuk Plads i det danske Samfund.

Skulde jeg nu nævne noget, som efter det Kjendskab, jeg har til Gjedved, fra de ikke saa faa Aar siden jeg var Gjæst deroppe, hvorved den udmærker sig, vil jeg sige, at det, der i særlig Grad karakteriserer Gjedved Højskole, er dens solide folkelige Grundlag, og naar jeg siger saaledes, mener jeg to Ting. For det første: her var et Sted, hvor al god menneskelig Oplysning kom os unge i Møde paa en sund og naturlig Maade, og dernæst: her levedes, som der lærtes, saaledes at den billedlige Fantasi-Verden, vi gennem Foredragene bleve førte ind i, og den nøgterne Virkelighed, saaledes som Livet til dagligdags artede sig, paa en jævn og smuk Maade føjede sig sammen og dannede et harmonisk Hele.

Til at belyse dette lidt nærmere vilde jeg gjerne bruge en Sætning, og skjønt den maaske nok lugter lidt af Blod og Krudtrøg, og skjønt vore Socialdemokrater synes næsten at have faaet Monopol paa den, vil jeg alligevel bruge den her, thi den er god, og den passer maaske bedre her end de fleste andre Steder, og det er denne: „Frihed, Lighed og Broderskab“.

I Gjedved var saa vakkert, thi Forholdene var saa fri, ikke saaledes, at enhver kunde slaa sig løs, som han vilde og havde Lyst, ingenlunde, men saaledes, at enhver havde Lov til paa en sømmelig og forstandig Maade at være efter sin Natur. Her blev ingen lagt paa Prokrustosseng for at faa ens Længde, den nemlig: at blive aandelige Undermaalere. Her blev ingen stoppet med en tør Kundskabsmasse og oven paa en Prop i Halsen, for at Indholdet ikke skulde fordufte, sligt fører til Forstoppelse og Opblæsthed i de indvendige Dele, nej -- en fri Udfoldning af Personligheden, det var Maalet.

Her var saa ligeligt, ingen Personsanseelse, og naar der nu om Dage raabes snart i Øst og snart i Vest om Lighed og atter Lighed, hvoraf det meste er bare Ordskvalder, da de fleste ere saa opsatte paa at bruge den som Maalestok opad, men helst ville undlade at bruge den nedad, da gjør det godt at se, at der er Steder, hvor Ligheden træder én i Møde, ikke blot i Foredrag, men lige ud i det daglige Liv. Der er maaske faa Ord, der blive misbrugte, som dette. Hvis ikke, vare vore Samfundsforhold maaske nok bedre, end de ere; det er en utrolig Selvsyge og Opblæsthed, der plager hele Slægten.

Har man en Examen eller noget i Portemonixen, er man noget mere og andet end denne og hin. Men Gjedved skal have Ros for, at den har gjort sit bedste til at faa Samfundskløften udjævnet. Det, der stadig og altid blev os stillet frem som Idealet baade i Ord og Gjærning fra os selv og udefter, det var vort Værd som Menneske, og skjønt Bojsen var mere begejstret for den atheniensiske Frihed end den spartanske Lighed, blev Lighedstanken dog saaledes brændt os ind i Sjælen gennem det daglige Liv, at, det haaber jeg da, den aldrig udviskes.

Saa var der godt at være, thi der var et saa sundt og kjønt Samfundsliv, og i det var Husets gode Aand, Fru Ingeborg, der var saa højsindet som nogen adelig Ridders Frue i Middelalderen kunde være, paa saa mange Maader Sjælen. Hun havde en sjælden Vilje og Evne til at tage sig af alle os unge Mennesker i smaat som stort; hun havde en sjælden Evne til at vinde Hjerterne og til at kunne tale med os om alt. Jeg skal ikke her brede mig om alle mulige og umulige Ting, men bare sige en velment Tak for Vinteren 1874—75. Der er noget, der hedder at ofre sig for andre, og hvad der paa den Maade ydes én med et godt Sindelag og en venlig Haand, glemmes aldrig.

Foruden dette at Gjedved Højskole hvilede paa en folkelig dansk Grundvold, var der ogsaa noget klassisk og noget nordisk ved den, disse to Aandsretninger bleve, hver for sig, synes jeg, repræsenterede af Skolens Hovedlærere, Forstander Bojsen og Lærer Martin Kristensen, disse to hver for sig saa forskellige og dog udmærkede Mænd, der paa en saa smuk Maade udfyldte hinanden.

Bojsen elskede den oldgræske Kultur. Det var en overordentlig Begejstring, der gennemglødede hans Foredrag, naar han fremdrog disse gamle Gude- og Helteskikkelser for os, og naar jeg tænker paa, hvorledes han gik der frem og tilbage paa Talerstolen med den traditionelle Pind i Haanden, var han selv en levende Illustration til de Skikkelser, han foredrog os, og en ypperlig Type paa en af disse oldgræske Folkelærere og Folketalere.

Og naar jeg mindes Martin Kristensen, hvorledes han paa sin jævne og grundige Maade behandlede Nordens Historie, var det, som jeg saa' én af de gamle Sagamænd fortælle Ungdommen om Fædrenes Heltedaa og Mandemod.

Jeg kan ikke slippe Gjedved uden at omtale Skolemøderne, hvor gamle Bojsen, den kjære, hjærtelige Mand var Sjælen. Nu er

han død, men Hæder og Ære være med hans Minde; han har glædet mange ved sin Tale, der altid faldt mildt og velsignet som Dug paa slagne Enge.

Naar jeg nu efter snart 13 Aars Forløb ser tilbage paa den Tid, jeg tilbragte paa Gjedved Højskole, og jeg saa samler det hele til et Billede, staar den der venlig og lys for min Sjæls indre Øje, med Ungdommens gyldne Glans ud over; den har været min Ungdoms lyse Slot.

Alle vi, som have gjæstet Gjedved Højskole, vide, hvad vi have at takke den for; jeg vil bare nævne én Ting og samle det hele i en Sum, og det er dette: „At naar vi nu blandt en stor Del af den Ungdom, som er udgaaet fra de højeste Oplysnings-Sfærer, ser som et drivende Vejr af Gudløshed og Tvivl lægge sig som Farsot ud over hele Landet“, saa var Gjedved et Sted, hvor alle vi unge, som havde Øje og Hjærte derfor, bleve førte til Livets evige Kilder, for at vi ikke skulde gaa til Bunds eller udsultes gennem denne reale Verdens Kulde og Spot eller manglehaande Farer, men stadig og altid vende tilbage og tage os et Bad til Foryngelse af Livets Kræfter.

Derfor Lykke paa Rejsen i din Fremtidsgjerning, thi:

Godt Mod! du hilste paa fler end mig,
skjønt du i Skyndingen saa' det ej.

Holme, den 22de September 1887.

Niels Christensen,
Gaardejer.

*

*

*

Foreninger.

Udstrakt Frihed til at arrangere og organisere sig, som man vilde, stadig Tilgang af unge opvakte Mennesker med (vakte) Interesser i forskellige Retninger maatte selvfølgelig let og naturligt frembringe et livligt Foreningsliv paa Seminariet. Hvor meget eller hvor lidet disse Foreninger have udrettet, er ikke let at afgjøre; men selv om Udbyttet kan synes ringe, er det dog muligt, at én eller anden af Lærerne fra disse Foreninger kan have medbragt Impulser til en lignende Virksomhed blandt Folket. Sikkert er det i alt Fald, at man ofte i Foreningerne blev underkastet Kritik og ligeledes fik Lejlighed til at øve Kritik, hvilket nok undertiden kunde være af udvik-

lende Betydning. Maaske ogsaa den mere intime Omgang med Kammerater fra forskellige Landsdele, af forskjelligt Temperament, forskjellig Karakter o. s. v. i al Almindelighed kunde virke forfriskende under Examenslæsningen.

* * *

Sangforeninger.

Disse vare og ere saa almindelige. Det var Foreninger af de bedste Sangere, der som oftest under Vejledning af Sanglæreren indøvede flerstemmige Sange og undertiden deltog i Koncerter og andre Festligheder, optraadte ved Foredragsmøder, Aftenunderholdninger o. l. De frentraadte dels som Kvartetter, dels som Dobbeltkvartetter og høstede i Røglen megen Anerkjendelse for deres Arbejde.

* * *

Læseforeninger.

Der fandtes paa Seminariet et større Bibliothek, hvortil Eleverne havde Adgang mod et ubetydeligt Kontingent. Men foruden denne Forening fandtes der Foreninger for Bladhold. Den største af disse havde sit Læseværelse i Seminariebygningen. Den valgte selv sin Bestyrelse, bestemte, hvilke Blade der skulde holdes o. s. v. Bestyrelsen havde at sørge for Opkrævning af Medlemsbidrag, Bestilling og Betaling af Bladene, Opbevaring af disse m. m. Men mod Slutningen af hvert Kvartal holdtes en Generalforsamling, hvor de gamle Aviser solgtes, og hvor der toges Bestemmelse om, hvilke der skulde holdes i det næste Kvartal. Disse Generalforsamlinger vare tit meget store. Da Eleverne fra de forskjellige Egne nemlig altid holdt paa at faa deres egne lokale Blade anskaffede, og Kassen selvfølgelig ikke kunde tilfredsstille alle, gjaldt det om ved Veltalenhedens rige Strøm at overbevise de vaklende om dette eller hint Provinsblads udmærkede Egenskaber. Tit afgjordes ogsaa Sagen ved en Udentingsbeslutning, idet nemlig en Del personlige Venner lovede at støtte hinanden og saa til Forbavselse for alle de øvrige fik vedtaget netop de Blade, som ingen andre vilde have. Forholdet var akkurat, som naar Jærnbanesagerne ere for i Folketinget. Mere betydelige Blade holdtes derimod til Stadighed, f. Ex. „Morgenbladet“, „Fædrelandet“, „Horsens Folkeblad“, „Aarhus Amtstidende“, „Vendsyssel Tidende“, „Fyns

Tidende“ o. fl.; ligeledes Vittighedsblade, illustrerede Blade, Tidskrifter o. s. f. Læseværelset var altid godt besøgt, især om Morgenens før Timerne og om Aftenen efter, og for enkelte Blades Vedkommende var Efterspørgselen saa stærk, at de maatte holdes i flere Exemplarer.

*   *

Skytteforeninger.

Medlemmerne af en saadan samledes i Reglen en Gang om Ugen, f. Ex. Søndag Morgen til Øvelse i Forsamlingshuset eller et lignende Sted. Skydningen foregik med Salonbøsse under Ledelse af en ældre Elev, der havde aftjent sin Værnepligt. En Gang imellem blev afholdt Præmieskydning, hvor Præmierne næsten udelukkende bestode af Værker fra den nyeste Skjønletteratur. Undertiden deltog Medlemmerne ogsaa i Præmieskydninger, foranstaltede af Beboerne i Seminariets Omegn. Der øvedes tillige Gymnastik.

*   *

Taleforeninger.

Af saadanne Foreninger fandtes der undertiden en hel Masse. De havde til Formaal at give Medlemmerne Lejlighed til at fremsætte deres Tanker eller Betragtninger mundtlig. I Begyndelsen indskrænkede Medlemsantallet i hver Forening sig til en halv Snes Stykker, og Møderne holdtes skiftevis paa Medlemmernes Værelser. Hvert Medlem maatte forpligte sig til efter Tur at tale om et eller andet selvvalgt Æmne; bagefter var der Forhandling. Senere dannedes tillige større Foreninger, hvor Medlemsantallet var ubegrænset, og hvor Møderne holdtes i et af Klasseværelserne. Forhandlingerne i disse Foreninger drejede sig næsten altid om Tidens betydeligste Spørgsmaal, f. Ex. Kongedømme eller Republik, Kirkens Adskillelse fra Staten, Krigens Afskaffelse, Kvindens Frigjørelse, borgerligt Ægteskab, Friskole eller Statsskole, Valgrettens Udvidelse o. m. fl. Unægtelig var det ikke nogen meget indgaaende eller saglig Drøftelse, der blev alle disse Sager til Del; men til Gjengjæld var den yderlig radikal. Tonen var vistnok i mange Tilfælde paa Højde med de franske Jakobinerklubbers. Kun Resultaterne vare ikke saa rædselsfulde. Til Tider kunde Forhandlingerne dog ogsaa føres paa mere neutralt Omraade og med et mindre revolutionært Præg. Saaledes naar der forhandlede om

„Forlovelsers Nytte“, om „Betydningen af Baller“, om at tiltale Folk med Du eller De o. l. Formanden for Foreningen havde den meget vanskelige Opgave at „lede“ Forhandlingerne, og fire Referenter den ligesaa vanskelige at referere og senere indføre i en Protokol det væsentligste af, hvad der blev sagt. I disse Foreninger talte ogsaa ofte ældre Elever, der som Gjæster opholdt sig paa Seminariet, og ligeledes enkelte Gange Seminariets egne Lærere. Ved saadanne Lejligheder gik alt i noget sagtere Tempo, og Formandens Arbejde lettedes.

* * *

Vækkerforeninger.

Disse Foreningers Formaal var den meget priselige at faa Eleverne paa Benene om Morgenens. Foreningens Medlemmer maatte forpligte sig til efter Tur at være Vækker. Dennes Opgave var at vække samtlige Medlemmer, samt erkyndige sig om, at de et Kvarter efter Vækningen vare paaklædte. Var dette ikke Tilfældet, maatte der gives Mulkt. Ligeledes maatte Vækkeren give Mulkt — saa vidt erindres 1 Krone — dersom han ikke inden et fastsat Klokkeslet Klokken 4—4½—5, havde vækket. Var et Medlem sygt, skulde det ved en Seddel, som fastsattes uden paa Døren, give Vækkeren Underretning derom. Paa samme Maade kunde ethvert Medlem uden nogen Grund en Gang om Ugen bede sig fritaget for at vækkes. Paa den Maade bidrog Foreningen ofte ikke ubetydeligt til, at Aftendriveriet om Sommeren mindskedes, og Morgenarbejdet fremmedes.

* * *

Enhver af de her omtalte Foreninger samlede endvidere en Gang imellem sine Medlemmer til en lille Festlighed, enten et Chokoladegilde eller et Sold, og ved disse var „Talernes Række“ mer eller mindre „uendelig“, hvilket man næppe behøver at anføre. Her fik maaske ofte én eller anden Stødet til den Mani for at høre og holde Skaaltaler, som Lærerne tit beskyldes for at besidde. For øvrigt var Sammenkomsterne i Reglen gemytlige, men uden Uorden.

A. H. Nøhr.

Bladkrigen i Gjedved.

Under et Besøg hos Redaktionssekretær Lyngby i Vordingborg fik jeg Lejlighed til at læse nogle Optegnelser fra Livet i Gjedved af Redaktionssekretær Lund, Næstved, og disse give mig uforskyldt Anledning til at give et Bidrag til Festskriftet, i det Lunds Optegnelser lide af væsentlige Huskefejl.

Jeg skal tillade mig at fremstille den af Hr. Lund paa Side 100 nævnte Begivenhed i al sin Virkelighed. Forud skal jeg dog sige ærede Kammerater og Lærere fra den Tid: Det er baade første og sidste Gang siden min Konfirmation, jeg har haft den „Ære“ at deltage i Slagsmaal. For Resten kan jeg ikke sige, at jeg er kjed af den Episode. Kun maa jeg fremhæve, at Begyndelsen og Slutningen paa denne berømte Kampdag var fra min Side helt alvorlig. Jeg skal derfor fremstille Sagen i alle dens Enkeltheder, haabende, at mine Kammerater, fornemlig Thygesen-Smidt, vil anerkjende Rigtigheden deraf:

Ved en Generalforsamling om Bladholdet i Juli Kvartal 1876 var der et Flertal for at stemme „Social-Demokraten“ ud af Læseforeningen. Blandt dette Flertals Medlemmer var jeg. (At jeg ikke var meget tolerant den Gang, skal jeg ærlig tilstaa.) Kort Tid efter sammenkaldte Bestyrelsen (D’Hrr. Lund og Lyngby) Medlemmerne til en extraordinær Generalforsamling og foreslog, at vi nu skulde holde „Social-Demokraten“, da der var kommen „Penge i Kassen“. Medlemmerne delte sig i 2 Partier. Lund var nærmest at betragte som Ordfører for det ene og jeg for det andet. (Dette fik af vittige Hoveder Navnet: „det grønne“.) Af Lærerne deltog Martin Kristensen og Jensen-Lyngby i Forhandlingerne. Lyngby holdt med Lund og dem, der vilde have „Social-Demokraten“, M. Kristensen holdt med os andre. Lunds Parti sejrede, og vi kom uden for Seminariet (ingen ridende, alle gaaende). Her strømede en Del af det sejrende Parti sammen omkring mig, og det regnede ned over mit syndige Hoved med Vittigheder og elskværdige Spydigheder. Gamle Kammerater ville mindes, at jeg ikke var „mundlam“, og jeg gav Svar paa Tiltale efter bedste Evne. Endnu var alt i sin „gode gamle Gænge“. Men uden jeg vidste af det, havde nu afdøde H. Nielsen, Egtved, og Petersen-Cassø mig hver under en Arm, og Thygesen-Smidt, hvem jeg ikke kunde se, da han kom bag fra, gjorde en dyb og nødvendig Bøjning for at faa mig op paa begge sine Skuldre. De

nævnte 3 Kammerater vare den Dag mine Modstandere, og jeg betragtede den „paatænkte Triumf“ som en Fornærmelse, hvad jeg dog siden af de nævnte fik Forsikring om, ikke var Meningen. Der var ingen Bojsen at se, men jeg blev vred og slog, saa godt jeg kunde, i Hovedet paa Smidt. Der kom ingen og hjalp mig ned, men Smidt lod sig falde ind ad Seminariedøren med mig, fik sit Hoved ud af „Klemmen“ og var lige ved at ville bearbejde mine Rygstykker, da Chr. Madsen (S. Omme), greb ham i Skulderen og slængte ham hen ad Pladsen. (De var begge meget stærke Karle). Da jeg kom op efter Smidts Fald i Døren, var alt i Oprør, og det tegnede til at skulle blive temmelig alvorligt, da Lærer Lyngby kom og fik os paa sin elskværdige og kammeratlige Maade til at ophøre med Kampen. Om Aftenen bleve alle Lærere og Elever indbudte til et Forligsbæger ovre paa Seminariet, hvortil „Vækkerforeningens“ Kasse maatte springe.

Hermed slutter jeg Beskrivelsen af den berømte „Bladkrig“ i Gjedved. Jeg er sikker paa, der fra ingen Side er Spor af Bitterhed tilbage fra den, og tillader mig at sende de tapre Kæmper fra den Tid min kammeratlige Hilsen.

Den 2den Oktober 1887.

N. K. Nielsen-Grøn.

* * *

I det væsentligste godkjender jeg den givne Fremstilling, hvad de nøgne Fakta angaar; kun fastholder jeg, at Bojsens Ansigt var synligt i Vinduet, at N.-Grøn blev hjulpen ned uden for Seminariet, og at Thygesen-Smidt mistede en lille Haarlok ved denne Lejlighed.

Jørgen Lund.

* * *

Der var fire Kamre i Kjælderhalsen; i det ene boede Peder Mikkelsen fra Grenaa-Eggen. Ved Siden af boede Kristen Sørensen (Blaagaard). Det hændte sig, naar Blaagaard ud paa Aftenen blev træt af Læsningen, at han fik følgende eller lignende Samtale i Gang: Mikkelsen! Ja, hvad vil Du? Du er en Molbo. Det er Løgn! Jo, vist er Du en Molbo! Jeg vil int' høre den Molbosnak, for jeg er ingen Molbo. Ja, saa var Din Oldermo'r en Molbo.

Ved Dines Birk.

* * *

Helms' Hund.

Forpagter Helms (nu Proprietær til Gjedvedgaard) havde i Aarene 1865—67 en hel Del Seminarieelever. Hver Morgen, naar de

gik ned paa Seminariet, fulgte hans store, spættede Hønschund med dem, og den tog altid Plads inden for Døren til Mellemlklassen, hvor den lagde sig nok saa magelig. Nogle vilde paastaa, at Hunden var ualmindelig begavet, andre paastode det modsatte; men vist er det, at Hunden rejste sig paa Slaget 12 hver Middag, gabede og udstødte dermed en Lyd, der just ikke altid passede med Stemningen, der var herskende paa Klassen. Tejlmann fortalte undertiden Bibelhistorie fra 11—12, og naar han rigtig kom i Aande, glemte han aldeles Tiden; ja, tog ikke det fjærneste Hensyn til, at Hunden gabede. Saa en Dag drev han det lovlig vidt; Klokkeren var bleven henved et Kvarter til 1; da rejste sig en Elev fra Horsens, der ikke var meget forgabet i Tejlmanns Bibelhistorie, og sagde: „Tillader De, Hr. Tejlmann, at jeg afbryder Dem?“ „Ja, hvad vil De?“ „Hunden har gabet“. At der med det samme blev holdt Middag, er en Selvfølge.

* * *

Et og andet fra Krogene.

St. St. Blicher fortæller et Sted i sin „Æ Binstow“ om en Mand, at han var Muremester om Sommeren og Skolemester om Vinteren, og paa den Egn, hvorfra Blicher hentede Æmner til ovennævnte Værk, finder man endnu Skolemestre, der have andet Arbejde om Sommeren, saa vel som ogsaa Bindestuer; men disse tabe mere og mere deres gamle Præg og blive til almindelige Legestuer, og Seminarister indtage efterhaanden de gamle Vinterlæreres Plads.

Om disse gamle Hede-Biskolelæreres Stilling og om deres Skoler, hvoraf de fleste ere Vinterskoler, kan jeg fortælle lidt; men det bliver ogsaa — for Pladsens Skyld — kun lidt.

De Lærere, som begynde deres Virksomhed dér, faa grundig at vide, hvad det smaa Hartkorn giver af Traverne; for Lønnen blive de ikke fede af. 275 Kr. for et helt Aar og 140 for et halvt, i Reglen uden Bolig eller noget som helst andet, er nemlig det almindelige. Man vil kunne forstaa, at det vil knibe med at faa dette til at slaa til til Føden, hvis Beboerne ikke ere saa flinke at ofre et Maaltid Mad en Gang imellem. En Lærer har oftest to Skoler med ca. $\frac{3}{4}$ Mil, somme Steder med over $1\frac{1}{2}$ Mil imellem. Det kan ikke kaldes Smutveje især om Vinteren, naar Vejene, hvis saadanne findes, næsten ere ufremkommelige, og han tre Gange om Ugen frem og tilbage, og jævnlig med en Del Undervisningsapparater paa Ryggen, maa vandre

over Heder og Moser, gennem Lyng og Sjøp til midt paa Benene. Skolelokalet er ofte lejet hos én eller anden Gaardmand og findes da gjerne i et af hans Udhuse, undertiden saa uheldigt beliggende, at der findes Svinesti i dets umiddelbare Nærhed. Ganske vist findes der somme Steder taalelige Lokaler, byggede alene til Skolebrug; men enkelte Steder kan man til Gjengjæld endnu finde Gulvet brolagt med utilhugne Kampesten, og man er omtrent vis paa alle Steder at finde en osende gammel Bilæggerovn og store gammeldags Borde med lige Plader og løsstaaende Bænke ved Siderne. Af Skolebøger og Kort findes gjerne saa sparsom Forsyning, at Læreren, naar han har to Skoler, maa bære dem mellem disse eller bruge af, hvad han selv har, for at faa Undervisningen til at gaa bedst mulig.

Man vil kunne skjønne, at der ikke er megen Behagelighed knyttet til en Lærers Stilling i de Skoler, og mange vilde betakke sig; men dog kan han, hvis han har Lærergjerningen kjær, føle sig lige saa tilfreds dér som ethvert andet Sted, saa længe han er yngre og ikke saa meget lader sig anfægte af Næringsсорger. Et Aars Arbejde under slige Forhold kan vistnok være en god Forskole for mange unge Lærere.

Derimod er det sørgeligt at træffe gamle Folk, der have slidt Dag ud og Dag ind i den Slags Skoler hele deres bedste Tid og stadig været underkastede en Art Sultekur, og af dem er der slet ikke saa faa endda. Jeg kjender saadan en gammel graahaaret Mand, vistnok en ret dygtig Lærer, der har slidt sig selv op i sine to Skoler. Han har kun mellem 3 og 4 hundrede Kroner i Løn om Aaret, men derimod en stor Familie, og hvis ingen af Børnene faar det saaledes, at de kunne tage ham til sig, naar han ikke kan være Lærer mere, saa er han sikker paa at komme „paa Sognet“.

*

*

*

En Præst har fortalt mig, at der en Gang kom en Seminarist til ham — eller mulig det var til en af hans Kolleger — for at faa Besked om en Vinterplads der i Sognet. Lønnen var yderst lille; men Præsten, som syntes godt om den unge Mand, fik Forældrene til at bøde herpaa ved at love skiftevis at ville give ham Middagsmad, naar han saa vilde være Lærer for dem, hvad han snart gik ind paa. En halv Snes Dage efter Tiltrædelsen kom han i Samtale med Præsten, og paa dennes Spørgsmaal om, hvorledes han fandt sig tilfreds, svarede

han: „Rigtig godt; men — Præsten har da ikke gjort Aftale med Folkene om særlig bestemte Retter? for hele første Omgang har jeg hvert Sted spist Kaal!“

De gode Folk havde hver for sig den første Dag villet give ham det bedste Maaltid, og det ansaa man dér Kaal at være.

Ved Lejlighed lod Præsten Beboerne høre, at deres nye Lærer ikke i nogen særlig Grad var lysten i Kaal.

*   *   *

De saakaldte Omgangsskoler findes vistnok ikke mere nu; men for 15—20 Aar siden vare de ret almindelige her i det nordlige Vendsyssel. De Forældre, som havde Børn, vare pligtige til at yde Skolelokaler og Kost og Leje til Læreren et vist Dageantal, og han maatte da med nogle faa Dages Mellemrum, alt efter Beboernes Ydeevne, flytte fra Sted til Sted, førende den Smule Bøger, Kort o. l., der fandtes, med sig. 10—16 Rigsdaler ansaas for en meget ordenlig Vinterlærertilbuds. Men det forstaaer sig, det var da heller ikke „studerende Folk“, der havde de Levebrød, og at der paa sine Steder ikke stilledes store Fordringer for at blive antaget som „Løbedegn“, derom vidner følgende Tildragelse: Man søgte en Lærer til en Omgangsskole, og der blev antaget én fra Nabsognet, som havde gaaet „til Præsten“ to Aar i Rad, fordi han ikke kunde blive konfirmeret det første Aar „for Kundskabers Skyld“. Faderen mente, at han af den Grund maatte sidde inde med mere end de fleste, og Præsten, som skulde antage Læreren, — ja, onde Tunger fortalte, at han blev „fornøjet“ af Faderen for at lade Sønnen faa Pladsen, og han fik den da. Én af de første Skoledage var den nye Lærer ved at lære en lille Pige — Mandens Datter dér, hvor der den Dag var Skole, — at trække fra, hvorved følgende Samtale fandt Sted. Pigen: „Nu kom jeg til en Nul, kan jeg ogsaa laane af den?“ Læreren, efter en Del Grublen: „Hia, Du faar at tage af den, saa længe den kan „svare“ til det!“ Pigens Fader: „Gjør den saa dygtig stor, min Pige, for Du véd ikke, hvad Du kan faa Brug for.“

N. P. Nielsen-Bjørn.

Hvorledes Bogsamlingen blev grundet!

Gjedved Friseminarium havde indtil Vinteren 1865—66 ingen Bogsamling. Martin Kristensen, der den Gang havde Undervisningen i Dansk og Litteraturhistorie, følte stadig Ulæmpen af, at de fleste Elever havde saa lidt Kjendskab til vore Bøgskatte. En Dag foreslog han i Mellemlassen, om vi ikke ved en Koncert kunde skaffe nogle Penge til Veje, der kunde hjælpe til at anskaffe de første Bøger. I Mellemlassen fandtes en født Kjøbenhavnner, der sagde om sig selv, at han var bidt af en gal Skuespiller. Han foreslog strax, at vi skulde spille Komædie i Tebstrup Kro, og saa skulde hele Overskuddet gaa til Bogsamlingen. Der blev spillet „Soldaterløjer“ af Hostrup, forevist „et Menageri“ og spillet noget af en Strygekvarter i 2 Aftener efter hinanden, hvilket indbragte et Netto-Overskud af lidt over 100 Kr. Flere Elever skjænkede af deres smaa Bogsamlinger, hvad der kunde være passende, og som de nogenlunde kunde undvære, medens Lærerne, særlig P. Bojsen, skjænkede en hel Del Bøger. Paa denne Maade blev den nu temmelig store Bogsamling grundlagt.

*

*

*

Det er nu gaaet P. Bojsen, som det er gaaet med alle vi, der er jævnaldrende med ham; det var Grundlovskampen, der kaldte ham frem til Deltagelse i det politiske Liv. Jeg mindes saaledes den Tid, da jeg kom til Gjæved i Efteraaret 1865; da maatte den reviderede Grundlovs Ildtilbedere rykke frem i Marken med hele Styrken. Jyderne, der altid have været tungnemme til at lære at gaa baglænds, holdt mest haardnakket fast ved 5te Juni-Grundloven. Derfor maatte den ny Grundlovs Mænd sende sine bedste Talsmænd over til Østjylland. Toget gjaldt særlig Horsens- og Aarhus-Egnen. J. A. Hansen ankom i højst egen Person, og han havde med sig en Stab af Underbefalingsmænd og menige. Han indvarslede til en Række Møder i Skanderborg Amt, og nu skulde de jyske Bønder belæres og oplyses om deres Vildfarelser, saaledes at naar de ny Valg kom, de da kunde stemme med Sjællænderne for den nye Grundlov. De jyske Bønder vare imidlertid visse paa, at de vandrede i det klare Daglys, medens J. A. Hansen og hans Meningsfæller traskede omkring i Mørket, men de søgte om Talsmænd for deres Sag. P. Bojsen var den Gang en ung Mand, der havde levet sig sammen med de jyske Bønder. Han var en varm Ven af Frederik den Syvendes Grundlov, og det faldt derfor af sig

selv, at han blev purret ud for at vove en Dyst mod J. A. Hansen. Hvorledes denne Kamp egentlig løb af, skal jeg ikke dømme om; men vist er det, at J. A. Hansen fik ikke de jyske Bønder omvendt. Da man saa i Vejlekrederen skulde til at se sig om efter en Folketingsmand, faldt Valget paa P. Bojsen. Det var ikke uden Betænkelse, at han stillede sig; men han gjorde det og blev valgt den 4. Juni 1866. Hele denne Rigsdagssamling varede c. 8 Dage; men P. Bojsen fik dog Lejlighed til at føre Ordet i Danmarks Rigsdag for Juni-Grundloven. Man kan let undskylde ham, at han ikke i en Fart kunde tilegne sig de ydre parlamentariske Skikke, eftersom han jo næppe kunde faa sig godt sat, førend han maatte have Ordet. Tager man Rigsdagstidenden i Haanden, vil man lægge Mærke til, at Formanden flere Gange maatte efter ham, fordi han nævnede Rigsdagsmændene ved Navn. P. Bojsen fik imidlertid afleveret sit Ne j til den „reviderede“, og derfor har han aldrig kunnet glemme, at vi have haft en bedre.

Jesper Madsen.

*

*

*

Blandt mange af de skønne Minder, jeg tog med mig fra Gjedved, er der intet, der staar tydeligere for mig end det lykkelige Smil, Bojsen mødte os med om Morgenens, og for øvrigt ogsaa paa anden Tid af Dagen, naar han kom paa Klassen. Der laa for mig i dette Smil et Livsmod, lyst og lykkeligt, sprudlende, men naturligt, der elektriserede og virkede manende til Liv og Arbejde og gav Arbejdet Velsignelse. Ofte har jeg gjenkaldt mig dette Smil, og jo oftere jeg har gjort det, des stærkere er jeg bleven overbevist om, at bedre Hilsen samt større Opfordring til at arbejde og virke for alt skjönt og sandt kunde ikke gives. Jeg har lært af ham og i min Gjærning faaet stadfæstet, at et Smil, selv efter fattig Evne at møde med til sin Gjærning, har forunderlige Virkninger. Prøv blot at møde i Skolen med Smil i Stedet for med et surt eller tvært Ansigt, og man skal snart erfare hvilken Forskjel!

For mig var denne for Bojsen lykkelige Evne at møde til Arbejde med Smil ikke én af hans mindste.

Frejlev Skole pr. Aalborg i Avgust 1887.

C. Visse.

Der gro'r ligesom Friskhed og Glæde frem, hver Gang jeg i Tankerne gaar tilbage til Tiden i Gjedved. Samlivet med mine Kammerater staar i frisk Minde. Hvorledes Bojsen med sin ejendommelige og næsten enestaaende Maade at fortælle paa forsøgte at give os Syn paa Verdenshistorien. Hvorledes Martin Kristensen paa en grundig Maade ligesom tegnede for os et Billede af de betydeligste Mænd i Danmarkshistorien. Og allersidst glemmer jeg Fru Bojsen, som spillede og sang for og med os hver Fredag Aften, og gav os mangt et godt Fingerpeg for Livet.

„Mindet lader som ingen Ting, er
dog et lønligt Kildespring.“

Anton Buch,
Hjuler i Ødsted ved Vejle.

* * *

Det kan egentlig ikke siges om Martin Kristensen, at han uden for Timerne var meget meddelsom over for Eleverne. Men dersom i Timerne Æmnet bragte ham i Forbindelse med et eller andet Træk fra Bøgerne eller fra Livet, som han selv havde følt sig oplivet ved, saa kunde man se Ungdommen smile bag det store Skæg, og Hjærteligheden lyse under Brillerglassene, og man kunde være sikker paa, at et eller andet glimrende Ordspil, en eller anden ypperlig og ypperlig fortalt Anekdote nok skulde delagtiggjøre Eleverne i hans Glæde. Det var ved saadanne Lejligheder karakteristisk at lægge Mærke til, hvorledes han selv levede med paany, hvorledss de ellers saa rolige Muskler i Ansigtet begyndte at arbejde, længe før han fik Ordene frem; hvorledes Hænderne fik Ærende her og der, og Kroppen begyndte at rokke paa Stolesædet. Der var da heller næppe nogen, som ikke blev døbt ved en saadan Lejlighed. Det var som en mild Regn i de støvede Sind. Sikkert ville hos mange disse Øjeblikke af M. Kristensens Timer leve længe blandt Minderne fra Gjedved.

A. H. Nøhr.

* * *

Et Par Smaatræk fra Gjedved.

Seminaristerne bleve en Gang Vidne til, hvad i det mindste Meddeleeren heraf aldrig glemmer:

Martin Kristensen havde Dansk med 3dje Klasse. Én af Seminaristerne havde oplæst et Stykke i Flors Haandbog.

„Kan De saa gjengive Indholdet?“ spurgte M. K. som sædvanligt. — Intet Svar. „Naa, kommer det snart?“ — Intet Svar. Efter en længere Pavse siger M. K.: „Kan De da slet intet huske af det læste?“ Seminaristen svarede endnu intet. M. Kr. tog nu selv fat for at hjælpe ham paa Gled. Men det hjalp lige saa lidt. S. kunde slet intet huske. Spændingen begyndte at voxe. Da greb S. til det Middel at se i Bogen, medens M. Kr. vendte Ryggen til. „Ser De i Bogen?“ sagde M. Kr. og Blodet fo'r ham til Hovedet. Han var vred og det for Alvor. Alle vare stille i Klassen. Da vendte M. Kr. sig bort et Øjeblik, hvorefter han atter var den samme, rolige Mand som sædvanligt. Jeg tænkte: „Den, som hersker over sit Sind, er større o. s. v.“

* * *

Fru Bojsen havde Seminaristernes udelte Agtelse og Venskab, hvortil hun ogsaa gjorde sig fortjent, og det af mange Grunde, men maaske særlig for sin jævne, bramfri Optræden, der gjorde, at hun ogsaa kunde taale en Spøg, hvilket følgende skal vise:

Lærerne, disses Hustruer, Elever samt andre af Gjedveds Venner og Kjendinge gjorde en Sommer en Udflugt til Himmelbjærget. Her dækkedes op med de medbragte Fødevarer, og Fru Bojsen var Værtinde for sine Kostgængere, hvoriblandt var en ældre, af sine Kammerater meget skattet Seminarist. Denne kom for sent til Maaltidet, saa at de andre havde fjærnet sig, medens Fru Bojsen syslede med Indpakningen. Dugen var udbredt paa Græsset. Da nu den nævnte ældre S. kom, var kun Fru Bojsen tilbage. Hun indbød strax denne til at spise. I det han saa lagde sig ved Siden af Fru B. paa Græsset, citerede han:

„Langt heller vil jeg brede
min Dug bag ved en Tjørn,
paa lymbegro'de Hede
i Selskab med en Bjørn.“

Dette morede Fru Bojsen sig meget over.

Af de sendte Poesier optages blot et Par mindre Digte som Prøver paa Seminaristernes Læjligheds- og Avis-Viser.
Udg.

Optøget: Kong Salomon og Dronningen af Saba, Fastelavns-Mandag 1882.

Hofnarrens Sang.

I Folkeklynger! hør, hvad jeg synger;
jeg skal fortælle en lystig Spas
om Sabas Dronning og Isra'ls Konning
— er den ej sand, vil jeg hedde Mads!
Jeg synger Tralla—la—la o. s. v.

Se, Sabas Rige, det ligger lige
her neden under os, siger man;
men I maa vide, den vrang Side
af Jorden ligner vort eget Land.
Og derfor Tralla—la—la —

Hvordan kom hun her? det jer forun-
drer!

Med Madam Godard hun drog her til;
med Luftballoner i alle Zoner
man rejse kan, naar som helst man vil.
Og derfor Tralla—la—la —

Man rigt'nok siger, at begge Piger
— for hver af dem er en Jomfru skær —
en Gang paa Solen forbrændte Kjolen,
da de paa Rejsen den kom for nær;
men de sang Tralla — — og fo'r der
fra!

Dog denne Skade kan sagtens lade
sig reparere, det er ej svært.
Og hvis i Vandet de gik, blandt andet,
saa kan det tørres — det har jeg lært.
Og derfor Tralla — —

Saa kom hun her til, og Grunden dertil
er let at gjætte: hun gjorde det,
fordi hun hørte, at Sal'mon førte
et prægtigt Hof og var — ganske net.
Hun sang blot Tralla — — ham vil
jeg ha'!

Hun kom med Gaader, men Kongen
raader
de allerværste som Spøg og Spas;
og hun kan ikke hans Trumfer stikke,
skjönt hun er sej, maa hun sige Pas.
Og derfor Tralla — —

Man let kan vide, hvor hen vi glide!
thi Kongen elsker, som nok I ser,
den smukke Kvinde, og ta'r s'gu hende
til Dronning — nu ka' jeg inte mer!
Og derfor Tralla — — jeg stikker a'!

I „Lygtemanden“ 1882.

(I Anledning af „Virgils“: Midianitterkrigen).

Bøn til St. Morten med Lygten*).

Du store Profet for vor Lygtemand,
du vældige, vise St. Morten!
Bær over med vor ringe Forstand,

du véd jo, vi selv ej har gjort den.
Os naadig du høre, oplad dog dit Øre,
naar vi vore Bønner fremføre:

*) Morten Jensen, Redaktør af „Lygtemanden“.

Det tørre Vrøvl og det smagløse Vand behold for din egen Mund. Du naadigst forskaane vor Lygtemand for Vand, thi det slukker ham kun; forskaan os især for Virgil og hans Sludder, for ellers — ja ellers gjør vi s'gu Mudder! — O tilgiv mig frække! Jeg skal, Virgil blække mig! mere ej vove at kvække.	Nu svor jeg min dyreste Ed derpaa. St. Morten, nu mig tilgiv! men skaan saa ogsaa os Stakler smaa for mere fra Virgils Arkiv. Lad hans „Grammaticus“ og „Madam- men“ med hele Midianitterstammen, hans Vrøvl tilsammen, kun øge Flam- men, men — ikke i Lygten. — Amen!
--	--

De danske Tørvemoser.

En Gang for ufattelig mange Aar siden laa Danmark ned-sænket dybt under Havets Bølger. I dette Hav vrimlede det af „Slimdyr“, meget lavtstaaende Dyreformer, saa smaa, at man næppe kunde se dem med blotte Øjne; men trods deres Lidenhed have de dog haft den største Betydning for vort Lands nuværende Skikkelse, i det de ved deres Død have efterladt Lag paa ca. 1000 Fods Tykkelse af de Kalkskaller, de vare omgivne med, Lag, som nu i Møns Klint, ved Faxe og andre Steder ere skudte op over Havets Overflade og ere kjendte under Navn af Skrivekridt. Varmegraden sank, og mange mene, at storartede Ismasser, som dannedes paa Norges og Sverrigs Fjælde, skøde sig som en langsomt fremadglidende Isstrøm ned over Danmark og Nordtyskland, medførende større og mindre Klippestykker som vare løsrevne i de nordligere Egne, og som nu bleve spredte rundt om, enten hele, vore almindelige Graasten, eller paa Grund af Isens skurende Virksomhed fintmalede, og saaledes lidt efter lidt aflejrede, dannende alle vore Sand- og Lerlag. De øverste Jordlag i Danmark ere altsaa baarne her til fra vore to nordlige Nabolande og ophobede, da Isen ved en højere Varmegrad efterhaanden smeltede bort. Lidt efter lidt indvandrede den ene Plante efter den anden, og ved de døde Planteresters Sammenblanding med de øverste Sand- og Lerlag fremstod en Muldjord, som kunde være skikket for Agerbrug.

Hele denne opbyggende Virksomhed er nu afsluttet. Dog have vi endnu i vore Dage i Al-, Klit-, Marsk- og Tørvedannelserne Exempler paa, at Jordlag af ejendommelig Beskaffenhed kunne fremstaa. Af disse skulle de sidste nærmere omtales.

For at kunne forstaa, hvorledes den sorte, brændbare Tørvejord i Tidens Løb er bleven dannet, maa vi først erindre, at Plantens Cellevægge ere opbyggede af yderst smaa Kuldele i Forbindelse med Luftarterne Ilt og Brint, og at i alt Fald alle unge Celler indeholde kvælstofholdige Stoffer (Æggehvidestoffer).

Naar døde Plantedele stadig ere udsatte for den atmosfæriske Lufts Indvirkning ved almindelig Temperatur, tilegne de sig en Del af Luftens Ilt og falde hen til en mørkebrun eller sortagtig Masse, som man kalder Humus. En saadan Sønderdeling af Planterne gaar under Navn af „Formuldning“. Dette Humusstof er af største Betydning for Plantekulturen, ikke fordi det i og for sig er plantenærende, men fordi det er et i høj Grad vandsugende Stof og derfor bidrager til, at Jordbunden holdes fugtig. Paa Grund af sin mørke Farve er det i Stand til at indsuge en stor Mængde Varme, og især Lærjorden bliver, naar den blandes med Humus, saa sprød og løs, at Luften kan trænge ned i den, og at den kan lade sig behandle med Ploven.

Naar derimod henvisnende Planter, hvis løsere Dele, som det saftige Bladkjød, ere bleve til Humus, medens dette endnu ikke er sket med de fastere Dele af Stænglerne og Ribberne i Bladene, blive afspærrede fra Luften, bliver Forholdet et helt andet. En saadan Afspærring fra Luftens Ilt finder Sted, naar Planterne komme under Vand; der sker da en Slags Forkulning af Plantedelene; med andre Ord: der dannes Tørv. Den først dannede Humus suger sig fuld af Vand, Planterne blive derved saa tunge, at de gaa til Bunds og danne under Trykket af Vandet oven over en pap- eller filtagtig Masse. Vandtrykket har tillige en stærk Forhøjelse af denne Masses Varme-grad til Følge, og ved denne Varme dannes der af en Del af de ikke formuldede Planterester forskellige Kulbrinte- (Gas-) Forbindelser, som enhver har set boble op gennem Vandet i Tørvegravene. Tillige dannes harpixagtige Stoffer, der sammen med den dannede Humus saaledes gjenstrænge og indhulle de tilbageværende Plantedele, at disse ikke kunne opløse sig yderligere, selv om de komme op i Luften igjen. Herved forklares det altsaa, hvorfor Gjenstande kunne ligge Aarhundreder igennem i en Tørvemose uden at gaa til Grunde, og at Træ, der er gravet op af en Mose, kan holde sig uforandret, saa længe det skal være. Paa Bunden af Mosen, hvor Trykket har været størst, og Forkulningen altsaa er skredet videst frem, finder man den bedste, tætteste Tørv, mens den mod Overfladen er løsere, mere

filtet. — Særlig saadanne Planter, som ere rige paa Garvesyre, Harpix, Vox og Kiselsyre, egne sig fortrinlig for Tørvedannelsen paa Grund af, at Garvesyren er et overordentlig iltbegjærligt Stof, som ved den ovenfor nævnte Varme faar Evne til at berøve Plantecellerne deres Ilt og Brint, saa kun Kullet bliver tilbage, og dette bliver af Harpix- og Kiselsyreovertrækket forhindret fra at forene sig med Ilten. Af særdeles garvesyre- og harpixrige Planter skal her nævnes: Naaletræer, Eg, Birk, Poppel, Pil og Lyngarterne, mens de fleste Halvgræsser (Star, Kogleax, Kæruld osv.) Siv, Tørvemos og Grenmos gjenme en saa stor Mængde Kiselsyre i deres Cellevægge, at den, naar man brænder Planten, bliver tilbage som et Skelet, der meget nøjagtig antyder Plantens Form. Det er altsaa særlig disse Planter, vi kunne takke for den store Rigdom paa Brændselsmateriale, der ligger opdyngtet i vore Tørvemoser.

Kun i de koldere tempererede Egne som Nord- og Mellem-evropa, store Strækninger i Rusland og Irland, kan Tørvedannelsen finde Sted. Under et varmere Klima gaar Formuldingen saa vidt, at der dannes Kulsyre og Vand.

Da mange Planterester ligge saa vel gjemte i Moserne, at man lige saa sikkert kan kjende dem, som om man havde den levende Plante for sig, vil man ved at undersøge de forskjellige Lag neden fra og opad kunne indhente mange mærkelige Oplysninger om, hvorledes Planteverdenen her i Landet har skiftet Natur gennem Tiderne. Visse Planter ere indvandrede og have slaaet Bo her for lange Tider, men have atter maattet vige Pladsen for andre, som saa siden ogsaa ere fortrængte, noget, der maa staa i nøje Forbindelse med den Maade, hvorpaa Vejrlaget Tid efter anden har skiftet Karakter. Da Dannelsen af mange Moser maa være paabegyndt kort efter Istidens Afslutning, kan man altsaa gennem dem faa Besked om, hvorledes f. Ex. vore Skove have set ud lige fra hine fjærne Tider indtil vore Dage.

Professor J. Steenstrup, som omhyggelig har studeret vore Tørvemoser, skjelner mellem tre Slags: Skovmoser, Lyngmoser og Kærmoser. Deres forskjellige Dannelsesmaade og Udseende skal i det følgende paapeges.

Skovmoserne ere opstaaede i smaa kjedelformige Fordybninger i Skovene, og Skovtræerne have ydet et væsentligt Bidrag til Tørvedannelsen. Det er særlig i de saakaldte Rullestenssandsegne som det nordlige Sjælland og de østligere, bakkede Egne i Jylland, at de findes. I det Regnvandet har skyllet ned ad Bakkeskraaningerne,

har det ført en stor Del Ler og Sand med sig og aflejret det paa Bunden af de nævnte Sænkninger i Jordsmonnet. Samtidig har Blæsten ført Blade af Skovtræerne ud i Lerlaget, hvor de endnu findes vel bevarede. Man træffer der Levninger af Rypelyng, Dværgbirk og flere Pilearter, som næsten alle nu kun træffes paa Dovrefjæld, i Lapmarken og i det hele taget i Norges og Sverrigs nordligere Egne. Her har altsaa den Gang været et overordentlig koldt og barsk Klima, hvilket tyder paa, at vi her have med en Tid at gjøre, som nærmer sig stærkt til den egentlige Istid. Derefter har den egentlige Tørvedannelse taget sin Begyndelse, og i de nederste Lag støde vi fortrinsvis paa Rester af Grenmossier og Blade af Bævreaspen, som ogsaa kan udholde et raat Vejrlag. Fyrren har dernæst taget Stade i vore Skove og har i lange Tider været det væsentligste Skovtræ; thi i Tørvelaget oven over Bævreaspen forekomme sammen med forskellige Mosarter store Mængder af Fyrrestammer. Gran har man derimod aldrig fundet i en dansk Mose. Fyrren har imidlertid paa Grund af et mildere Klima maattet trække sig nord paa. Senest har den forladt Vendsyssel, om hvis Fyrreskove vi have sikre historiske Vidnesbyrd. Paa Lesø holdt den sig endog til Slutningen af forrige Aarhundrede. Egen var dens Afløser. Ogsaa den har gennem store Tidsrum været Enehersker i vore Skove, hvilket Mosernes næste Lag med deres mægtige Egestammer noksom vidne om. I Mosernes øverste Lag findes især Ellen. Bøgen maa først være trængt her ind syd fra og under sin Kamp med Egen have skaffet sig Overvægten i vore Skove, efter at Dannelsen af Skovmoserne i det væsentlige var afsluttet, da saa godt som ingen Levninger af dette Træ gjemmes i vore Moser. Alle Træstammerne vil man finde liggende saaledes, at Toppen peger mod Mosens Midte. Roden vender mod Randen og ligger ofte højere end Toppen. De maa altsaa have staaet langs Mosekanten, og efter at Vandet har skyllet Jorden fra Rødderne og derved gjort Rodfæstet usikkert, har Stormen kastet dem hovedkulds ud i Moselagene.

Ogsaa talrige Knogler og andre Levninger af Dyr, som nu ikke findes hos os, men særlig have hjemme i langt nordligere Egne, træffe vi i vore Moser. Blandt disse skal nævnes: Rensdyret, Elsdyret, Uroxen, Bisonoxen, Ulven, Lossen, Bjørnen, Vildkatten, Vildsvinet, Bæveren, Moseskildpadden og Tjuren. I Fyrrestammerne træffer man tydelige Mærker af Stenredskaber, hvoraf man kan slutte, at de have voxet her i Stenalderens Tid, altsaa for maaske 4—5000 Aar siden.

Dværgbirkens og Bævrespens Perioder ligge derimod forud for Urbefolkningens Indvandring.

Lyngmoserne eller Højmoserne dannes i skovløse Hedeegne enten i svage Fordybninger eller paa lave Bakkeskraaninger, hvor Vandet ikke længere har frit Løb. Her indfinder sig da Mosens Grundlægger: Tørvemossen, som lidt efter lidt breder sig over hele det sumpede Sted og opsuger alt Vandet i sig. Dette er den i Stand til især paa Grund af de mange, forholdsvis store Huller, som Bladenes Celler ere forsynede med. For at disse Mosser ret skulle kunne trives, maa Vandet indeholde en stor Del opløselig Kiselsyre, men faa eller ingen Kalkforbindelser; derfor egne de kalkfattige Heder sig særlig for deres Væxt. Snart vise forskellige blad- og buskformede Lavarter sig paa det svampede Mosdække. Ved Formuldnung af disse Planters nederste Dele dannes snart et Tørvelag, hvor allehaande Lyngplanter, Rævlingebær, Pors, krybende Pil, Birk, Fyr osv. kunne fæste Rødder. Efterhaanden som hvert Aars Plantevæxt dør bort, og en ny hæver sig paa dens hensmuldrende Rester, voxer Mosen til Vejrs, saa den til sidst kan være langt højere i Midten end ved Randen. Ved de stedse højere Lags Tryk paa de nederste gaa disse over til fast Tørv, og Vandet presses ud og baner sig Vej til den lavere Omkreds, hvorved der her bliver Betingelser for Tørvemossernes Væxt. Naar Terrænet er egnet dertil, kan derfor en saadan Mose Tid efter anden brede sig over vide Strækninger. Ligger Mosen paa en Bakke kunne de i enkelte Egne meget frygtede Moseudbrud finde Sted. I et regnfuldt Aar kan den store Tørvemasse i Mosens Midte indsuge saa store Vandmasser, at den næsten fordobler sit Rumfang. Denne opsvulmede, ligesom gjærende Tørvemasse kan derved faa Overvægt, saa den som tykflydende, sorte Strømme vælter sig ud over de omliggende Egne og ødelægger alt, hvad den træffer paa. I Irland bleve saaledes 1821 i Løbet af et Kvarter henved 200 Tdr. Land fuldstændig begravede ved et Moseudbrud. — Til Lyngmoserne høre den store og den lille Vildmose. De have før staaet i Forbindelse med Havet, men ved Landets Hævning og før den førstes Vedkommende ved Klitdannelsen er denne Forbindelse bleven afbrudt, fersk Vand har fyldt Sænkningerne, og Tørvedannelsen er begyndt.

Kærmoserne eller Eugmoserne ere dannede enten i hævede Havbugter (Skaller af Havdyr i Lerlaget paa Mosens Bund vidne derom), f. Ex. ved Limfjorden og i Randers Amt, eller inde i Landet i lavvandede Indsøer eller langs Bække, i hvilke Vandets frie Løb

er blevet forhindret ved en rig Vegetation af Sumpplanter. — Paa saadanne Steder indfinde sig først store Masser af Slim- og Traadalger, der danne et fedtet, gulgrønt Tæppe paa Vandoverfladen. De efterhaanden hændende Plantedele synke til Bunds og danne et dyndagtigt Tørvelag, hvori andre, højerestaaende Vandplanter som Vandspir, Tusendblad og Vandax kunne rodfæste sig. Derefter begynde Grenmosserne deres Virksomhed. De fordre til deres Trivsel i Mod-sætning til Tørvemosserne foruden Kiselsyre ogsaa Kalksalte opløste i Vandet, hvorfor de ved Kærmosernes Dannelse spille samme Rolle som hine over for Hedemosernes. Fra Vandsamlingens Omkreds skyde de sig under fortsat Grenudvikling ud over Vandfladen og danne til sidst et tæt Dække, som kvæler alt Planteliv paa Bunden. Snart komme andre Planter som Siv, Kogleax, Kæruld og Stararter til, og det hele danner en „Hængesæk“, fra hvis nederste Lag formuldede Plantedele synke ned og danne det egentlige Tørvelag, mens nye Planter voxe frem for oven. Naar det nederste Lag ved fortsat Forøgelse oven fra har naaet Hængesækken, afsluttes Mosedannelsen. Lagene fortætte sig, og der kan da, naar det sure Mosevand afledes, blive en for forskellige Græsarter fortrinlig Jordbund. Mosen er omdannet til Eng. Det er især Ege- og Elletræer, man træffer i disse Moser. Af større Kærmoser inde i Landet kan nævnes Aamose, Kjængsmose og Holmegaardsmose paa Sjælland.

Naar en Kærmose eller Skovmose dækkes af Flyvesand, bliver Tørvemassen stærkt sammenpresset og danner den kulagtige, værdifulde Martørv. Den findes under Klitterne ved Tidsvilde i Nordsjælland og langs Stranden i Skagen og Raabjerg Sogne i Vendsyssel, hvor Lagene enkelte Steder have en Tykkelse af 2 Alen.

Jo tungere Tørven er, og jo mindre Aske den giver ved Forbrændingen, desto værdifuldere er den. Til Sammenligning mellem Brændelsværdien af forskellige Tørvearter tjene følgende Vægtangivelser, alle beregnede pr. Kubikfod. Løs Lyngmosetørv fra de øvre Lag 12—14 Pd., tættere fra de nedre Lag 20—26 Pd., ættet Skovmosetørv 35 Pd. og Martørv 50—78 Pd.

Her i Landet findes det forholdsvis største Moseareal i Jylland og paa Sjælland; paa Lolland og Bornholm det mindste. De betydeligste Moser ere i Jylland: den store Vildmose 20,000, den lille Vildmose 15,000, Gaardbosø 5,000; paa Sjælland: Aamose 8,000, Kjængsmose 1,600 og Holmegaardsmose 800 Tdr. Land.

J. Jeppesen.

Lærere ved Gjedved Højskole og Seminarium i Tidsrummet 1859—1887:

- P. Bojsen, fremdeles Forstander.
 Ludvig Wagner, Præst i Lyngø.
 Berthelsen, Præst i Hvejsel, Vejle.
 Sand, Lærer i Gjørding, Holstebro.
 Kure Sørensen, død i Krigen 1864.
 Balling, Redaktør og Lærer i Lindeballe, Vejle.
 Andersen, Højskoleforstander, Rødkilde, Stege.
 Martin Kristensen, fremdeles i Gjedved.
 Petersen, Realskoleforstander i Odder (død).
 N. Petersen, Musiker i Kolding.
 Balslev, Præst i Søvind og Gangsted, Horsens.
 Thejlmann, Valgmenighedspræst i Bering, Hasselager St.
 Hendriksen, Lærer ved Thestrup Højskole, Maarslet St.
 Thomsen, Skoleforstander i Odense.
 Petersen-Schmidt, Seminarielærer i Ranum, Løgstør.
 Mørch-Mogensen, Lærer i Flade, Frederikshavn.
 Carstens, Bryggeridirektør i Aalborg.
 Kristensen Sleppe, Lærer i Wamdrup (død).
 N. Lindberg, Valgmenighedspræst i Kjertemunde (død).
 Jensen-Lyngby, Redaktionssekretær i Vordingborg.
 Hansen (Fæjød), Lærer ved Rødkilde Højskole.
 Brorson, Præst i Hylke, Skanderborg.
 Karl Povlsen, Valgmenighedspræst i Ryslinge, Ringe St.
 Vilhelm Hansen, Valgmenighedspræst i Bræsten, Vejle.
 Jeppesen, fremdeles i Gjedved.
 Kristensen-Randers, Højskoleforstander, Ollerup, Svendborg.
 Christiansen, Landinspektør i Brødstrup.
 P. Nørregaard, Lærer i Jordrup, Kolding.
 Frantz Knudsen, Skolebestyrer i Aarhus, rejst til Amerika (vistnok død).
 L. Laursen, Lærer i Frederikshavn.
 Jørgensen, Skoleforstander i Nyborre, Stege.
 Aage Møller, Præst i Gjødvad og Balle, Silkeborg.
 Holmgaard, Privatlærer i Musik ved Gjedved.
 Hans Kristensen, fremdeles Lærer.
 L. Larsen, Musiklærer i Gjedved.
 Søndergaard, fremdeles Lærer.
 Fru Bojsen og Frk. Herdis Bojsen undervise i Orgelspil og delvis Sang.

Desuden have enkelte andre, f. Ex. Cigarfabrikant Kirkegaard, Horsens, i kortere eller længere Tid givet Undervisning i Gymnastik eller Musik.

R. Nielsen *E. P. Smith.*

N. Thompson.

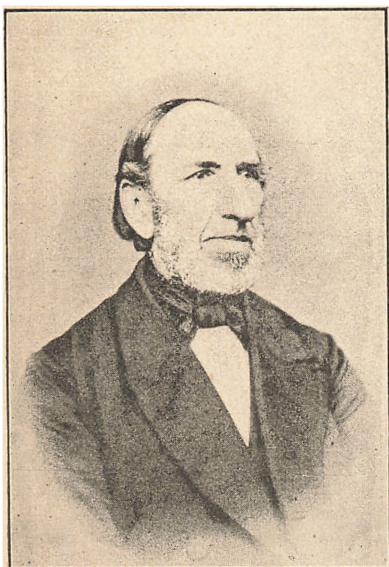
Jørgen Runkel... Olsen

H. Hansen.

H. Petersen

H. L. Kristensen.

M. H. Mogensen

Hans Christensen.

Chr. Spanggaard.

H. Kristiansen

Anders Olsen

P. Hørrgaard

J. Jørgensen

Arvid Knudsen

Arvid Knudsen

J. P. sl. Jensen Lyngby

J. P. Kristiansen.

Karl Poulsen.

J. P. Kristiansen. SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

J. H. Andersen

Chr. Ballin

J. H. Ballin

J. H. Ballin

Navnefortegnelse.

Højskolen 1859 (19 Elever): Sejer Mikkelsen, Gaardejer i Thorsted. Søren Møller, Gaardejer, Thorsted. Jakob Frandsen, Hvirring, Lærer i Aas. Jens Pedersen, Lillerupholm, Gdr. i Stilling. Peder Pedersen, Lillerupholm, Gdr. i Tebstrup. Anders Jensen, Husmand i Gjedved. Julius Jensen, Tingstedholm. Jørgen Jakobsen, født i Møballe den 10de Oktober 43, lærte Dræning paa Marienborg 61, Karl 62—64, Soldat 65—66, Avlsforvalter paa Ledreborg 67—68, siden 72 Gaardejer i Ørbæk, samt nu Sogneraadsformand. Peter Jensen, Sattrup, Amerika. Valdemar Hansen, Urløv. Knud Kristoffersen, Gaardejer i Ørritslev. Søren Nielsen, Adsløv. Hans Gundersen, Lærer i Svendborg. Rasmus Ranlev, Taaning. Laus Petersen, Lundum. Peter Kristensen, Gaardejer i Lundumskov. Mads Therkelsen, Lundum. Peter Jensen, Vissing, Randers. Christen Madsen, ibd.

Højskolen 1860 (19 Elever): Niels Andersen, Ørnstrup. Joh. Johansen, Urup. Hans Pedersen, Gaardejer i Lundum. Chr. Sørensen, Tebstrup, Møllebygger. Rasmus Horslev, Hansted. Mikkel Pedersen, Vedslet. Andreas Petersen, født paa Samsø den 17de Maj 46, opdraget i Yding ved Horsens, Dyrfølge paa Samsø fra 1867—85 (død 85). Studerede Astronomi, og særlig Samsøs ældre Historie, over hvilken han efterlader sig værdifulde Optegnelser. Var Formand for Øens Landboforening og udfoldede i mange Retninger (ogsaa i Politiken) en stor Virksomhed, der har baaret gode Frugter paa Samsø. Søren Knudsen, ibd. Nikolaj Boserup, Silkeborg. Jens Baggsgaard, Kragelund. Chr. Steffensen, Hem. Marius Bojesen, Gaardejer i Tvingstrup. Jens Nielsen. Amstrup. Chr. Laursen, Vads Mølle. Karl Olsen, Kattrup (død). Peter Jensen, Sonnerup, Sjælland. Julius Schjødt, Brørup. Hans Sørensen, Vejle. Jørgen Pedersen, Klejstrup, Fyn, Børnehjemsbestyrer (død). (Desuden 3 af Eleverne fra 1859.)

Højskolen 1861 (27 Elever): Lauritz Bertelsen, født 22de Februar 45 i Dallerup Skovfogedhus. Bogbinder i Horsens 66, nu i Stakrode ved Horsens. M. J. Peder N. Møller, født 22de Januar 45 i Ørritslev, paa Gjedved Højskole 61, Seminariet 62—65, Hjælpelærer 66—70, Privatlærer ved Aarhus 71—76, nu Lærer i Sørup ved Næstved. J. Jørgen Christensen, Lærer i Hvirring (død). P. Jensen. N. P. Stensballe, Seminarielærer i Silkeborg. Karl Jørgensen, Aale. Johannes Jørgensen, ibd. Søren Hansen, Serritslev. Peter Jensen, Sattrup. Joh. H. Laursen, Boller. Jørgen Sørensen, Randlev. Chr. Rasmussen, Forlev. H. P. Jensen, Jaungyde. Hans Gram, Gram. Jakob Gram, ibd. P. Friis, Forlev, Vejassistant (død). R. Pedersen, Monberg. Jens Nielsen, Egebjerg. Jacob Pedersen, Ørskov. P. Kalmar, Ørritslev. R. Nielsen, Tvingstrup. P. Møller, Thorsted. P. Hansen, Vrold. Søren Svejstrup, Gjedved. Gaardejer, Sandegaard, Odder. H. Kruse, Ber-

telslund. Therkel Møller, Gaardejer, Lillerupholm, Horsens. A. Hansen, Sattrup.

Højskolen 1862 (33 Elever): Jens Busk, født 27de Juli 1845 i Aas, Tvingstrup Station, Gaardejer, Amsraadsmedlem, Folketingsmand for Ribe-Kredsen. Emanuel Joh. Jensen, født 25de Juni 44 i Holtum, nu Fløjstrup, Vejle. Niels Jørgensen, 5te Januar 41 i Sattrup, Soldat 65, nu i Serritslev, Tvingstrup. S. Kr. Mikkelsen, 17de Marts 43, Gaardbestyrer 69—77, siden 77 Gaardejer i Thorning, Kjellerup. H. P. Eriksen, Sinding, Landbruger i Amerika. L. Laursen, Lundum, Højskoleforstander, Vrold, Skanderborg. Jens Faustus, Fuldbro. Chr. Nielsen, Tolstrup. N. Hjerrild, Gaardejer i Thyrssted, Horsens. Mikkel Jensen, Jaungyde. Terkel Hansen, Vrigsted. N. Rønning, Bramdrup. S. Hansen, Serritslev. H. Jensen, Testrup. R. Larsen, Bleid. J. Sørensen, Vindelev. N. Sørensen, Sattrup. A. Mikkelsen, Balle. S. Østergaard, Haastrup. Chr. H. Winther, Klakring. H. J. Winther, Klejs. Poul Hansen, Aale. R. Kjærgaard, Østbirk. J. A. Bornemann, Monberg. S. Rasmussen, ibd. N. Hendriksen, Thyrssted. R. Nielsen, Tvingstrup. P. Petersen, Nim. S. Rasmussen, Bisholdt. P. Laursen, Yding. A. Bentsen, Tørring. N. Nielsen, Aas. Jørgen Hansen.

Seminariet aabnedes 1ste Oktober 1862 med følgende 12 Elever:

Jørgen Nielsen, født 1843 i Horne (Fyn), Gjedved 62—65, døde kort efter. N. P. Lauritsen, født 1840 i Borris, Gjedved 62—65, nu Lærer i Tøvelde, Stege. Hans Nielsen, 10de Juni 43 i Gylling, Gjedved 62—65, Randlev 65—68, Asdal 68—70, Svenstrup Højskole 70—71, Salling og Ølgod 71—75, Stenum Højskole 75—79, nu Lærer i Højstrup, Sæby. N. P. Nielsen-Langballe, 16de December 46, Gjedved 62—64, i Krigen 64, senere Huslærer hos C. Hostrup, rejste for ca. 20 Aar siden til Amerika. Johannes Staunberg, 14de Maj 43 i Hedensted ved Vejle, Gjedved 62—65, Lærer paa Møen og i Silkeborg, senere Præst for Irvigianerne. Frits Lund, 29de Maj 45 i Ørum, Gjedved 62—65, Lærer ved Uldum Højskole 65—69, Fredericia og Daugaard 69—71, nu Lærer i Ørum ved Horsens. P. Møller, Karl Olsen. Lars Bertelsen, Stakrode. H. Thomsen, Daugaard. P. Højmark, Brædballe. N. P. Jensen, Hatting.

Højskolen 1863 (23 Elever): Enevold Hansen, 30te April 43 i Vrigsted ved Horsens, nu Gaardejer i sin Fødeby. Ulrik Hansen, 7de November 44, Møllejer i Burgaarde, Brædstrup. H. Holst, Bjerre. Chr. Guldberg. N. Hansen-Lomholdt, N.-Vilstrup. A. Petersen, Bramdrup. Jens Christensen, ibd. Th. Sørensen, H. Ørum. N. Langager, Bjerre. J. H. Buhl, Ødsted. Chr. Laursen, ibd. Jørgen Sørensen, Raarup. Joh. Nielsen, S.-Omme. A. Mikkelsen, Balle. Joh. Bendtsen, Tørring. J. Andersen. J. Eriksen. S. Michaelsen. S. Simensen. P. Laursen. Herman Nielsen. A. Jensen. L. Mortensen, N.-Vilstrup.

Seminariet 1863 (16 Elever*): P. Petersen Smith, Gjedved 63—66, Lærer ved Almueskolen (samt Timelærer paa Seminariet, særlig i Regning, Sang og Musik), i Gjedved 66—74, nu Seminarielærer i Ranum, Løgstør. Joseph Petersen, født 25de April 42, Gjedved 63—66, Vrads 66—69, nu Lærer i Hvirring,

*) Det maa erindres, at her kun nævnes de ny ankomne.

Horsens. N. Petersen, født i Vinding 41, Gjedved 63—65, Lærer i Brøndsted og Klattrup, nu Musiker og Musiklærer i Kolding. A. Kristensen, født 13de August 34 i Lyby ved Skive, Gjedved 63—66, siden Lærer paa Alrø, ved Højskolen i Lyngaa, i Skejby, Mesballe, og nu i Egens ved Rønde. N. Petersen, født 8. Januar 42 i Assendrup ved Vejle, i Gjedved 63—67, siden Lærer i Bottrup, Solskov, Assendrup, og nu i Engom, Vejle. Joh. Petersen, født 31te Oktober 44 i Vindinge ved Vejle, i Gjedved 63—66, derefter Lærer i Oldrup, ved Højskolen i Feldballe og siden 70 i Rold ved Hobro. N. P. Stensballe, født 3dje April 46 i Stensballe ved Horsens, Seminariet i Gjedved 63—66, derefter Huslærer i Sejling Præstegaard og paa Sparresminde, Friskolelærer i Sejling, Lærer ved Højskolerne i Vestkjær, Askov og Vinding, Forstander for Uldum Højskole 77—86, nu Lærer ved Realskolen og Seminariet i Silkeborg. Ingerslev. N. Sørensen, Sattrup. Leth Rasmussen, Silkeborg (død). Chr. Sørensen. Friis, nu Lærer i Østbirk ved Horsens. Ejlertsen. Thygesen. Krøll. J. Jørg. Kristensen, Hvirring, Lærer i Honum (død). E. Worm, Hedensted.

Højskolen 1864 (24 Elever): R. P. Aase, født 4de Juni 49 i Østbirk, Landvæsenselev 73, siden 74 Ejer af Aasesminde, Østbirk, Horsens. H. Jørgensen, født 16de December 47 i Dons, Landvæsenselev paa forskellige Gaarde i 4 Aar, paa Landbohøjskolen 71—72, paa Askov Højskole 72—74, siden 75 Gaardejer, Dons Mølle, Kolding. Jens Jensen, Lerdrup. L. Christensen, ibd. J. P. Munc, Hansted. J. Abrahamsen, Falling. N. H. Mortensen, Andsager, Højskoleforstander. R. Rasmussen, Gylling. J. P. Mikkelsen, Hornsyld. R. Petersen, ibd. S. Rasmussen, ibd. G. J. Plenge, Palstrup. Th. Mathiasen, Emborg. H. P. Jensen, Brædstrup. H. J. Jespersen, Hornum. P. Svejstrup, Gjedved. Jac. Knudsen, Thingstedholm. D. Faaborg, Tebstrup (død). Asmus Jacobsen. Kaprani. H. Kruse. J. C. Petersen. H. Thuesen. Chr. Grumstrup.

Seminariet 1864 (12 Elever): H. N. Kjems, født 40 i Hygum, Sønderjylland, Gjedved 64—67; senere Lærer i Bedlund og Hølund, Balle og Sejling, Ormslev (Korsør), Gjesten, nu Privatlærer i Nordby paa Samsø. L. Laurson, født 28de Februar 48 i Lundum ved Horsens, Gjedved 64—66, Lærer i Østbirk 67—68, været Soldat og lært Landvæsen 69—71, Lærer i Oreby (Skjelskør) 72—73, siden 74 Gaardejer i Vrold, Skanderborg, og siden 77 Forstander for Fortsættelseskolen sammesteds. Grønborg. A. Mikkelsen. J. Madsen. Jensen, Unnerup. Juul. Horsens. Berg, Vejle. Karl Olesen, ibd. N. Hansen. Eskild Olesen. S. Laurson.

Lærer **Martin Kristensen**, født 8de November 42 i Hvejsel ved Vejle, besøgte Uldum Højskole (ledet af Rotwitt) 56—57, et Par Maanedes Lærer i Lindeballe og derefter i 3 Aar (57—60) Biskolelærer i Knude og Favsing i hans Fødesogn. 1860 kom han paa Seminariet i Jælling, hvor Svendsen var Forstander, og tog Examen 63. Efter et Par Maanedes foreløbig Ansættelse som Lærer i Gjedved, blev han Lærer ved Marielyst Højskole Vinteren 63—64, og derefter paa ny ansat ved Højskolen og Seminariet i Gjedved, hvor han har virket som Lærer siden Foraaret 1864. Hans Hovedfag har været: Dansk og dansk Stil,

Literaturhistorie, Danmarkshistorie, Sjælelære og Tegning, samt periodisk Botanik, Zoologie, Lyslære, Bibelhistorie og Dogmatik.

Højskolen 1865 (28 Elever): Jeppe Poulsen Nordby, født 25de Septbr. 50 paa Helgenæs, Lyngby Landboskole 70—71, siden 78 Gaardejer i Fejruggaard, Helgenæs. Anders Rasmussen, født 1849, har uddannet sig i Landvæsenet, siden 75 Ejer af sin Fødegaard: Margrethelyst ved Skanderborg. J. Jakobsen, født 51 i Monberg, nu Gaardejer i Tolstrup-Tammestrup ved Gjedved. N. P. Laursen, født 42 i Gjedved, nu Gaardejer i Gjedved. Fr. P. Pedersen, født 50 i Lundum, Præliminærexamen 67, 4 Aar paa Veterinærskolen, en kort Tid Dyrslæge i Lundum, siden Maj 71 Dyrslæge i Horsens. Ole Jensen. A. Andersen. R. Rasmussen. J. Rasmussen. N. Jørgensen, Levring. R. Overby, ibd. A. Jørgensen, Sattrup. H. Jørgen Fogt, Gaardejer i Katstrup, Hovedgaard. M. Hansen, Balle. L. Jensen. J. Holst, Helgenæs. P. Hansen. Chr. Møller. H. Jørgensen. M. Petersen. S. Jensen. Jeppe Andersen. Vilh. Dam. Th. Rasmussen. N. Nielsen. S. Hald. P. Sørensen. Raupach, Silkeborg.

Seminariet 1865 (12 Elever): J. S. Faaborg fra Vilstrup ved Haderslev, Gjedved 65—68, Lærer en Tid i Klovvborg, Uldum og Hallundbæk, hvorfra han rejste til Amerika, hvor han nu har en stor Kjøbmandsforretning. J. Jensen Godsk, født i Salling 46, i Gjedved 65—68, senere Lærer ved Smidstrup Højskole, Skive Borgerskole, i V.-Aast, Gadbjerg, Hvejsel, Gandløse, Vestervig, Glatrup, og nu Lærer i Kalhave ved Uldum. Wakkerhausen. Jørg. Kr. Jensen, født 48 i Udby ved Stege, Gjedved 65—68, Huslærer 69—71, siden 72 Lærer i Hornborg ved Horsens. Chr. J. Hansen, født 48 i Udby ved Stege, Gjedved 65—68, Huslærer 68—72, Lærer ved Borgerskolen i Faaborg 76—77, død paa Rødkilde ved Stege 77. Chr. Sørensen. Jensen-Brørup. Nielsen-Salling. Hansen-Mortensen. Ritto, Horsens. Charlot Amaldus Friis, født 32 i Kjøbenhavn, Gjedved 65—66, Lærer i Østbirk 66—67, Vestbirk 67—70, og siden 70 Lærer og Organist i Østbirk ved Horsens. Jesper Madsen, født 37 ved Ribe, Gjedved 65—67, Forstander for Tamdrup Højskole 67—69, Lærer i Salbjerg 69—71, Nørre Bindslev 71—74, Uldum Højskole 74—77, Forstander for Jandrup Højskole 77—87, nu Forstander for „Frederik den syvendes Minde“, Brøderup ved Rønede. Jens Jørgen Kristensen, i Gjedved 65—66, Lærer paa Vrigsted Højskole 66—69, senere Lærer i Løvet og Boring, blev Lærer i Honum 73, døde der 82.

Teilmann: Lærer i Gjedved 65—66, Kapellan i Ormslev-Koldt 66—75, Valgmenighedspræst i Bering ved Hasselager siden Maj 76.

Højskolen 1866 (38 Elever): R. Jensen, født 41 paa Helgenæs, Gaardejer i Grønfeldt 70—79, siden 79 Gaardejer i Trustrup. H. Jepsen. Rasmussen-Lolland. Chr. Dam. L. Mathiesen, Emborg, Skanderborg. Elisius, Gaardejer i Blirup. M. Bræmmer. R. Andersen. R. Haderup. Palle Flø. H. Rasmussen. Jørg. Nielsen. S. Poulsen, Balle. J. Lerdrup. Jens Holst. J. Nielsen, Gaardejer i Hatting. J. Bøndergaard, Lemming. J. Rasmussen, Ølsted. Edv. Hemmer. Chr. Nørgaard, Sejling. A. Hjort, Grauballe. J. Eriksen. J. Christiansen, Lindved. Mart.

Nielsen Aastrup. Palle Eriksen, Bisholdt. Chr. Madsen. P. Jakobsen, Hvejsel. A. Dalgaard, ibd. Chr. Abel, St.-Dalby. M. Skyt, Skovby. N. Nielsen. J. H. Jensen. P. Hansen. Henr. Jensen. H. Pedersen. Fr. Bang, Taaning. R. Christiansen. P. Clausen, Kroejer, Lindved, Vejle. Bertel Møller.

Seminarieret 1866 (83 Elever): Kr. Kristensen, født i Ørum 44, Gjedved 66—68, Lærer i Aale 70—73, siden 73 i Hesselballe, Uldum. Th. Sørensen (Hovgaard), født i Saxild 48, Gjedved 66—68, nu Lærer cand. phil., Kjøbenhavn. A. Bovtrup, født i Ulfborg 43, Gjedved 66—68, Soldat, Huslærer paa Gjøddinggaard 69—71, siden 71 Lærer i Hover, Ringkjøbing. Lars Hansen, født 11te Januar 48, Gjedved 66—68, siden 71 Lærer i Frerslev, Haslev. J. H. Fogt, født paa Als 45, Gjedved 66—69, Lærer i Ulfkjær 69—71, Forstander for Brørup Højskole 72—74, siden 75 Forstander for Try Højskole, Hjallerup, Vendsyssel. Klavs Brix, født i Torrig (Lolland) 44, Gjedved 66—69, Huslærer 70—71, Lærer paa Brøderup Højskole 75—80, i Horskjær 80—83, siden 83 i Faarup, Lundby. Kr. H. Lassen: Gjedved 66—70, Lærer i Sejling og Balle 70—72, siden 72 Lærer i Hornbæk, Randers. H. J. Hansen, født i Obbekjær 47, Gjedved 66—69, senere Lærer i Obbekjær, Huslærer paa Tanderup og i Sønderjylland, Redaktør af „Kallundborg Dagblad“ 84—86, siden Februar 86 Redaktør af „Holbæk Amts Dagblad“, Holbæk. N. Rasmussen, født i Gylling 41, Gjedved 66—68, Friskolelærer i Randlev 68—73, Lærer i Øls 73—84, siden da i Ove, Hobro. R. Jensen, født i Vinten 50, Gjedved 66—68, senere Huslærer, Lærer i Ormslev og Drigstrup, paa Askov 72, død i Novbr. 72. N. Petersen (Adam Dan), Præst i Amerika. Henriksen (Lolland), Lærer ved Thestrup Højskole. Husted. Nørregaard, i Amerika. Braae, Gjedved 67 til 68, Lærer og Skolebestyrer i Aalborg til 73, derefter Fotograf i Thisted, og siden 77 Fotograf i Horsens. Joh. Bøgeskov, Højskoleforstander for Bornholms Højskole, nu Gdr. paa Bornholm. Kaspersen. Kibek. Petersen-Ørting. Holst. Frantz Brix, Lolland, i de sidste Aar Lærer i Mellerup ved Randers, hvor han døde 86. Kolding, Lærer ved Hovedgaard St. Larsen. Sand. N. Sørensen. J. Andersen. J. Madsen. Hansen, Fyn. Frøsig, Lærer paa Alrø. Hansen-Ærø. R. Laursen. Hansen-Lolland. P. Jørgensen. Møller.

Lærer **N. Thomsen**, f. i Husby ved Vesterhavet 27de Maj 40, dimitteredes fra Jælling 60, var et Par Aar Huslærer, derefter i 4 Aar Lærer i Udby, Møn. 1866 ansattes han som Lærer ved Højskolen og Seminarieret i Gjedved, hvor hans Hovedfag var Religion og Dansk. Han blev gift med Ida Crone, en Søster til Fru Bojsen. 1872 blev han Lærer i Skrillinge ved Middelfart, og siden 83 har han været Bestyrer af Fru Julie Heins Pigeskole i Odense.

Højskolen 1867 (31 Elever): N. Andersen, Møllerup. Chr. Thomsen, Anholt. M. Jacobsen, Laasby. S. Nielsen. F. Nielsen. H. Hessellund, Boelsmand, Jeksen Mark, Skanderborg. Th. Møller. Karl Jensen. S. Jensen. H. Sørensen. Chr. Petersen, Alrø. Jørg. Jørgensen, Alrø. Otto Winther. J. Nielsen, f. 49 i Stilling, Elev paa Lyngby

Landboskole, i Stilling 73 til 83, siden 83 i Hatting. M. Olesen. Engh. Clausen. H. Thomsen. R. Jensen. J. Nielsen. M. Kjeldsen. Willum Jensen. L. Sørensen. S. Poulsen. Mads Jensen, født 50 paa Lundumskov M., nu i Raadved, Horsens. Marius Hansen. K. Rasmussen. R. Andersen. S. Rasmussen. Chr. Nielsen. L. Andreasen. S. Poulsen.

Seminarieret 1867 (25 Elever): N. Conrad E. Christophersen, født 44 i Sjolte ved Præstø, Gjedved 67—68, Lærer ved Hindholm Højskole 68—69, Egitslevmagle 69—73, siden 73 Lærer i Snæslev, Fuglebjerger. N. Anton Eriksen, født 52 i Tem, Gjedved 67—70, Huslærer i Østbirk 70—72, senere Lærer i Eriknavr, Skjellerup-Nygaarde og Dørup, siden 84 Lærer i Bramdrup, Kolding. R. Voss, født 50, Gjedved 67—69, siden 74 i Banens Tjeneste, nu Togfører i Nyborg. Jørg. Petersen-Mors, født 40 i Bønsvig, Gjedved 67—68, Lærer i Høgsted, Ørum 67—79, siden 79 i Tastum, Skive. Laurs Jensen, født 51 i Brigsted ved Horsens, Gjedved 67, død 78 ved Chicago. N. Gertsen, født 48 paa Mors, Gjedved 67—68, senere Lærer i Vust og paa Fyn, siden 72 i Klim, Fjerritslev. Ole Christensen, født 45 i Udby ved Vordingborg, Gjedved 67—68, senere Lærer i Brønsholmsdal, Gandløse og Allinge, siden 85 i Sandvig, Bornholm. Jens Pedersen, født 49 i Ørting, Gjedved 67—70, senere Lærer i Vadum Præstegaard, Rørth-Elle, Ørting-Aalstrup, siden 73 i Mygdal, Hjørring. Kr. P. Hansen, født 49 paa Ærø, Gjedved 67—69, senere Lærer i Torkildstrup, Alstrup, Harboøre, Bregninge, siden 77 paa Skarø. N. Møborg. Simon Sørensen. N. Nielsen. Sørensen Jelling. Bjerregaard. J. Olesen. Jeppe Andersen. Marius Larsen. M. Knudsen. F. Petersen. Martin Nielsen. Frederiksen. Kristensen Sjælland. N. Chr. Larsen. Jørg. Ottesen, Lærer i Kjeldby, Møn. Gram. Korsgaard. Svenningsen, født 47 i Svejbjerg, Gjedved 67—71, senere Lærer i Kideris Mølle, Arevad Mølle, i Vester Sogn, paa Rørbæk, siden 74 i Langelund, Vejle.

Høiskolen 1868 (46 E.): A. P. Rasmussen, f. 52 i Tebstrup, siden 72 Gdr. i sin Fødeby ved Horsens. Jens Jørgensen, f. i Elling 46, nu Gdr. i Elling, Skanderborg. Joh. Sørensen, f. 48 i Ustrup, Skanderborg. N. Kr. Hansen, f. 47 i Burgaarde, nu Gdr. i Ring, Brædstrup. R. Andersen, f. 47 i Ustrup, Gaardbestyrer fra 69 til April 87, nu Ejer af sin Fødegaard i Ustrup, Skanderborg. P. Thomsen. Chr. Mortensen, Hammel. Chr. Nielsen, Fane. H. Jensen. H. Christoffersen. H. Hansen. P. Jørgensen, Fjedsted. P. Christiansen. P. Henriksen. L. Jensen, Brigsted. S. Nielsen. S. Sørensen, Søvind. Chr. Ove. Math. Rasmussen, Bled. N. Pedersen, Højskoleforstander, Ladelundgaard. Markus Jensen, Gjedved. P. Petersen, Søby. M. Jensen, Raadvad. Gregersen. P. Nielsen, Ravnholdt. A. Daugaard, Klakring. Vald. Brøndum, ibd. K. Olsen, Møballe. Karl Petersen, Nim. S. Nielsen, Ørritslev. N. Hjort, Grauballe. H. Winthér, Vesterby. H. Bruun. R. Iversen, Bræsten. S. Nielsen, Kollen Mølle. Chr. Bremer. Wartau, Salten. Skau. Jes Hansen. O. P. Eriksen, Ejer. N. Mikkelsen, Tørrild. H. Thomsen. S. Pedersen. S. Nielsen, Brørup. Rathausen, Vedslet. Adolf Andersen.

Seminariet 1868 (82 E.): Chr. P. Bruun, f. 37 i Lustrup ved Ribe, Gjedved 68 til 70, Lærer i Lustrup 60 til 75, siden 75 Lærer i Agersnap, Ølgod St. Math. P. Brodersen, f. 48 ved Sønderborg, Gjedved 68 til 69, Lærer i Skanderborg 69 til 75, Jærnbaneassistent i Aarhus og Grenaa 76 til 80, Stationsforvalter i Hjortshøj 80 til 84, siden 84 Stationsforvalter og Postexpeditør i Hvidbjerg (Thybanen). Hansen Føjø (se blandt Lærerne under 75—76). P. Jakobi Nielsen, f. 50 ved Varde, Gjedved 68 til 70, siden 70 Lærer i Darum ved Ribe. J. Kr. Jensen, f. 44 i Vrads, Gjedved 68 til 70, senere Lærer i Thestrup, Gjessø, V.-Jølby, og siden 79 i Them, Silkeborg. L. Kr. H. Wad, f. 42 i Hvidbjerg, Gjedved 68 til 70, senere Lærer i S.-Sejerslev, Solbjerg, Haraldsted, og nu i Tøving, Mors. Jørg. Joh. Petersen, f. 51 i Balle, Gjedved 68 til 71, Huslærer paa Bornholm og Samsø 71 til 73, Medhjælper hos Kbmd. Rasmussen, Samsø, 73 til 78, siden 78 Urtekram- og Vognmands-Forretning Nørrebrogade 156, Kjøbenhavn N. Georg Himmelstrup, f. 50 i Øsløs, Galtrup Højskole 66 til 67, Høgsted Friskole 67 til 69, Gjedved 69 til 72, Lærer ved Vallekilde Højskole 72 til 77, i Norge Sommeren 75, England 76, Kursus i Geografi, Zoologie og Botanik Somrene 77 og 78 samt Efteraaret 79, Stenum Højskole 78 til 82, Hjørnlunde Højskole 82 til 85, siden 85 Forstander for Galtrup Højskole, Mors. David P. Bjørnlund, f. 50 ved Hals, Gjedved 68 til 71, senere Lærer i Søndenaen, Sæsing, Løgsted, Hovstrup, og siden 76 i Vangen ved Frederikshavn. J. Norre Korsbek, f. 50 i V.-Ullerup, Gjedved 68 til 69, læste derefter en kort Tid, dels privat og dels paa Højskole, men ellers senere Landmand, Gaardejer i Ø.-Svenstrup 73 til 82, og siden da Gaardejer i Povlstrup, Vraa St. P. Rasmussen, f. 51 i V.-Ørum, Gjedved 68 til 70, Lærer i Vinding og fl. St., siden 81 Lærer i Horsted, Vejle. N. Claudius Christiansen, f. 45 i Myrup, Gjedved 68 til 70, senere Lærer i Odder, Skuldølø, Storemagleby, siden 79 i Lundby, Lundby St. E. M. Nielsen-Guldager, f. 47, Gjedved 68 til 71, Lærer i Vrinderup, Hyl derslev, Todbjerg, Overviskum, siden 77 i Sjørsløv, Viborg. L. P. Rasmussen-Lidemark, f. 51 i Skrodshøj, Gjedved 68 til 70, Lærer i Rørth, Bobæk, Beder, Apdrup og Sale, siden 86 Lærer og Kirkesanger i Søvind, Horsens. Rasmus Frederiksen, f. 50 ved Aarhus, Gjedved 68 til 71, Lærer i Aale, Bøving, siden 73 Friskolelærer i Fangel, Odense. J. N. Nørgaard, i Amerika Jens Olesen, f. 46 i Strelluf, Gjedved 68 til 70, Lærer i Ausager, Ankelbo, og siden 85 i Havge, Tistrup St. S. N. Zacho-Petersen, f. 51 i Lading, Gjedved 69 til 71, Lærer i Vithen, paa Fredenslund 71 til 73, Gardist 73 til 74, siden 74 Lærer i Framlev, Aarhus. Mortensen. Joh. Thomsen. Østergaard. M. Knudsen. Petersen-Vellev. Johansen. Holger Nielsen. Jens Petersen. R. Sørensen. H. Jensen. Jørgensen. Nielsen-Salling. Kasper Poulsen.

Højskolen 1869 (29 E.): Jacob Strunge, f. 43 i Thomaskjær, siden 72 Handelsmand og siden 85 tillige Plantør ved Ry St. Therkild Christensen, f. 51 i V.-Ørum, nu i Nyborg, Langeskov ved Vejle. R. Jørgen Kristensen, f. i Toftum 42, siden 76 Murer i Aas, Tvingstrup St. S. P. Jørgensen, f. 51 i Bleld, Dræningselev under Landhusholdningsselskabet paa Lystrup, Assistent paa Bregentved og Thurebyholm, Ladefoged paa Boller, Portør i Aalborg, Bremsevogter i Aalborg, Konduktør i Ringkjøbing, og siden 86 Kon-

duktør i Herning. Erik Eriksen. Søren Jensen, Elling. P. Hansen, Dau-
gaard. Jens Søballe, Tem. J. Laursen, Sattrup. Th. Rasmussen, ibd.
J. Madsen, Laasby. A. Nielsen, ibd. Knud Jensen. Wil. Nielsen, Hø-
rup. P. Bek, Katstrup, Gaardejer i Egeberg, Horsens. Otto Winther, Ørrits-
lev. Jørgensen. Hee. J. Nielsen. Mads Lund, V.-Ørum. Arnstrup.
A. Petersen, Elbæk. N. Kristensen, ibd. Kr. Hansen, Søvind. P. Niel-
sen. J. Jensen, Nim. H. C. Nielsen, Dauding, S. Nielsen, Ørritslev. R.
Rasmussen, Bleld.

Seminarieret 1869 (22 Elever): Kr. Kirk, f i Rødding ved Skive
48, Gjedved 69 til 71, Lærer i Oddense og Højby 72 til 74, paa Kolds Højskole
74 til 75, og siden 75 Friskolelærer i S. Næraa, Fyn. Asmus Jæger, f. 48 i
Stenderup, Gjedved 69 til 71, Lærer i Karlslund, Stens, og siden 74 Lærer og
Kirkesanger i Hunderup, Bramminge St. Jørgen Hansen, f. 51 i Rands,
Gjedved 70 til 72, nu Præst i Manistee, Michigan, North-Amerika, uddannede sig
paa Askov og i Uldum. Kanstrup, Stege (død). Carstens (se senere blandt
Lærerne). Gjørting, Gjedved 69 til 70, Lærer i Sejstrup, og siden 78 Lærer i
Brixbøl og Kirkesanger i Skads, Tjæreborg St. Frølund (død). Jens Hansen
(Sjælland), f. 48, Gjedved 70 til 73, indtil 83 Privat-, Statskole- og Højskolelærer
(blandt andre Steder i Viby), siden 83 Timelærer og Skolebestyrer i Aarhus (paa
Frederiksbjerg) og siden 86 tillige Bogtrykkeriejer. Søren Sørensen, f. i Aa-
dum 48; Gjedved 69 til 70, nu Lærer og Gaardejer i Nørre-Nebel. Carl E. Jo-
hansen, f. 50 ved Skanderborg, Gjedved 69 til 72, Huslærer i Vadum Præste-
gaard, Lærer i Aalborg, Skolebestyrer sammesteds, Lærer i Gram, og siden 83 i
Vitved, Skanderborg. J. Sørensen. J. Chr. Andersen (død). Andersen-
Jælling. Lund. Møller. Ludvigsen. Sparrevohn. R. Kristensen
R. Jensen. Arnstrup, Lærer i Horsens. Jakobsen. J. Olsen. C. Fer-
dinand E. Petersen, Nim, Lærer i Lund, Skolebestyrer i Aarhus, Husmand i
Lund, Forfatter, Redaktionssekretær ved Horsens Folkeblad, nu Boghandler i
Horsens.

N. Th. Kierkegaard, f. 39 i Horsens, Bager og Gymnastiklærer
i Gjedved 69 til 72, Bager og Konditor i Horsens 72 til 76, Klubvært 76 til 82,
nu Cigar- og Tobaksfabrikant i Horsens.

Højskolen 1870 (41 Elever): Mikkil Andersen, f. i Riis 46, lært
Landvæsen hos Etatsraad Tesdorph, Gaardejer i Riis 73 til 78, nu Gaardejer i
Ulstrup, Brædstrup. Jac. Andersen, f. 48 i Riis, nu Gaardejer paa Riis Mark,
Skanderborg. S. P. Petersen, f. 51, siden 78 Forvalter paa Borupgaard, Hoved-
gaard St. N. Jensen, Gaardejer i Jeksen, Skanderborg. J. N. Kristiansen,
f. 46 i Hylke, siden 76 Ejer af Korsballegaard, Brædstrup. N. Kr. Nielsen,
f. i Alling 48, siden 77 Gaardejer i Alling. H. Kr. Nielsen, f. 47, nu Gaardejer
i Dauding, Brædstrup. Andr. Mortensen, Tebstrup. A. Rasmussen, ibd.
J. Karstensen. A. Udby. J. Jensen, Brigsted. N. Zacho, Svanholm.
A. Zacho, Laurbjerg. Lars Hansen. Jørgen Jacobsen, Østbirk.
Knud Hansen, Sattrup. Karl Thomsen, ibd. N. Jacobsen, Øst-
birk. A. Sørensen, Alstrup. S. Poulsen, Føvling. L. Jørgensen,

Trustrup. Jens Mortensen, Jælling. A. Sørensen, Ormslev. J. Juul, Egeberg. Ludvig Ladehof, Aas. A. Holm, S.-Vissing. A. Dam, Haastrup. R. Benfeld, Østbirk. A. Steffensen, Egeberg. S. Andersen, Flemming. P. Mølgaard, ibd. J. P. Hansen. R. Bek. J. Jørgensen, Thyrssted. N. P. Jørgensen, Elbæk. R. Terkelsen, Lystrup. Jens Laursen, Sattrup. L. Jensen.

Seminariet 1870 (28 E.): R. Hansen (Lolland), f. 52 ved Nakskov, Gjedved 70 til 72, Huslærer paa Mors, Lærer i Langø, siden 79 i Kastager ved Nakskov. R. Petersen, f. 49 i Nim, Gjedved 70 til 74, Lærer i Hyrup og Kyringe, Gaardejer i Hansted, og siden 85 Kjøbmand i Stenderup ved Horsens. R. Jørg. Borre, f. 52 ved Nakskov, Gjedved 70 til 72, Lærer i Thorning, Aalborg, Skarø, Aarestrup, Ullerslev, og siden 85 i Nyraad ved Vordingborg. Bjerrum (død). Broder Nissen Knudsen, f. 51 i Holsted, Gjedved 70 til 72, Lærer i Stenderup, Sorring. Gjødvad, og siden 79 i S.-Vilstrup, Kolding. J. Kr. Fog, f. 49 ved Ribe, Gjedved 70 til 72, Lærer i V.-Vedsted, paa Sejro, Hjortlund, Mørup, og siden 81 ved Vandel Skole, Vejle. Jens Hansen (Møen), f. 45 ved Stege, Gjedved 70 til 74, Lærer ved Rødkilde Højskole, paa Mors, i Nebsager, Boring, og siden 81 i Aale, Horsens. Milter Madsen, f. 45 paa Fastergaard i Vestjylland, Gjedved 70 til 71, Lærer ved Klank Højskole, i Høver, ved Lundby Højskole, Vedersø og Debelmose, Ellede, og siden 80 i Bislev ved Nibe. Andr. Chr. C. Bremer, f. 53 i Sattrup, Gjedved 70 til 73, Lærer i S.-Kirkeby (Falster), paa Gjedvedgaard, Fredsø (Mors), Brunby (Samsø), og siden 80 i Dræby ved Kjerteminde. Tyge Kr. Kristensen, f. 40 ved Herning, Gjedved 70 til 71, Lærer i Harresø, Riis, Brandholm, og siden 76 i Rønslunde ved Nørre-Snede. Aage Møller (se senere blandt Lærerne). R. S. Lind, f. 46 ved Aarhus, Gjedved 70 til 72, Lærer paa Ourø, Aarby, og siden 82 i Udby ved Kallundborg. Simon Sørensen, f. 48, Gjedved 70 til 72, Lærer i Tørring, Vejle (Fyn), og siden 78 Friskolelærer i Rudme, Ringe St. N. P. Sørensen (Nymand), f. 50 i Klakring, Gjedved 70 til 73, Lærer ved Hammerum Højskole, i Klakring, og siden 78 Lærer ved Klakring østre Skole. H. Hansen (Føjø) (se senere blandt Lærerne). Lillesø, Præst i Amerika. Rasmussen-Halling. Anton Eriksen, Lærer i Dørup. H. Rasmussen, Sinding, Gjedved 70 til 73, Lærer i Sejling ved Silkeborg. Jensen (Vendsyssel). Kristensen. Johansen. Jensen (Møen), Gjedved 70 til 74. Agger. P. C. Eskesen. Petersen-Kassø. Degn. M. Jensen. Davidsen. Højnsholt. N. Hansen.

Holmgaard, Gjedved 70 til 74, Andenlærer ved Gjedved Børneskole, i mange Aar Privatlærer i Musik i Gjedved.

Højskolen 1871 (32 E.): Marius Jensen, f. 48 i Gjedved, siden 72 Smed i Thorsted ved Horsens. Mikkell Chr. Pedersen, f. 54 i Dauding, Brædstrup, hvor han fremdeles opholder sig. P. Steffensen, Tammestrup. L. Hansen, Hedensted. Jørg. Jensen. N. Christensen, Monberg. And. Hansen, Sattrup. Therkel Christensen, V-Ørum. H. Jensen, Lundum. Jens Pedersen. Jørg. Nielsen. R. Eriksen. Aug. Enghardt. S. Ras-

mussen, Ørbæk. Neustrup. R. Sørensen. L. Hansen, N.-Vedby. J. Sørensen, S.-Vissing. N. Nielsen, ibd. R. Beck. H. Sørensen, Dauding. Jacob Jensen, Mejrup. N. Holst, Maabjerg. Jørg. Pedersen, Lundum. J. Madsen, Gunnerup. Steffen Madsen, ibd. Chr. Hansen, Søvind. Aug. Wille. J. Nielsen, f. 48 i Enner, senere Elev paa Vrigsted Højskole, ellers Karl og Gaardbestyrer, siden 79 Gdr. i Træden, Bræstrup. Henrik Jensen, Østbirk. P. Schmidt. J. Juul, Hansted.

Seminariet 1871 (18 E.): Joh. Jacob Arnstrup, f. 55 i Horsens, Gjedved Højskole 70 til 71, Vinterlærer i Høm, Gjedved Seminarium 72 til 74, Lærer i Seest, i Faaborg, og siden 86 i Horsens. J. E. Thuesen, Amerika (død). J. Jensen Hermansen, f. 53 ved Vejle, Gjedved 71 til 74, Lærer i Breth, Nykjøbing paa Mors, Tvenstrup, og siden 84 i Hjørring. Poul Christensen, f. 45 ved Varde, Gjedved 71, siden 74 Lærer i Ribe og Redaktør af Ribe Folkeblad. E. Jul. Korch, f. 50 ved Assens, Gjedved 71 til 72, Lærers i Bederslev, og siden 74 i Barløse. Kr. Rydahl, f. 53 i Tjørnemark, Gjedved 72 til 75, og siden 75 Lærer i Tjørnemark, Stege. P. Andersen (Femø), f. 56 paa Femø, Gjedved 72 til 75, Lærer paa Femø, i Lyngby, og siden 83 i Aalsrode, Grenaa. Joh. Olsen, Jens Holm. Chr. Petersen. P. Chr. Eskesen. Anton Nielsen. Simon Andersen. Flø Petersen. Petersen-Kassø. Simon Simonsen. Chr. Tolstrup. Doose.

Højskolen 1872 (43 E.): L. Hansen, f. 42 paa Møen, Avlskarl paa Rødkilde i en Del Aar, siden 79 Fotograf i Stege. Th. Hansen, f. 54 i Burgaarde, nu Gaardejer i Burgaarde ved Brædstrup. J. P. Dalsgaard, f. 53 i Salling, Gjedved 72 til 73, Skovgaard 75, Askov 78 til 79, 79 til 80, Tune Landbo-skole 80, siden 81 Gaardejer i Harre, Salling, siden 83 Folketingsmand for Skive-Kredsen, og siden Juli 87 Repræsentant for den nørrejyske Kreditforening. P. Kristensen, f. 54 i Grølsted, nu Gaardejer paa Horn Tinggaard ved Silkeborg. Jørgen P. Jørgensen, f. 56 paa Sejro, lært Landvæsen paa 3 større Gaarde, Forvalter paa Sønderskov, og siden 81 Forpagter af Sejro Præstegaard. Bertel Christensen, f. 52, Landmand, Damgaard, Rørlev St. H. Jensen, Dagmarsgaard. R. Christensen, Tebstrup. R. Jørgen Steffensen, Bled. Jens Hansen, Skrillinge. Lauritz Hansen, ibd. H. Pedersen, ibd. Søren Jensen, Hvirring. L. Søby. R. Petersen, Østbirk. N. Andersen, ibd. Sejer Enevoldsen, Stubberup. J. Christensen, Flos. P. Zacho, Sejt. Chr. Nielsen, ibd. A. Christensen. S. Poulsen, Vinten. P. Petersen, Hansted. Chr. Christensen, ibd. S. Møballe, Tvingstrup. M. Winther og Chr. Winther, Ørskov. J. Lauritz Jensen, Astrup. J. Jørgen Jensen. J. Jensen. M. Lihme. S. P. Hansen, Saaby. H. Rasmussen. R. Nielsen, Egeberg. Steffen Pedersen, ibd. H. Wilh. Nielsen, Burgaarde. J. Hjorth og M. Andersen, Grauballe. Skandse Korsgaard, Struer. A. Pedersen, Vinten. S. P. Gregersen, Brøust. Morten Nielsen, Østbirk. Daniel Poulsen, Vinding. Jakob Jensen, Daugaard.

Seminariet 1872 (24 E.): N. Nielsen (Vad), f. 55 i Aarslev, Gjedved 72 til 75, Lærer paa Klarupgaard, i Borød, Lille Andst, Uldum Høj-

skole, og siden 86 i Tørring ved Randers. L. Sørensen (Lyngby), f. 52 i Bispelund, Gjedved 72 til 74, Lærer i Ringkloster, og siden 81 i Høver, Klank. P. Kr. Thorsen, f. 51 i Sejrbypaa Sejro, Gjedved 72 til 75, Lærer i Kisum (Skive) 75 til 77, Pedersker (Bornholm) 77 til 81, siden 81 i Kjøbenhavn, Lærer, cand. phil., studerer Filologi, Walkendorphs Kollegium. P. Kr. Schultz f. 54 i Vejstrup, Gjedved 73 til 77, Lærer i Starup, Skibsbyp, og siden 83 i Vidstrup ved Hjørring. Back, Lærer i Kaer, Ørsted (Jylland). Jørgen Svenstrup, f. 56 i Hjortsvang, Gjedved 72 til 75, Lærer i Tørring, Skelund Højskole, Veddum, Torp, og siden 85 i Hjortsvang ved Horsens. J. P. Kristensen-Randers (se senere (78—79) blandt Lærerne). J. Kr. Højmark, f. 55 i Trust, Gjedved 72 til 73 og 74 til 75, Lærer i Fredø, Stovtrup, Katstrup, og siden 79 Lærer ved Koldt Friskole, Aarhus. Johannes Thomsen (Lomholt), f. 51 i Skjærup, Gjedved 69 til 72, samt første Halvdel af 73, Lærer i Rold, Horsted, Andkjær, Nørup, og siden 81 i Brøndsted, Børkop St. M. Thøgersen-Jacobsen, f. 45 ved Gram (Sønderjylland), Gjedved 72 til 74, Lærer i Obbekjær, Nordby (Fanø), Gjorup og Thorup, og siden 81 i Sillerslev paa Mors. Martin Kr. Kristiansen, f. 52 ved Tønder, Gjedved 72 til 75, Lærer i Baaring, Randers, Løve, og siden 79 i Hjelmsted ved Brønderslev. Jep Svennesen, f. 51 i Gram (Sønderjylland), Gjedved 72 til 74, Lærer i Seldrup, Moesgaard, Egholt, og siden 84 i Lejrskov ved Lunderskov. Niels Knudsen (død som Lærer paa Amager). J. P. M. Jensen-Lyngby (se senere (74 til 75) blandt Lærerne). N. P. Frederiksen. Kragh. S. K. Sørensen (Viborg). Thorup. Jens Jensen. Christen Jensen. Adam F. Hansen.

Højskolen 1873 (44 E.): N. Andersen, f. i Hornborg, Plantørelv paa Høgildgaard, og siden 78 Plantør paa Bøtøgaard ved Gjedser. J. P. Christensen, f. 57 i Grølsted, Døckers Skole i Kjøbenhavn 81 til 82, siden 86 Gaardejer i Grølsted, Hammel. J. Andr. Jensen, f. 56 i Vinten, Gaardejer i Katstrup, siden 84 Husejer og Handelsmand, Nygade i Horsens. H. Didriksen, f. 49 i Nyborre, siden 74 Gaardejer i Mandemark ved Stege. Otto Nielsen. J. Jepsen Dauding. N. Nielsen, Katstrup. Karl Sørensen. S. Christiansen, Hansted. Klemen Christensen, ibd. Jørg. Pedersen, Lundum. N. Pedersen, ibd. J. Olesen, Møballe. Schested Jacobsen, Tvilum. R. Sørensen, S.-Vissing. S. Iversen, Vissing-Kloster. Aug. Enghardt, Sier. S. Jensen, Velling. J. Winther, Yding. H. Nielsen, Brørup. Karl Slengerik, f. 58 ved Horsens, Gjedved Højskole og Seminarium 73—75, Skovgaard Højskole, Redaktionssekretær i Roskilde, Løjtnant i Nyborg, siden 85 Redaktør af Stubbekj. Av. L. Larsen, Borre, Gdr. i Aalebæk, Møen. M. Rasmussen, Elmelunde. N. Jensen. R. Petersen-Sejro. R. Sørensen, Bispelund. P. Petersen, Hansted. Chr. Rasmussen, ibd. Mikkil P. Jensen, Brørup. H. Jørg. Bech, Bleld. H. P. Hansen. H. Jakobsen, Katstrup. J. Chr. Sørensen, Honum. A. Braun, Nim. Fr. Ankersen. A. Sørensen, Tvilum. R. Nielsen, Brørup. Math. Rasmussen, Bleld. H. Maansson, Sverrig. Karl P. Hansen, Vinten. J. P. Sørensen, Tvilum. L. Søby, Hylke. P. Petersen, Hesselballe. J. Jakobsen, Rustrup.

Seminariet 1873 (26 Elever): Fredrik Vejlstруп, f. 51 i Ulfborg, Gjedved 73 til 75, Højskolelærer i Æbeltoft 75 til 80, Lærer i Aalborg 80 til 85, siden 85 Redaktør af Aalborg Stiftstidende. J. Stephensen, f. 53 i Søllingdal, Gjedved 73 til 76, Lærer i Grindsted, siden 80 i Næstrup ved Sjørring Station. R. Anton Udby, f. 48 i Sandvad, Gjedved 73 til 76, Lærer i Bodholt, Linaa, ved Vallekilde Højskole, i Gislinge, og siden 80 Friskolelærer i Ramløse ved Helsing. Knud Hansen, Lærer ved Thisted Realskole. N. P. Olsen, f. 52 ved Holstebro, Gjedved 73 til 76, Lærer paa Nyord, i Vebbestrup, og siden 79 i Selsinggaarde paa Samsø. A. Jensen Odsbjerg, f. 50 ved Herning, Gjedved 73 til 74, Lærer ved Hammerum Højskole, Tanderup og Amtrup, Torup Landbrugsskole, og siden 80 i Gislinge ved Svinninge. L. Søby, f. 55 ved Silkeborg, Gjedved Højskole 72 til 73, Seminarium 73 til 76, Lærer i Boring, siden 77 i Ørritslev ved Hovedgaard St. J. Kristensen (Skive), f. 49 i Bakgaarden (Salling), Gjedved 73 til 76. Lærer i Øsløs. nu i Resen ved Skive. Hans Nielsen Egtved, Gjedved 73 til 76. Lærer ved Gjerlev Højskole (Viggo Bjørnbak), Huslærer hos Inspektør Buus, Rosvang, studerede i Kjøbenhavn fra Efteraaret 78 til sin Død i Foraaret 80; vilde have været Journalist. Nielsen-Egtved havde rige Evner, var et godt Menneske og en trofast Ven. Jørg. P. Petersen, f. 54 i Egtved, Gjedved 73 til 76, Lærer i Rødding, Ø.-Hornum, Hjardemaal, siden 81 ved Kjelstrup-Brund Skole ved Thisted. Henrik Jensen, Vestbirk, Gjedved 73 til 76, døde som Højskolelærer i Æbeltoft. R. Jørg. Iversen, f. 55 i Faaborg, Gjedved 73 til 75, Lærer i Aalborg, Asminderød, Faaborg, Korsør 78 til 87. og siden Marts 87 Overlærer i Korsør. H. Hansen, f. 54 i Rødding i Sønderjylland, Gjedved 73 til 75, Lærer ved Klank Højskole 75 til 78, siden 78 Lærer i Firgaarde ved Skanderborg. A. Petersen, f. 54 i Havstrup, Gjedved 73 til 75, Lærer i Breth, og siden 76 i Fovsing ved Jælling. Fr. Andersen, Fyn. Mikkelsen, vistnok rejst til Avstralien. Korneliusen. Hansen, Bornholm, Lærer i Borre paa Møen, nu vistnok i Amerika. Lundsgaard. Petersen. Stenum. Berg. L. Nielsen. Poulsen. Chr. Rasmussen. Marius Andreasen.

Niels Lindberg, f. den 15de Febr. 29 i Kjøbenhavn, Kapellan i Gjedved og Lærer ved Seminariet 73 til 76. Valgmenighedspræst i Kjerteminde fra 76 til sin Død d. 24. Januar 86.

Højskolen 1874 (60 E.): S. Andersen, Gaardejer i Hansted ved Horsens. Frands P. Andersen, f. 56 i Lundum, lært Landvæsen paa Solvang, nu Gaardejer i Lundum. S. Pedersen, f. 59 i Lundum, Landvæsenselev paa Lillerup og Nebelgaard, Avlsforvalter paa Gjørslev, Eskemosegaard, Nakskov Ladegaard og Rødvigskole 78 til 87. nu Ejer af Vingumgaard ved Brædstrup. A. Jensen, f. 52 i Vestbirk ved Horsens, siden 75 Gaardejer i sin Fødeby. og siden 85 Sogneraadformand. S. Chr. Jørgensen, f. 51, Gaardejer i Skjottrup ved Løkken. P. Karl N. Lindvig, f. 51 i Skrillinge, Gaardbestyrer 75 til 79, siden 79 Gaardejer i Kjærby ved Nørre-Aaby. S. P. Rasmussen, f. 46 ved Horsens, Friskolelærer i Balle, siden 80 Lærer i Aas ved Tvingstrup Station. N. Christensen, f. 56 ved Aarhus, siden 83 Gaardejer i Holme ved Aarhus.

A. P. Hansen, f. 56 paa Helgenæs, nu i Borup paa Helgenæs. Knud Jensen, f. 52 i Birknæs ved Horsens, nu Gdr. i sin Fødeby. M. Aase, f. 56 i Østbirk ved Horsens, Landvæsenselev paa Fyn og Falster, Bestyrer af Trampenborggaard, rejste 82 til Amerika, nu Ejer af en Gaard i Hombolth, Jowa. Bille, Bidsinge ved Stege. S. Nielsen, Raadvad. P. Jensen, Horn. P. Mikkelsen, Gjern. Chr. Sørensen, Horn. Jens Busk, Grauballe. Anton Jensen. Pilgaard. H. Winther. P. Hansen, Oldrup. S. Hansen. P. Petersen, Vinten. Jacob Jensen. R. Andersen. S. Kristensen. Nik. Rasmussen, Aa-Højrup. N. Kristensen. S. Sørensen. M. Sørensen. Chr. Bertelsen. J. Bjerritsgaard, Egeskov. S. Andersen. B. Larsen. Anton Kristensen. M. Madsen, Skrillinge. L. Andersen. J. Jespersen. N. Andersen. P. Kristensen. Bejrholm, Lyng. J. Sønderby. S. Kragh. Chr. Kristensen. S. Sørensen. Chr. Frederiksen. Knud Sørensen. Ravn. J. Jepsen. A. Mikkelsen. N. Pallesen. S. K. Bjerritsgaard, Egeskov. P. Rasmussen. J. Jakobsen. P. Bertelsen. Wil. Nielsen. N. Jespersen. J. Chr. Larsen. Th. Nielsen. J. Chr. Sørensen.

Seminariet 1874 (33 Elever): Jens Kjær, f. 58 i Søvind ved Horsens, Gjedved 74 til 76, Lærer ved Vallekilde Højskole 76 til 77, paa Ovrø 77 til 79, og ved Gregersens Skole i Kjøbenhavn siden 79, theologisk Student siden 82, boet paa Regensen siden 85. N. V. Krogh-Petersen, f. 55 ved Aalborg, Gjedved 74 til 76, Lærer i Brønderslev, Haldager, Skjæve, og siden 80 i sin Fødeby, Vedsted ved Aabybro. Lars Kristensen, f. 54 i V.-Nebel, Gjedved 74 til 77, Huslærer i Østbirk Præstegaard, ved Højby Friskole, Vesterdal Højskole og Friskole, Middelfart, ved hvilken sidste han fremdeles er Lærer. Egeberg, Lærer i Drammelstrup og Organist i Fausing ved Allingaabro Station. Slengerik, Stubbekjøbing. Kr. Kristensen (Snæbum), f. 52 ved Hobro, Gjedved 74 til 77, Lærer ved Jandrup Højskole, i Skjellerup-Nygaarde, Voel, og siden Juli 87 i Hørby ved Hobro. Kr. Haraldsen, Lærer i Kvong, N.-Nebel ved Varde. Chr. Madsen Cl. Nielsen, f. 57 ved Varde, Gjedved 74 til 77. Lærer i Smidstrup, Nees, og siden 84 i Husby ved Ringkjøbing. Gregersen (død). L. Lavridsen Agerskov, f. 57 i Lind ved Herning, Gjedved 74 til 76, Lærer i Riis, Ejsing, og siden 79 i Gjellerup ved Herning. Nikolaj Nissen, Lærer i Dollerup ved Lunderskov. O. P. Schou, f. 56 ved Aarhus, Gjedved 74 til 75, Lærer i Storning, Adslev, Pedholdt, nu i Storning ved Aarhus. P. Clausen, f. 49 i Angel, Gjedved 74 til 75, Huslærer i Ryslinge Præstegaard, Lærer ved Højskolen i Ryslinge, i Freltofte og Vormark, og siden 84 i Giersløv ved Slagelse. J. W. Søe Jensen, f. 57 i Vendsyssel, Gjedved 75 til 78, Lærer i Hjalperup, Sørig, og siden 82 i Rosenby ved Hjalperup. Traber, Færøerne. N. P. Kirkegaard, f. 52 i Voldum, Gjedved 74 til 76, Lærer hos Klavs Berntsen, Skovholm Friskole ved Lejre 77 til 85, og siden 85 i Herritslev ved Nysted. P. Kr. Jessen, f. 55 ved Flensborg, Gjedved 75 til 77, Lærer i Hjarup, Tved, og siden 84 i Vraa ved Kolding. Ingvar M. Rathhausen Andreassen, f. 57 i Hylke, Gjedved 74 til 77, Lærer i Brovst, Mørrup, og siden 83 i Nørup ved Vejle. Henrik L. Jensen, f. 56 i Vestbirk ved Horsens, Gjedved 73 til 76, Lærer i Aalborg, i Asaa, ved Try Højskole, og ved Ebeltoft Højskole 80 til

83. Han døde 1ste Maj 83 og ligger begravet paa Østbirk Kirkegaard, hvor der af Venner er rejst ham en smuk Mindesten. Østergaard (død). N. P. Poulsen. E. Jensen-Borum. Laursen. Ellen Jensen. Anton Andreasen, Lærer i Vejlbj ved Grenaa. N. Petersen (Fyn). Jørgensen (Langeland). Bertelsen (død). N. Sørensen. N. Chr. Nielsen. Dahl. Bindsløv, Lærer paa Frederiksberg. Severin Nielsen. Th. Jensen-Spang, Lærer og Translatør i Frederikssund. Anton Lyngby (død).

Mørch Mogensén, Andenlærer ved Gjedved Almueskole, samt Lærer i Sang, Musik og delvis praktisk Færdighed paa Seminariet fra Juni 74 til Juni 77, Lærer i Elling 77 til 86, nu i Kilden ved Frederikshavn.

J. P. M. Jensen Lyngby, f. 3dje Juni 54 i Tørslev, Ørsted (Jylland), Elev i Gjedved fra Efteraaret 72 til Sommeren 73, Huslærer paa Fredenslund (ved Gjedved) 73 til 74, Lærer paa Gjedved Seminarium og Højskole 74 til 78 (Hovedfag: Regning, Fysik, Mathematik og til Dels Dansk og dansk Stil). I Somrene 75 og 76 havde han Kursus paa den polytekniske Lærestalt i Fysik og Mathematik. Fra 78 til 82 var han Lærer (væsentligst i Regning, Fysik, Mathematik og Dansk for ældste Klasse) ved Gregersens Skole i Kjøbenhavn, og læste samtidig videre, dels privat og dels paa den polytekniske Anstalt og Universitetet. En kort Tid var han Redaktionssekretær ved „Kolding Folkeblad“, og siden April 83 har han været Redaktionssekretær ved „Vordingborg Dagblad“, Vordingborg.

Højskolen 1875 (75 E.): Jørgen Hansen, f. 56 i Ferritslev ved Odense, nu Boelsmand i sin Fødeby. Kr. Pedersen, f. 51, nu Boelsmand i sin Fødeby, Ferritslev ved Odense. R. Madsen, f. 57 paa Tvevadgaard ved Odense, har opholdt sig i Ferritslev, paa Langeland, i Gudum, i Egitslevmagle, Høve, paa Faurbogaard, og nu i Odense. P. Mortensen, f. 58 i Torp Søgaard, senere Grdbst., Elev paa Møllerup Højskole, og siden 86 Kjøbmand i Torp ved Horsens. J. Jakobsen, f. i Oldrup 43, siden 77 i Aas ved Tvingstrup St. J. Chr. Pedersen, f. 60 i Mørkøv, nu i Kjøbenhavn. P. Andersen, f. 59 i Lundum, lærte Landvæsen paa Lillerup, død 81 i Lundum. Jørgen Pedersen, f. 56 i Ferritslev ved Ullerslev, Sønderjylland 78 til 79, Elev paa Faurbogaard, nu i sin Fødeby. P. Jac. Hansen, f. 54 i Sønderjylland, i Sønderjylland 76 til 78, Landvæsen 78 til 81 paa Fyn og Lolland, Forvalter 81 til 85, paa Vallekilde Højskole 85, siden Landmand i Mejlby i Sønderjylland. R. Pedersen, f. 46 i Ferritslev, Grdbst. 76 til 78, og siden Boelsmand i sin Fødeby ved Odense. Frands P. Rasmussen, f. 41 i Hatting, nu Gaardejer i Østrup ved Hornsyld Station. J. Kr. Jensen, f. 51 i Kirketerp, i 3 Aar Bestyrer, nu Ejer af Hjertrisdal Mølle ved Hobro. S. Olsen, f. 57 i Levring, siden 79 i Amerika. N. Jacobsen, f. 57 i Lyngaa, siden 76 i Hindberg ved Kjellerup. Søren Kristensen, f. 54 i Nysum, Elev 2 Vintre, gik derefter paa Seminariet for at uddanne sig til Friskolelærer, men døde af Tyfus i Febr. 79 paa Horsens Sygehus. Hans Kammerater rejste ham et Minde paa Tolstrup Kirkegaard. Jac. Nielsen, f. 54 i Stubberup ved Løsning Station, hvor han fremdeles bor. H. Petersen.

Elias Kristensen. Jeppe Andersen. L. Jørgensen. Sev. Andersen. A. Bak, Sergent i Kjøbenhavn. S. Nielsen. N. Østergaard. L. Jensen, Flensted. Wolff Laursen, Sattrup. N. Hansen. Th. Kristensen. Th. Nielsen. Chr. Jensen. Th. Svejstrup. Jac. Hansen. S. Petersen, Koldt. R. Jensen. A. Nielsen. R. Knudsen. S. Petersen, Jexen. Zac. Winther, Eldrup. Sev. Holst. J. P. Hansen. Chr. Andersen, Tudvad ved Vejle. Aug. Hansen. Math. Hansen. P. Andersen. Jeppe Poulsen. P. Olesen. H. Hansen. Morten Jensen. Knud Jensen, Vestbirk. P. Andreasen. B. Daugaard, Kolding. Fr. Danielsen. P. Kristensen. Isak Sørensen. Bertel Bjerritsgaard, Egeskov. J. R. Jensen. N. Jensen. N. Nielsen. Krist. Petersen. L. Hansen. Jørg. P. Jørgensen. A. Hviid. N. Markussen. S. Laursen. A. Madsen. N. Thomsen. P. Nielsen. A. P. Levinson. A. Bruun. J. Jensen. Paaske Frandsen. H. Hansen, Nebel. P. Olesen. J. Nørregaard. P. Petersen. Th. P. Thomsen.

Seminariet 1875 (28 E.): J. Jeppesen (se senere (77—78) blandt Lærerne). N. H. Bisgaard, Gjedved 75 til 78, Lærer i Mammen, Sødderup, og siden 82 i Sønderup ved Støvring St. Hansen-Jesse. Chr. Baltersen, Lærer i Vestbirk ved Horsens. Jørgen Lund, Redaktionssekretær ved „Nestved Tidende“, Næstved. Johannes Winther, Ørskov. H. P. Nielsen (død). Chr. Sørensen-Guldmann. P. Pagh. Daniel Bitsch Lavridsen. Løvskal, Kjøbmand ved Mørke Station. J. Jørgensen (se senere blandt Lærerne). N. Jensen Houen (Nørlund), nu Litterat i Kjøbenhavn. Vogelius. Jeppe Andersen, f. 57 ved Lunderskov, Gjedved 75 til 78, Huslærer paa Vesterdal, Lærer i Engesvang, og siden 83 i Hede Skole ved Ikast Station. Kr. N. Skinnerup, f. 50 ved Grenaa, Gjedved 75 til 78, Lærer i Hyllested, siden 80 i Brandsøe ved Assens. Theodor Emil Jensen, f. 56 i Udby (Møen), Gjedved 75 til 78, Lærer i Gravvænge ved Svendborg, ved Bornholms Højskole, ved Høve Friskole, Nørre-Aaby, og siden 86 ved en nyoprettet Friskole i Fanefjord paa Møn. Jens Jensen. J. C. Christensen Paa-bøl, f. 56 i Houen, Gjedved 75 til 77, Lærer i Breth, Koldkjær, Uhe, Vrønding, og siden 86 i Stadil, Thim. Emanuel Petersen, f. 58 ved Horsens, Gjedved 76 til 78, Lærer ved Vallekilde Højskole, i Lundby (Sydsjælland), siden 80 Friskolelærer i Kadsebølle paa Langeland; dog har han i dette Tidsrum tilbragt 1 Aar dels paa Askov Højskole og dels i Norge. R. P. Rasmussen, stud. theol., Kbhvn. Th. P. Thomsen. P. Lindholm, f. 57 i Sommersted, Gjedved 75 til 77, Lærer i Udby ved Vordingborg, Grumløse, og siden 81 i Glim ved Roskilde. N. J. Hyldebrandt, f. 50 i Udby ved Stege, Gjedved Højskole 73 til 74, Seminarium 75 til 78, Lærer i Ramløse, siden 80 Gaardmand i Tolstrup ved Horsens. N. K. Nielsen-Grøn, f. 53 ved Løgstør, Gjedved 75 til 77, Lærer ved Sønderholm Højskole 77 til 79, N.-Ørslev Højskole (Falster) 79 til 81, siden 81 Gaardejer i Klakring og Folketingsmand for Saxkjøbing-Kredsen, siden 86 tillige Redaktør af „Nyborg Dagblad“. S. P. Petersen, f. 52 i Lemming ved Aarhus, Gjedved Højskole 75 til 76, Seminariet 76 til 78, Landbohøjskolen 78 til 80, Lærer ved Landbrugsskolen i Grejsdalen 80 til 82, ved Sørslev Højskole 82 til 85, siden 85 Forstander for Klank Landbrugsskole.

Peter Andreas Carstens, født 30te Januar 51, Gjedved 69 til 72, var derefter i 1½ Aar Huslærer paa Gjedvedgaard, og underviste samtidig et Par Timer daglig bl. a. i Regning og Mathematik paa Seminariet. Soldat 74 til 75, Lærer ved den private Realskole i Frederikshavn 75 til 76, Lærer ved Borgerskolen i Frederikshavn 76 til 81, søgte sin Afsked og var fra 81 til 83 Bogholder paa Bryggeriet „Limfjorden“ i Aalborg, siden 83 Direktør for nævnte Bryggeri.

H. Hansen (Fejøl), f. 12te Februar 53 paa Fejøl, Gjedved 70 til 74, Huslærer paa Fredenslund ved Skanderborg 74 til 75, Lærer paa Gjedved Højskole 75 til 77, Elev paa Landbohøjskolen i Kjøbenhavn 77 til 78, Lærer ved Fru Zahles Skole i Ringsted 78 til 79, siden 79 Lærer ved Rødkilde Højskole, Stege, i hvilket Tidsrum han i 3 Somre har haft Kursus i Kjøbenhavn i Fysik og Kemi.

Højskolen 1876 (74 Elever): P. Pedersen, f. 60 ved Svendborg, paa Emdrupborg Højskole 81, nu Gaardejer i Ellerup ved Svendborg. Bertel Bak, f. 55 i Grumstrup, Bestyrer for P. Bojsen 77 til 80, paa Gjedved Mark 81 til 84, nu Gaardejer i Assendrup ved Hovedgaard St. R. P. Randløv, f. 59 i Taaning ved Skanderborg, fremdeles paa sin Fødegaard. Janus Aase, f. 59 i Østbirk, paa Engarbejde 77 til 79, Ask Højskole 79 til 80, derefter Landmand i Egebjerg, Skjold, og nu i Birknæs ved Horsens. Martin Sørensen, f. 58, Forpagter af Mygind Præstegaard 84 til 85, nu hjemme i Vestbirk ved Horsens. N. Nikolajsen, f. 58 i Vestbirk, nu Boelsmand i Purup ved Horsens. J. Andr. Kristiansen, f. 54 i Elling, nu Gaardejer i Vestbirk ved Horsens. N. Chr. Sørensen Nøhr, f. 50 paa Samsø, Landvæsenlev paa Borupgaard 77 til 79, Gaardbst. i Koldby 79 til 82, nu i Permeville paa Samsø. Joh. Petersen, f. 59 i Dørup ved Aarhus. P. Hansen, f. 60 ved Hobro, i Laues 77 til 86, nu i Fovlom ved Gjedsted. A. P. Andersen, f. 60 ved Aarhus, Landvæsenlev paa Lillerupholm, Landmand i Tranbjerg, nu Gaardejer i Gunnestrup ved Aarhus. Peder Kjølhede, nu Præst i Looking Glass, Palestine, Platte Co., Nebraska, North-Amerika. Terkel Laugesen, se under Seminariet 77. Jens Danielson, f. 57 i Vork ved Kolding, hvor han fremdeles bor. Jens Jensen, f. 49 i Kirketerp ved Hobro, hvor han nu er Ejer af sin Fødegaard. Chr. C. Boyesen, f. 54 i Skagen, blev tidlig Skræddersvend og arbejdede i Kjøbenhavn, paa Gjedved Højskole Vinteren 76 til 77 og rejste om Efteraaret til Paris, hvor han arbejdede et Aarstid som Skræddersvend og overværede Verdensudstillingen. Derefter arbejdede han i Madrid, Barcelona, Marseilles, Nizza, Paris, London og Baden-Baden. Fra Oktober 80 til Nyaar 82 Tilskærer i Nakskov og Kjøbenhavn, 82 til 83 Arbejde i Paris, Genf, Nizza og Monte Carlo, 83 til 85 Tilskærer i Kjøbenhavn, nu egen Forretning i St. Kongensgade. P. Sørensen. N. Eriksen. P. P. Rasmussen. S. P. Petersen. N. P. Overby. L. P. Nørreskov. P. Johansen. Jakob Nielsen. Glassau. N. Nielsen. Joh. Nielsen. J. Jakobsen. R. Nielsen. L. Andersen. Fr. Therkildsen. S. Monberg. J. Andreasen. N. Jensen. Thorvald Svejstrup. Andr. Steffensen. Janus Bremer. R. P. Jensen. N. Rasmussen. N. Laurson. Jens Mortensen. H. Nielsen. M. Knudsen. H. Chr. Rasmussen.

N. J. Jørgensen. M. Madsen. S. Andersen. K. E. Petersen. N. Ravn. Andreas Nielsen, Egtved, Lyngby Landboskole, Forvalter paa et Par Gaarde, nu Forvalter paa Aagaardsholm ved Skive. M. Laursen. P. Kristensen. J. Terkelsen. P. Hvid, Nim. Jørg. Pedersen. P. Larsen. Jørg. Jensen. Chr. Søndberg. R. Mikkelsen. Jørg. Fogt. Hans Buch, Bræsten. H. Hansen. Konrad Andersen. Elias Kristensen. Oluf Petersen. Kamp. H. Sørensen. Aug. Jensen. R. Petersen. J. Nørre-skov. Jørg. Jensen.

Seminarieret 1876 (40 Elever): Anbæk. Christiansen. P. Pedersen-Gjødved. Jæger. Lavrids Jensen, f. 59 ved Ribe, Gjødved 76 til 79, senere Huslærer, Lærer i Obbekjær, siden 81 i Gamst ved Vejen Station. Martin Sørensen. Niels Nielsen. J. A. Henriksen, cand. phil., Lærer i Kjøbenhavn. L. Andersen (Møn). Jens Andersen. N. Ravn. Im. Christensen. N. P. Andersen. Christen Sørensen (Blaagaard), f. 60 ved Hobro, Gjødved 76 til 79, Lærer i Døstrup, Aars, nu i Døstrup ved Hobro. Math. Hansen. Chr. Knudsen. N. Thøgersen. H. Chr. Brodersen, f. 49 i Sundved, Gjødved 76 til 78, Lærer i Sønderjylland og ved Landbrugsskolen i Grejsdalen, Elev paa Veterinærskolen 81 til 83, siden Dyrlæge i N. Nebel ved Varde. P. Pedersen Solgaard (Mørke), f. 52 i Mørke, Gjødved 76 til 77 og 79 til 80, Lærer i Tinning, Kattrup, paa Særslev Højskole, i Serritslev, Raadved, og siden 85 i Sattrup ved Horsens. Th. Kristensen. P. J. Nejmänn, f. 53 i Tørslev ved Randers, Gjødved 76 til 79, Lærer i Nimtofte, og siden 84 (paa Grund af Svagelighed) Kjøbmand i Nørager ved Allingaabro St. Andreas Andersen, f. 58 i Ingerslev, Gjødved 76 til 78, Lærer i Stavtrup, Ondrup, Egaa, Skjørring, og siden Avgust 87 i Pedholdt ved Aarhus. Anders Hjort (død). Hans Holm, Lærer i Aarhus. Poul Jensen (død). Julius Petersen. Baadsgaard, i Amerika. Chr. S. Guldmann. Haahr. Borum. O. N. Futtrup, f. 53 ved Lemvig, Gjødved 76 til 78, siden Lærer i Vostrup ved Tarm. Storm. Dalsgaard. Jessen. Fenger. O. Petersen. Kamp, Sagfører i Ringkjøbing. Lauge Laurssen. H. P. Christensen (Kaspersen), f. 54 i Vrold, Gjødved 76 til 78, Lærer ved Vrold Højskole, i Silkeborg, Hillerød, Skjørring, Favsing, siden 84 i Egaa ved Hjortshøj St. Jens Jensen. A. P. Fischer. Christoffer Jensen, f. 50 i Nim, Gjødved 76 til 78, siden Lærer i Ørskov ved Tvingstrup Station. P. H. N. Kirkeskov, f. 56 ved Storeheddinge, Gjødved 76 til 79, siden Lærer ved Gjødved Almueskole. L. Fischer Jensen, f. 58, Gjødved 76 til 79, Lærer i Revninge, Ondrup, Aars, siden 83 i Gjern ved Silkeborg. Kr. Sørensen (Thustrup), f. 60 ved Allingaabro, Gjødved 76 til 80, Lærer i Brædstrup, siden 83 i Mammen ved Bjerringbro St. Jørg. Hansen, f. 54 ved Haderslev, Gjødved 76 til 79, Huslærer for P. Bojsen og Martin Kristensen, Lærer i Haurum, siden 82 i Hornum ved Horsens. N. Rasmussen Lodsgaard, f. 57 paa Hjørnø, Gjødved 76 til 79, Lærer paa forskellige Steder, siden 85 i Horsens. Bitsch-Lavridsen, Lærer i St. Dalby, Serridslev, Simsted, siden 84 i Støvring ved Aarhus. P. Pagh, f. 57 i Uhe Kro, Gjødved 76 til 79, Lærer i Gjødspøl, Aast, Vrønding, Moesgaard, siden 85 Lærer ved Skolen paa Langballe Mark ved Aarhus. Søren Meldgaard (Filskov), f. 50 ved Herning, Gjødved 76 til 78, Lærer ved Sørringe Børnehjem, ved Fri-

skolen i N.-Nissum, Leder af den private Skole i Nykjøbing paa Mors, 2den Lærer og Lærer i Husflid og Sløjd ved Jebjerg Højskole; 86 flyttede han til Askov, hvor han byggede en Skole for Husflid og Sløjd, og hans Hensigt er at uddanne Lærere i disse Fag; han har gennemgaaet flere Kursus i Husflid i Kjøbenhavn, har gennemgaaet et stort Kursus paa Næsaas Sløjdseminarium ved Gøteborg, og har nu i 5 Aar ledet et Kursus for dansk Husflidsselskab. Han er den første Lærer her i Landet, der har indført Sløjd som dagligt Fag i en Børneskole, hvilket han nemlig i 1882 gjorde i Nykjøbing p. M.; han har nydt megen Anerkjendelse for sin Sløjd.

Højskolen 1877 (60 Elever): R. P. Rasmussen, f. 59 ved Skanderborg, Tune Landboskole 85 til 86, siden Landmand i Skaarup ved Skanderborg. Anton Buch, f. 52 i Bredsten, Hjuler i Vilstrup, siden 81 Hjuler i Ødsted ved Vejle. Jens Andersen Favrholt, f. 59 i Ikast, paa Højskolen i Hammerum, siden 82 Gaardejer i Munklinde ved Bording St. L. Kr. Larsen, f. 58 ved Kjerteminde, nu paa sin Fødegaard i Lille Viby. P. Kristensen, Hedegaard, Ejstrup, N.-Snede. H. P. Andersen, f. 57 i Tudvad, senere paa Lyngby Landboskole, nu Gaardejer i Jerlev ved Vejle. N. Jensen, f. 50 i Ferritslev, senere Gaardbst., nu Møller, Holts Mølle, Langeskov. R. Pedersen, Floes, Uggelhusene St. A. Pedersen, f. 50 paa Sejrø, Gaardejer siden 74, i flere Aar Sognefoged og Sogneraadformand paa Sejrø. K. K. Nielsen. M. Jørg. Nielsen. Jørg. Trydemand. J. O. Jørgensen. M. Rasmussen. J. Hansen. H. Kring Andersen. Kr. Jørgensen. N. Brødsgaard. P. Hansen. P. Steffensen. Chr. Dinesen. P. Jørg. Sørensen. Anton Madsen. Steffen Kristensen, Lærer i L.-Lysholt ved Vejle. Vilh. Petersen. P. Andersen. Fr. Højmark, Friskolelærer i Sorø-Egnen. S. Elkjær. M. Bang. J. Pedersen. H. Iversen. Simon Thomsen. H. Jørg. Terkelsen. Chr. Buch. R. Ullum. L. P. Sørensen. L. P. Bjerritsgaard. Jul. Svejstrup. N. Eriksen. Joh. Petersen. P. Hansen. J. Jensen. P. Skriver. Jens Jensen, Tvingstrup. M. Andersen. Joh. Buch. J. Winther, Eldrup. L. Larsen. Ivar Petersen. Jørg. Sørensen. J. Pedersen. N. Hjerrild. J. Sørensen. S. F. Paulsen. L. Jensen. O. C. Andersen. R. Thomsen. Lindhardt. R. Aase. H. Nielsen.

Seminariet 1877 (43 Elever): P. Nørregaard (se senere under Lærerne). S. K. Hedegaard, f. 60 ved Silkeborg, Gjedved 77 til 80, Lærer i Silkeborg, Ringkloster, siden 86 i Hylke ved Skanderborg. Th. Frederiksen, f. 54 ved Sæby, Gjedved 77 til 80, siden 80 Lærer i Thise ved Brønderslev. P. K. Mortensen, f. 59 ved Horsens, Gjedved 77 til 80, Lærer i Breth, Løvet, siden 87 i Hovedgaard ved Horsens. A. C. Visse, f. 57 ved Aalborg, Gjedved 77 til 79, Lærer i Borup, Tostrup, Hassens, siden 85 i Frejlev ved Aalborg. N. K. Hansen, f. ved Stege, Gjedved 77 til 81, Lærer ved Kvissel Højskole, i Kjøbenhavn, død 82. J. Jespersen, f. 57 i Vestervig, Gjedved 77 til 78, Lærer ved Jandrup Højskole, siden 79 i Skjoldborg. Hans Sørensen, f. 58 ved Assens, Gjedved 77 til 80, Lærer i Ordrup, Havdrup, Højbjerggaard, Emborg, siden 86 i Højby ved Odense. S. Frederiksen, f. 53 ved Nibe, Gjedved 77 til 80,

Vallekilde 80 til 81, Nyrup 81, Askov 81 til 82, Lærer i Egtved, siden 82 Friskolel. i Værsløv ved Kallundborg. S. P. Rokkjær, f. 58 paa Mors, Gjedved 77 til 79, Lærer i Sindbjerg, Øsløv, Øls, siden 86 i Valsgaard ved Hobro. P. Pagh, Gjedved 77 til 81, siden 86 ved Langballe Skole, Maarslet. A. H. Nøhr, f. 58 i Kjeldby, Gjedved 77 til 79, Lærer i Thorslunde, Hjelm (Møn), siden 83 i Thorslunde, Svinninge. Fr. Larsen, f. 56 ved Flauenskjold, Gjedved 77 til 81, siden 81 Lærer i Asaa. Joh. P. Larsen, f. 54 paa Møn, Gjedved 77 til 79, Lærer paa Amager, i Næsby, siden 85 i Ø.-Ulslev ved Nysted. Chr. Søndergaard (se senere under Lærerne). Th. Hansen-Leth, f. ved Randers, Gjedved 77 til 80, Lærer paa Galtrup Højskole, i Opperby, nu Lærer ved Ollerup Friskole ved Svendborg. Anton Christensen (Visse), f. 60 ved Aalborg, Gjedved 77 til 79, Lærer i Korndrup, siden 81 i S.-Tranders ved Aalborg. P. A. Havmand, f. 52 ved Randers, Gjedved 77 til 79, Lærer i Borup 79 til 81, Gjedved 81 til 83, siden 84 Friskolelærer i Akkerup ved Assens. M. M. Lund, f. 58, Gjedved 77 til 79, Lærer i Aalborg, i Kjøbenhavn og Bildsø, har taget Studentereksamen, studerer nu Theologie ved Universitetet. Marius Jensen Ougaard, f. 61 i Aarslev, Gjedved 77 til 80, Huslærer paa Thustrup, Lærer i Kagerup, Sejs, siden 86 i Faarvang ved Hammel. Terkel Laugesen, f. 54 ved Kolding, paa Højskolen i Gjedved 76 til 77, Seminariet 77 til 79 og 80 til 81, Lærer i Ondrup 79, ved Ørslev Højskole paa Falster, Brøderup Højskole, Medredaktør af Præstø Avis fra Septbr. 86 til Oktbr. 87, nu i Kjøbenhavn. S. P. Elkjær, f. 48 ved Horsens, Gjedved 77 til 80, Huslærer hos P. Bojsen og Martin Kristensen 80 til 82, siden 82 Lærer i Havrum ved Horsens. Th. Kristensen, f. 48 i Staby, i 11 Aar Vinterlærer i Alrune, Gjedved 76 til 78, Lærer i Hvingel, siden 80 i Fjand, S.-Nissum ved Ulfborg St. Th. Sørensen (Lund), f. 54 i Dronninglund, Gjedved 77 til 81, Lærer i Asaa, Melholt, død 85. Aaby. Ganzhorn, f. ved Herning, rejst til Amerika 80. Hansen (Fyn). Jensen (Klovborg), død. Jørg. Hansen. H. Holm. L. Jensen. Jeppe Kristensen. N. Knudsen. L. Laursen. Chr. Larsen. Th. Nielsen. Joh. Nielsen. Kirkeskov. Ravn. N. Tang. Martin Sørensen. Skiffard. Søndberg. Ulriksen. P. Winther. Jesse.

Jens Jeppesen, f. 30te Juli 55 i Fodby ved Næstved. Vinteren 71 til 72 Elev paa Hindholm Højskole, 72 til 74 Medhjælper paa Holsteinsminde Børneopdragelsesanstalt, 74 til 75 Lærer i Næstelsø, 75 til 77 Elev paa Gjedved Seminarium, siden September 77 har han været Lærer ved Seminariet. Hans Hovedfag har været: Fysik, Matematik, Botanik, Stil, Sang, Skjønkrivning, Projektions- og geometrisk Tegning. Efteraarene 81—82—83 har han paa Landbohøjskolen gennemgaaet Kursus i Kemi og Jordbundslære.

Karl Kr. L. Povlsen, f. den 13de Januar 51 i Randers, Student 69, theologisk Kandidat Nyaar 77, Lærer paa Gjedved i Religion, Dansk og Gymnastik fra Novbr. 77 til Maj 79. Rejste til Randers for at blive personel Kapellan hos Sognepræsten Pontoppidan, som døde, før Udnævnelsen kom. Personel Kapellan i Tørring og Heldum ved Lemvig 80 til 83, tiltraadte i Januar 83 som Kapellan hos Pastor Birkedal i Ryslinge. Da Birkedal i 86 nedlagde Embedet, blev Povlsen Valgmenighedspræst i hans Sted.

Fr. Vilhelm Hansen, f. 25de Maj 53 i Odense, Lærer paa Gjedved i Foraaret 78—79, personel Kapellan i Barløse, Kapellan pro loco for Vesterborg og Birket, Sognepræst for Gjødvad-Balle, siden 19de Marts 85 Valgmenighedspræst i Balle ved Vejle.

J. P. Kristensen-Randers, f. 28de Juli 54 i Flos ved Randers, Elev i Gjedved fra 1ste Novbr. 72 til 15de Juli 75, Lærer i Hvingel ved Ringkjøbing 75 til 78, ved Gjedved Højskole og Seminarium fra 1ste Septbr. 78 til 30te Septbr. 84. Hans Hovedfag var: Bibelhistorie, Regning, Dansk og Stil. Siden 84 Forstander for Ollerup Højskole ved Svendborg, Medredaktør af Ugebladet „Enhver Sit“.

H. Kristiansen, f. 45 paa Stevns, hvor hans Fader var Gaardmand, 66 til 69 i Amerika, læste efter sin Hjemkomst til Landinspektør, Lærer et Aar paa Karise Højskole, Lærer paa Gjedved Højskole og Seminarium 78 til 86, samt Landinspektør. Hovedfag: Regning, Fysik og Mathematik. For Tiden Landinspektør i Brødstrup ved Horsens.

Højskolen 1878 (46 E.): P. P. Kjerby, f. 48, nu Landmand, Hamborggaard ved Aarup. Erik Pedersen, f. 59, nu Gaardejer i sin Fødeby, Vestbirk ved Horsens. R. Mariager, f. 62 ved Randers, senere paa Mellerup Højskole, ellers været ved Landvæsenet i Værum, Hørning, Gudum, Faurbogaard, nu i Hørning ved Randers. S. P. Jensen. Houmann, f. 58 ved Horsens, senere Gaardbst., nu Gaardejer i Haldrup ved Horsens. Jørg. Jørgensen, f. 56 i Horsens, paa Holsteinsminde, Mejeribestyrelse paa Birkendegaard, siden 85 Bestyrer paa Brejninggaard ved Ringkjøbing. S. P. Christiansen, Landmand, Galten-Søgaard, Klank. Fr. Gregersen, f. 58 ved Nibe, senere paa Brønderslev Højskole, Kommissionær i Aalborg, nu Kommissionær og Ølhandler i Skive. A. Jørg. Larsen, f. 57 ved Middelfart, Mejerielever i Haarby og Mesinge, Mejerist i Rynkeby, siden 84 Mejeribestyrelse i Haastrup ved Faaborg. J. Nielsen Rønne, f. 60 ved Ebeltoft, lært Landvæsen, Bestyrer af en Præstegaard, nu hjemme i Ugelbølle ved Rønne. Ole Gregersen, f. 59 ved Nibe, i Gjedved 78 til 79 og 79 til 80, senere paa Staby Højskole, Vinterlærer i Finderup, Lærer i Agerfeld og Koldskov, Sønderup, Elev paa Askov Højskole 84 til 85, nu Frikolelærer i Balle ved Silkeborg. Karl Møller. H. Nielsen. P. Chr. Jacobsen. Ole Pedersen. L. M. Petersen. M. Møller Nielsen. Ludv. Andreasen. H. Trydemann. N. Larsen. J. Rasmussen. Chr. Holst. L. P. Christensen. P. L. Petersen. Jørg. Rasmussen. P. C. Jensen. J. Kierkegaard. N. P. Jensen. N. Bak. Axel Johansen. R. Hansen. H. Andersen. P. Hansen. N. Hansen. N. P. Nielsen. N. Jensen. N. J. Hansen. Overgaard Jensen. V. Petersen. S. Simonsen. N. Larsen. Nikolaj Helms, Mejerist paa Rosenfeldt ved Vordingborg. Fr. Højmark. S. Jensen. A. Poulsen. C. Poulsen. N. Petersen. F. Korsgaard. A. Petersen.

Seminarieret 1878 (60 E.): J. Poulsen Sørensen, f. 60 i Amstrup, Gjedved 78 til 82, nu Lærer i Tange ved Rødkjærbro. Kristof Jensen f. 58 ved Horsens, Gjedved 78 til 79 og 80 til 81, Lærer i V.-Vedsted, siden 86

i Klovborg ved Horsens. S. P. Sørensen (Oksbøl), f. 59 ved Varde, Gjedved 78 til 80, Lærer i Houen, nu Lærer ved Mellerup Højskole, Randers. S. Diderichsen Overgaard, f. 55 ved Holstebro, Gjedved 78 til 79, Lærer i Barrit, siden 81 Politibetjent i Aarhus. Frants Knudsen (se senere under Lærerne). Hjalmar Høgsbro, f. 58 i Rødding (Sønderjylland), gaaet i Gregersens Skole i Kjøbenhavn, paa Thestrup Højskole 77 til 78, Gjedved 78 til 79 og 81 til 82. Huslærer paa Gunneruplund, siden 82 Lærer og tilsynshavende ved Frederiksens Latin- og Realskole og Optragelseshjem i Ordrup ved Charlottenlund Station. N. K. Kristensen (Jonstrup), f. 59 ved Næstved, Gjedved 78 til 80, Lærer i Hasle, Oudrupgaard, siden Maj 87 ved Esbjerg Realskole. N. P. Brus, f. 57 ved Aarhus, Gjedved 78 til 82, Lærer i Lillering ved Klank. H. A. Andersen, f. 62 i Jandrup, Gjedved 78 til 82, Lærer i Hedensted, nu i St. Dalby, Daugaard Station. P. Albert Pedersen Staal, f. 62 i Haldum, Gjedved 79 til 80, paa Viby Højskole 80 til 81, Kjøbenhavn 81 til 83, exam. juris fra 83, Kontorist paa Aarhus Bispekontor 84 til 85, siden ansat hos Sagfører Nonboe i Varde. Mogens J. Høyberg, f. 48 paa Fyn, Gjedved 78 til 81, Lærer i Hallundbæk, Odense, Slagelse, og siden 86 i Skadhavn, Bjærgt. N. P. Madsen, f. 58 i Barse, uddannet paa Askov Højskole og Gjedved Seminarium (78 til 81), Lærer ved Brøderup Højskole, siden 85 Friskolelærer i Ormslev ved Slagelse. L. P. Sørensen, f. 54 i Klovborg, Gjedved Højskole 77 til 78, Seminariet 78 til 82, Lærer i Gredsted, Ungstrup, og siden 84 i Addit ved Silkeborg. H. Andersen, f. 57 i Tim, Gjedved 78 til 80, Huslærer i Mygind Præstegaard, Medbestyrer af Sinding Højskole, siden 83 Lærer i Sinding ved Silkeborg. Villads Nielsen, f. 59 i Marup, Gjedved 78 til 79, siden 83 Andenlærer i Egesvang Skoledistrikt, Moselund St., og underviser i Paarup, Skygge og Julianehede Skoler. Chr. Nielsen-Kolstrup, f. 57 i Stenvad, Gjedved 78 til 82, siden 83 Lærer i Fjerupgaard ved Allingaabro St. Kr. Jensen, f. 58 i Vestrup, Gjedved 78 til 82, Lærer i True, siden 83 i Vognsild ved Aars. N. Chr. Clausen, f. 58, Gjedved 78 til 80, Lærer i Sundbyerne paa Amager, død 86. Dines Birk Larsen, f. 48 i Birk, Gjedved 78 til 81, Lærer i Vissingkloster, siden 85 i Glatrup, Gramrode St. Lavrids V. Bendixen, f. 58 i Ordrup ved Ringsted, Gjedved 78 til 79, Friskolelærer i Hornsyld, Huslærer i Vejle, Redaktionssekretær ved „Vejle Amts Folkeblad“, siden 84 Redaktør af samme. Lars Kr. Sørensen (Aarslev), f. 63 paa Lihmegaard, Gjedved 78 til 80 og 81 til 82, Lærer i Mygind, Jerslev, siden 86 tjenestegjørende Secondlieutenant i Aarhus. J. P. Andersen Smith, f. 61 ved Silkeborg, Gjedved 78 til 81, Lærer i Allindelille, Vejenbrød, Nivaa, siden 87 Lærer i Døjringe ved Sorø. P. Nielsen, f. 58 i Stjær, Gjedved 78 til 81, Huslærer i Stilling, Lærer i Vitved, Storrिंग, siden 86 i Ladegaarde ved Skanderborg. Søren Jensen, f. 61 i Voerbjerg, Gjedved 78 til 81, Huslærer i Kjær Mølle, siden 85 Lærer i Finderup ved Viborg. H. P. Hansen, f. 61 ved Horsens, Gjedved 1ste April 79 til 81, Lærer i Honum, Vallekilde Højskole, siden 83 i Skjellerup Nygaard ved Silkeborg. Jeppe Petersen, Gjedved 78 til 79, Huslærer paa Bjødstrup, Lærer i Ø.-Hassing, siden 83 i Thisted. Johan Egeberg, dim. 79, Lærer i Vantinge, Odder, Floes, Egebjerg, Lihme, siden 87 i Drammelstrup og Organist i Fausing, Allingaabro St. P. Pedersen Sjølland, f. 58 i Rold, Gjedved 78 til 80, Lærer i Møllerup, Lading, siden 86 Dall

ved Aalborg. P. Andersen. N. Andersen. Bjerregaard. Joh. Bremer, stud. theol., Kjøbenhavn. Elkjær. Frederiksen. Graahede. N. Hjort. Th. Hansen. J. C. Hansen. L. P. Jørgensen. Ole Jakobsen. N. Jensen. N. P. Jacobsen. Søren Jensen. Kousgaard. Mogensen. P. Mikkelsen. Jens Møller. O. Møller (Haldrup). N. C. Petersen. Marius Petersen. Emil Petersen. Jens Poulsen. A. Paulsen. Vilh. Petersen. Carl From Rasmussen. R. Sandby. Schmidt Rasmussen. P. K. Sørensen. H. P. Sørensen. Joh. Sørensen. Søgaard. Steffensen. P. K. Sørensen, f. 46 ved Ribe, Gjedved 78 til 80, Lærer paa Kjærbøl Mark, i Hillerup, siden 84 i Maltbæk ved Vejen Station. Kr. Baltersen, f. 57 ved Aarhus, Gjedved 76 til 80, Lærer ved Elsegaarde og Skovgaarde, siden 83 i Vestbirk ved Horsens.

Højskolen 1879 (46 E.): P. Hansen Sørensen, f. 59 i Tvingstrup, Horsens, siden 81 Gaardejer i sin Fødeby. N. Pedersen, f. 63 i Naldal, senere paa Vestbirk Højskole, i Uhrmagerlære 85 til 87, nu i Amerika. Søren Sørensen, Sundsøre, farer nu til Søs i Udlandet. Mads Hansen, f. 57 i Oldrup ved Odder, nu Landmand i sin Fødeby. N. P. Andersen. Chr. Nielsen. Chr. Jensen. J. C. Faarbek. Jeppe Jensen. Mart. Nielsen. Ole Gregersen. P. C. Jørgensen. P. Bech. Søren Jensen. J. Nielsen. J. Jensen. H. J. Hansen. J. Ant. Andreassen. A. Andersen. Morten Madson. Ole Rasmussen. Johan Jensen. Chr. Jensen. Chr. P. Hansen. Jul. Svejstrup. Karl Harz. Marius Petersen. Mads Møller. Mikkel Petersen. J. Laursen. J. Andersen. J. P. Jensen. N. Schelde. Søren Jensen (Hylke). Hans Sørensen. Steffen Rasmussen. Chr. Laursen. J. Chr. Poulsen. J. Christensen. R. P. Andersen. Chr. Sørensen. J. Chr. Rasmussen. N. Jensen. Chr. Nielsen. Jørgen Laursen. Martin. Chr. T. Jacobsen. Søren Møller.

Seminarieret 1879 (90 E.): Albert Hansen, f. 58 paa Ærø, Gjedved 80 til 83, Lærer paa Ærø, paa Blomgaard Højskole, siden 86 i Skalstrup Friskole, Bækmarksbro. Jens Marius Vesth, f. 58 paa Bornholm, Gjedved 79 til 82, Lærer i Aaker og Sose, hvor han døde i Juli 87. A. H. N. Kirkeskov, f. 63 i Bjelkerup, Gjedved 79 til 82, Lærer i Helsingør, Kolding, siden 87 ved Silkeborg Realskole. J. Kr. Hansen, Gjedved 79 til 82, død i S.-Vissing 83. Henrik N. Strandvold, f. 61 i Dalby, paa Skovgaard 77 til 78, Gjedved 79 til 80, Huslærer i Kornerup Præstegaard, Gjedved 81 til 82, Lærer i Dame, Redaktør af „Thisted Amts Tidende“ 82 til 83, Redaktør af „Helsingørsposten“ 83 til 84, siden 84 Redaktør af „Skive Folkeblad“. J. P. J. Hjort, f. 57, Gjedved 79 til 81, Lærer paa Thestrup Højskole, i Varde, siden 84 ved Skanderborg Realskole. Karl E. Lund, f. 58 ved Grenaa, Gjedved 79 til 81, Lærer i Mygind, siden 86 i Søby ved Hornslet St. Marius Søndergaard, f. 60 ved Aalborg, Gjedved 79, exam. juris 83, Holbæk 84 til 86, siden 86 Sagførerfuldmægtig i Hjørring. P. Meldal, f. 62 ved Viborg, Gjedved 79 til 82, Lærer ved Oddense Højskole, i Almind, siden 84 i Hauge ved Kjellerup. N. E. Baden, f. 60 ved Horsens, Gjedved 79 til 82, Lærer i Bælum, siden 86 i Terndrup ved Aalborg.

P. M. Møller, f. 59 ved Kolding, Gjedved 79 til 80, Huslærer paa Langholtgaard, i Emborg, overtog 84 Eskesens Skole i Odense. N. Jensen, f. 62 ved Aarhus, Gjedved 79 til 82, Huslærer paa Stilling Østergaard, paa Sindbjerggaard, siden 84 Lærer i Bovense ved Ullerslev. N. K. Pedersen (Veggerby), f. 52 ved Nibe, Gjedved 79 til 81, Lærer i Tandrup, siden 84 i Grønnerup, V.-Hornum. H. P. Nielsen Vintersbølle, f. 52 i Kjøng, Gjedved 79 til 82, Lærer i Viemose, Grumløse, siden 86 i Everdrup ved Rønnede. Kr. Lund Pedersen, f. 60 ved Lemvig, Gjedved 79 til 82, Lærer i Nerup, nu Huslærer paa Vadskjærgaard ved Lemvig. Kr. Kristoffersen, f. 61 ved Horsens, Gjedved 79 til 81, siden 83 Lærer i Dommerby ved Skive. Kr. Helligsø, f. 50 ved Thisted, Gjedved 79 til 81, Lærer i Bering, siden 85 i Borup ved Viborg. L. Joh. Kristensen, f. 52 i Kristrup, Gjedved 79 til 81, Lærer i Ø.-Alling, i Borup, siden 85 i Borup ved Uldum. P. P. Alsløv, f. 62 ved Kjøge, Gjedved 79 til 83, siden 83 Bondekarl i Alsløv ved Kjøge. M. Bjerregaard-Nielsen, f. 59 ved Holstebro, Gjedved 79 til 81, Lærer i Vinding, Rekrut 82, tjenestegjørende Secondlieutenant 84 i Fredericia, siden 84 Lærer i Kjøbenhavn. Joh. Nikolajsen, f. 61 ved Kolding, Gjedved 79 til 82, Lærer i Veflinge, Odder, siden 86 i Tvenstrup ved Odder. Amdi Jensen, f. 54 i Hvorslev, Gjedved 79 til 83, siden 83 ved Havdrup Friskole, Havdrup St. H. D. Kofod, f. 57 paa Bagergaard, Aakirkeby, Gjedved 79 til 82, Lærer i Østermarie, Rønne, siden 86 ved Realskolen i Nexø. J. Chr. Christensen, f. 53 ved Ribe, Gjedved 79 til 82, Lærer i Vejrum, siden 86 i Grumstrup ved Hovedgaard St. Joh. Chr. Sørensen, f. 59 i Vellev, Gjedved 79 til 82, Lærer i Vellev, siden 85 Lærer ved Skolen paa Ribe Mark. Marius R. Lind, f. 60 ved Aarhus, Gjedved 79 til 82, Lærer paa Klank Højskole, i Randers, siden 85 i Kristrup ved Randers. Jørg. Nielsen, f. 54 i Sondrup, Gjedved 79 til 83, Lærer i Floes, Malling, siden 86 i Hvorum ved Hobro. J. K. Andreasen, f. 53 i Faarvang, Gjedved 79 til 81, Lærer i Odder, siden 84 i Tvilum ved Silkeborg. J. P. Illerup, f. 57 ved Skanderborg, Gjedved 79 til 82, Lærer hos Bojsen og Martin Kristensen i Gjedved, siden Midten af Oktober 87 Lærer ved Skovholme Friskole ved Lejre. Joh. Jensen, f. 56 i Hørning, Gjedved 79 til 82, Lærer ved Fjellerad Højskole, i Øster Viskum, siden 84 i Møllerup ved Viborg. Jakob Ingedahl, f. 55 ved Skive, Gjedved 79 til 80, Lærer i Siuna, Gjedved 85 til 86, siden Lærer i Raadved ved Horsens. Sev. L. Wittrup, f. 52 i Lønstrup, Gjedved 79 til 82, Lærer i Faarup-Ejersted, siden 83 i Thorup ved Langaa. H. Viktor Andersen. Sejer Enevoldsen. P. Hessellund. V. K. Hansen. Hvorslev. H. P. Hansen. N. J. Hansen. Ole Jensen. Henrik Jensen. J. T. Jacobsen. N. Chr. Nielsen. N. Nielsen. J. P. Rasmussen. P. Storegaard. P. Sikker. A. Thomsen. J. Th. Thomsen. Alex. Madsen. J. C. Dahl. Oluf Petersen. A. C. Nielsen. Knud Rasmussen. L. Knudsen. L. Petersen. P. A. Paulsen. H. Jacobsen. A. Chr. Jensen. P. Vinning. N. Sørensen. H. P. S. Nissen. Chr. Rix. J. P. Jensen. J. A. Kirkegaard. Chr. J. Bøndergaard. H. Birkelund. Mogens A. Hesselberg. S. Chr. Jacobsen. Willum Dalgaard. J. C. Israelsen. N. Chr. Olesen. Nis Chr. Hansen. Ove Simonsen, stud. mag., Regensen, Kjøbenhavn. N. P. Hansen. Chr. Thomsen. H. R. Jørgensen. N. J. Ijgerslev.

Ludv. Andreasen. Jørg. N. Drikkjær. H. J. Therkelsen. J. G. Pinhset. B. C. Bøgild-Andersen. P. Chr. Jensen. F. J. Brigsted. M. Chr. Danstrup. Poul L. Staugaard. L. Sørensen. Otto E. Jensen. Havmand. H. Gerner-Lund.

Højskolen 1880 (38 Elever): Kr. Taaning Jacobsen, Monberg, Kjøbmand. Andreas Martin, f. 60, Postborer i Bromme ved Sorø. Morten Nielsen, f. 61 i Horndrup, Havreballegaards Mejeri, Hørning Mejeri, siden 87 i Horndrup ved Skanderborg. Rasmus Frandsen, f. 57 i Vestbirk ved Horsens, siden 81 Gaardejer i sin Fødeby. Knud Sørensen, f. 64 i Vestbirk, død 81. Niels J. Aase, f. 63 i Østbirk, paa Vallekilde Højskole, Marinesoldat, Grønland 86, paa Askov Højskole, siden 87 Landmand i Vrold ved Skanderborg. Mikkel Knudsen. R. Nielsen, J. Larsen. P. Jørgensen. Chr. P. Jensen. Jørg. Laursen. Jørg. Thomsen. J. Andersen. N. Munk. A. Munk. N. Petersen. Carl Brandt. P. Christensen. Herm. Hansen. Mourits Rasmussen. Knud J. Andersen. A. Andersen. A. Hougaard. Lem Jensen. Jørg. Bruun. N. Jepsen. Chr. Nielsen. J. M. Bekgaard. R. Jensen. P. Olsen. H. C. Andersen. P. Beck. N. P. Kragh. A. P. Jensen. Jacob Nielsen. Chr. Nielsen. J. Rasmussen. P. Bjerritsgaard. J. Johansen.

Seminariet 1880 (84 Elever): N. K. N. Dejgaard, f. 62 ved Varde, Gjedved 80 til 83, Lærer paa Ondløse Højskole, i Vestkjær, siden 86 i Egebæk ved Ribe. J. Larsen, f. 54, Gjedved 80 til 83, siden Lærer i Tandrup ved Herning. A. M. N. Dejgaard, f. 55 ved Varde, Gaardmand 75 til 80, Gjedved 80 til 83, siden Lærer i Horne ved Varde. J. Iversen Leth, f. 63 ved Varde, Gjedved 80 til 83, Lærer i Gjeseing, Hejls, Secondlieutenant 86, siden 86 Lærer i Hejls ved Kolding. N. J. F. Horsbøll, Gjedved 80 til 81, Lærer i Ribe, Silkeborg, siden 86 ved Frederiksberg Skolevæsen. N. K. Nielsen, f. 52 Vejrslev, Gjedved 80 til 82, siden 82 Lærer i Gulev ved Bjerringbro. S. Sørensen, f. 58 i Bigum, Gjedved 80 til 81, Stedejer i Bigum, siden 87 Stedejer i Foulum ved Onsild St. J. Kr. Jensen, f. i Oksvang, Gjedved 80 til 81, døde 81 i Oksvang. J. Kr. Jeppesen, f. 57 i Kjølving, Gjedved 80 til 83, Lærer ved Aaby Højskole, siden 84 i Faarup-Ejersted Skole ved Aabybro St. P. L. Staugaard, f. 57 i Ryde, Gjedved 80 til 83, Lærer i Nykjøbing p. M., ved Lustrupholm Højskole, i Aarhus, Huslærer paa Gadegaard, siden 86 i Skjød ved Haslev St. J. Furland, f. 55 paa Fuur, Gjedved 80 til 82, i Amerika 82 til 84, siden 85 Lærer paa Bøgilgaard Optragelsesanstalt. K. H. Christensen, f. 58, Gjedved 80 til 82, Lærer ved Heden Skole, Ringe St. J. P. Jensen, f. 64, Gjedved 80 til 83, Lærer i Vinderup, Medarbejder ved Totalafholdsbladet. 84 til 86, død 86 i Bersted ved Thisted. J. H. Sandvad, f. 56 ved Ulfborg, Gjedved 80 til 83, Lærer ved Gjøll Skole, siden 86 i Fantrup ved Nibe. A. Nielsen, Hatting, Gjedved 80 til 81, siden 81 i Bageriet ved Snoghøj. H. Fr. Ejler, f. 62, Gjedved 80 til 82, Lærer i Hadsten, Galten, siden 85 paa Læsø. A. Nielsen, f. 53, Gjedved 80 til 83, Lærer i Nyborre, siden 84 Gdr. i Ejer ved Skanderborg. C. Chr. E. Brandt, f. 59, Gjedved 80 til 82, Lærer i Grindsted, siden 87 i Lomborg ved Grindsted. M. Kaspersen, f. 54 i Drastrup, Gjedved 80 til 83, Lærer

i Grenaa, siden 85 i Tebbestrup ved Randers. P. K. S. Overgaard, f. 64, Gjedved 80 til 83, Lærer i Varde, Brandstrup, Floes, Skibelund, Houen Højskole, nu i Stevnstrup ved Randers. Steffen Kristensen, f. 60 i Gjedved, Højskolen Vintrene 77, 78 og 79, Seminariet 80 til 84, Lærer i Rødding, Vejlbj, nu i Mygind ved Randers. L. P. Rasmussen, f. 53 ved Svendborg, Gjedved 80 til 82, Lærer ved Ryslinge Højskole, siden 84 i Hemmeshøj ved Slagelse. Gert Andersen, f. 63 i Bysted, Gjedved 80 til 83, Lærer i Farre, ved Mørke Højskole, Hauge, siden 86 Elev paa det v. Vestenske Institut i Kjøbenhavn. H. P. H. Navrup, f. 61 ved Esbjerg, Gjedved 80 til 82, Lærer paa Fanø, siden 86 i Lyngsaa ved Sæby. J. M. Vest, f. 58 i Aaker, Gjedved 80 til 83, død 87. Poul Jensen, f. 57 ved Kjerteminde, Gjedved 80 til 83 (var samtidig Gymnastiklærer ved Seminariet), Lærer i Birket, siden 84 i Kjældernæs ved Bandholm. Otto E. Jensen, f. 61 ved Aarhus, Gjedved 80 til 84, Lærer i Hvilsted, siden 86 i Attrup ved Grenaa. L. Petersen, f. 57 i Ho, Gjedved 80 til 82, Lærer i Gadsdal, Skuldeløv, siden 85 i Hals paa Læsø. Jørgen Andersen, f. 61 ved Ringsted, Gjedved 80 til 84, siden 85 ved Hammer Friskole, Uldum. R. P. Sørensen. Jørg. Nielsen. Schmidt-Jacobsen. Chr. Jensen. Chr. Friis. J. Mikkelsen. A. Jensen. H. P. Nielsen. Kandegaard. H. Friis. Fjeldsøe. Joh. Jensen. Chr. P. Hansen. N. K. Hansen. L. A. M. Krigslund. Karl M. Jensen. Albert Hansen. N. Frederiksen. Gellert. P. A. Petersen. Petersen-Egelund. Andersen-Nundrup. Stauning. N. P. Jensen. P. Nørregaard. Thuge Jensen. P. Jensen-Thisted. J. A. Nielsen. Chr. J. Ploug. M. B. J. Højfeldt. P. Hansen-Vildby. N. Sørensen-Pinholt. Røjnbæk. A. Petersen-Boes. Fabritius. Chr. Christensen. J. Chr. Simonsen. J. P. C. Aabo. A. Nielsen-Troelstrup. A. M. Rasmussen. Chr. P. Koldsgaard. Kragh. Sehested. S. Larsen. Liljendahl. A. P. Thomsen. Th. Nielsen. M. Nielsen. J. Johansen. N. P. H. Didrichsen. H. Martin Nielsen. Dalgaard. Ferslev. P. P. Møller. E. L. Nielsen. Birger Beck. A. Poulsen. Nis H. Nissen. J. P. Jensen. Vilster. N. P. Bech. Chr. Nielsen. Laugesen.

Jens Jørgensen, f. den 23de Maj i Nyborre ved Stege, Elev paa Seminariet i Gjedved 75 til 78, Lærer paa Rødkilde Højskole 78 til 79, ved Dagmarsminde 79, Galtrup Højskole 79 til 80, Lærer i Gjedved Sommeren 80, Lærer ved Nyborre Friskole siden Novbr. 80, oprettede 83 en Pigeskole med udvidet Højskoleundervisning samme Sted.

Peter Nørregaard, f. den 4de Februar 58 i Sattrup ved Horsens, Elev paa Seminariet i Gjedved 77 til 80, Lærer ved Højskolen og Seminariet 80 til 81, Lærer og Medforstander paa Søgaard Højskole, Vamdrup 81 til 84, Lærer i Hundslund ved Horsens, Hellum, Vendsyssel, siden 84 i Egholt ved Lunderskov.

Frants Knudsen, f. den 23de Januar 55 i Tim ved Ringkjøbing, Elev i Gjedved 78 til 79, Lærer paa Højskolen i Gjedved 79 til 80, 80 til 81, Skolebestyrer i Aarhus 81 til 85, til Amerika 85. Alt tyder paa, at han er forulykket i en Storm paa Kolumbia-Floden 86.

Højskolen 1881 (14 E.): Kr. Nielsen, f. 45 i Havndrup paa Fyn, nu Gdr. i sin Fødeby. P. Jørgensen. Chr. Christensen. Chr. Madsen. Chr. J. Westergaard. R. Tander. M. Mortensen. Chr. Winther. Jørg. Petersen. Jørg. Rasmussen. P. Friedahl. Chr. Petersen. H. H. Lund. H. Poulsen. H. Petersen.

Seminariet 1881 (90 Elever): N. P. H. Didriksen, f. 63 ved Stege, Gjedved 81 til 83, Lærer i Charlottenlund (Nakskov), siden 84 i Torkildstrup paa Falster. P. Møller Petersen, f. 64 ved Horsens, Gjedved 81 til 84, siden 85 Lærer i Svindbæk i Thyregod Sogn. N. S. Falling, Gjedved 81 til 84, siden 84 i Amerika: Lancaster, Nebraska. L. Petersen, f. 62 ved Hobro, Gjedved 81 til 84, da han døde. Anton Martin Rasmussen, f. 58 ved Skanderborg, Højskoleelev i Gjedved 81 til 82, siden 82 paa Lillerup ved Horsens. J. Jac. Mikkelsen, f. 57 i Maarup, Gjedved 81 til 84, Lærer i Plovstrup, siden 86 i Mesballe, Ryomgaard. H. Martin Nielsen, f. 62 paa Stangegaard ved Aakirkeby, Gjedved 81 til 84, Lærer i Lundby-Faarup, Svaneke, nu hjemme. J. Chr. Bruun, f. 55 ved Horsens, Gjedved 82 til 84, siden Lærer ved Vinten-Enner Skole. H. Gerner Lund, Gjedved 81 til 83, Huslærer hos Lehns greve Wedell-Wedellsborg, siden August 87 Lærer i Kjøbenhavn. Jørgen Lambertsen, f. 61 ved Ribe, Gjedved 82 til 85, Lærer i Vejrup, siden 86 i Plougstrup ved Ribe. Anton P. Grand, f. 63 ved Horsens, Gjedved 82 til 85, Huslærer paa Sandegaard, siden 87 Friskolelærer i Aas ved Horsens. H. P. Sejr, f. 54, paa Gjedved Højskole 81 til 82, Seminariet 82 til 84, Lærer i Vrold, siden 85 ved Dianalund Fri- og Fortsættelsesskole. L. Petersen (Thostrup), f. 62 ved Hobro, Gjedved 81 til 84, død 84 i Hald-Thostrup. R. Petersen (Bording), f. 66 ved Silkeborg, Gjedved 81 til 82, Silkeborg Realskole 82 til 83, Elev paa Herning Station, ved Strømmen, siden 85 Assistent i Horsens. I. M. P. Bækgaard, f. 59, Gjedved 81 til 84, Lærer ved Salling Højskole, Klovborg Skole, Huslærer i Baastrup, siden 86 Lærer i Skejby ved Aarhus. N. Jensen Stevn, f. ved Storeheddinge, Gjedved 81 til 83, Lærer i Egeberg, Elev paa Seminariet 85, siden 85 Lærer i Tønning. Marius Petersen, f. 65 ved Aarhus, Gjedved 81 til 83, Lærer i Herskind, siden 85 Lærer ved Samsø Realskole, Samsø. Jørgen Martin Petersen (Rudmø), f. 60 i Sydfyn, Gjedved 81 til 83, Lærer paa Søgaard Højskole, siden 85 Lærer i Skovby paa Ærø. J. Petersen (Hellested), Gjedved 81 til 83, Huslærer paa Klaabygaard, siden 84 Lærer ved Barup Friskole ved Karise. Kr. S. Jensen (Saksenborg), f. 60 i Staby, Gjedved 81 til 82, Lærer i Frøjk, Faaborg (Varde), Helsingør, Huslærer i Føjbjerg, Mejerilærling i Søllinge 86, i Ejby 86 til 87, nu Mejerist i Skydebjerg ved Aarup. M. Kr. Madsen Brændegaard, f. ved Varde, Gjedved 81 til 82, døde i sit Hjem 83. Carl Hansen, f. 64 i Oldrup, Gjedved 81 til 82, Lærer i Thisted 82 til 83, Elev i Gjedved 83 til 84, Lærer ved Jandrup Højskole, siden 85 ved Vrigsted Højskole ved Horsens. Lars Berthelsen, f. 56 i Skjoldborg ved Thisted, Gjedved 81 til 82, nu Landmand i sin Fødeby. P. Krøjgaard Svendsen, f. 64 i Gjellerup, Gjedved 81 til 83, Lærer ved Herning Realskole, siden 85 i Egum ved Fredericia. A. P. Thomsen, f. 56, Gjedved 81 til 84, Lærer ved Svenstrup Station. N. A. Ulrik, f. 57 i Hvam, Gjedved 81 til 85, Lærer i Hvam, Kollerup, nu i

Fjerritslev. N. Konrad E. Svennevig, f. 61, Gjedved 81 til 83, Lærer i Husby, siden 85 i Furreby ved Løkken. E. Dahl Hansen, f. 46 i Ryslinge, Gjedved 81 til 83, 2den Lærer i Krarup, siden 86 1ste Lærer i Krarup ved Kværndrup. E. K. J. Eriksen, f. 63 i Silkeborg, Gjedved 81 til 83, Lærer paa Thestrup Højskole, siden 84 Lærer i Vestervig. J. P. Madsen-Diernisse, f. 57 paa Juelsberg, Gjedved 81 til 83, Friskolelærer i Brædstrup, siden 87 Lærer i Dauding ved Brædstrup. Kasper S. Andersen, f. 65 ved Skanderborg, Gjedved 81 til 84, Lærer i Aabo, siden 86 Lærer ved Boulstrup Højskole. R. Stougaard, f. 65 ved Assens, Gjedved 81 til 84, Lærer i Hesselager, Hanstholm, Aarup. A. P. Petersen (Hygum), f. 55 ved Vejle, Gjedved 81 til 84, siden 84 Lærer i Kragerup ved Hillerød. H. H. Lund, f. 59 i Ørum, Gjedved 81 til 84, Lærer i Gredsted, ved Thorup Landboskole, siden 86 i Kragelund ved Løsning Station. S. P. Kristensen (Vrold), f. 60 i Fregerslev, Gjedved 81 til 84, Lærer paa Thestrup Højskole, siden 85 i Højlund, Møldrup, Horsens. A. P. Chr. Haugaard, f. 64 i Bagterp, Gjedved 81 til 82, siden 82 i sit Hjem paa Grund af Sygdom. Morten Jensen, f. 52 i Gjerding, Gjedved 81 til 82, Lærer ved Brøndum Skole, siden 86 i Korndrup ved Bælum. I. L. Kørschen. L. C. N. Siergaard. A. P. Andersen. H. Christensen. Poul Mikkelsen. A. Chr. Sahl. A. Sørensen. Andr. Madsen. Ussing. Kofoed. Bonde Hansen. Karl Brandt. P. Bjerritsgaard. A. Chr. Schmidt. L. Kr. Svendsen. M. Mortensen. Kristoffer Hansen. R. F. Larsen. Fr. Chr. Andersen. Chr. Nielsen. N. Jensen. J. P. Jepsen. I. P. Nørregaard. Iver K. Søndergaard. Th. Hansen. N. Laursen. C. A. F. Poulsen Bjørndal. I. P. Pinholt. R. Jensen. I. Knudsen Jensen. A. S. Møller. Th. M. Petersen. P. S. Knudsen. A. J. Lyngsøe. Jakob Caspersen. Jørgen Hansen. N. P. Dahl. S. P. Bendixen. R. P. Olesen. J. V. A. Dam. A. P. Kirkegaard. N. Chr. Gejll. H. Iver Jørgensen. J. P. Mikkelsen. P. Rasmussen. J. P. Hauptmann. N. C. Petersen Norge. H. C. L. N. Skjærbek. Fr. Andersen. I. P. J. Gramstrup. M. Lauesen-Fejerskov. S. P. Jacobsen Mejlbys. I. P. Sejersen. Anton Andersen. S. Petersen. Ole A. M. Andersen. Ludvig Sahl. Jørgen Birkholm. Jens Petersen. L. H. Larsen. Peter Bøjesen. Chr. Madsen, f. 62 i Hagentrup Mølle, Gjedved Højskole 81 til 82, Seminariet 82 til 85, siden 86 Lærer i Voldum ved Randers. Jakob P. Skjødsholm, f. 62 ved Aalborg, Gjedved 82 til 83, Student 86, siden 87 Redaktør af „Grenaa Følketidende“ og „Ebeltoft Folkeblad“.

Seminariet 1882 (70 E.): Chr. Revsbæk S. Glavind, f. 64 i Ørsted, Gjedved 83 til 85, Elev paa Realskolen i Randers 86, nu Postassistent paa Allingaabro Station. A. C. J. Haarup, f. 63 i Nim, Gjedved 82 til 85, Huslærer paa Bundsgaard, V.-Gjesten, siden 87 Friskolelærer i Gaabense paa Falster. J. P. Jensen, f. 64 ved Randers, Gjedved 82 til 85, Lærer ved Assentoft Fortsættelsesskole, siden 87 ved Friskolen i Brædstrup ved Horsens. Troels Madsen, f. 59 ved Herning, Gjedved 82 til 85, Huslærer i Brande, siden 86 i Favrholdt ved Ikast St. L. Kr. Nielsen, f. 63 ved Nibe, Gjedved 82 til 84, i sit Hjem til sin Død i Decbr. 86. Marius Nielsen, f. 64 ved Esbjerg, Gjedved 82

til 84, Lærer i Farup, siden 86 i Fladsbjerg, Gjørding St. Eske Povlsen, f. 56 i Gjettrup, Gjedved 82 til 84, Lærer i Hejbøl, Besser (Samsø), nu i Aalborg. Chr. Petersen, f. 55 ved Roskilde, Gjedved 82 til 84, paa Askov Højskole 84 til 85, Lærer i Hedensted, Sall, Veflinge, siden Efteraaret 86 i Sølvsten, Hammel. H. J. Wind, f. 54 ved Tønder, Gjedved 82 til 84, Lærer i V.-Smidstrup, siden 86 i Starup ved Kolding. Sofus Fr. L. Banke, f. 61 ved Vejle, Gjedved 82 til 85, Elev paa Askov 85 til 86, siden i Dianalund ved Sorø. Antonius Kofod, f. 66 paa Bolsgaard (Bornholm), Gjedved 82 til 84, Lærer i Pedersker ved Nexø, siden 85 ved Østerlars vestre Skole paa Bornholm. N. N. Abildgaard, f. 66 ved Hobro, Gjedved 82 til 84, Lærer i Hostrupshuse, rejste 85 til Schweiz, derfra til Hamborg, videre til Buenos Ayres, er for Tiden i Nicocen, i den argentinske Republik. A. M. Madsen, f. 57 ved Odense, Gjedved 82 til 84, Lærer ved Vejstrup Højskole, siden 85 ved Sørslev Højskole ved Bogense. J. P. Porskrog, f. 63 ved Viborg, Gjedved 82 til 83, Lærer i Bystrup, siden 84 i Sjørsløv og Demstrup ved Kjellerup St. P. Petersen, f. 60 i Elling ved Skanderborg, Gjedved 82, nu Gdr. i sin Fødeby. J. J. Ravn, f. 60 i Klattrup, Gjedved 82 til 85, Lærer i Vinding, Egum, Erritsø, nu i Holtum ved Vejle. Joh. Elbæk, f. 60 i Ørskov, Gjedved 82 til 84, Bering 84 til 86, paa Askov 86 til 87, Lærer i Aas Friskole, siden Novbr. 87 ved den udvidede Friskole i Elbæk. A. Chr. Schmidt, f. 64 i Raarup, Gjedved 82 til 84, nu Lærer i Raarup ved Horsens. L. P. Lavrsen, f. 63 ved Skive, Gjedved 82 til 84, Lærer i Havlykke, siden 85 Friskolelærer i Torrig ved Nakskov. Chr. Mosegaard-Nielsen, f. 63 ved Aarhus, Gjedved 82 til 85, Lærer i Skjødstrup, siden 87 i Malling, Malling Station. P. P. Tørring, f. 64 ved Vejle, Gjedved 82 til 84, Lærer i Tørring, siden Novbr. 87 Lærer paa Ollerup Højskole. Kr. Adolf Christensen, f. 64, Gjedved 82 til 84, Lærer i Kjeldstrup, Erritsø, Vestersø (Læsø), sidst Rekrut paa Sølvgadens Kaserne. M. N. Hauge, f. 59 i Langskov, Gjedved 82 til 85, Lærer i Brande, siden 86 i Langskov ved Uldum. P. Christensen (Velle), f. 55 i Velle, Gjedved Højskole 75 til 76 og 76 til 77, Seminariet 82 til 84, Huslærer i Ilsø, siden 85 Lærer i Trust ved Rødkjærbro. P. M. Petersen, f. 63 i Sødrup, Gjedved 82 til 85, nu Lærer paa Jandrup Højskole. L. R. Larsen, f. 65 i Blegind, Gjedved 82 til 85, Hjælpelærer hos sin Fader i Tebstrup, siden 86 Lærer i Laven, Laven St. S. M. Lund. M. Brøgger. J. J. Grundahl. N. N. Grovlev. P. J. Jørgensen. J. Andreassen. Marinus Nielsen. Fr. Clausen. H. Madsen. R. Larsen. M. P. N. Brandt. N. K. N. Nødergaard. Th. T. Thomsen. J. C. Larsen. Jens Mikkelsen. Chr. Nielsen. A. P. Holm. N. Holmstrup. Didrik Nielsen. Chr. P. Grejsten. L. Larsen. Joh. Rasmussen. J. R. Dyrholm. P. T. Møller. J. Christensen. I. T. Lauridsen. P. Favrhøldt. A. M. Nørregaard. F. Christiansen. H. P. Nielsen. Karl P. Hansen. Jeppe Kristiansen. H. P. Hansen. N. P. Hornsyld. H. J. Høgh. Fr. Steffensen. Chr. Madsen. A. N. Enevoldsen. N. P. J. Vejlsttrup. K. Martin Nielsen. Jeppe Poulsen. Just C. Larsen. L. V. Knudsen. I. P. Fischer.

Aage Bojsen Møller, f. den 30te Oktober 57 i Sejling ved Silkeborg, Elev paa Gjedved Højskole og Seminarium 70 til 71, Student fra Frederiksborg lærde Skole 76, theologisk Kandidat Januar 82. Lærer paa Gjedved Seminarium 82 til 83, personel Kapellan i Marvede og Hyllinge ved Næstved fra 83 til 85, nu Sognepræst i Gjørdvad og Balle ved Silkeborg.

Chr. Jensen Christensen Søndergaard, f. 14de Januar 60 i Sondrup ved Horsens, paa Gjedved Seminarium 77 til 80, Hjælpelærer hos Folketingsmand Højmark, Staunstrup ved Aarhus, fra 80 til 83, siden 84 Lærer ved Gjedved Seminarium.

Seminarieret 1883 (65 E.): N. Sten Holtzer Petersen, f. 67 i Langkastrup, Uggelhusene St., Gjedved 83 til 87. N. Kr. Vraa, f. 59 ved Viborg, Gjedved 83 til 85, siden 86 Lærer paa Børnehjemmet i Thingskov. Joh. Jensen Fenger, f. 54 i Gjellerup, Gjedved 77 til 79, Lærer i Serritslev, Soldat, Lærer ved Friskolen i Tvede, Elev i Gjedved 83 til 84, siden 84 Lærer i Serritslev ved Horsens. P. Hansen Tveskov, f. 61 i Marslev, Gjedved 83 til 85, siden 85 Lærer i Helsingør. J. J. Grindstrup, f. 62 ved Bramminge, Gjedved 83 til 85, siden 85 Lærer i Ankelbo Grene ved Vejle. S. P. Mikkelsen, f. 67, Gjedved 83 til 84, nu Landmand i Assentoft ved Randers. S. Sørensen, f. 66 i Toustrup, Gjedved 83 til 86, siden 86 Lærer ved Klank Højskole. N. P. Nielsen Bjørn, f. 62 i Sjelle, Gjedved 83 til 84, Lærer i Bording, Vorbasse, siden 85 i Videmose ved Frederikshavn. J. P. J. Vinther, f. 62, Gjedved 83 til 86, nu i Underup ved Horsens. A. P. Sørensen, f. 64 i Lundum, Gjedved 83 til 86, Lærer i Vrønding ved Horsens. A. Marius Nørregaard, f. 63 i Sattrup, Gjedved 83 til 86, siden Huslærer paa Røjgaard ved Lunderskov St. Th. H. L. Holst, f. 64 i Sattrup, Gjedved 83 til 86, Lærer i Højstrup ved Ø.-Vraa. Gregers Chr. Mortensen, f. 62 ved Nibe, Gjedved 83 til 85, Lærer i Frejlev, siden 86 i Hedegaard ved Nibe. Joh. Grønberg Petersen, f. 65 i Vedsted Skole, Gjedved 83 til 85, Lærer i Blegind, siden 87 ved Staby Højskole, Ulfborg St. P. Jensen, f. 52 i Nollum, Gjedved 83 til 85, siden 85 Lærer i Sig ved Varde. H. Ebbesen Hansen, f. 59 ved Ribe, Gjedved 83 til 84, Lærer i Villebøl, Obbe-kjær, siden 86 i Lovrup ved Gjørding St. N. F. S. Holm, f. 65 i Assentoft, Gjedved 83 til 84, siden Lærer ved sin Faders Fortsættelsesskole i Assentoft ved Randers. A. P. Bobjerg, f. 61 i Them, Gjedved 83 til 84, Huslærer paa Ørnsv Teglværk, Lærer paa Thestrup Højskole, Møllerup Højskole, siden 87 Huslærer paa Dorotheasminde ved Vejen St. H. Clausen, f. 57 i Kissendrup, Gjedved 83 til 86, Lærer ved Ollerup Højskole ved Svendborg. S. K. A. Rasmussen, f. 57 i Skjørpinge, Gjedved 83, nu Landmand, Halkevad Møllegaard ved Slagelse. A. I. Olesen, f. 66 i Skodborg, Gjedved 83 til 86, nu Lærer i Ødis ved Kolding. Theodor Halse, f. 62 i Nykjøbing paa Mors, Gjedved 83 til 84, Elev paa Askov, siden 86 Elev paa Monrads Kursus. A. A. Rasmussen, f. 56 paa Flensted Mark ved Laven St., Gjedved 83 til 87. Fr. P. Hansen, f. 62 i Pejrup ved Faaborg, Gjedved 83 til 86, siden 86 i Pejrup. J. K. Bjerregaard, f. 62 ved Vejle, Gjedved 83 til 85, Lærer i Randbøl, Jælling Seminarium 86 til 87. Jørg.

Th. Møller, f. 62 i Sangstrup, Gjedved 83 til 85, siden 86 Lærer i Villersø, Sangstrup, nu i Thorsø ved Grenaa. R. Laursen. A. P. Andreasen. Claus A. Fog. P. Hansen. B. Bertelsen. N. J. Kjærgaard. P. Thuesen. L. Møller. A. Petersen. P. Gamst. H. P. O. Ellekjær. Chr. Helbo. M. Lauersen. H. Jørgensen. Anton Petersen. J. E. Jensen. J. Chr. Poulsen. J. P. Christensen. Mads Hvelpelund. M. F. Andreasen. P. Chr. Holtegaard. M. P. Madsen. S. Jørgensen. L. P. Larsen. S. Jensen. Fr. M. Larsen. Chr. P. Petersen. P. G. Rasmussen. N. Chr. Baun. Chr. Mortensen. Chr. Bathum. Sofus Winther. Chr. M. Knudsen. H. P. Mikkelsen. Morten Hansen. Martinus Mortensen. N. Chr. Hansen. L. F. Johansen. Lave N. Bennetsen. N. Nielsen. A. Slott. R. Sahl. Panduro.

Seminariet 1884 (52 Elever): Joh. M. P. Graversgaard, f. 64, Gjedved 84 til 87, for Tiden i Ejstrup, Hee Holdeplads. Chr. P. Graversgaard, f. 62, Gjedved 84 til 87, for Tiden i Ejstrup, Hee Holdeplads. A. Pallelsen, f. 55 i Vrejlev, paa Stenum Højskole 75 til 76, 76 til 77, Lærer i Møgelose 77 til 84, Gjedved 84 til 85, Lærer i Brande, Gjedved 85 til 86, Lærer i Snærup, siden 86 Lærer i Ørstofte ved Sæby. Georg L. Dam, f. 66 i Aakirkeby, Gjedved 84 til 86, Lærer i Nexø, Ibsker, siden 87 ved Ibsker sdr. Skole, Nexø. Karl P. Ballisager, f. 67 i Aas ved Horsens, Gjedved 84 til 87. Jørg. P. Jørgensen, f. 62 i Odense, Gjedved 84 til 86, Lærer i Vallensbæk, siden 87 Lærer paa Høng Højskole ved Slagelse. Jørg. Nielsen, f. 55 i Thyrsted ved Horsens, Gjedved 84 til 86. H. Georg Kure, f. 67 i Allinge, Gjedved 84 til 87. A. P. Andreasen, f. 56 i Vrønding, Gjedved 84 til 85, Huslærer i Hvirring Præstegaard, siden 87 Lærer i Mejsling ved Vejle. Th. N. Outzen, f. 58 ved Vejle, Gjedved 80 til 84, Lærer i Hinum, siden 86 i Klattrup ved Vejle. J. K. Larsen, f. 66 i Skjørring, Gjedved 84 til 87. J. R. Dyholm, f. 65 i Bode ved Ørsted, Gjedved 82 til 84, Lærer ved Floes Friskole, Uggelhusene St. M. L. Bomholdt. Joh. F. Johansen. J. C. N. Kragh. H. J. Christensen. N. Kr. N. Fjeldgaard. H. J. Hansen-Mejlby. Morten Bietoft. P. Chr. Jensen. P. Chr. Asmussen. J. Madsen Hansen. J. Chr. Johnsen. N. Chr. Christensen. R. Slott. A. Nielsen. P. Chr. Nielsen. M. Mortensen. R. Petersen. Chr. Christensen. Cl. Chr. Clausen. N. Nielsen. N. Møller. L. J. Andersen. P. Petersen Daugbjerg. J. P. Hansen. J. Sørensen Gantrup. P. Chr. Nørregaard. M. Andersen. Jul. P. Jensen. Chr. M. Kofoed. A. Edvard Sørensen. H. M. Sørensen. A. Nielsen Beck. J. Nielsen Ravn. S. V. Mogensen. Anton Kloster. Chr. P. Høgsberg. J. Jensen. J. Chr. Mikkelsen. K. K. Ugelsø. Kr. Herschind.

Seminariet 1885 (49 E.): A. L. Andersen, f. 67 i Lillehedinge, Gjedved 85 til 87, nu i Gjerlev ved Slagelse. K. Petersen Lomborg, Gjedved 85 til 86, siden den Tid Soldat i Randers. R. Petersen-Enkegaard, f. 67 i Balle ved Odder, nu i Gjedved. H. Ejler Jensen, f. 68 i Voldtofte ved Assens, Gjedved 85 til 87. J. Chr. Jensen, f. 66 i Særslev, Jullerup St., Gjedved 85

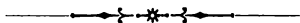
til 86, Postelev 86 til 87, nu Postassistent i Hinnerup. Martinus Sørensen, f. 63 i Perstrup, Gjedved 85 til 86, nu Lærer paa Hesselballe Højskole. N. Østergaard Larsen, f. 69 i Skjørring, Gjedved 85 til 87. Jens Møller, f. 67 i Ormslev ved Aarhus, Gjedved siden 85. A. Sørensen. P. F. S. Due. Chr. Jørgensen. N. P. Knudsen. M. Olesen. Kold Frandsen. R. Petersen. A. J. Langkjær. Nikolaj Kristensen. A. Thunnum. Chr. H. Just. N. Hansen. R. Chr. Hvidkjær. P. S. Billekjær. I. Petersen Lund. And. Petersen. J. P. Jacobsen. N. Chr. N. Gade. A. P. C. Kallerø. M. P. Petersen. Math. Sørensen. R. Rasmussen. Just Poulsen. N. P. Nielsen. H. H. S. Broe. M. Petersen. A. L. Lundsted. J. Knudsen. N. C. Jensen Kaastrup. Th. Kristoffersen. Martin Helms. Holger Sørensen. A. Andersen. N. Skodbjerg Sylvestersen. Harald Jensen. A. Andersen. P. Berntsen. Martin Nielsen. A. H. Manick. C. Chr. Boye. Emanuel Mikkelsen. J. Sørensen.

Seminariet 1886 (36 E.): J. P. Jeppesen, f. 62 i Melby, Bogense, nu i Gjedved. A. Emanuel Jacobsen, f. 62 i Vrindsted, Vendsyssel, Gjedved 86 til 87, nu Friskolelærer i Ørritslev, Jullerup St. N. P. Sørensen, f. 67 i Stautrup, Hasselager St., nu i Gjedved. L. J. Nielsen, f. 70 i Hundslev ved Kjerteminde, siden 86 i Gjedved. P. Mogens Petersen, f. 65 i Tebbestrup ved Randers, siden 86 i Gjedved. O. Frandsen Petersen, f. 67 i Strellev ved Varde, siden 86 i Gjedved. S. Leth Danielsen, f. 66 i Skovby ved Aarhus, siden 86 i Gjedved. L. P. Larsen, f. 70 i Helsingø, siden 86 i Gjedved. H. P. Jacobsen, f. 61 i Hove ved Lemvig, siden 86 i Gjedved. Martin Petersen, f. 68 i Haurum ved Horsens, nu i Gjedved. L. Larsen, Gjedved 86 til 87, nu Lærer ved Privatskolen i Strib. Simon Nielsen, f. 64, Gjedved 86 til 87, nu i Sønderby ved Ringkjøbing. N. P. Rasmussen, f. 68, Gjedved 86, nu i S.-Vissing ved Bræstrup. Martinus Christensen, f. 64 i Thustrup, Allingaaero, nu i Gjedved. J. H. Nielsen Kirkeskov, f. 59 i Bjælkerup ved Storeheddinge, nu i Gjedved. Karl Kr. Thoresen Gjødese, f. 67 i Fristrup ved Grenaa, Gjedved siden 86. P. Bak. Alexander Christiansen. J. P. Hansen. Joh. F. Grønning. J. M. Andersen. Elias Nielsen. Andr. Mikkelsen. S. P. Sørensen. N. P. Hansen. Chr. M. Andersen. Jeppe Rasmussen. P. Balling. H. J. Chr. Duus, Haderslev. L. Larsen. Carl Hedegaard. Chr. Winther. Poul Jensen. Joh. Christensen. Carl Hansen. Th. Petersen. N. P. L. Nielsen. P. Laursen Nielsen. Enevold Chr. Fischer.

P. J. Sørensen, f. 58 i Vestbirk, Gjedved Højskole 77 til 78, siden Forkarl paa Aaseminde, Østbirk ved Horsens. L. P. Bjerregaard fra Herning, rejst til Amerika 83. Jeppe Poulsen, f. 54 i Ørritslev, Gjedved Højskole 75 til 76, Blaagaard 79 til 82, Gjedved Seminarium 82 til 83, paa Askov 83, siden 84 Lærer ved Elsegaard og Skovgaard Skoler ved Ebeltoft. Hans Kristoffersen, f. 50 ved Stege, Gjedved Højskole 68 til 69, Mejerist, nu Gdr. i Svendsmark ved Stege. C. N. Jensen (Jærne), Gjedved 77, i Amerika ca. 4 Aar, nu

Privatlærer i Esbjerg. N. Nielsen fra Ferslev, Lærer i Visse, død; faar en smuk Omtale af en Kammerat. Frants Brix, f. 49 i Torrig ved Naskov, Gjedved 68 til 72, Lærer i Lundumskov, Tebstrup, Hjørring, fra 80 til sin Død i Januar 87 Lærer i Mellerup ved Randers.

v

Tillæg.

Sange

i Anledning af Jubilæumsfesten i Gjedved

den 7de September 1887.

Til Velkomst.

Mel.: Velkommen i den grønne Lund.

Her er i Dag en egen Glans
som Sol paa Roser røde;
et Mindetog i festlig Dans
gaar hver en Gjest i Møde.

De kom fra Syd, de kom fra Nord,
de kom fra Vest og Øster;
de kom at høre Gammensord
og gamle kjendte Røster.

Af glade Gjensynstanker fyldt
der samles her saa mange,
og Mindet, farvet solforgyldt,
gav Lyd af fjærne Sange.

Lad være, Aarene, der gik,
har dæmpet Sindets Luer:
her bydes der en Styrkedrik
af Ungdoms fulde Druer.

Det gamle bliver ungt igjen,
naar Mindet Sjælen gløder,
og Gjedved som en gammel Ven
med sit „Velkommen“ møder.

Saa lyder højt ved Festen her:
Velkommen skal I være!
Og Tak, fordi fra fjærn og nær
I kom til Gjedveds Ære!

Gjedved.

Mel.: Ja, vi elsker dette Landet.

Gjedved! I det smaa begyndte
du din Gjerning god,
men du voxte, du dig skyndte,
til du voksen stod!
Af en kraftig Stamme skaaret,
plantet dybt i Muld,
har du siden Frugter baaret,
hele Kronen fuld —
har du siden Frugter :: baaret ::
hele Kronen fuld.

Ikke blot Minervas Ugle
flagred om din Tind,
alle Himlens vilde Fugle
slap du trøstig ind.
Vinger slog, og Vinger suste,
Trillers Klang faldt i,
til som Sang det samlet bruste
frem i Harmoni —
til som Sang det samlet ::; bruste ::;
frem i Harmoni.

Sejrende du gennem Slægten
skar dit brede Spor,
Danmarks Ungdom skjønner Vægten
af dit stærke Ord.
Vidt det kjendtes over Landet,
at du planted ud,
af Oplysningsregnen vandet
dine tusend Skud —
af Oplysningsregnen vandet
dine ::; tusend ::; Skud.

Ingen tør Kathederlære
her doceret blev,
det, som kunde siden bære,
du i Sindet skrev;
ej du bare „expedered“,
Aanden gjorde stærk,
Livets røde Strøm pulsered
gjennem alt dit Værk —
Livets røde Strøm pulsered
gjennem ::; alt dit ::; Værk.

Saadan har det trofast gaaet
fem og tyve Aar,
og som hidtil du har staaet,
støt endnu du staaer.
Lige stærk til alle Sider,
al Tid ung igjen,
skal du staa, mens Tiden skrider
over Jorden hen —
skal du staa, mens Tiden ::; skrider ::;
over Jorden hen.

Takkens Ord paa tusend Læber
hædrer dig i Dag,

vidner, at ej Pletter klæber
ved dit rene Flag.
Tak, fordi du altid nævned,
hvad du saa af stort,
Tak for alt, hvad du har ævnet,
alt hvad du har gjort —
Tak for alt, hvad du har ævnet,
Tak for alt, hvad du har gjort.

Henrik Strandvold.

Ungdommen.

Mel.: Tak for Din Daad.

Flaget i Top,
Stavnen mod Vinden og Roret lagt op!
Tankernes Skude vi talrigt bemanded,
klar til at gaa mod de ukjendte Lande
Opsangen stiger som Ørn imod Sky:
„Fremad, fremad, fremad paa ny!“

Bag os paa Land
færdes i Mag den „fornuftige“ Mand,
vogter med Flid paa sit arvede Eje,
skejer ej ud fra de tilkjørte Veje;
vidende kun, at hans Kjød er som Høj,
næppe nok født er han færdig at dø.

Fred med hans Ler!
Spejdende mod Horisonten vi ser;
Modet paa Himmelens Stjærner ta'er
Sigte,
og til vor Daad vi hinanden forpligte,
løfte vort Anker og hejse vort Sejl,
Skuden staaer ud over Smulvandets
Spejl.

Søen gaar højt,
slaar over Dækket med skummende
Sprøjt;
Bølgerne brydes med Brag imod Boven,
Stormene tuder en Dødsang for oven,
knækker en Mast vel og splitter en
Klud —
Skuden staaer længere, længere ud.

Fjærnt over Hav
løfter sig Land nu af Taagernes Grav,
lysende Solskin paa Kysterne falder,
jublende Kampraab i Luften hen-
gjælder:

Rask nu paa Dæk! klar til Kamp alle
Mand!

Dø eller fæste vor Fod paa dets Strand!

Fremtidens Jord!

For dig at vinde gik frejdig om Bord
alle vi unge, der længes og hige
mod Idealernes lysende Rige,
vi, i hvis Sjæl faldt en tændende Glød,
vi, som med Fortidens Fordomme brød.

Frihedens Land!

Dig vil med Arbejd' vi bygge som
Mand;

for dig vi fylkes i Hærskarer tætte,
for dig vi kæmpe, vil aldrig bli' trætte,
værge vi vil dig ved Nat og ved Dag,
leve og virke og dø for din Sag.

Ungdommens Land!

Ligger end fjærnt du i Synskredsens
Rand,

for dig at naa flere Sejl vil vi hejse,
øge vor Fart og forkorte vor Rejse;
Sangen skal stige som Ørnen i Sky:
„Fremad, fremad, fremad paa ny!“

Jørgen Lund.

Til Rektor og Professor.

Mel.: Og det var i Aaret atten Hundrede og syv.

Stem op alle Mand! brug Lungerne godt
til Ære for „Rektor“ Hr. Peter;
thi Manden han er jo dog — sagt uden
Spot —
lidt mere end en Savl blandt Profeter.
Det véd jo enhver, at i toti og fem
han svunget har sit Scepter i Skole og
i Hjem.

Og da han justement
sig fik en Medregent,

der Styret gjorde let,
saa blev han aldrig træt.
Ja Peter og Frue, de vidste saa godt,
det gjælder om: „Lys over Landet“.

Se, alle vi mange, som flaskedes op
i „Rektoren“s store Børnehave,
vi hejser jo saa villig Flaget i Top
for dem, som os lærte at stave.
Og førte vi end Drive- og Dovnepolitik,
I satte dog saa mildt og blødt paa
Lømlerne Skik.

Trods vor Slyngelleg
var „Rektor“s Fingerpeg,
hvad vi trængte til,
og takke ham vi vil.
Thi er det ikke mere end simpel
Gildesnak,
at du var den, der fik os til at lytte?

Vi glemmer ikke heller den sikre, støtte
Mand,
som bli'er for „Professoren“ kaldet.
Vi véd jo, hvor trofast og sejt du har
holdt Stand;
du aldrig har med Vindbøsser knaldet.
Og sværmed vi stundom for, hvad der
kun var Luft,
da lærte du os al Tid at bruge vor
Fornuft.

Et Leve nu for dem,
som bar vort Gjedved frem!
Tak for hvert et Ord,
der efterlod et Spor.
Ja, Peter og Martin de vidste saa godt,
det gjælder om: „Lys over Landet“.

S.

En splinterny Vise
til
Seminaristernes Ære og Tarv
af

Kristen Degn og Jens Skolemester.

Mel.: Ved Vintertid, naar Skoven staar.

Af lærde Folk doceres tit
— og Lærdom maa vi respektere —,
at Skolemester har for lidt
af Kundskab, Dannelselse med mere.
Den Stakkels Kost var saa omtrent
kun Salmebog og Testament,
og man bli'er Pokker til Student
af Kramers Regnebog og Balslev.

Vor Skolemester kjendte ej
den rette, fine Kundskabssalve;
kun Smuler faldt der paa hans Vej,
saa leved højt han paa „det halve“.
Han vidste vel, et klassisk Hegn
gjør Skjel imellem Præst og Degn;
men i hver theologisk Regn
det drypped' paa vor Skolemester!

Men fik han end sit Halvhedspræg,
han véd, hvordan han sidder i 'et;
der er en klassisk Skillevæg,
og hvad vil Svin i Kancelliet!
Dog gid han maa, den Bondeknold.
sig føle ret i egen Fold;
han staar jo dog i Folkets Sold,
selv om han kun er Skolemester.

Den Skjald, som disse Vers os kvad,
blev mat, da han fik gjort det tredje;
med Bøven derfor mig han bad:
„Åa, lav mig tre til i din Smedje!“
Strax greb jeg da min Hammer fat,
og, kjære, baade Dag og Nat
jeg dundret har som en besat —
men saa fik Vi-en og en Ende!

Hin Skjald har sunget Smigers Ord,
naar frækt han kalder os de „halve“;
thi paa den hele vide Jord
mod Kør vi regnes knap som Kalve.

Enhver, som kjender Verdens Gang
fra Rom og helt til Danevang,
véd jo forvist, at Degnes Rang
er den at være gejstlig Hale.

Saa lad os, fyldt af Ydmyghed,
til Gavns en Hales Gjærning øve
og gjøre ren og god Besked
mod alt det Kram, som Blod vil røve.
Ja fra Minister, Bisp og Præst
vi holde vil, som vi kan bedst,
ved Hverdagssyssel som ved Fest
de Fluere, som hos dem vil snylte.

Jeg — som det bør sig — regned' op
de store, der for Hoved gjælder;
men Landets Ben og brede Krop
af Halen ej maa glemmes heller.
Vil Bræmser, Myg og Fluere ind
i Bondemands og Borgers Skind,
skal Halen suse som en Vind,
vi Degue, vi skal Luften rense!

Til de nybagte.

Mel.: Visen om Fjaltensborgs Brand.

Jeg hører ej til de lærdes Flok,
de Bøger gjør mig skam mer end nok;
den regnes ej til de vises Stab,
som knap nok har lugtet Videnskab.
Tralala o. s. v.

En Æresdoktor — en grumme klog —
har skrevet i min Skudsmaalsbog:
En halvstuderet Røverknægt.
Og hvad en Doktor si'er, har Vægt.

Dog, finder I Karakteren grov,
da bør det huskes, den er af Ploug;
thi Manden hører til det Kor,
der har Ænret paa fede Ord.

Nu er jeg én Gang ved Skæbnens Spil
af dem, der hører vort Samfund til,
og det maa jo være en daarlig Fyr,
der taaler at kaldes for Snyltedyrr.

Skjønt Kromann mig en Medalje slog,
 jeg vover at kalde mig Pædagog.
 Jeg gad i Grunden gjærne se,
 hvad Mennesket er uden ABC.

Jeg taaler min Sandten — det er vist —
 ej, at man kalder mig Darwinist;
 men den, der ej fik Katekismen fat,
 ham regner jeg lig med en Abekat.

Nu slipper man ikke med én . . . fem,
 sex,
 man tumler baade med y og x.
 Ja tænk — jeg er endog saa kras:
 Jeg kimser ad selve Pythagoras!

Jeg finder, jeg er ganske net,
 jeg har jo Brillen og Kaskjet.
 Og selv om de fine ta'r paa Vej,
 en Røver er jeg Pokker ej.

Man siger rigtignok — den er fæl —,
 at Vigtighed er min Achilleshæl;
 men braller jeg end en Smule op,
 jeg er — sandt for Dyden — en skikkelig
 Krop.

Tralala o. s. v.
Chr. Søndergaard.

Til de „kaldede“.

Mel.: At Svingler hæves til Ærens Top.

Jeg synger om en agtværdig Mand,
 en Skolelærer og Kirkesanger,
 der røgter Kaldet, saa godt han kan,
 saa godt som Biskop og Provst for-
 langer,
 der lærer fyndig
 og tugter myndig
 og synger i Kirken saa mageløst yndig,
 — en prægtig Mand!

Nu har han Kone og mange Børn,
 er sat og sindig, som det sig sømmer,

og aldrig bringer han hjem en Bjørn,
 og hele Sognet hans Færd berømmer.
 Til alle Tider
 han gaar og slider,
 ja Gud maa vide, hvor Manden gider
 ha' alt det Mas.

Han var ej al Tid en Dydsdragon,
 nej, én Gang var han en lystig Fætter,
 og Seminariets Tradition
 om ham mangfoldige Ting beretter:
 Aviser skrev han,
 og Vitser rev han,
 og tusend Kunster og Kneb bedrev han,
 — jo, han var god!

Hans Læsning var nok ej stort bevendt,
 men desto mere han intrigerede,
 og tys! — ja Sagen er vel bekendt:
 Paa Stævnemøder han reflekterede.
 At vegetere
 og kritisere
 og chikanere og meget mere
 det var hans Lyst.

Da blev han stille og tavs med ét,
 og Kammeraternes Flok han skyed'.
 Det Særsyn havde man aldrig set:
 Han sad og læste, til Dagen-gryed'.
 Man spaa'de ilde:
 Det var for silde;
 men pyt! en „første“, en ganske lille,
 den fik han dog.

Naar nu han troner blandt Pilt og Pog
 i Skolestuen som Enehersker,
 da ser man strax, at en Pædagog
 er ikke et med en Børnetærsker!
 Nej, med en Mine
 han styrer sine,
 og Hans og Mette og Mads og Trine,
 de lystre ham.

Ved Gilder er han den første Mand,
 han skærer for, og han holder Taler,
 og ingen gjør det saa godt som han,
 enhver vil springe, naar han befaler.

Med Sangens Toner
han Festen kroner,
og Brudepiger og Barselkoner
beundrer ham.

Det hænder stundom, han lever op;
da titter Skjælmen af Øjenkrogen,
det klukker gjennem hans hele Krop,
og vittig er han saa godt som nogen.
Og paa hans Latter
man kjender atter
den muntre Fyr i den gamle Fatter,
— som her i Dag.

Jeg sætter ikke hans Navn paa Prent,
jeg vil saa nødig fornærme Manden;
han er en gammel og god Bekjendt
af dem, som her hører med til Standen.
Blandt gamle Venner
man let ham kjender,
og derfor nu kun, før Sangen ender:
Hurra for ham!

Ove Simonsen.

Gjedveds Pris*).

Mel.: Roser i Vaar.

Ungdommens Tid
straaler i Lys under Arbejdets Gang,
yndig og blid
bære vi frem under jublende Sang,
én Gang den kommer
dejlige milde Skærsommer.

O, Kammerat!
kom dog til Gjødved saa kjæk og saa
glad.

lad os ta' fat
dér, hvor vi slap, da paa Bænken vi
sad.

Minderne søde
os saa velsignede møde.

*) Stod i „Horsens Folkeblad“ under Skolemødet.

Husker Du nu,
da vi gik sammen paa Skolen saa fro,
glade i Hu
gjærne paa Gjødved vi bygged' i Ro
Dér var vi hjemme,
Frihedens Liv ej vi glemme.

Liffige Tid!
da vi os rusted til fremad at gaa,
hærded til Strid,
ønsked mod Jætter, Utysker at slaa;
vi var ej bange:
Jætter vi nok skulde fange!

Kom Kammerat!
syng nu for Gjødved den herligste Pris,
dér tog vi fat,
drøfted paa Ungdommens livlige Vis
alle de mange
Tanker, som os vilde fange.

Kom Gjødvedit!
lad os i Mindernes Dyb dukke ned.
Ejer jeg mit
lysende Syn med sin Rigdom og Fred
vil jeg ej glemme,
Gjødved! Din Pris at istemme.

Ofte det gaar
smaat kun imod som i Ungdommens Tid.
Roser i Haar
bærer jeg ej nu som den Gang i Strid.
Lyser det fremad,
gaar det med Gud ogsaa hjemad.

L. P. Rasmussen Lidemark.

Møde med Kammeraterne.

En liden Stund vi fulgtes kun,
saa spredtes vi i Øst og Vest;
nu sidder hver ved eget Bord
og gasser sig, som han kan bedst.

Hver Ungersvend blev voxen Mand,
 hver mager trivelig og fed;
 i Embed ja og Ægtestand
 fuldt herlig Tiden gled.

Og saa den glide vil endnu
 fremdeles ud til Havets Bred
 som Aaen med det sorte Vand,
 der kysser Siv og Flæg i Fred.

Og naar vi mødes nu igjen,
 da kan det ske med Glæde, ja!
 Thi Livets Kamp, den er vel haard,
 men vi har skilt os vel derfra.

* * *

Hvad er det du siger? Nej hold nu din
 Mund;
 sligt Leben jeg aldrig kan nemme,
 og slig en Beskrivelse passer jo kun,
 hvor Fedte-Mikler har hjemme.

Nej det vil jeg sige, at Ungdommens
 Aar
 de runde og rinde ad Aare,
 men aldrig jeg naa'r til det sølverne
 Haar,
 skal Ungdommen lægges paa Baare.

Thi hvad jeg fik skue af Lys og af Liv
 fra Landet bag Havet hist ude,
 det glemmer jeg ikke for Embed og
 Viv
 og Trivsel og Ladhed paa Pude.

Og hvis vi skal mødes med Glæde og
 Lyst,
 da maa ved vor Ungdom vi holde,
 og stræbe at vidne om Livet bag Kyst,
 som varmed os Hjærterne kolde.

Ja vidne om Lyset og Livet paa Jord,
 som glimtvis det skues her nede;
 kun det giver Lykke ved hjemlige Bord
 og Haab om at mødes med Glæde.

* * *

Saa mødes vi, hvor skal det gaa,
 hvorledes mon vi flokkes da?
 Jeg véd det ej, men har den Tro,
 at Livets Fane staar sig bra!

Ja lad os fylkes under den,
 en Venneflok ved Bryllupsfest,
 thi naar vi kæmpe under den,
 saa mødes vi, hvor Liv er bedst.

Paabøl.

Skolemesterismen.

Mel.: Og Samson elskede Dalilalalala . .

Alt i min Barndom det blev min Skæbne
 — om Skæbnen har salig Vessel sagt:
 omsonst det er sig mod den at væbne,
 fordi den har en saadan voldsom Magt.
 Ha-la-la-la . . . .

Det var min Skæbne: at jeg jeg blev
 bidt af
 en Skolemester, som nok var gal;
 og siden har jeg bestandig lidt af
 Lyst til at blive en saadan Ka'l.
 Ha-la-la-la . . . .

Nu vil jeg gjøre en dejlig Vise,
 som ingen af Jer kjender Magen til,
 og den skal Skolemesterismen prise,
 og I kan synge den, om I vil.
 Ha-la-la-la . . . .

* * *

Mel.: Erindrer De, det var i Kongens Have.

Der var en Ting, P. Bojsen ofte sagde
 „Stik Pegefingeren dybt i Jorden ned:
 lugt, hvor I er“ — til det jeg Mærke
 lagde,
 den Lærdom gjør et magert Embed
 fed.

Forgjæves ej det hedder, at med Læmpe,
 man faar et Æg udi en Humlesæk;
 hvor andre ej slaar én ved drøjt at
 kæmpe,
 slaar Skolemestren tit syv med et Smæk.

Han af sin Lærdoms rige Forraads-
 kammer
 rundhaandet deler ud til en og hver;
 han raader Bod paa Sjæls- og Legems-
 jammer
 og gjør sig nyttig baade her og der.
 Han gjør en Tale ved hvert Barsel-
 gilde,
 han Prokurator er for høj og lav;
 en modløs Elsker giver Raad han
 snilde
 og skriver „Tanker ved en aaben Grav“.

Med Fatter taler han om Kør og Stude,
 med Mutter tømmer han en Kaffetaar,
 han hjælper Datteren med en Sofapude,
 for ej at nævne, naar det videre gaar,
 Med et Ord sagt: han gjør sig uund-
 værlig,
 og skjønt han aldrig nævner Honorar,

han faar det dog — og skal jeg være
 ærlig,
 som Blommen udi Ægget han det har.

Hans Skolestue er hans Kongerige,
 hvor ingen uden han „alene véd“,
 dets yngste Danmark er de lykkelige,
 som her betros til hans Ufejlbarhed.
 Han er saaledes Landets rette Fader,
 dets Skæbne i hans Degnehaand er lagt;
 naar blot til ham det trygt sig over-
 lader,
 dets Lykkes Grundvold er tilvejebragt.

Derfor Hurra for Skolemesterismen,
 en bedre „isme“ er ikke kjendt,
 det er saa sikkert som Katekismen;
 al anden „isme“ er kun lidt bevendt.
 Hurra, ha-la-la-la . . . .

Jørgen Lund.

Skolemødet og Jubilæumsfesten i Gjedved

i September 1887.

Den 2den September fejrede Bojsen og Frue deres Sølvbryllup i en privat Familie- og Vennekreds. Dagen mindedes af gamle Elever og Venner, og Sølvbrudeparret fik talrige Beviser paa, at de ved deres store og rige Virksomhed for Frihed og Folkeoplysning i Danmark have vundet mange Venner rundt om i Landet. Ikke blot Lykønskings-Breve og Telegrammer vidnede om den Højagtelse og Kjærlighed, som Bojsen og Frue have forstaaet at gjøre sig fortjent til; men tillige modtog de en Mængde større og mindre Foræringer, hvoraf særlig skal fremhæves Gaverne fra Tolstrup Sogn,

fra Kattrup-Ørritslev-Tolstrup Sogneraad, (for hvilket Bojsen er Formand), fra Horsens Landbrugsforening, (for hvilken Bojsen ligeledes er Formand), og fra Slagelse Valgkreds. Af Telegrammer skal her blot nævnes følgende: „Bojsen og Hustru, Gjedved.“ Hjærtelig Lykønskning fra Gerda, Mynster, Elisabeth og C. Hostrup. — „Skoleforstander P. Bojsen og Frue, Gjedved.“ De hjærteligste Lykønskninger til Sølvbrylluppet. Ogsaa vor Tak for den store Gjerning i Folkeoplysningens og Livets Tjeneste. Med yndige Minder fra fordums Dage og Vennesindet siden: vor inderlige Hilsen og de bedste Ønsker for Fremtiden. M. og C. Berg.“

*

*

*

Det aarlige Skolemøde i Gjedved havde i nogle Aar været indstillet; men særlig i Anledning af det 25-aarige Jubilæum blev der afholdt Møde i Dagene fra den 5te til den 8de September, og Tilstrømningen var stor, navnlig af gamle Elever. Trods det daarlige Vejr vare Møderne besøgte af 4 til 700 Mennesker, og til Jubilæumsfesten den 7de var der mødt ca. 1200 Mennesker fra alle Egne af Landet. Mødet var uden Tvivl besøgt af mindst 500 gamle Elever. — Foruden en smuk Æresport uden for Indgangen til Bojsens Lejlighed var der særlig paa Sølvbryllupsdagen og Jubilæumsdagen smykket med Flag og anden Pynt, ligesom Gjedved og Omegn stærkt flagede paa disse Dage.

Mandag Formiddag: Bojsen begyndte med et pædagogisk Foredrag, nærmest over: Forundring er Visdommens Kilde. Bojsens Svoger, Højskoleforstander N. J. Jensen, Æbeltoft, holdt Foredrag om Frihed og Lydighed. Mandag Eftermiddag: Lærer, fhv. Folketingsmand Herman Trier, Kjøbenhavn, holdt et Foredrag om de almindelige Principper for Opdragelsen, og Forstander Aksel Mikkelsen, Kjøbenhavn, talte om Sløjd, hvorom der bag efter førtes Diskussion. Om Aftenen var der Oplæsning, Sang, Musik og anden munter Underholdning. Tirsdag Formiddag: Valgmenighedspræst Poul Bojsen, Kjerteminde, talte om Verset: Syng, min Søn, med det Næb, Du har; syng kun ud Din Fryd og Glæde! Kommer Tiden til at græde, husk, hvor glad Du en Gang var! Bojsens Svoger, Stortingsmand Konow fra Norge skildrede den norske Forfatningskamp i dens Hovedtræk. Tirsdag Eftermiddag: Valgmenighedspræst Tejlmann, Bering, talte om det kristne Menneskes Livslykke, Ar-

bejde og Fremgang i Livet. Martin Kristensen fortalte et Stykke Kulturhistorie om Bøndernes Agerbrug, Sæder og Skikke fra Tidsrummet før Stavnsbaandets Løsning. Om Aftenen politisk Diskussion om Betingelserne for og Udsigterne til Frihedens og Grundlovens snarlige Sejr i Danmark. Onsdag Formiddag: Valgmenighedspræst Karl Povlsen, Ryslinge, talte om det lyse Øje og det mørke Øje. Poul Bojsen om de kristnes frie Forhold til Skriften. Onsdag Eftermiddag: Jubilæumstaler i Forsamlingssalen samtidig med, at Valgmenighedspræst Wilhelm Hansen, Bredsten, holdt et kristeligt Foredrag i én af Seminariets største Klasser. Alle Vegne var der overfyldt. I Dagens Anledning var udgivet et lille Sanghæfte, som findes lige foran dette lille Referat. Torsdag Formiddag: Højskoleforstander Kristensen-Randers, Ollerup, holdt Foredrag over: Kjødets Opstandelse og det evige Liv.

Derefter holdt Bojsen et Slutningsforedrag over Betydningen af at „kjende“, særlig for Lærere at kjende Barnenaturen. Til Slutning bragte Bojsen en smukt motiveret Tak til de mange Deltagere og til alle dem, der paa én eller anden Maade havde bidraget til det gode Resultat, som disse fornøjelige Fest- og Mødedage forhaabentlig havde bragt.

* * *

Jubilæumsfesten.

Forhenværende Seminarielærer i Gjedved, Redaktionssekretær Lyngby, Vordingborg, aabnede Mødet med at byde den store Forsamling Velkommen. Taleren mindede om, at det nu paa det nærmeste var 25 Aar siden, at Gjedved Seminarium var begyndt. (Den egentlige Jubilæumsdag var 1ste Oktober; men denne Dag var valgt af Hensyn til Skolemødet.) I de forløbne 25 Aar er der fra Gjedved gjort et dygtigt Arbejde for Frihed og Folkeoplysning i Danmark baade direkte og indirekte gennem de ca. 2500 Elever, der ere udgaaede her fra. Han bragte Hilsen fra en Mængde gamle Elever, der ikke kunde komme til Stede, deriblandt fra en Kjøbmand og 2 Præster i Amerika.

Taleren overtog Hvervet som Ordstyrer og gav Ordet til Højskoleforstander Kristensen-Randers, Ollerup, som udtalte*)

*) Saa vel denne som alle de andre Taler ere gjengivne i meget kortfattet Skikkelse.

under stadige Afbrydelser af Bifald: Jeg har faaet det Hværv at tale om P. Bojsen ved denne Lejlighed, og det var mig en Glæde at modtage det. P. Bojsen har som Skolemand sit eget Ansigt, hvis Træk ere let kjendelige. Han tror paa Frihedens Magt, og denne Tro viser han saaledes, at jeg tør sige, han er den mest frisindede Mand, jeg har truffet, at arbejde under og sammen med. Han hader al Unatur; men netop fordi han aldrig skruer sig op til en usand Højde, har han til Gavns givet os festlige Timer. Han er en god Arbejder i den ny Skoles Tjeneste; thi han har Greb paa at sætte alle Evner i Virksomhed. Han tegnede os saa levende Billeder i sine historiske Foredrag, at vor Indbildningskraft fik Fart over sig, hans Stemmes Bølgegang vakte vort Følelsesliv, han lærte os at tænke, og som Skolen her har mange Veje til og fra sig, saaledes sigter hans Undervisning altid til et højt Lys over Livets mange Veje; han vilde gjøre os til Virkelighedsmennesker, for hvem det at ville noget er Hovedsagen i deres Liv. Hans Skole var den første inden for den grundtvigske Retning, der bøjede sig for Realismens berettigede Krav. — I det vi takke ham for alt, hvad han har været for os, ønske vi ham en lang Aarrække med Fremgang for det Værk, han her har bygget paa i 25 Aar. P. Bojsen leve! (Hurra!)

Som Repræsentant for Højskolen holdt Folketingsmand, Gaard-ejer Jens Busk, Aas, Festtalen for Gjedved, en for Bojsen og Gjedved meget rosende og smuk Tale, hvori han gik ud fra Ordet: „den første Kjærlighed er den bedste.“ Busk betonede særlig, at han i Gjedved havde faaet „Gnisten“, og at et af Gjedveds store Fortrin for saa mange andre Højskoler var det, at Gjedved al Tid har tonet rent Flag i vore Frihedsbevægelser. (Jens Busk fik ikke Tid til at skrive noget Referat af sin Tale, hvorfor Referaterne i „Horsens Folkeblad“, „Skanderborg Amts Avis“ og „Randers Dagblad“ ere benyttede her.) Som én af de ældste Elever fra Gjedved Højskole vil jeg her give det Vidnesbyrd, at her fik jeg min første aandelige Paavirkning; her fik jeg den første tændende Gnist for mit aandelige Liv; her lærte jeg først, hvad det var rigtig at elske noget. Og hvilken vækkende Indflydelse Bojsen har haft paa danske Bønder, derom vidner Horsenseggen. For 25 Aar siden var her dødt overalt, og nu — hvilken Forskjel! Taleren gav en livlig Skildring (jævnlig afbrudt af Bifald) af sit Højskoleliv og sit Forhold i Hjemmet. Han var bleven sendt paa Højskole, fordi han var „saa slem til at læse“. Det at komme til at gaa i Skole igjen havde Faderen anset for et

sikkert Middel mod „Drengens“ Læselyst; men deri havde han ikke haft ganske Ret, thi han læste meget mere, og da han tillige hørte meget, blev hans Hjærte saa fuldt, at han ikke kunde tie med det, naar han kom hjem. „Det er svært, som Knævren gaar paa den Dreng,“ sagde Forældrene og vidste ikke, om de skulde le eller græde. Det er jo den væsentligste Side af Højskolens Gjærning at tænde i de unges Sjæle en „Gnist“, hvorfra der kan opstaa Kjærlighed til Fædreland og Frihed. Før havde jeg intet Begreb om Fædrelands-kjærlighed, Frihed eller Folkeliv; men her i Gjedved fik jeg den første Gnist, og saaledes er det ogsaa gaaet de fleste andre her paa Egnen. Det er med underlige Følelser, jeg i Dag mindes den Tid, jeg oplevede her for 25 Aar siden; de Indtryk, jeg da fik af Bojsens Fortællinger fra Historien, udslettes aldrig. Jeg rejste fra Gjedved, greben af al det skønne og gode, jeg her havde hørt, og jeg bringer i Dag Bojsen min hjærtelige Tak derfor; jeg skal aldrig glemme ham eller Gjedved Højskole. Det skal heller ikke glemmes, at denne Højskole al Tid uden Slinger har staaet paa den folkelige Side. Her fra har ikke blot lydt kjønne, folkelige Taler; men Frisindet og Folkeligheden er vist i Gjærning, vist i det daglige Liv. Det er Gjedveds uvisnelige Ære og store Fortjeneste, at den har været med til at bygge paa det folkelige Omraade, været med i Kampen for Bondens og Borgerens dyreste Interesser, og Højskolen har hævdet sin Plads som ingen anden; det sige vi Tak for. Og gid Gjedved frendeles maa sende en stor Skare frisindede Lærere ud i Landet! Taleren mindede i anerkjendende smukke Ord om Lærer Sørensen, der døde i Krigen 1864. Et Leve for Gjedveds Fremtid! (Hurra!)

P. Bojsen. (Efter Bladreferater, men meget forkortet.) „Der skal en bred Ryg til at bære gode Dage“. Det havde Taleren en Følelse af netop i disse Dage, hvor det i Anledning af det dobbelte Jubilæum regnede med Ros og Gaver fra alle Kanter. Endog fra Slagelse-Egnen, hvor han dog ikke havde gjort andet end dumpe (ved Valget), havde man sendt ham denne prægtige Lysekroner midt i Salen, samt en Mængde Tallerkener m. m. Man havde tænkt baade paa Oplysningen og paa, at han skulde have noget at spise.

Det gjorde ham glad at se de mange Beviser paa, at han havde flere Venner, end han vidste af. Han var glad ved de mange Venskabsbeviser og Gaver som et Udtryk for Tilslutning til den Sag, han havde viet sine Kræfter; det gjorde ham lettere at bære det. Det kunde vel lyde kjønt og beskedent, om han ved denne Lejlighed trak

fra og gjorde sine Evner og Fortjenester saa ringe som muligt, men var der saa én som sagde: „Det har Du Ret i“, vilde han formentlig tage det fortrydeligt op (Munterhed). Fremfor alt Sandhed. I sin tidlige Ungdom, i Frihedsaaet 1848, var han bleven greben af Kjærlighed til Frihed; da tændtes Gnisten i ham. Men han forstod, at skulle vi have Frihed, maa der tændes Lys. Saa gik han i Oplysningens Tjeneste, og i den Tjeneste staar jo den bojsenske Slægt gennem flere Led. Det havde været ham en stor Glæde og Tilfredsstillelse at virke for denne Sag. Han vidste saa godt, at Gjedved Højskole ogsaa havde sine skjæve Sider; vi have ogsaa haft vore Højtids-timer, da vi vare grebne, og naar Aanden griber os, sker der altid noget godt. Lad os huske paa vore bedste Timer og bevare Minderne fra de Tider, vi vare glade, som der staar i Verset: „Husk hvor glad, Du en Gang var!“ Taleren vil sige med Bjørnson: „Jeg vælger mig April! I den det gamle falder, i den det ny faar Fæste. Det volder lidt Rabalder, dog Fred er ej det bedste; men at man noget vil.“

Ja, det gamle er i dybeste Forstand det egennyttige, og det maa falde. Det unge maa frem, thi det at være ung er at være begejstret for noget ædelt og skjønt. Jeg siger til de unge: Lad os tjene Frihedens og Oplysningens store Sag! Og saa til Slutning Tak for den Kjærlighed, der er blevet min Hustru og mig til Del i saa rigt Maal i disse Dage. Jeg takker Horsens Landbrugsforening for den store Gave. De prægtige Stole ere næsten alt for fine. Naar jeg sætter mig paa en af dem, er jeg til Mode som Jeppe, da han vaagnede i Baronens Seng. Jeg takker mine Vælgere i Slagelse-Kredsen, Egnens Befolkning, Tolstrup Sogn, Vennerne baade fjærn og nær. Og Tak til vore gamle Elever, fordi de i saa stort Tal ere komne her ved denne Lejlighed. Tak for vort Samliv! Vi have haft mange glade Timer sammen.

Landinspektør Christiansen, Brædstrup, talte under stor Tilslutning for Martin Kristensen. Naar man gennemblader et Folks Historie, træffer man paa Skikkelser, der ligesom rage op over Mængden, styre og føre denne fremad. Dog kan man være vis paa, at et Folks Udvikling skyldes fuldt saa meget de mange, der have arbejdet i Stilhed. I et Felttogs Historie nævnes blot Generalen, skjønt Sejren ogsaa skyldes de lavere Officerer og menige. Saadan gaar det ogsaa i Livet, og saadan er det gaaet her i Gjedved. Generalens Navn her er vidt og bredt kjendt, og det er en Selvfølge, at det nævnes først, naar her holdes

Fest. Men Æren for, hvad her er udrettet, skyldes ogsaa de Mænd, der have staaet ved hans Side, men som have arbejdet mere i Stilhed, og da særlig én, som jeg vil omtale.

Naar de gamle Elever tænke tilbage paa de første Dage af deres Ophold her, mindes de vist en mærkelig Mand, der gik omkring i et Par store laadne Støvler, med en stor Vinterfrakke, et stort Halstørklæde og en laadden Hue paa; den sidste dybt nede over Ansigtet; man saa intet af dette, kun et stort Skjæg og et Par Brillor. Det saa ud, som han altid frøs. Mon mange af Dem, naar De kom her til, ikke gjorde det samme Spørgsmaal som Vendelboen, der var her nede og fæstede sig en Lærer. Da han rejste hjem, og de kjørte uden om vedkommende, udbrød han: „Hvad Pokker var det for en Snegl, der gik!“ Naar De saa mødtes med ham paa Klassen, kom De snart til at tænke anderledes. Naar Huen kom af, saa' De et Ansigt med et Par livlige Øjne, der vidnede om, at en Rigdom af Tanker laa bag ved. Hans Tale var maaske ikke saa ildfuld som Generalens, der med sine livlige Billeder, fik Dem begjærligt til at lytte efter; men De lærte snart, at hvad Manden med det store Skjæg fortalte, var store Sandheder, vel gjennemtænkte og skarp-sindigt opfattede. Jeg tror ogsaa, De husker, at selv om der var lidt friskfyragtigt hos Dem, saa blev De saa underlig smaa, naar De skulde op hos ham og afgive lidt af den Visdom, De havde tilegnet Dem. Ja, var der nogen, der kunde pille Vigtigheden ud af Dem, saa var det Manden med Skjægget.

Da I gamle Elever første Gang skulde fortælle for en Tilhørerkreds, det være sig voxne eller Børn, sagde I vist Jer selv: „Vi maa fortælle ildfuldt som Bojsen, men vi maa i Særdeleshed være grundige som Martin Kristensen.“ Ja, det have I lært af Martin Kristensen, at der maa Grundighed til i Livet; man maa have Klarhed over det, man forsøger paa at fremstille. Jeg tror derfor, at jeg paa alle de gamle Elevers Vegne kan bringe ham en hjertelig Tak for, hvad han været for os. Jeg tør vel sige, at det var Bojsen, der, fordi han selv brændte, var den, der tændte, maaske fik Fru Bojsen ved sin Sang og Elskværdighed det til at blusse op i Flamme, men det var Martin Kristensen, der lagde Ved til Ilden, saa den kunde blive ved at flamme. Derfor en hjertelig Tak til ham og et Leve for, at han længe maa blive ved at virke her paa dette Sted! (Hurra!)

Martin Kristensen takkede for de gode Ord, der vare sagte om ham og hans Gjerning. Naar det regner paa Præsten, drypper

det paa Degnen, og jeg regner mig for Degn her. Det er jo Degnens Bestilling at sige ja og Amen til, hvad Præsten siger; men jeg har haft den Lykke at have en Præst, der ikke forlanger, at man skal sige ja og Amen til andet, end hvad man i Sandhed kan gaa med til. Det havde stedse været Taleren en Glæde at arbejde sammen med Bojsen, hvem han havde virket sammen med saa godt som under hele Seminariets Levetid. Her havde han haft sine kjæreste Timer, og da han en Gang i de første Aar paa Grund af Forholdene kom ind i en anden Virksomhed, var det med et tungt Sind, hvorfor han ogsaa meget hurtig vendte tilbage.

Taleren hørte ikke til Generalerne; han duede ikke til at være Leder, hvad han ogsaa havde svaret, naar han havde faaet Opfordring til at sætte noget i Værk andensteds. Derimod havde det været ham en stor Glæde at støtte den Virksomhed, der under Bojsens Ledelse blev sat i Gang her. Tak til mine mange Elever for de milde Blikke og kjærlige Haandtryk! Jeg tør maaske tage det som et Vidnesbyrd om, at De mindes mig og min Gjerning med Venlighed! Og først og sidst Tak til Gud for, at han førte mig ind i Gjerningen her!

Efter Sangen: „Sparsomt i Norden vi Blomster finde“, talte Lærer Joh. Egeberg fra Lihme:

Jeg har, især tidligere, ofte hørt Fæsttalere begynde deres Tale saaledes: Da jeg i Dag gik her til, faldt denne Tanke mig ind, eller ved at se dette eller hint kom jeg til at tænke paa det, som jeg nu vil tale om. — En saadan Indledning, enten den er sand eller ej, vidner om Ligegyldighed og Mangel paa Respekt for sin Opgave; man skal ikke komme og præsentere sine Tilhørere noget, som man tilfældig har opdaget, og det, som jeg her vil henvende til Tilhørerne, vil jeg bede den Tilhører, det særlig gjælder, modtage — ikke som en tilfældig opsamlet Blomst, plukket ved den støvede Vejkant — men som en Blomst, der med Troskab har været opbevaret i mange Aar. — Vi have for nogle Øjeblikke siden alle af oprigtigt Hjærte ydet P. Bojsen vor Hyldest; men vi maa ikke ved samme Lejlighed glemme at hylde den, uden hvis Hjælp Kransen aldrig var kommen til at vaje fra Toppen; thi det vide vi dog alle, at hvor noget stort og godt bryder igjennem, der staar en Kvinde og virker med, selv om hun smukt holder sig i Baggrunden, og det tør vi vist ogsaa rolig sige her, at uden en god og trofast Hustru var P. Bojsen aldrig kommet saa vidt, som han kom. — Dog er det ikke Fru Bojsen som „Hustru“,

jeg her vil dvæle ved — den Side af Sagen har sagtens faaet sin Omtale ved Sølvbryllupsfesten. En Hustru kan nøjes med den Gjærning, Naturen har anvist de fleste Kvinder, nemlig at være sin Mand's Medhjælp og sine Børns Moder; men enkelte Kvinder, som Naturen har udrustet med særlige Evner, kunne ogsaa faa en Gjærning foruden, og en saadan har Fru Ingeborg Bojsen haft. Vi vide jo vist alle, at hun har faaet Musikens Gave i overordentlig rigt Maal, og lad det være mig tilladt her at sige, at faa have brugt deres Evne smukkere end hun. — St. Blicher kalder et Sted Musiken for „Sjælens Vin“ — sagtens fordi den kvæger og forfrisker Sjælen og kalder paa det ædleste og dybeste i den — og han har sikkert Ret deri, den gamle Poet. Jeg maa da sige, at der her i Gjedved er blevet skjænket mangt et Bæger af denne liflige Drik til Husvælelse for mange trætte og syge Sjæle — ja, for syge og trætte kunde vi nok blive, skjønt vi vare unge i Sindet — og den, der i et svagt Øjeblik er bleven rakt en styrkende Læskedrik, han føler Trang til at takke. Henrik Ibsen skrev en Gang i sin Tid i en ung Komponists (Edv. Griegs) Stambog:

Orfevs slog, med Toner rene,
Aand i Vilddyr, Ild i Stene.

Stene har vort Norge nok af,
Vilddyr har vi og en Flok af.

Spil, saa Stenen spruder Gnister!
Spil, saa Dyrehammen brister!

Dette Tilraab, som Grieg siden saa smukt lagde sig paa Sinde, har Fru Ingeborg Bojsen — maaske uden at kjende det — fulgt; thi der er vist ikke mange med nogenlunde modtagelig aandelig Sans, uden at han med mig vil sande, at kunde P. Bojsen og hans Hjælpere paa Skolen forstaa at anslaa de Strænge, der kunde faa selv den livløse Sten blandt os til at sprude Gnister — og det kunde de — saa maa det i lige saa fuldt Maal siges om Fru Bojsen, at hun forstod den ædle Kunst — der sikkert særlig bundet i Kvindens dybe og fine Natur — at spille for os, saa at Dyret, var det begyndt at komme op i os, maatte vige for den Tonestrøm, hun lod bruse; ja, jeg gad vide, om ikke én og anden forhærdet og sunken Sjæl af os, der har hørt hende, har følt ligesom Dyrehammen briste for hendes bløde Stemmes stærke Magt og Skæl for Skæl glide af os og falde til Jorden, saa vi stode befriede. Slige Minder regner jeg for

Ungdommens lyseste, og for dem vil jeg takke Fru Bojsen paa mine og fleres Vegne, i det jeg herved beder mine Tilhørere med mig at udbringe et: Fru Ingeborg Bojsen leve! (Hurra!)

Skoleforstander S. P. Petersen, Klank Landboskole: Jeg har faaet det Hverv at bringe Seminarielærer Jens Jeppesen en hjertelig Hilsen og Tak fra Venner og tidligere Elever. Jeppesen kan vel ikke som Bojsen og Martin Kristensen holde 25 Aars Jubilæum, men han har nu i 10 Aar virket her ved Skolen paa en saa smuk Maade, at han har erhvervet sig alle de i den Tid værende Elevers Agtelse, og vi føle alle, hvor meget vi skyldte Jeppesen for hans klare og grundige Undervisning i Mathematik, Fysik og Botanik. Jeppesen bidrager i høj Grad til, at de Lærere, der udgaa her fra, kunne imødekomme det Krav, som Aar for Aar bliver mere højlydt, om en fyldigere Undervisning i Naturvidenskaberne i vore Børneskoler. Jeppesens Helbred er for Tiden ikke den bedste; han har i Ferien gennemgaaet en Vandkur i Bøhmen. Vi ønske allesammen, at han snart maa blive fuldstændig rask og rigtig længe maa blive ved at virke her til Gavn og Glæde for Seminariet. Jeppesen leve! (Hurra!)

Lærer Kofod, Nexø, talte for de øvrige nuværende og nogle af de forhenværende Lærere, som han bedst kjendte nemlig: Hans Kristensen, Søndergaard, Jensen-Lyngby, Kristensen-Randers og Christiansen.

Lærer Kristensen (Snæbum), Hørby ved Hobro, talte for Niels Lindbergs Minde. (Herom har Taleren et andet Sted i Festskriftet skrevet en Afhandling, der indeholder det væsentligste af Talen, samt et og andet foruden.)

Skoleforstander Jens Jørgensen, Nyborre: Der blev nys mindet om en Mand, som ikke mere er blandt os (Lindberg), jeg vilde ogsaa minde om en Mand, som ikke er her mere, nemlig gamle Bojsen. Ja hver, som kjendte ham, véd, at Navnet ikke passer i alle Maader; han var gammel af Aar, men ej af Sind, selv Bojsener skulle se sig vel for for at være yngre af Sind end han. I Gaar spurgtes der flere Gange efter en Taler, om han var kommen, men hvem der har været til Skolemøde i Halvfjerdserne, véd godt, hvorledes man den Gang spurgte: Er gamle Bojsen kommen? Ja, hans Ord var egentlig det, der gav Skolemøderne deres Præg den Gang. Naar P. Bojsen havde budt velkommen, kom gamle Bojsen med sit hvide Haar og Skjæg, med sit lyse, klare, milde Øje, og sagde han saa: „Naar jeg skulde sige noget her, vilde jeg gjerne begynde med det bedste.“ Og

saa talte han saa inderlig mildt, varmt og overbevisende om Guds Faderkjærlighed, saa man ligesom hørte „Guddomsfaderhjærtet slaa“. Jeg vil blot for dem, der have hørt ham her, minde om enkelte Ord af ham. Naar han talte om Guddomsordet, der til Frelse og Salighed for Mennesker sænker sig og slaar Rod i Menneskehjærtet, brugte han gjerne Billedet: „Det er som Guldæbler i en Sølvskaal.“ Eller naar han talte om Jakob eller David, skildrede dem i deres Storhed og Svaghed og sagde: Ja vi kjende bedst os selv i deres Skrøbeligheder, men naar Gud kunde bruge dem, trods deres Svagheder, saa tør vi ogsaa tro paa hans Naade. Eller naar han fortalte om Tesevs, der sejlede med det sorte Sejl og glemte at hejse det hvide, da anvendte han det paa Menneskenes forskellige Opfattelser af Livet og tog derved nogle af de dybeste menneskelige Spørgsmaal frem til Besvarelse. Ved Forhandlingerne havde han gjerne et godt Ord til sidst, og havde han været her i Aftes, da man ledte om gode Raad til Redning for Danmarks Folkeliv, da havde han sikkert sluttet med at lægge Sagen i hans Haand, som al Tid véd Raad, og sagt: Saa mange, som ere Kristne, bed en Bøn for gamle Danmark!

Efter Skolemøderne blev han gjerne nogle Dage og talte saa paa Seminariet, og det var Højtidstimer, naar vi fra alle Klasser mødte for at høre ham, og naar han rejste, maatte vi alle ud at raabe Leve for ham, og det var vel ment og med Ønsket, at han snart maatte komme igjen.

Som han med Glæde hjalp til ved Skolemøder, saaledes ogsaa til Hverdags. Hvem der har været paa Rødkilde Højskole, vil mindes, hvorledes han kom gaaende eller kjørende i en lille Enspændervogn 2, 3, 4 Gange om Ugen for at holde Foredrag. Han omfattede Skolegjerningen med stor Kjærlighed. Han rejste ud at vinde Folk for Højskolen, og ved et saadant Møde tændte han Gnisten hos mig, som Jens Busk sagde var Højskolens Gjerning.

Men han var ogsaa Præst: hvem har ikke hørt ham prædike? han rejste meget, var ikke kostbar, men al Tid i Virksomhed; dog havde han i den sidste Tid sin Hovedgjerning i Stege Kirke, og skal jeg med faa Ord sige, hvad der var mest betegnende for ham dér, ja saa var det hans Paaskeprækener. Man kan gjerne bedømme en Mands kristelige Udvikling efter det, han mest betoner i Frelsergjerningen. Saaledes Pietisterne Jesu Død. Gamle Bojsen talte ogsaa dybe, inderlige Ord om Jesu Død, men det var dog særlig hans Sejrsdød og hans Opstandelse. Naar han talte Paaskedag, da var det, som

alt i Naturen og Mennesket maatte juble med: Jesus er opstanden!
Jeg husker, han en Gang anførte et lille Vers:

„Glæden er lig en flygtig Ven,
som man paa Rejsen finder,
og som, i det den farer hen,
kysser os ømt og — forsvinder.“

og viste dernæst, at Glæden ved Jesu sejrige Opstandelse er givet de Kristne som varig. Ja, naar han talte, da gjaldt det: „Hjærter varmes, og Taager hæves ved Ordets Magt.“

Han var en ægte dansk Mand. Maaske noget, fordi han var af sønderjysk Slægt, maaske fordi han havde levet en Del Aar i Sønderjylland som Præst. Ved Faren for at miste noget lærer man ofte først rigtig at forstaa, hvor kjært man har det. Saa kjært var ham det danske, at han kun kunde tænke sig at leve et Liv med Indhold som dansk. En Gang, han skildrede de saliges Glæde i Himmerig og Livet der, som han ikke skildrede som en ubestemt Taage-tilstand, men som Liv med Indhold, sagde han: „Ja, Venner, I kunne være visse paa, vi faa Lov til at tale Dansk i Himmerig og høre danske Toner.“ Han var ogsaa saa glad ved at være optagen som Æres-medlem blandt Vaabenbrødrene, og derfor var det saa rigtigt, at disse med deres Faner dannede en Kreds om hans Grav ved Jordfæstelsen; thi det var en dansk Mand, der stedtes til Hvile.

Men ikke alene som Skolemand, Præst og dansk Mand var han betydelig, ogsaa i den bojsenske Slægt var han stor og dannede et stærkt Bindeled i den. Hvor elskede han sin Slægt, og hvor kunde han tale inderligt og blødt om sin Barndomstid, og hvor var han glad ved sine Børn, ja stolt af dem og ventede sig meget af dem! Naar han talte om den Lykke, det var for det danske Folk at have faaet Højskoler, og han skulde nævne dem, han var særlig glad ved, saa var det Rødkilde, Gjedved, Ebeltoft og Sagatun! ved dem virke jo hans Børn. Han satte sit Haab til den unge Slægt og særlig til sine Børn, og derfor kan den Bøn, der lægges Moses i Munden, siges at være betegnende for ham:

„Ja, styrk din Tjener med Kraftens Aand
og Børnene hans tillige.
Lad Værket lykkes ved deres Haand,
lad blomstre med os dit Rige!“

Det var da ogsaa et stort Savn, der blev, da han døde, ja det var et Tab for hele Folket, men særlig for Slægten, og det fandt ogsaa Udtryk i Herman Ankers vemodsfulde Sang:

„Tungt, at sænke ham i Støvet,
tungt, at være ham berøvet,
saadan Fader, saadan Ven,
som vi aldrig faa igjen!“

En saadan Mand fortjener at mindes, og vel er der rejst Mindestene for ham, men vil man sætte ham det bedste Minde, sker det ved at tage det op, som han levede paa, ja fæste vort Syn og ofre vor Kraft paa Gjennemførelsen af et ædelt Liv, som det hedder i hans Yndlingssang:

„Saa lad derpaa os Syn da fæste,
hvad ædle kalde Livets Lyst.
Ja, lad os kæmpe med det bedste
og vove kjækt mod Død en Dyst.
At hyde den og Graven Trods
kan med Guds Hjælp og lykkes os.“

Ja han var en velsignet Mand og derfor: Ære være hans Minde!

Seminarielærer Hans Christensen talte for Bojsens Børn. Han antog, at de mange Gjæster havde ved at færdes i og ved Gjedved og ved at betragte Seminariets mange Bygninger og de dertil hørende udstrakte Marker faaet det Indtryk, at P. Bojsen maatte være en rig Mand. Hvis de spurgte Forstanderen angaaende dette — som Taleren undertiden havde gjort — vilde de sandsynligvis dog faa det Svar, at han ikke var det. — Taleren vilde imidlertid paastaa, at Bojsen virkelig var en rig Mand; thi han ejede en Rigdom, der var mere værd end alle Bygningerne, Markerne og den store Virksomhed; det var en Skat, en gylden Kjæde, der begyndte med hans Datter Herdis Bojsen og sluttede med Henning. Denne Skat, hans Børn, gjorde Bojsen rig. Taleren havde tit været Vidne til, hvor glade Forstanderen og hans Hustru vare ved Børnene, og hvor højt disse elskede deres Forældre; det var skjønt at se Faderen lege med Børnene, ligesom han selv endnu var et Barn; det viste en Ungdom i hans Sind, som maatte være til Velsignelse for Børnene, og Moderens fordringsløse Færd, hvori der aabenbaredes en dyb Skjønhedssans, kunde ikke andet end faa stor og gavnlig Betydning for deres Udvik-

ling. Taleren vilde fremhæve, at der hos Bojsens Børn fandtes en vis Jævnhed, uagtet Familjen sad hædret i saa gode Kaar og tilhørte meget ansete Slægter; han vilde ønske, at de aldrig maatte tabe dette Præg. — H. Christensen vilde ikke fælde Spaadomme for Børnenes Fremtid; men han fandt, at der laa gode Varsler i deres Navne: Herdis betyder Kampens Gudinde. Det vilde være Datterens Hverv at styrke Faderen under de mange Kampe, han maatte bestaa. Astrid betyder Kjærlighedens Ynde. Noget af denne Ynde var udbredt over Livet i Bojsens Hus, og det vilde vist være en Glæde for den anden Datter at gaa Haand i Haand med sin Moder i dette. Frede Engelhart Bojsen bærer Navn efter sin Bedstefader, „gamle Bojsen“. Dette vilde sikkert mane ham til at stræbe efter at blive en elsket og dygtig Personlighed. Ejvind betyder den altid virksomme, og Navnet Asbjørn minder om Asakraften. Det kunde være, at der laa en lys, let og magelig Vej gennem Livet for Bojsens Børn; der var jo mange Hænder, som vilde bære dem; men Taleren vilde egentlig ikke ønske dem dette, han troede, at der ogsaa for dem maatte Hindringer og Modstand til, og Kampen vilde udvikle Karakteren; men det var hans Haab, at de gode Kræfter, Børnene havde faaet i Arv efter Fader og Moder, begges ædle Anlæg sporedes tydelig hos dem, nok skulde bestaa under alvorlige Prøver. Naar Sejren da var vunden efter at de som deres Fader havde „hugget“ sig igjennem, vilde Glæden være des større. Den bojsenske Slægt, der nedstammer fra Almuesfolk, udmærkede sig ved sin Kjærlighed til Folket. Taleren vilde ønske, at Børnene altid vilde bevare denne Kjærlighed. Et Leve for Bojsens Børn! (Hurra!)

Redaktør Strandvold, Skive, talte for Ungdommen, særlig Gjedved-Ungdommen. Lærer Christensen, Egens, som hørte til de allerældste Elever, talte for Valgmenighedspræst Tejlmann som Seminarielærer. Gaardejer Søren Svestrup, Sandegaard, talte for Bojsen som Børnelærer. Tejlmann takkede, hvorefter den alvorlige Del af Festen sluttedes. Af modtagne Telegrammer den Dag skal her blot anføres et: „Gjedved Seminarium, Horsens. Samtlige Regensens Gjedveditter sende Lærere og Kammerater Hilsen og Tak. Gjedveds Skaal! Ove Simonsen. Jens Kjær.“

Om Aftenen var der Dans i Forsamlingssalen, samt Punsche-gilde i Højskolesalen, hvilket ikke var forbi før Midnat, og ved hvilket der blev holdt en stor Mængde Skaaltaler, hvoraf her blot skal nævnes nogle. Redaktionssekretær Lyngby, Vordingborg, talte for Bojsen,

Lærer Amdi Jensen, Havdrup, for Martin Kristensen, Redaktør Bendixen, Vejle, for Valgmenighedspræst Karl Povlsen fra Ryslinge, Lærer Pedersen-Soelgaard, Sattrup, for Fru Bojsen, Martin Kristensen for fhv. Seminarielærer, Skolebestyrer Thomsen, Odense. Endvidere holdtes Taler af Folketingsmand Jens Busk, P. Bojsen, Gaardejer Jens Andersen Favrhøldt, Munklinde, Sprogmanden fra Sejrsø, Cand. P. K. Thorsen, Kjøbenhavn, Martin Kristensen, Kristensen-Randers, Gaardejer Bornemann, Yding, Lærer Schou, Storning, Lærer Nielsen-Guldager, Valgmenighedspræst Karl Povlsen, Redaktør Strandvold og Lærer Jæger.

Den 1ste Oktober, som var den egentlige Jubilæumsdag, afholdtes paa Gjedved Seminarium en lille privat Festlighed, nærmest for de nuværende Elever.

Ved Folketingsmand Jens Busk og Seminarielærer Søndergaard overbragtes der Forstander Bojsen og Lærer Martin Kristensen Gaver fra ældre og yngre Højskole- og Seminarieelever. Forstander Bojsen og Fruen modtog et opretstaaende Fortepiano fra Hornung & Møller, Kjøbenhavn; Lærer Martin Kristensen: 1 Regulator, 1 Chaiselongue, Stole, Gulvtæppe, Landmandsuhr osv. Efter at Jens Busk som Ordfører havde talt paa Komitèens Vegne, bad Bojsen og Martin Kristensen denne om at bringe Giverne deres hjærteligste Taksigelse.

Indholdsfortegnelse.

	Side.
P. Bojsen og hans Skolevirksomhed, med Billede (Hansen, Rødkilde) . . .	I.
Bryllupssang (C. Hostrup)	1.
Bojsens landøkonomiske Virksomhed (—h.)	2.
P. Bojsen, Martin Kristensen og N. Lindberg (Kristensen-Randers)	6.
Skolegjerning (P. Bojsen)	17.
Om Personlighed (P. Bojsen)	19.
Om de fem Sanser (P. Bojsen)	24.
Hvad man kan lære af Børn (Martin Kristensen)	31.
Modersmaalet (Martin Kristensen)	38.
Nationale Forhold hos Jøderne paa Kristi Tid (Jens Kjær)	47.
Livet i Gjedved, ideale Formaal og Troskab derimod (Jens Jørgensen) . .	58.
Om dansk Sprog (P. K. Thorsen)	63.
Niels Lindberg (Kristensen-Snæbum)	72.
Gjedved (M. M. Lund)	78.
Seminariuddannelsen (Søndergaard)	81.
Pluk! Fra Samlivet i Gjedved (Jørgen Lund)	87.
Haabet og Minderne (Jens Andersen Favrholdt)	107.
Barneminder fra Gjedved-Eggen (P. Nørregaaard)	112.
Englene (N. Lindberg)	115.
Fra den romerske Campagne (Himmelstrup)	119.
Smaating om og fra Gjedved (af N. Jakobsen, Strandvold, Nielsen-Guld- ager, N. Christensen, A. H. Nøhr, Nielsen-Grøn, Jørgen Lund, Dines Birk, Nielsen-Bjørn, Jesper Madsen, C. Visse, Anton Buch og flere).	140.
De danske Tørvemoser (J. Jeppesen)	162.
Lærerfortegnelse (Tidsrummet 1859—87)	168.
Navnefortegnelse	169.

Tillæg:

	Side.
Jubilæumssange (af gamle Gjedved-Elever)	1.
Skolemødet og Jubilæumsfesten (Referat)	8.
Rettelser	23.
Indholdsfortegnelse	24.
Til Læserne	25.

Billederne:

	Side
Gjedved 1865 og 1887	I.
Bojsen og Fru Bojsen	1.
Martin Kristensen, Lindberg og gamle Bojsen	16.
24 Gjedved-Lærere paa 6 Blade	efter 168.

Rettelser.

Det er forhaabentlig nogenlunde lykkedes at undgaa Fejl af Betydning. Nogle faa skulle dog her paapeges, for at Læseren kan rette disse, foruden forskjellige Smaafejl, hvis Karakter skal nævnes, men uden Angivelse af bestemte Ord eller Steder. For Exempel er der et Par Steder glemt et Bogstav, et Par Steder er et Bogstav kommet til at „staa paa Hovedet“, og nogle faa Steder staa Udsagnsord i Entalsform i Stedet for i Flertalsform.

Et Sted staa Skjæbne i Stedet for Skæbne.

Rettelser med Hensyn til forandrede Adresser i Efteraaret have været vanskelige at foretage. Mulige Fejl i Navnefortegnelsen have ikke været til at rette, ligesom enkelte Navne let kunne være glemte.

Side V, L. 10 f. o. skal i Stedet for „dér“ staa der.

I Afhandlingen „Om de fem Sanser“ (Side 24) staa fejlagtigt Sandser stadig med d. I Korrekturen var det slettet alle Vegne undtagen i Overskriften, hvilket først opdagedes, efter at de første 7 Linjer vare trykte. Som Følge deraf blev det beholdt overalt.

Side 40 staa „eriter“ i Stedet for Meriter.

Side 41 staa „Srog“ i Stedet for Sprog.

Side 53 staa „Jerusagem“ i Stedet for Jerusalem og „Ptolemæus“ i Stedet for —os.

Side 61 „Jesns“ i Stedet for Jesus.

Side 80, L. 8 f. o. staa „politiske“, skal være politisk.

Side 119 staa „Valturno“, læs: Vøturno.

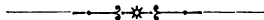
Side 130, L. 12 f. o.: „Giets“, læs: Gèizch.

Side 131, L. 5 f. o. slettes „saa“.

Side 137. L. 6 f. o.: „Tre Tabærna“, læs: Tres Tabernæ.

I Lærerfortegnelsen Side 168 skal ikke staa „Kure Sørensen“, men Karl S., ikke „Kristensen Sleppinge“, men Steppinge. „Balslev“ er ikke længere Præst i Søvind og Gangsted, men i Vigerslev ved Odense. Mulig ere enkelte Navne stavede forkert.

Sé Bemærkningerne til Læserne!

Til Læserne!

At Gjedved Højskole og Seminarium, der har udsendt ca. 2500 Elever til alle Egne af Landet, holder 25 Aars Jubilæum, er selvfølgelig tilstrækkelig Grund til at holde Fest og udsende et Festskrift. Nogle gamle Elever og Lærere, deriblandt Udgiveren af dette Festskrift, bleve da ogsaa enige om at ordne noget i den Retning, og det er forhaabentlig ogsaa nogenlunde lykkedes at faa Planen udført. Der blev i den Anledning indrykket en foreløbig Bekjendtgjørelse i en Mængde af Landets Dagblade og Tidsskrifter, og der meldte sig ogsaa et ret betydeligt Antal Elever med deres Adresser, dog langt fra saa mange, som vi havde ventet. Og Antallet indskrænkedes altfor meget, da „Biografierne“ skulde indsendes og Festskriftet bestilles.

Skriftet er trykt i „Nestved Tidende“s Trykkeri, Næstved, og Billederne ere udførte hos Xylograf F. Hendriksen, Kjøbenhavn, tidligere Redaktør af „Ude og Hjemme“. Stoffets Ordning vil rimeligvis støde Læserne, og den er ogsaa anderledes end paatænkt. Men Grunden dertil er, at en Del Bidrag ere komne for sent til at komme paa de Pladser, som de ellers skulde have haft, og i det hele er det derved blevet vanskeligt at foretage Ordningen efter nogen bestemt Plan; men forhaabentlig undskyldes denne Uregelmæssighed.

Skriftets Udsendelse blev først udsat for at faa Festen med; tillige ventede man flere Adresser, og disse vedbleve ogsaa at komme til ind i Oktober, og man haabede ogsaa, at der vilde melde sig flere Subskribenter. Skriftet er ogsaa blevet betydeligt større end paaregnet. Men den væsentligste Grund til den lange Udsættelse var dog den, at man maatte vente temmelig længe paa enkelte af de lovede Bidrag, og man ventede tillige ved Udsættelsen at kunne faa et Par Bidragydere med, der foreløbig vare forhindrede. (Paa Grund af forskellige tilstødende Omstændigheder er Skriftet forsinket af Udgiveren c. en Maanedstid, hvilket bedes undskyldt.) Enkelte Mænd, der havde lovet at yde Bidrag til Skriftet, ere blevne forhindrede deri, blandt andre Folketingsmand Jens Busk (ved Travlhed), og Valgmenighedspræst Karl Povlsen, Ryslinge (ved Sygdom).

Den ministerielle Retskrivning er benyttet; dog er der givet en enkelt Forfatter visse Friheder med Hensyn til Udsagnsordene og enkelte andre Ting, hvilket dog næppe vil støde nogen Læser.

Af det tilsendte Stof er adskilligt gjemt til mulig Anvendelse ved en senere Lejlighed; noget er med Forfatternes Tilladelse gengivet i forkortet Form, og enkelte Ting har man ikke fundet egnet til Optagelse. Af de sendte Poesier er kun meget lidt benyttet. Og dog vil jo nok én og anden sige, at der endda er medtaget for meget; men dels ønske Indsenderne jo gjerne at faa Bidragene med; dels ere de mulig mindre heldige Bidrag Smaating, der behandle et eller andet fra Gjedved, der dog kan have nogen Interesse for en hel Del, og dels er

Skriftet jo ogsaa kun bestemt for gamle Elever, Venner eller venskabeligt stillede Mennesker, saa at Kritiken forhaabentlig ikke vil være for stræng, men Læseren modtage Bidragene sympathetisk. Skulde alligevel en Læser blive stødt af et eller andet Bidrag, tør det dog forsikres, at intet som helst fornærmeligt har været Hensigten. Samtlige Bidrag ere enten om Gjedved-Forhold eller af gamle Gjedved-Elever, der selv have valgt Æmnet.

Med Hensyn til mulige mangelfulde Adresser bemærkes; at man paa Posthuset let kan faa opgivet Postadresser til enhver Landsby, Skole, Gaard, Mølle og meget mere.

En Del Forbogstaver ere sandsynligvis dels mangelfulde, og dels urigtige, ikke at tale om, at mange Persons- og Bynavne vel ogsaa ere stavede forkert, hvilket skyldes mangelfulde Oplysninger.

Herved takker jeg dem, der have indsendt Adresser, særlig dem, der have ydet Bidrag til Festskriftet, og i det hele alle dem, der paa én eller anden Maade have ydet Bidrag til Skriftet eller andre Festarrangements. Og da navnlig ogsaa en venlig Tak til Pressen for dens velvillige og gode Hjælp.

Enhver Læser anmodes om at hjælpe til, at saa vidt mulig enhver gammel Gjedvedit faar Lejlighed til at læse Festskriftet, helst eje det. Det er udkommet som Manuskript og kan foruden hos Udgiveren bestilles i Gjedved, paa nogle Højskoler, samt paa forskellige Blades Kontorer, særlig da, hvor én eller anden gammel Gjedvedit er med i Redaktionen. Prisen (2 Kr. 50 Øre foruden Forsendelsesomkostninger) er meget lav i Forhold til andre lignende Bøgers Priser, naar Hensyn tages til Skriftets Størrelse, de mange Billeder og hele tekniske Udstyrelse. Prisen var tidligere bestemt under den Forudsætning, at Skriftet kunde forsendes i Korsbaand for 4 Øre. — Ærede Læsere bedes ogsaa sørge for, at ethvert venligsindet Blad eller Tidsskrift i Danmark faar tilsendt et Exemplar af Skriftet (ved at anmelde mulige Mangler til Udgiveren), samt gjerne, at dette bliver anmeldt.

Der er fra flere Sider kommet Opfordring om, at nogle Gjedved-Elever skulde forsøge at udgive et Tidsskrift, navnlig indeholdende Naturskildringer (geogr., naturh., physiske o. lign.), ledet og udgivet af Gjedved-Elever, men med Bidrag fra hvem som helst. Nærmere Korrespondance om denne Plans Udførelse med Hensyn til mulige Ledere, Udgivere, Udgiversted, Størrelse, Pris med mere, kan føres med Højskoleforstander Himmelstrup, Galtrup, Mors, og Lærer, stud. theol. Jens Kjær, Regensen, Kjøbenhavn.

Sé Rettelserne!

Udgiveren.

Vordingborg i Januar 1888.

